

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ผู้วิจัย

ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

กรกฎาคม 2561

สนับสนุนโดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. ที่มาของการศึกษา

การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ โดยปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม คือ การนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไปจนสมควรร ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดีและเกิดคดีตกค้างในชั้นศาลเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดให้นำโทษทางอาญามาใช้กับพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมาย แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะเป็นเพียงการกระทำที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดที่ไม่ใช่เป็นอาชญากรรมโดยแท้ อีกทั้งระบบการกลั่นกรองคดียังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ส่งผลให้การดำเนินคดีมีความล่าช้า จนก่อให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลและผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

ปัญหาที่กล่าวไปข้างต้นส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการหน่วยงานเหล่านี้ ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน งบประมาณ และสถานที่ ทำให้ประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนลดลง ทั้งยังส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจนบางครั้งเกิดเป็นข้อร้องเรียนของประชาชนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้เกิดแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีที่ขึ้นสู่ศาลด้วยวิธีไกล่เกลี่ยและการใช้มาตรการพิเศษอื่นในการลดปริมาณคดีเพื่อนำขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาคัดลาคดีความ ตลอดจนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยไม่ใช้การจำคุก หรือการคุมขังในเรือนจำ (Non-institutional Treatment) โดยอาจใช้มาตรการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท การคุมประพฤติ มาตรการพักวัน/ลดวันต้องโทษ ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุก ฯลฯ กล่าวโดยสรุปกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ความสำคัญกับการลดปริมาณคดีสู่ศาลและการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ และได้เริ่มมีการนำมามาตรการดังกล่าวมาใช้จริงแล้วในหลายหน่วยงาน

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการดำเนินโครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยเปรียบเทียบกับการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานให้ครบถ้วนในทุกมิติ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์กับความคุ้มค่า รวมทั้งอุปสรรคและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการขยายผลโครงการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนำข้อมูลปัญหาข้อขัดข้องมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมในภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพและเพิ่มประสิทธิผลอันเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก 4 มาตรการด้วยกัน ได้แก่ 1) การดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 2) การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังผู้ยากไร้ 3) มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก และ 4) การบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ

ในการเปรียบเทียบความคุ้มค่า จะประเมินจากต้นทุนรวมที่เกิดขึ้นจากการกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยมีการประมาณค่าต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดและหน่วยงานของรัฐ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจค่าใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,200 คน และข้อมูลสถิติทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านของจำนวนคดีงบประมาณ และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการสำรวจค่าใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้เลือกจังหวัด ชลบุรี เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี พิษณุโลก และอุบลราชธานี โดยใช้ดัชนีคุณภาพชีวิตรายจังหวัดของประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดย UNDP มาเป็นเกณฑ์ในการเลือกจังหวัดให้เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาในครั้งนี้

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพ ได้มีการเสนอตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้สามารถเทียบเคียงกันได้เหมาะสม

นอกจากนี้แล้ว ในการดำเนินการยังมีการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นและนำเสนอผลการศึกษาให้แก่ตัวแทนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนกลาง และใน 5 จังหวัดที่เป็นเป้าหมายในการเก็บข้อมูล เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอจากการศึกษา

4. ผลการศึกษา

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการศึกษาที่ได้ โดยพบว่า การหันเหคดีออกจากกระแสหลักโดยมาใช้มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาลนั้นจะช่วยลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ผลการศึกษาพบว่า การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยมาใช้มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยในชั้นศาลนั้นจะช่วยลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ร้อยละ 25.4 และการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชนสามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ร้อยละ 81.62

ตารางที่ 4.1 สรุปผลความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 4 มาตรการ

รายการ/มาตรการ	1. มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ย ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล		2. มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราว โดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัว แก่ผู้ต้องขังยากไร้		3. มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทดแทนการลงโทษจำคุก		4. มาตรการการบังคับโทษโดยการ ใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกใน เรือนจำ	
	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก
ตัวชี้วัด ประสิทธิภาพ	ร้อยละของคดีที่ มีการไกล่เกลี่ย สำเร็จเทียบกับ จำนวนคดีที่เข้าสู่ กระบวนการไกล่ เกลี่ยได้ทั้งหมด ในกระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	ร้อยละของคดีที่ มีการไกล่เกลี่ย สำเร็จเทียบกับ จำนวนคดีที่เข้าสู่ กระบวนการไกล่ เกลี่ยได้ทั้งหมด ในกระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	ร้อยละของผู้ที่ วางหลักประกัน ด้วยตนเองแล้ว หลบหนีเมื่อ เทียบกับจำนวน ผู้วาง หลักประกัน ทั้งหมด	ร้อยละของผู้ที่ ได้รับการ สงเคราะห์ หลักประกันแล้ว หลบหนีเทียบกับ จำนวนผู้ที่ได้รับ การสงเคราะห์ หลักประกัน ทั้งหมด	อัตราการกระทำ ผิดซ้ำของ ผู้ต้องหาติดยา เสพติดที่ผ่าน กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	อัตราการกระทำ ผิดซ้ำของ ผู้ต้องหาติดยา เสพติดที่ได้รับ การบำบัดฟื้นฟู	อัตราการกระทำ ผิดซ้ำของผู้ที่เข้า ข่ายสามารถใช้ บริการของบ้าน กึ่งวิถีได้แต่ไม่ใช่	อัตราการกระทำ ผิดซ้ำของผู้ที่ใช้ บริการบ้านกึ่งวิถี

รายการ/มาตรการ	1. มาตรการการไถ่เกี๋ยและ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไถ่เกี๋ย ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล		2. มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราว โดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัว แก่ผู้ต้องขังยากไร้		3. มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทดแทนการลงโทษจำคุก		4. มาตรการการบังคับโทษโดยการ ใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกใน เรือนจำ	
	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก
ค่าตัวชีวิต ประสิทธิภาพ	คดีอาญาที่ไถ่ เกี๋ยสำเร็จในชั้น ศาล ร้อยละ 50.13 (หมายเหตุ: รายงานสถิติคดี ศาลยุติธรรมทั่ว ราชอาณาจักร ประจำปี 2559)	ข้อพิพาทที่เข้า ร่วมการไถ่ เกี๋ยและสำเร็จ ในชั้นยุติธรรม ชุมชน ร้อยละ 71.56 (หมายเหตุ: ข้อพิพาทที่ เข้าร่วมการไถ่ เกี๋ยใน ปีงบประมาณ 60 ของ สำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด	อัตราการ หลบหนีเท่ากับ ร้อยละ 0.55	อัตราการ หลบหนีเท่ากับ ร้อยละ 0.43	อัตราการกระทำ ความผิดซ้ำ ร้อย ละ 23.74 (หมายเหตุ: ประมาณการ จากข้อมูล ผู้กระทำ ความผิดซ้ำ นักโทษเด็ดขาด ของกรม ราชทัณฑ์ 1 เม.ย. 59)	อัตราการกระทำ ความผิดซ้ำ ร้อย ละ 14.37 (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปี ระหว่างปี 58-60 ของกรมคุม ประพฤติ)	อัตราการกระทำ ความผิดซ้ำ ร้อย ละ 23.74 (หมายเหตุ: ประมาณการ จากข้อมูล ผู้กระทำ ความผิดซ้ำ นักโทษเด็ดขาด ของกรม ราชทัณฑ์ 1 เม.ย. 59)	ยังไม่มีข้อมูลที่ ชัดเจนเพื่อใช้ใน การประเมิน

รายการ/มาตรการ	1. มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ย ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล		2. มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราว โดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัว แก่ผู้ต้องขังยากไร้		3. มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทดแทนการลงโทษจำคุก		4. มาตรการการบังคับโทษโดยการ ใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกใน เรือนจำ	
	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก	กระบวนการ ยุติธรรมทาง อาญากระแส หลัก	กระบวนการ ยุติธรรม ทางเลือก
		พิษณุโลก จำนวน 109 ข้อ พิพาท สำเร็จ 78 ข้อพิพาท)						
ตัวชี้วัดความคุ้มค่า	การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 25.4 ถึง 81.62 เมื่อเทียบกับ การใช้กระบวนการยุติธรรมทาง อาญากระแสหลัก		การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 44.28 เมื่อเทียบกับการใช้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก		การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 17.8 เมื่อเทียบกับการใช้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก		การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ ร้อยละ 18.6 เมื่อเทียบกับการใช้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก	

สำหรับตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการใกล้เคียงสมควรเป็นการเปรียบเทียบร้อยละของคดีที่มีการใกล้เคียงสำเร็จเทียบกับจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงได้ทั้งหมดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับร้อยละของคดีที่มีการใกล้เคียงสำเร็จเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยพบว่า คดีที่มีการใกล้เคียงสำเร็จในชั้นศาลคิดเป็นร้อยละ 50.13 ของคดีทั้งหมดที่มีการใกล้เคียง ในกรณีของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลก ข้อพิพาทที่เข้าร่วมการใกล้เคียงและสำเร็จในชั้นยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 71.56 อย่างไรก็ตาม **ข้อพึงระวังในการตีความ** ข้อมูลทั้งสองชุดนี้ คือ ตัวเลขนี้มีข้อจำกัดในการตีความเนื่องจากลักษณะของคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอาจมีบางส่วนที่แตกต่างกับคดีที่ใกล้เคียงในชั้นศาล

ในการใช้**มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกัน**ตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้นั้น จะช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ซึ่งพบว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดต้นทุนไปได้ถึงร้อยละ 44.28

ด้านตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกันควรใช้ตัวชี้วัดร้อยละของผู้ที่วางหลักประกันด้วยตนเองแล้วหลบหนีเมื่อเทียบกับจำนวนผู้วางหลักประกันทั้งหมด เทียบกับร้อยละของผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันแล้วหลบหนีเทียบกับจำนวนผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันทั้งหมด โดยข้อมูลย้อนหลัง 3 ปีจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (ณ วันที่ 30 กันยายน 2560) แสดงให้เห็นว่ามีผู้ได้รับการช่วยเหลือจำนวน 2,739 ราย และมีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราวจำนวน 15 ราย คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.55 ของผู้ได้รับความช่วยเหลือทั้งหมด

ข้อมูลจากสำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า สถิติตั้งแต่ปี 2555-2558 มีจำเลยที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี ประมาณ 27,000 ราย คิดเป็นประมาณ 6,750 รายต่อปี โดยในปี 2558 มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา (ค้างมา+รับใหม่) จำนวน 1,580,866 คดี คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.43

หากเปรียบเทียบอัตราการหลบหนีที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะเห็นได้ว่ามีอัตราที่ค่อนข้างต่ำและใกล้เคียงกัน โดยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนีประมาณ 5 คน ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนี 4 คน จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งสองแนวทางมีประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกัน

การศึกษาพบว่า การใช้**มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก** ช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ร้อยละ 17.8

สำหรับประสิทธิภาพของมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 ข้อมูลจากกรมคุมประพฤติแสดงให้เห็นว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำ (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60) ของผู้ผ่านมาตรการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดคิดเป็นร้อยละ 14.37 ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60 ของกรมคุมประพฤติ)

ในกรณีของการใช้มาตรการการบังคับโทษโดยการเข้าบ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำนั้นจะช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ซึ่งพบว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดต้นทุนไปได้ถึงร้อยละ 18.6

ตัวชี้วัดที่เหมาะสมที่ชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ควรเป็นการเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เข้าข่ายสามารถใช้บริการของบ้านกึ่งวิถีได้แต่ไม่ได้ใช้เทียบกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี โดยหากเป็นกรณีของคดียาเสพติด ประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าวจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี แม้ว่าจะมีข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 แต่ไม่มีข้อมูลของบ้านกึ่งวิถีที่จะนำมาเปรียบเทียบว่ามีอัตราการกระทำผิดซ้ำเท่าใด

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะด้านความคุ้มค่า

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญด้านความคุ้มค่า 3 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นแรก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ ในการศึกษาพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 แนวทางสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ตั้งแต่ร้อยละ 18 ถึงร้อยละ 80 สะท้อนให้เห็นถึงความคุ้มค่าในเชิงงบประมาณ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพโดยใช้ตัวชี้วัดที่เสนอในการศึกษาครั้งนี้ แม้ผลการศึกษาในเบื้องต้นจะชี้ให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะมีประสิทธิภาพมากกว่า แต่ผลการคำนวณตัวชี้วัดเป็นการใช้ข้อมูลที่จำกัดและไม่ได้เป็นข้อมูลที่สามารถนำกระบวนการทั้งสองกระบวนการมาเปรียบเทียบกันได้ โดยสมบูรณ์ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีเก็บข้อมูล หรือมีการเก็บข้อมูลบางส่วนไว้ แต่ไม่ได้มีความละเอียดมากเพียงพอที่จะใช้ในเปรียบเทียบได้อย่างแม่นยำและเที่ยงตรง นอกจากนี้แล้ว

ข้อมูลที่จัดเก็บยังถูกจัดเก็บในรูปแบบของเอกสารและไฟล์ข้อมูลของหน่วยงาน ไม่ได้มีการรวมไว้ในแหล่งเดียวกัน คณะผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความคุ้มค่าและดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพไว้ในระบบฐานข้อมูลกลาง Data Exchange Center ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้อย่างเป็นปัจจุบันต่อไป

ประเด็นที่สอง การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 แนวทางสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ตั้งแต่ร้อยละ 18 ถึงร้อยละ 80 ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลตอบแทนมีค่าสูง เพราะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินการด้านยุติธรรมทางเลือกได้รับงบประมาณน้อย เช่น ในกรณีของบ้านกึ่งวิถี จึงมีส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นสูงกว่าความเป็นจริง หากมีการปรับเพิ่มงบประมาณเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการดำเนินการแล้ว ส่วนต่างนี้จะลดลง อย่างไรก็ตาม การลดลงของส่วนต่างจะไม่ได้ส่งผลต่อข้อสรุปจากผลการศึกษาที่มากนัก เพราะต้นทุนส่วนหนึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นกับประชาชน และการให้บริการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ดีขึ้น ก็จะช่วยลดต้นทุนส่วนนี้ลง คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาความต้องการทรัพยากรและงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานเหล่านี้สามารถให้บริการประชาชนได้ดียิ่งขึ้นและช่วยแบ่งเบาภาระของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักต่อไป

ประเด็นที่สาม ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จากการประชุมกลุ่มย่อยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด พบว่า ประชาชนยังรับทราบและเข้าใจการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกน้อยมากและแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานนี้โดยตรงก็ยังมี ความเข้าใจไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถแนะนำประชาชนให้ใช้บริการได้ จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้มีการรับทราบถึงบริการ ตลอดจนถึงแนวทางการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการให้บริการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ทั่วถึง เพื่อจะได้ส่งเสริมให้เกิดการใช้บริการและสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งจะช่วยลดภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้งบประมาณในการดำเนินงานลดลงตามไปด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะด้านประสิทธิภาพ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญด้านประสิทธิภาพ 4 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นแรก การพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากขึ้น จากการศึกษพบว่า หน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้ในระดับพื้นที่ หากเจ้าหน้าที่และ

ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ข้อกฎหมาย และขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนเองชัดเจน ก็มักจะเกิดปัญหาในการทำงาน หรือทำให้ผู้ทำงานเกิดความไม่เชื่อมั่น จึงมีแนวโน้มที่จะเลี่ยงไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและผลักคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก นอกจากนี้แล้ว ความไม่เข้าใจดังกล่าวยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ที่จะเข้ามาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก จึงควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถสร้างได้ด้วยการฝึกอบรม แต่ควรจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานจริงภายใต้การดูแลของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ โดยเฉพาะ (On the Job Training)

ประเด็นที่สอง การพัฒนาเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกคดีว่า คดีใดสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแล้วมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงกว่า จากการศึกษาพบว่า แม้จะเป็นคดีที่มีฐานความผิดเดียวกัน แต่โอกาสประสบความสำเร็จในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่แตกต่างกันได้ จึงควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเกณฑ์การประเมินโอกาสสำเร็จของคดี (Success Score Rating) แต่ละคดีเพื่อช่วยผู้ดำเนินการให้สามารถประเมินเบื้องต้นได้ว่า การหันเหคดีใดคดีหนึ่งไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในเชิงประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก **ประเด็นที่สาม การถอดบทเรียนจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ** จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน จึงควรมีการถอดบทเรียนในการดำเนินการ เพื่อให้สามารถหาแนวปฏิบัติที่ดีที่จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามความวัตถุประสงค์ของแต่ละมาตรการ

ประเด็นที่สาม การคัดเลือกตัวแทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นผู้ร่วมดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ตัวแทนของภาคประชาสังคม ชุมชน และประชาชน การคัดเลือกตัวแทนจากภาคส่วนเหล่านี้ควรมีเกณฑ์ในการคัดเลือกและการประเมินศักยภาพในการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถประเมินความพร้อม รวมถึงกำหนดแนวทางการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของมาตรการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำนำ

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมได้คัดเลือกให้มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตเป็นผู้ดำเนินโครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในการดำเนินการศึกษาคั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้บริหารและบุคลากรของสำนักงานกิจการยุติธรรม ทั้งในด้านการประสานงาน การสนับสนุนข้อมูล รวมถึงการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณมา ณ ที่นี้

ในการดำเนินการศึกษา คณะผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วยเช่นกัน

หัวหน้าโครงการวิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณต่อผู้ช่วยนักวิจัย ได้แก่ 1) คุณภวินท์ คุรุรัตน์ 2) คุณธีรชัย ลิ้มวิภูวัฒน์ 3) คุณปิยะพร ประเสริฐ 4) คุณกนกพร ดวงเสาร์ และ 5) คุณชัชชลัยย์ ยลอารีย์ แต่ละท่านมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย และได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความทุ่มเทอย่างดียิ่งจนทำให้งานวิจัยเรื่องนี้เสร็จสมบูรณ์ได้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทที่	หัวข้อ	หน้า
1	บทนำ	1
	1.1 หลักการและเหตุผล	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
	1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	4
	1.4 กรอบระยะเวลาการดำเนินการ	6
	1.5 ผลผลิต	7
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
	1.7 คำนิยามศัพท์	8
2	การทบทวนวรรณกรรมแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	10
	2.1 เอกสารงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	10
	2.2 แนวคิดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรม	28
	2.3 แนวคิดการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม	44
	2.4 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนทางกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีศึกษาจังหวัด ชลบุรี	47
3	ระเบียบวิธีวิจัย	53
	3.1 แนวทางการดำเนินงานในภาพรวม	53
	3.2 การกำหนดจำนวนตัวอย่างที่จัดเก็บ	55
	3.3 พื้นที่ในการเก็บข้อมูล	56
	3.4 การคำนวณ/เปรียบเทียบความคุ้มค่าและควมมีประสิทธิภาพของกระบวนการ ยุติธรรม	57
	3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการ	60
4	ผลการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางในการประมาณค่าความคุ้มค่า	62
	4.1 แบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรม ทางเลือก	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อ	หน้า
	4.2 ตัวอย่างของแบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีการใช้อยู่ในระดับพื้นที่	67
	4.3 การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	80
	4.4 การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของแบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	83
	4.5 สรุปผลการศึกษาด้านตัวแบบสำหรับการคำนวณความคุ้มค่า	92
5	การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการการไกล่เกลี่ย	93
	5.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก กรณีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล	93
	5.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน	98
	5.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	100
	5.4 ตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการไกล่เกลี่ย	101
6	การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	102
	6.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	103
	6.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	106
	6.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	109
	6.4 การประเมินประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	109
7	การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก	111
	7.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	111

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อ	หน้า
	7.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก	115
	7.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	118
	7.4 ประสิทธิภาพของมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด	118
8	การเปรียบเทียบต้นทุนการใช้จ่ายกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี	120
	8.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	120
	8.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	124
	8.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	127
	8.4 ประสิทธิภาพของมาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี	127
9	สรุปความเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย	128
	9.1 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัด อุบลราชธานี ณ ศาลากลางจังหวัด	128
	9.2 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการศึกษาคู่มือและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	133
	9.3 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดเชียงใหม่ ณ สำนักงานยุติธรรม	142
	9.4 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดพิษณุโลก ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	153
	9.5 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดชลบุรี ณ สำนักงานยุติธรรม	164
10	การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา	170
	10.1 มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาล	170

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อ	หน้า
	10.2 มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขัง ยากไร้	172
	10.3 มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก	175
	10.4 มาตรการการบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ	177
	10.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทาง อาญากระแสหลัก	
	10.6 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	178
บรรณานุกรม		
ภาคผนวก 1. ผังการดำเนินงานคดี		
ภาคผนวก 2. การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรม ชุมชน กรณีคดีหมิ่นประมาท		
ภาคผนวก 3. การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน กรณีคดีความผิดต่อร่างกาย		
ภาคผนวก 4. การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก กรณีคดียาเสพติด		
ภาคผนวก 5. การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกการ บังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี กรณีคดียาเสพติด		

สารบัญตาราง

ตารางที่	หัวข้อ	หน้า
2.1	จำนวนคดีที่พิจารณาในชั้นศาล จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และจำนวนคดีไกล่เกลี่ยสำเร็จในศาลยุติธรรม ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547	24
2.2	จุดอ่อน – จุดแข็ง กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	27
2.3	ต้นทุนทางอาชญากรรม	30
2.4	ต้นทุนการของการตอบสนองทางสังคมต่ออาชญากรรม	31
2.5	มูลค่าความเสียหายต่อคนของผู้เสียหายจากการประกอบอาชญากรรม (รวมถึงการพยายามประกอบอาชญากรรม)	34
2.6	ความรุนแรงของอาชญากรรมประเมินค่าโดยทำให้เป็นต้นทุนต่อการทำให้เป็นเจ้าทุกข์/ต่อการเป็นเจ้าทุกข์	36
2.7	ต้นทุนรวมรายปีของการเกิดคดีอาชญากรรม	37
2.8	ต้นทุนการทุจริตที่เป็นอาชญากรรม	38
2.9	ตัวทวีคูณประโยชน์ทางสังคม (Social Return Multiplier)	38
2.10	เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางหลักเศรษฐศาสตร์	43
2.11	รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำจังหวัด ชลบุรี พ.ศ. 2559	48
2.12	รายได้เฉลี่ยของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม	48
2.13	ต้นทุนการไกล่เกลี่ยคดีตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ในจังหวัดชลบุรี	49
2.14	ภาพรวมการเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในจังหวัดชลบุรีที่จัดทำโดยสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี	52
3.1	แผนการดำเนินงาน	60
4.1	แสดงการไกล่เกลี่ยเหยื่อและผู้เสียหายที่ส่งผลต่อความมาก – น้อยของความสมานฉันท์	69
4.2	การเปรียบเทียบการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในคดีที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถนำมาทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ในความผิดหลัก 8 ความผิดพื้นฐาน	81

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หัวข้อ	หน้า
5.1	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	97
5.2	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรม จังหวัด/ชุมชน	99
5.3	การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและ กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	101
6.1	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	105
6.2	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการ สงเคราะห์หลักประกัน	108
7.1	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	114
7.2	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการ สงเคราะห์หลักประกัน	117
8.1	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	123
8.2	ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้าน กึ่งวิถี	126
9.1	ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี	130
9.2	ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับ คดีอาญา	131
9.3	ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	135
9.4	ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับ คดีอาญา	138
9.5	ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก	141
9.6	คดีอาญาที่สามารถยอมความหรือไกล่เกลี่ยกันได้	145
9.7	ต้นทุน-ค่าใช้จ่ายของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดเชียงใหม่	146
9.8	ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับ คดีอาญา	148
9.9	ต้นทุน-ค่าใช้จ่ายของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก	154
9.10	ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับ คดีอาญา	160

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หัวข้อ	หน้า
9.11	ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก	162
9.12	ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา	167

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หัวข้อ	หน้า
1.1	จำนวนคดีอาญาประเภทความผิดคดีชีวิต ร่างกายและเพศ คดีประทุษร้ายและคดียาเสพติด พ.ศ. 2549 ถึง 2558	1
1.2	งบประมาณรายจ่ายของตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	2
2.1	ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา	11
2.2	กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและระบบยุติธรรมทางอาญา	17
3.1	แนวทางการดำเนินงานในภาพรวม	53
3.2	การแบ่งจังหวัดตาม HAI	57
3.3	ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนต่อคดีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	58
4.1	กระบวนการพิจารณาความอาญากระแสหลัก	63
4.2	ขั้นตอนการดำเนินมาตรการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน	68
4.3	ขั้นตอนการดำเนินมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้	73
4.4	รูปแบบการเชื่อมโยงงานกองทุนยุติธรรมจังหวัดกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน	74
4.5	ขั้นตอนการดำเนินมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก	76
4.6	ขั้นตอนการดำเนินมาตรการบังคับโทษโดยการใช้อำนาจกักขังแทนการจำคุกในเรือนจำ	80
4.7	มาตรการไกล่เกลี่ยการจำคุกในเรือนจำ	86
4.8	มาตรการมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	89
4.9	มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก	90
4.10	มาตรการการบังคับโทษโดยใช้อำนาจกักขัง	91

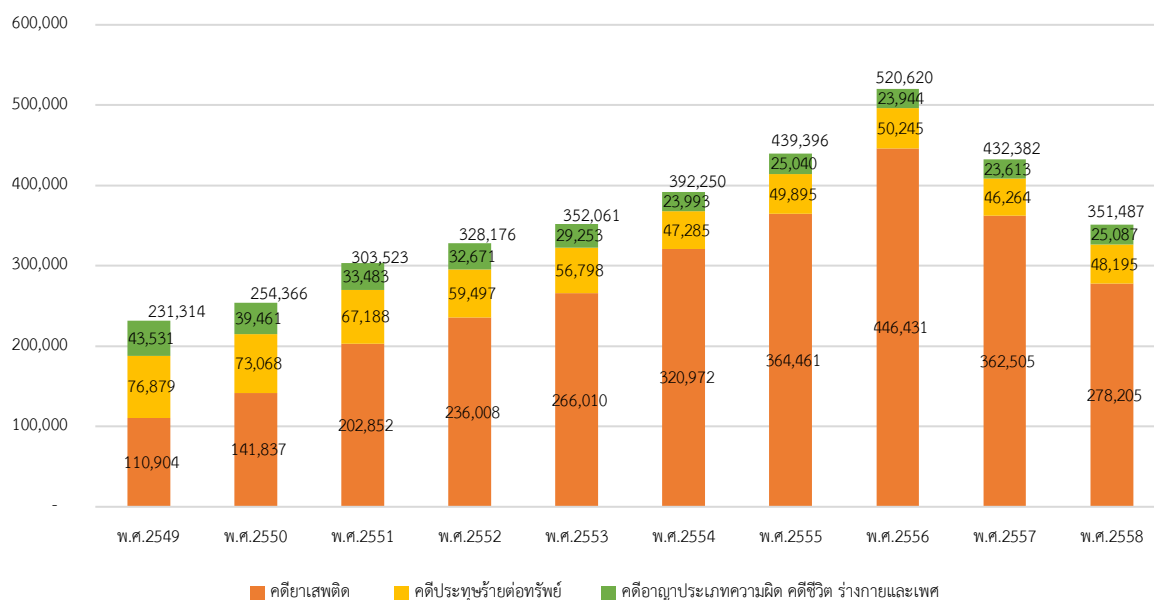
บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

กระบวนการยุติธรรมถือเป็นเสาหลักที่สำคัญต้นหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ช่วง 10 ปีที่ผ่านมาความต้องการใช้บริการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลักของไทยมีเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระหว่างปี 2549 ถึง 2558 ที่แสดงไว้ใน รูปที่ 1.1 ซึ่งจะเห็นว่าจำนวนคดีอาญาประเภทความผิด คดีชีวิต ร่างกายและเพศ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและคดียาเสพติด เพิ่มขึ้นจาก 231,431 คดี ในปี 2549 เป็น 351,487 คดี ในปี 2558 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 51.95 การเพิ่มขึ้นดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถของกระบวนการยุติธรรมในการที่จะตอบสนองต่อความต้องการใช้บริการของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อต้นทุนและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

รูปที่ 1.1 จำนวนคดีอาญาประเภทความผิดคดีชีวิต ร่างกายและเพศ
คดีประทุษร้ายและคดียาเสพติด พ.ศ. 2549 ถึง 2558

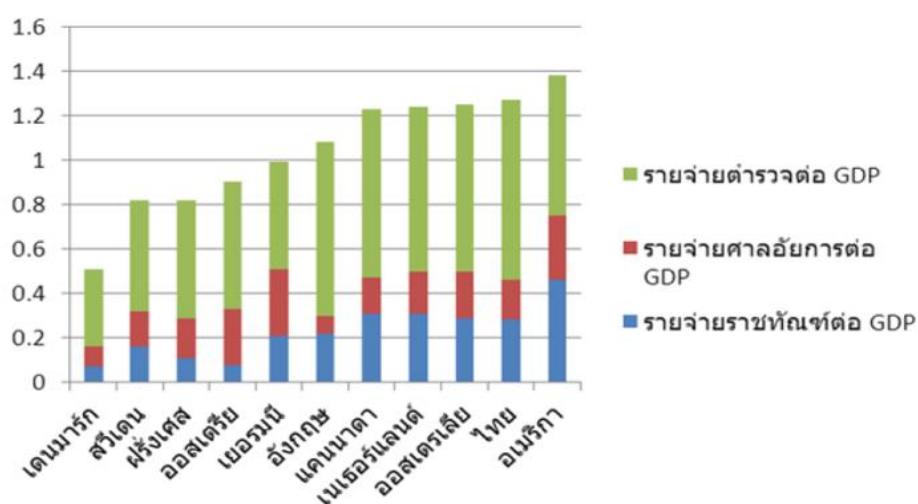

ที่มา: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2559)

นอกจากนี้ จากข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เรื่อง “นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย” โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบกฎหมายไทยเน้นการลงโทษทางอาญา โดยมีบทบัญญัติที่มีโทษทางอาญามากถึง 350 ฉบับ อีกทั้งกฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญามักจะลงโทษด้วยการจำคุกมากกว่าการลงโทษด้วยวิธีการปรับ ทั้งสถานการณ์ในปัจจุบันโทษปรับมีความไม่สอดคล้องกับความเสียหายและต้นทุนในการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้แล้วการลงโทษด้วยการปรับไม่ได้เป็นการเพิ่มต้นทุนให้ภาครัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับ การตัดสินด้วยการจับกุมซึ่งมีต้นทุนเฉลี่ยของการดำเนินการคดีอาญาของรัฐตกอยู่ที่ประมาณ 76,600 บาทต่อคดี และจากการที่ระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย ต้องรับคดีเข้าสู่ระบบมากเกินไปที่จะสามารถพิจารณาให้เสร็จสิ้นได้ จึงมีคดีค้างค้ำในศาลจำนวนมากขึ้นทุกปี

การที่มีคดีอาญามากขึ้นยังส่งผลให้จำนวนนักโทษมีมากกว่าขีดความสามารถที่จะรองรับได้ถึงประมาณร้อยละ 70 ปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเนื่องจากการขาดแคลนทรัพยากรหรือบุคลากร เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลักของไทยใช้ทรัพยากรทั้งงบประมาณและบุคลากรมากกว่าหลายประเทศ จากข้อมูลที่น่าเสนอในรายงานการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรม โดยงานวิจัยของ ปกป้อง จันวิทย์ (2554) เรื่อง “การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์:แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์” ได้เปรียบเทียบรายจ่ายด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลักของไทยที่อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นตามที่แสดงในรูปที่ 1.2

รูปที่ 1.2 งบประมาณรายจ่ายของตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

ที่มา: ปกป้อง จันวิทย์ (2554)

สภาพปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักของไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่าการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของสังคมไทยมีปัญหาสำคัญได้แก่ กฎหมายบางฉบับล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนไม่เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างรวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง โดยปัญหาสำคัญอีกประการ คือการแบ่งปันสิทธิในความเสมอภาค และสิทธิในเสรีภาพ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ทางสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้การแบ่งปันสิทธิอาจจะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกันได้ ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในสังคมหรือประเทศนั้น อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศที่ปกครองโดยนิติรัฐ (State of Law) คือรัฐที่ปกครองโดยกฎหมาย และกฎหมายนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมด้วย เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมของสังคม กระบวนการยุติธรรมจึงถือเป็นกลไกสำคัญและเป็นพื้นฐานซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่มีความยุติธรรม

การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายประการ โดยปัญหาสำคัญซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม คือ การนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไปจนเกินสมควร ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดีและเกิดคดีตกค้างในชั้นศาลเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดให้นำโทษทางอาญามาใช้กับพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมาย แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะเป็นเพียงการกระทำที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดที่ไม่ใช่เป็นอาชญากรรมโดยแท้ อีกทั้งระบบการกลั่นกรองคดียังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรส่งผลให้การดำเนินคดีมีความล่าช้า จนก่อให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลและผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

ปัญหาข้างต้นส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังส่งผลต่องบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการหน่วยงานเหล่านี้ ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน งบประมาณ และสถานที่ ทำให้ประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนลดลงทั้งยังส่งผลต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจนบางครั้งเกิดเป็นข้อร้องเรียนของประชาชนเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้เกิดแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีที่ขึ้นสู่ศาลด้วยวิธีไกล่เกลี่ยและการใช้มาตรการพิเศษอื่นในการลดปริมาณคดีนำขึ้นศาลเพื่อพิจารณาตัดสินคดีความ ตลอดจนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยไม่ใช้การจำคุก หรือการคุมขังในเรือนจำ (Non-institutional Treatment) โดยอาจใช้มาตรการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท การคุมประพฤติ มาตรการพักวัน/ลดวันต้องโทษ ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุก ฯลฯ กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ความสำคัญกับการลดปริมาณคดีสู่ศาลและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ และได้เริ่มมีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้จริงแล้วในหลายหน่วยงาน

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการดำเนินโครงการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญากระแสหลักโดยเปรียบเทียบกับกระบวนกรดำเนินงานกระบวนกรยุติธรรมทางเลือกเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานให้ครบถ้วนในทุกมิติ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์กับความคุ้มค่า รวมทั้งอุปสรรคและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการขยายผลโครงการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนำข้อมูลปัญหาข้อขัดข้องมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการดำเนินงานของกระบวนกรยุติธรรมในภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนกรยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนกรยุติธรรมทางเลือก

1.2.2 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพและเพิ่มประสิทธิผลอันเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

สำหรับเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

1.3.1 การศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาไทย (กระบวนกรยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก) ในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งวิเคราะห์ภาพรวมความคุ้มค่าตามหลักต้นทุนและผลผลิต โดยการศึกษาต้นทุนให้เป็นไปตามรายละเอียดในข้อ 1.3.5

1.3.2 ผลการศึกษาจากข้อ 1.3.1 เปรียบเทียบกับกระบวนกรยุติธรรมทางเลือก โดยใช้หลักวิชาการด้านการวิเคราะห์ต้นทุนและผลผลิต ทั้งนี้ จะเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลผลิตกระบวนกรยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ในลักษณะคติประเภทเดียวหรือใกล้เคียงกันกับกระบวนกรยุติธรรมทางเลือกที่กำหนด

1.3.3 กำหนดมาตรการยุติธรรมทางเลือกสำหรับการนำมาศึกษาเปรียบเทียบ

มาตรการยุติธรรมทางเลือกสำหรับการศึกษาวิจัยนี้จะหมายถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายหรือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแก่บุคคล โดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างหรือปรับเปลี่ยนจากระบบยุติธรรมกระแสหลักให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละคดี ซึ่งกระบวนกรดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลหรือก่อนหน้านั้นก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้เข้าถึงกระบวนกรยุติธรรมได้สะดวก ลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งของภาครัฐและประชาชน รวมถึงการช่วยลดจำนวนคดีในชั้นศาล โดยในการศึกษาวิจัยนี้คัดเลือกมาตรการยุติธรรมทางเลือกจำนวน 4 มาตรการ ได้แก่

- 1) การดำเนินการใกล้เคียงและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน พนักงานสอบสวน อัยการและศาล
- 2) การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังผู้ยากไร้
- 3) มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก
- 4) การบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิธีแทนการจำคุกในเรือนจำ

1.3.4 จัดทำผลการวิเคราะห์แบบจำลอง (Model) และเส้นทางคดี (Flow) ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละประเภท พร้อมวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาที่คล้ายกันในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

1.3.5 การศึกษาและจัดเก็บข้อมูลต้นทุนให้มีการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งในส่วนต้นทุนภาครัฐต้นทุนด้านความเสียหายของเหยื่อ ต้นทุนภาคเอกชน และต้นทุนในมุมมองของฝ่ายผู้กระทำความผิด เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการตามแบบจำลอง (Model) ในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรการแต่ละประเภท อาทิเช่น

- ต้นทุนงบประมาณและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ
- ต้นทุนงบลงทุนและค่าเสื่อมราคาของวัสดุ อุปกรณ์ อาคารที่ใช้ในการดำเนินมาตรการ
- ต้นทุนความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรมซึ่งอาจเทียบเคียงได้จากข้อมูลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ในประเด็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือใช้แบบสอบถามสำรวจกลุ่มตัวอย่างในประเด็นที่ไม่สามารถหาข้อมูลเทียบเคียงได้

- สัดส่วนการกระทำความผิดซ้ำของผู้ผ่านมาตรการทางเลือกเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเพื่อเปรียบเทียบขีดความสามารถในการป้องปรามอาชญากรรมของมาตรการทางเลือก

- การได้สัดส่วนระหว่างโทษ โอกาสในการถูกจับกุม และประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำผิดเพื่อวิเคราะห์ขีดความสามารถของมาตรการในการป้องกันการกระทำผิดในมิติของต้นทุนฝ่ายผู้กระทำความผิด

- ข้อมูลค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้กระทำความผิดในการดำเนินมาตรการลงโทษ/มาตรการทางเลือกในแต่ละมาตรการ

ทั้งนี้ในการประเมินความคุ้มค่าจะใช้ต้นทุนเฉลี่ย ส่วนการประมาณต้นทุนของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายขั้นตอนต่อเนื่องกันนั้น จะทำโดยรวมต้นทุนในแต่ละขั้นตอนโดยกรณีที่ดีมีหลายเส้นทางที่เป็นไปได้ ก็จะใช้ต้นทุนเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยความน่าจะเป็น (probability) ของแต่ละเส้นทางโดยค่าความน่าจะเป็นในแต่ละเส้นทางจะคำนวณจากสัดส่วนของ

จำนวนคดีในเส้นทางดังกล่าวต่อจำนวนคดีทั้งหมดในขั้นตอนนั้นจะใช้ข้อมูลทางสถิติอ้างอิงเท่าที่ทำได้ ในส่วนข้อมูลที่ขาดเหลืออาจใช้ข้อมูลของคดีจากการสุ่มตัวอย่าง

1.3.6 การศึกษาและเก็บข้อมูลตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เทียบเคียงกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เช่น สถิติการกระทำผิดก่อนและหลังการใช้มาตรการทางเลือก ผลการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดภายหลังผ่านการดำเนินมาตรการทางเลือกเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมในความผิดประเภทเดียวกัน

1.3.7 การวิเคราะห์ถึงปัจจัยร่วม (Common characteristic) ที่ทำให้เกิดความคุ้มค่าหรือไม่ คุ้มค่าในการดำเนินมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คัดเลือกมาศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าว

1.3.8 สรุปผลวิเคราะห์ความคุ้มค่าและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับยุติธรรมทางเลือก และปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ในการนำกระบวนการยุติธรรมมาใช้โดยไม่เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่าตามเป้าหมายเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.4 กรอบระยะเวลาการดำเนินการ

กำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินงานเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1.4.1 ระยะที่ 1

- กำหนดแผนการดำเนินงานและแนวทางการจัดทำรายละเอียดโครงการ
- กำหนดวิธีการศึกษา เก็บข้อมูล การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาวิจัย
- เสนอโครงร่างงานวิจัยเบื้องต้น (Inception Report)

1.4.2 ระยะที่ 2

- พัฒนาแบบจำลอง เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและเส้นทางคดีในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คัดเลือกในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
- ดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในส่วนตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเทียบเคียงกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในความผิดประเภทเดียวกัน

1.4.3 ระยะที่ 3

- ดำเนินการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลต้นทุนจากแหล่งข้อมูลทั้งภาครัฐ ต้นทุนความเสียหายของเหยื่อ ต้นทุนภาคเอกชน และต้นทุนในมุมมองผู้กระทำผิด

1.4.4 ระยะที่ 4

- ดำเนินการวิเคราะห์ความคุ้มค่าและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก รวมทั้งนำเสนอปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- จัดประชุม/สัมมนา เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

- จัดทำเอกสารรายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยและจัดทำบทความทางวิชาการและข้อค้นพบสำคัญ

1.5 ผลผลิต

1.5.1 แบบจำลอง (Model) ในการวิเคราะห์กระบวนการและเส้นทางคดีในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คัดเลือกในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.5.2 รายงานผลการจัดประชุม/สัมมนา

1.5.3 รายงานสรุปผลการศึกษาคความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

1.5.4 เอกสารเผยแพร่ข้อมูลระยะเวลาดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เป็นบทความทางวิชาการ และประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญที่ได้จากข้อมูล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงผลของการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางเลือกของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมในหลากหลายมิติที่ครอบคลุมมากขึ้น ทั้งในแง่ของประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ และผลกระทบทางสังคม

1.6.2 เป็นการประเมินให้ทราบถึงความคุ้มค่าในการเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารงานยุติธรรมในการพิจารณาเลือกใช้มาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทั้งมิติของความคุ้มค่าของทรัพยากรของรัฐ ความเสียหายต่อประชาชน และแนวคิดในการเพิ่มต้นทุนในการกระทำผิดของฝ่ายผู้กระทำผิดในลักษณะป้องปรามการกระทำผิด

1.6.3 ข้อมูลสำหรับอ้างอิงสำหรับนักศึกษา หรือนักวิชาการที่สนใจนำไปศึกษาต่อยอด โดยเฉพาะในแขนงนิติศาสตร์

1.6.4 ผู้บริหารงานยุติธรรมในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อมูลสำหรับวางแผนหรือกำหนดนโยบายเพื่อเลือกใช้ยุติธรรมทางเลือก

1.6.5 นำข้อค้นพบสำคัญเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เพื่อขยายผลโครงการยุติธรรมทางเลือกให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.7 คำนิยามศัพท์

ความคุ้มค่าทางสังคม หมายถึง การเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการลงทุน กิจกรรมกับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการกิจกรรมนั้น โดยผลประโยชน์และต้นทุนที่เกิดขึ้นจะนับรวมทั้ง ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะอยู่ในรูปตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ในกรณีที่ไม่เป็นตัวเงิน จะต้องมีการประมาณมูลค่าด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสม

ผลกระทบทางตรง หมายถึง ผลจากการกระทำใดๆ ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มผู้ใช้สินค้าหรือบริการโดยตรง เช่น ผู้ใช้บริการมีความสะดวกในการเข้าถึงการใช้บริการมากขึ้น

ผลกระทบทางอ้อม หมายถึง ผลจากการกระทำใดๆ ของกิจกรรมซึ่งเกิดแก่บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือเป็นผู้ที่ไม่ได้ใช้สินค้าหรือบริการจากกิจกรรมที่มีการจัดทำขึ้น เช่น การที่ประชาชนมีความสุขขึ้นจากการที่มีการตั้งสถานีตำรวจบริเวณพื้นที่ใกล้บ้าน

ต้นทุนในการเดินทาง (Travel Cost) หมายถึง การประมาณค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ ผู้ใช้บริการจะสามารถประหยัดหรือต้องจ่ายเพิ่มขึ้นจากการดำเนินการทำกิจกรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเข้าถึงการให้บริการ ที่ดีขึ้นหรือแย่งลง

ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) หมายถึง การตีค่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับ ผู้ใช้บริการ โดยการใช้เวลาที่สามารถประหยัดลงไปได้จากการมีกิจกรรมใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงความรวดเร็วซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมใหม่ ทำให้ผู้ให้บริการมีเวลาในการทำงานอย่างอื่นเพิ่มมากขึ้น

การวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบัน (Net Present Value) หมายถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ต้นทุนและผลประโยชน์สุทธิที่เกิดขึ้นตามอายุกิจกรรมที่กำหนด โดยผลประโยชน์สุทธิเมื่อสิ้นอายุ กิจกรรมจะถูกปรับค่าให้อยู่ในรูปของมูลค่าปัจจุบัน

ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถของกระบวนการยุติธรรมที่สะท้อนมาจากปริมาณ ต้นทุนที่ใช้ดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมจนเสร็จสิ้นคดีภายในระยะเวลาที่เท่ากัน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หมายถึง กระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อ มีการกระทำผิดทางอาญาแล้วการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษจะต้องกระทำอย่างไร บทบัญญัติที่กำหนดวิธีดำเนินคดีอาญามีอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives to Justice) หมายถึง กระบวนการหรือมาตรการใดๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งหากมองในบริบทของคดีอาญาแล้วกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญาจึงมีใช้วิธีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียวแต่อาจจะทำให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดโทษหรือหามาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ มาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความยุติธรรมตามทัศนคติของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน โดยกระบวนการหรือมาตรการใดๆ เหล่านี้จะต้องสามารถนำมาให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนจตุความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยจะมีกระบวนการหลักที่ใช้สำหรับคดีโดยทั่วไป แต่หากคดีใดเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดก็สามารถนำกระบวนการหรือมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมมาใช้ในการแสวงหาความยุติธรรมนั้นซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้ศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพในงานวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วย

1. การดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน พนักงานสอบสวน อัยการและศาล
2. การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวผู้ต้องขังยากไร้
3. มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก
4. การบังคับโทษโดยการใช้อำนาจวิธีแทนการจำคุกในเรือนจำ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาในบทนี้จะเป็นการศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากแนวคิดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม แนวคิดในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและแนวทางที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในประเทศไทย และตัวอย่างการคำนวณต้นทุนทางกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยใช้ข้อมูลจากจังหวัดชลบุรีเป็นกรณีศึกษา

2.1 เอกสารงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

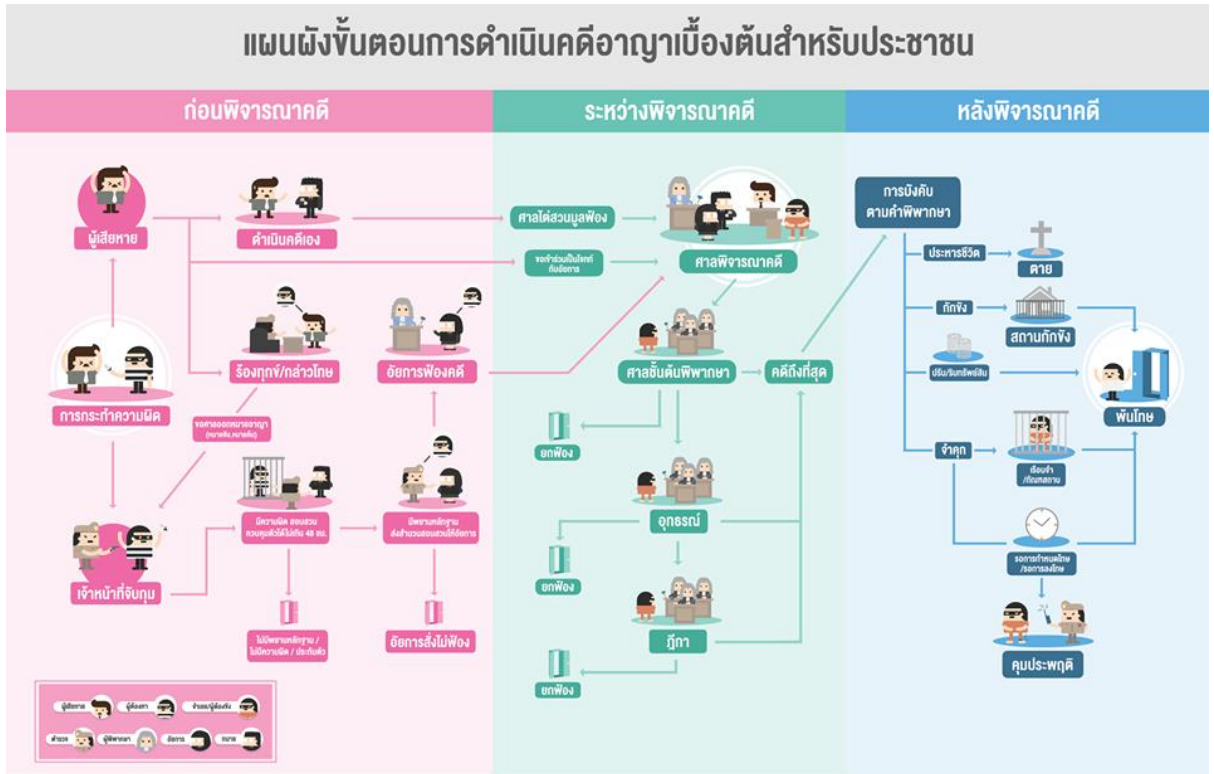
2.1.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

จากการที่ประเทศไทยได้นำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญาส่งได้ผลดีหลายประการ ทั้งในด้านระบบการบริหารงานยุติธรรม พนักงาน เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องในคดีความทุกฝ่ายกล่าวคือ องค์กรที่ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้รับความเชื่อถือจากประชาชน ในด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและระยะเวลาการดำเนินคดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังช่วยให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้รับความยุติธรรมในวิธีการที่เหมาะสมภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำลง

ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 2.1 ได้แก่ กระบวนการก่อนการพิจารณาคดี กระบวนการระหว่างการพิจารณาคดีและกระบวนการหลังการพิจารณาคดี จะเห็นได้ว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการหลายหน่วยงานด้วยกัน ด้วยเหตุนี้การพิจารณาถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องมีกรอบในการทำงานที่สอดคล้องกับการทำงานของหน่วยงานเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม กรอบแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ยังไม่ได้พิจารณาถึงบทบาทของหน่วยงานหรือภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น ชุมชน องค์กรไม่แสวงหากำไรหรือช่องทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทช่องทางอื่น ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดต่อไป

รูปที่ 2.1 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

ที่มา สำนักงานกิจการยุติธรรม (2559)

2.1.2 นิยามความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

โดยภาพรวม กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives to Justice) หมายถึง กระบวนการหรือมาตรการใดๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมซึ่งมีรูปแบบการปฏิบัติ นอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก หากมองในบริบทของคดีอาญาแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญาจึงมิใช่วิธีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียวแต่อาจจะทำให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดโทษหรือมาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ มาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความยุติธรรมตามทัศนคติของผู้เสียหายผู้กระทำความผิดและชุมชน โดยกระบวนการหรือมาตรการใดๆ เหล่านี้จะต้องสามารถนำมาให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ที่ตลอดจนคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เลือกใช้ปฏิบัติ กล่าวคือ จะมีกระบวนการหลักสำหรับใช้กับคดีโดยทั่วไป แต่หากคดีใดเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดก็สามารถนำกระบวนการหรือมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมมาใช้ในการแสวงหาความยุติธรรมนั้น

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2552-2555 ได้นิยามว่า “ยุติธรรมทางเลือก หมายถึงงานการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชนชุมชน ฯลฯ มีบทบาทและส่วนร่วมกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์กลไก วิธีการและร่วมปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง ปัญหาเด็กเยาวชนกระทำผิดและการกระทำผิดกฎหมายระดับที่ไม่ซับซ้อน รุนแรง เยียวยาเสริมพลังช่วยเหลืออาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก หรือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกันคือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ความสงบสุขสมานฉันท์ของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ”

ในเวทีการสัมมนา “การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย” ที่กระทรวงยุติธรรมจัดขึ้นได้ให้ความหมายของ “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives to Justice) ว่าหมายถึง วิธีดำเนินการต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้วิธีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 หรือการไม่ทำตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ได้แก่ การจับกุม สอบสวน ฟ้องร้องและลงโทษ ซึ่งเป็นบทบาทของภาครัฐที่ดำเนินการต่อผู้กระทำผิดที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมพื้นฐานของสังคมไทย”

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในความหมายของกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ หมายถึง “ทางเลือกในการ ยุติข้อพิพาทโดยไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความหรือระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาล” และได้ให้ความหมายของ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในมิติขอบเขตและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องว่า “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึงกิจกรรมหลายประเภทซึ่งมีความหลากหลายเช่น การให้ความรู้ทางกฎหมายกับประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะลดข้อขัดแย้งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายการมีกระบวนการทางเลือกอื่นๆ แม้กระทั่งทางเลือกในชั้นศาลเองเมื่อเรื่องมาถึงศาลเมื่อมีการประนีประนอมยอมความไม่ต้องไปถึงศาลก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง ทำให้ไม่อาจจะกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนได้ว่าแต่ละกิจกรรมนั้นมีส่วนใดที่ควรเชื่อมโยงและเสริมกันอย่างไรอยู่ภายใต้กรอบปรัชญาอะไร”

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ (2553) ได้ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกไว้ในรายงานวิจัยเรื่องการพัฒนากรอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทยว่า “หมายถึงแนวคิดและวิธีดำเนินการใดๆ ต่อคู่กรณีในคดีแพ่งหรือผู้กระทำความผิดในคดีอาญาในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมโดยลดการใช้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักซึ่งในคดีแพ่งได้แก่การระงับข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรม และการไกล่เกลี่ย

คดีในชั้นตอนใดๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ส่วนในคดีอาญาได้แก่การระงับข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นตอนใดๆ ของกระบวนการสืบสวน สอบสวนจับกุม ฟ้องร้อง ดำเนินคดีและการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดในคดีอาญา ออกจากสถานควบคุม นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงวิธีการทางเลือกที่ดำเนินการในชั้นตอนต่างๆ ของคดีปกครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดผลร้ายของการดำเนินคดีช่วยบรรเทาปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้กระทำผิดและแสวงหาความยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ที่ผู้เสียหายผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม ทั้งนี้ มาตรการและวิธีดำเนินการทางเลือกดังกล่าวจะต้องมีกฎหมายรองรับ หรือมีหน่วยงานของรัฐรองรับการดำเนินงาน”

ดังนั้น ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives to justice) จึงหมายถึงกระบวนการหรือมาตรการอื่นที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัติ นอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งหากมองในบริบทของคดีอาญา กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญาจึงมิใช่วิธีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่อาจทำให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดโทษหรือหามาตรการที่เหมาะสมมาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความยุติธรรมตามทัศนคติของ ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน โดยกระบวนการหรือมาตรการเหล่านั้นจะต้องสามารถนำมาให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เลือกใช้ปฏิบัติกล่าวคือ จะมีกระบวนการหลักที่ใช้สำหรับคดีโดยทั่วไป แต่หากคดีใดเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดก็สามารถนำกระบวนการหรือมาตรการอื่นที่เหมาะสมมาใช้ในการแสวงหาความยุติธรรมนั้น ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้ศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1) การดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน พนักงานสอบสวน อัยการ และศาล เป็นรูปแบบของการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่อาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานโดยมีเป้าหมาย คือ การสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม ด้วยการจัดเวทีให้ได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ ซึ่งถ้าเป็นคดีอาญาจะต้องเป็นคดีซึ่งมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลแต่ไม่ได้กระทบกระเทือนต่อสาธารณะกฎหมายจึงยอมให้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้และเมื่อยอมความกันได้แล้ว ผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องร้องอีกไม่ได้โดยตัวอย่างคดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความได้ตามประมวล กฎหมายอาญาของไทย เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรคหนึ่ง) ความผิดฐานอนาจาร (มาตรา 278, 284) ความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 326-328) ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ (มาตรา 352-355) และความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 358-359)

เป็นต้น หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายประการ ทั้งในแง่ของการนำคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม การแก้ไขเยียวยาความเสียหาย การสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคมทั้งส่งเสริมให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นต้น แต่ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจไม่เอื้อต่อกรณีการกระทำความผิดในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง (Violent Crimes) ประกอบกับสังคมไทยโดยทั่วไปยังมีความคิดว่า คนที่กระทำความผิดควรจะถูกลงโทษและคิดแต่เรื่องการแก้แค้นทดแทนเป็นหลัก นอกจากนี้จะพบว่ารูปแบบดังกล่าวนี้เป็นที่แพร่หลายในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และอังกฤษ รวมทั้งทวีปอเมริกาเหนือและออสเตรเลีย

2) การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกันและ หลักประกัน ภายในระยะเวลาที่กำหนด ตัวอย่างการใช้มาตรการนี้ในต่างประเทศ อาทิ

ประเทศเยอรมัน ในระบบกฎหมายเยอรมันการประกันตัวเป็นการร้องขอที่ยาก เพราะหากศาลพิจารณาเห็นแล้วว่ามีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว แต่ถ้าปรากฏว่าไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัว ศาลก็จะปล่อยตัวชั่วคราว ส่วนของการปล่อยตัวในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีถิ่นพำนักในประเทศ ศาลจะอนุญาตให้ประกันตัวโดยจะกำหนดจำนวนเงินประกันตัว และผู้ต้องหาต้องสามารถใช้ชื่อและที่อยู่ของบุคคลที่มีสัญชาติเยอรมัน ซึ่งสามารถติดต่อได้ในกรณีที่ต้องส่งหมายในการพิจารณาคดี แต่ต้องปรากฏด้วยว่าไม่มีเหตุจะต้องควบคุมตัวด้วย ถ้าหากมีเหตุต้องควบคุมตัว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว

ประเทศญี่ปุ่น เมื่อมีการกระทำความผิดคดีอาญาเกิดขึ้น หลังจากมีการจับกุมผู้ต้องหาแล้ว ถ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้จะปล่อยตัวไป แต่ถ้ากรณีตำรวจเห็นว่าจะต้องควบคุมตัวไว้ก็สามารถควบคุมตัวไว้ได้ แต่ต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมงและถ้าต้องการระยะเวลาควบคุมตัวนานกว่านี้จะต้องร้องขอต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลขยายเวลาควบคุมตัว แต่ระยะเวลาการควบคุมตัวทั้งหมดจะต้องไม่เกิน 72 ชั่วโมง ถ้าผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวเห็นว่าถูกควบคุมตัวนานเกินควร (Unduly prolonged detention) ตัวผู้ถูกคุมขังเอง ทนาย ญาติ ก็อาจร้องขอต่อศาลให้หามาสั่งยกเลิกการควบคุมตัวได้ หรือมีฉะนั้นอาจร้องขอประกันตัวก็ได้

3) มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก หมายถึง การกำหนดให้มีภารกิจโดยตรงในการรองรับผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาแบบบังคับตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และหันเหกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หากหายขาดจากอาการเสพติดก็ให้ปล่อยตัวไป โดยไม่ต้องย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีก สำหรับประเทศไทยขณะนี้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดที่ว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย” ทำให้กระบวนการยุติธรรมกำหนดวิธีการสำหรับผู้เสพยาเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ เบี่ยงเบนผู้เสพออกจากกระบวนการพิจารณาคดีและระบบเรือนจำ รายละเอียดปรากฏตาม

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2545 และเริ่มมีการบังคับใช้กฎหมายนี้เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2546 เป็นต้นมา ตัวอย่างการใช้มาตรการดังกล่าวในต่างประเทศ อาทิ

ประเทศญี่ปุ่น ได้ใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก โดยมุ่งเน้นการป้องกัน (Prevention) ระดับนักเรียนที่เป็นเด็กและเยาวชน การใช้การควบคุมทางอ้อมผ่านกลไกทางสังคม (Informal Social Control) ผ่านระบบความเชื่อและระเบียบวินัยของประชาชน นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังใช้การบังคับบำบัดรักษาซึ่งอยู่ในคำพิพากษาลงโทษผู้ติดยา แต่การบังคับบำบัดรักษากรณียาบ้าและสารระเหยขึ้นอยู่กับการประเมินว่าคุณคนั้นติดอยู่ในระดับอันตรายมากหรือไม่ ส่วนในกรณีสมัครใจรับการบำบัดรักษาในญี่ปุ่นจะต้องลงทะเบียนแสดงตน แต่ในประเทศตะวันตกจะไม่มี การลงบันทึกประวัติสำหรับผู้ที่ต้องการบำบัดรักษา เรียกว่า “ศูนย์บำบัดยาเสพติดนิรนาม (Narcotics Anonymous- NA) ในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือ Drug Addicts Anonymous (DAA)” ในประเทศอังกฤษ ส่วนในประเทศฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างเน้นมาตรการเชิงป้องกันโดยการให้ความรู้แก่เด็กเยาวชนและใช้สื่อมวลชนดำเนินการรณรงค์เช่นกัน ส่วนการบำบัดรักษาอาจใช้ เฮโรอินหรือเมธาโดนภายใต้การดูแลของแพทย์ ชื่อนาสังเกตประการหนึ่ง คือการเน้นหรือส่งเสริมให้มีการบำบัดรักษาเป็นการช่วยให้ผู้ติดยาออกจากระบบการซื้อขายยาเสพติดทำให้ผู้ค้าขายยาได้น้อยลง ทั้งยังเป็นการทำให้การแพร่ระบาดของเชื้อ HIV ลดลงด้วย

ประเทศโปรตุเกส เป็นประเทศที่มีการคิดนอกรอบและท้าทายการดำเนินนโยบายด้านยาเสพติดอย่างมาก โดยยุติการทำสงครามต่อต้านยาเสพติดที่ดูเหมือนกับการใช้กำลังเข้าปราบจับแล้วเปลี่ยนมาใช้วิธีแก้ปัญหายาเสพติดโดยการลดอันตรายในการใช้ยาตามหลักวิทยาศาสตร์และแนวทางการให้อภัยในทุกระดับของระบบตั้งแต่การเข้าใจสาเหตุของการติดยา (เช่น ความยากจน) ไปจนถึงการให้ทางเลือกหลายทางเพื่อบำบัดรักษา (เช่น การแจกเมทาโดนและการรักษาตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล) แนวทางสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ต้องเพิ่มบริการรักษาการติดยาให้มากขึ้น พร้อมกับการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตด้วย โดยผ่านระบบประกันสุขภาพแห่งชาติซึ่งทำให้สามารถเพิ่มจำนวนการรักษาผู้ติดยาเสพติดได้ง่ายและรวดเร็ว ในระยะเวลาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมาปรากฏว่า จำนวนผู้ติดยาลดลง การติดเชื้อ HIV จากการใช้เข็มลดลง การตายอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติดเกินขนาดก็ลดลงเช่นกัน ส่วนการเข้ารับการบำบัดรักษาเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เช่น ในปี ค.ศ. 2003 เพิ่มขึ้น 147 % (RehabInfo, 2013)

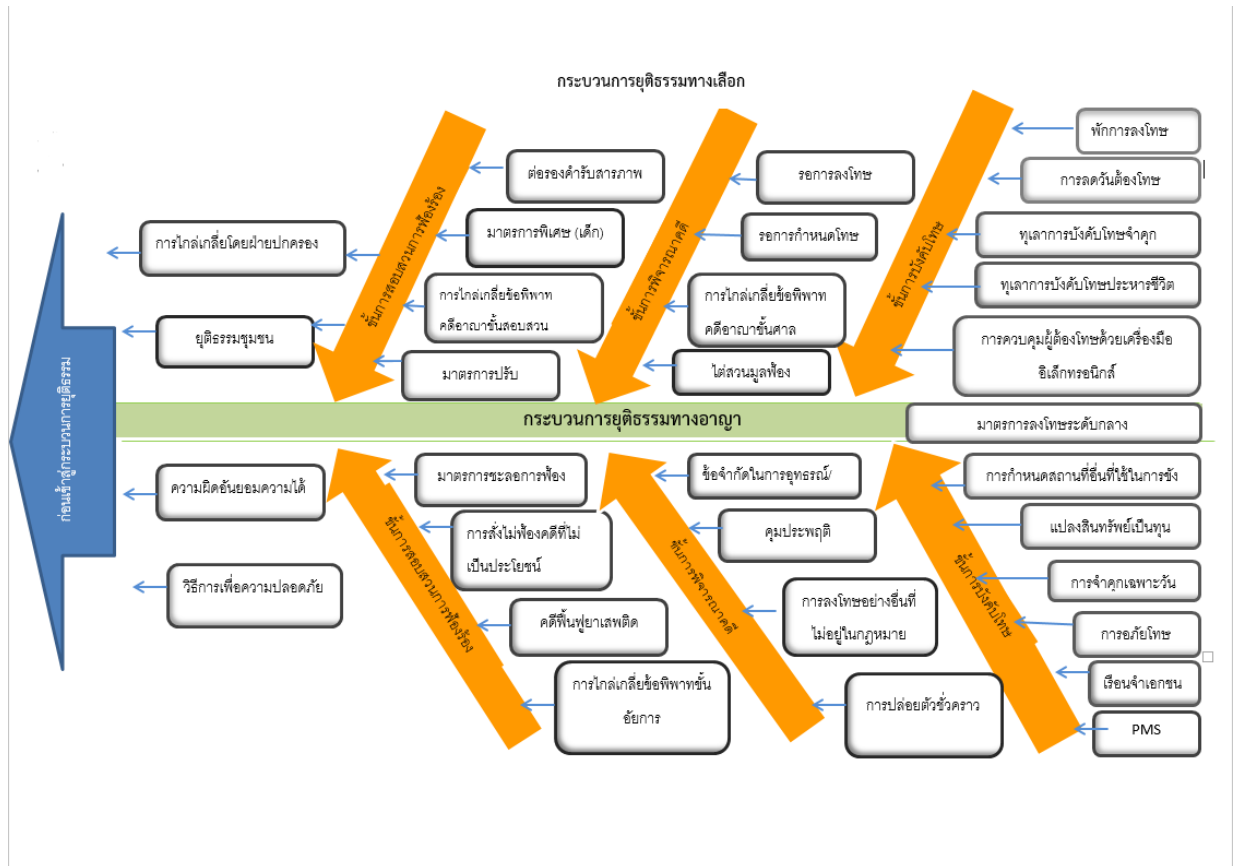
4) การบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ (halfway houses/pre-release guidance centers) เป็นมาตรการหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษในระยะแรกได้เข้าพักอาศัยเพื่อปรับตัว ก่อนกลับคืนสู่สังคมต่อไป ซึ่งในปัจจุบันเรือนจำประเทศต่างๆ ได้นำโปรแกรมบ้าน

กึ่งวิถี (Halfway House) มาใช้ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แอฟริกาใต้ แคนาดาและ เกาหลีใต้ เป็นต้น สำหรับเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่านของนักโทษที่ได้รับการ พักการลงโทษ (Full Parole) นักโทษที่พ้นโทษเพราะจำคุกครบกำหนดโทษหรือนักโทษที่พ้นโทษ เพราะได้รับลดวันต้องโทษจำคุกแต่ไม่มีผู้อุปการะและสำหรับนักโทษที่เหลือโทษน้อยในบางประเทศ เช่น เกาหลีใต้ ซึ่งรายละเอียดของการใช้บ้านกึ่งวิถีของแต่ละประเทศมีรูปแบบที่แตกต่างกัน อาทิ

ประเทศแคนาดา การบังคับโทษโดยการใช้อาศัยบ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำในประเทศ แคนาดา จำแนกได้ 2 ประเภท คือ บ้านกึ่งวิถี หรือ ศูนย์ชุมชนเจ้าพนักงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และบ้านกึ่งวิถี หรือ ศูนย์ชุมชนของเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชนในลักษณะงานอาสาสมัคร โดย ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านกึ่งวิถีของเอกชนที่สามารถรองรับนักโทษได้ประมาณ 10-40 คน มีที่ปรึกษา ประจำศูนย์ประมาณ 3-6 คน มีลักษณะการดำเนินงานใน 2 รูปแบบ คือให้บริการเฉพาะที่อยู่หลับ นอน ซึ่งนักโทษจะได้ออกไปทำงานในช่วงเวลากลางวันและกลับเข้าบ้านกึ่งวิถีในช่วงเวลาเย็น และ รูปแบบที่มีงานให้นักโทษทำพร้อมที่พักและอาหารเพื่อให้สามารถหารายได้เป็นของตนเอง สามารถนำ รายได้ส่วนหนึ่งมาบริหารกิจการบ้านกึ่งวิถี เช่น การทำงาน การฝึกอบรมและกิจกรรมอื่น โดยจะมีการ ประชุมในตอนเย็นประมาณ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อติดตามประเมินผลเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิต และการใช้สารเสพติด เป็นต้น สิ่งสำคัญที่สุดของการเข้าร่วมโครงการนี้คือการเคารพกฎกติกา ไม่ กระทำละเมิดเงื่อนไขของบ้านกึ่งวิถีและเงื่อนไขการพักการลงโทษที่อาจส่งผลให้ถูกส่งตัวคืนกลับไปยัง คุกกรณีที่มีได้พ้นโทษเพราะครบกำหนดโทษ

รูปที่ 2.2 เป็นการสรุปสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและระบบยุติธรรมทาง อาญา ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยสาระสำคัญแล้วกระบวนการทั้งสองแบบทำหน้าที่ส่งเสริมกันและกัน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมาก ขึ้น

รูปที่ 2.2 กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและระบบยุติธรรมทางอาญา

ที่มา : จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2553)

2.1.3 ความมุ่งหมายของการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้

การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ มีความมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อแก้ปัญหาทาง ประการของการดำเนินการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยรัฐและเพื่อแสวงหารูปแบบกลไกขั้นตอนและ มาตรการของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุดโดยมี รายละเอียดดังนี้

1) เพื่อลดข้อเสียและผลกระทบของการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทาง อาญากระแสหลัก จากเดิมที่มีความเชื่อว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้เป็นแบบอย่างกับ สังคมจะส่งผลทำให้เกิดการยับยั้งคนในสังคมไม่ให้เกิดการทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมาย โดยถือว่ารัฐ เป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม แนวคิดนี้ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีเป้าหมาย หลักในการสร้างกระบวนการและองค์กรขึ้นมาเพื่อการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยกำหนด โทษส่วนใหญ่เป็นโทษจำคุกเพื่อแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ซึ่งมีได้มุ่งเน้นการสร้าง กระบวนการการแก้ไขฟื้นฟูในผลกระทบที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย จึงไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดด้วย ความพลาดพลั้งได้กลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง จึงทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ กับสังคมสร้างปัญหาอย่างมาก

เช่น การกระทำความผิดซ้ำที่มีลักษณะร้ายแรงกว่าเดิมอันเป็นผลมาจากการหลอหลอมในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในคุก ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาผลร้ายจากข้อเสียของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยรัฐที่มุ่งเน้น แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว

2) เพื่อลดต้นทุนของความยุติธรรม อาชญากรรมทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมากไม่ว่าเป็นความสูญเสียแก่ชีวิต ร่างกายจิตใจและทรัพย์สินของเหยื่อ อาชญากรรม รวมทั้งผู้ที่กระทำความผิดทำให้ รัฐที่ต้องสร้างมาตรการกลไกและต้องจัดสรรทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนมาตรการกลไกเหล่านั้นให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม นอกจากนี้เหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นผู้เสียหายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและระยะเวลา ผู้กระทำความผิดเองจะมีค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีตามมาอีกมากมาย เป็นเหตุให้การขอความยุติธรรมมีต้นทุนสูงกว่าที่ควรจะเป็นประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานยุติธรรม การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด คือหลักการทั่วไปในการบริหารงานยุติธรรม คดีความที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีจำนวนมากเกินกว่าความสามารถของกระบวนการยุติธรรมจะรองรับได้ตามทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้เกิดความล่าช้าของการดำเนินคดี ซึ่งภาระต่างๆ เหล่านี้ทำให้มาตรการกลไกที่มีอยู่ไม่สามารถรับมือกับอาชญากรรมและคดีความที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตาม กระแสโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการหาช่องทางเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ จึงมีความสำคัญและจำเป็น

2.1.4 ข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก หรือกระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้อง (Litigation) หมายถึงการที่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อชดเชยผู้ถูกกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำผิดให้สาสมกับสิ่งที่ได้ทำไป รูปแบบการขอให้รัฐ ‘ล้างแค้น’ (Retributive Justice) อย่างสมสัดส่วนนี้ คือแนวทางการอำนวยความยุติธรรมดั้งเดิมของรัฐชาติ ตามคติโบราณที่ว่า ‘ตาต่อตา ฟันต่อฟัน’ (An eye for an eye)

การอำนวยความยุติธรรมตามแนวทางข้างต้นมีข้อดีอยู่ในด้านการช่วยให้สังคมมีบรรทัดฐานความถูกต้องที่แน่นอน ไม่เกิดสภาวะหลายมาตรฐานขึ้น นอกจากนี้การให้สถาบันของรัฐอันได้แก่ศาลมาทำหน้าที่ดังกล่าวยังเป็นการค้ำประกันว่าคำตัดสินที่เกิดขึ้นจะได้รับการบังคับใช้อย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตามทุกวันนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ประสบปัญหาอย่างน้อยสองประการ ได้แก่

1) ปัจจุบันจำนวนประชากรในโลกและการพัฒนาเทคโนโลยี รวมถึงปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ทำให้ผู้คนมีโอกาสที่จะกระทบกระทั่งจนนำไปสู่การฟ้องร้องกันมากขึ้น ในกรณีประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2540- พ.ศ.2550 มีคดีความขึ้นศาลรวมกันมากกว่าหนึ่งล้านคดี ในขณะที่จำนวนผู้พิพากษายังคงมีจำนวนเท่าเดิม นอกจากนี้คดีฟ้องร้องส่วนใหญ่ใช้เวลาในการพิจารณาตัดสินเกินกว่าหนึ่งปี ระยะเวลาขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของข้อพิพาท ดังนั้นกระบวนการต่างๆ จึงประสบปัญหาเรื่องความล่าช้า ย่อมส่งผลถึงค่าใช้จ่ายแฝงที่สูงขึ้นสำหรับผู้เกี่ยวข้อง

2) ในปัจจุบันเริ่มมีการตั้งคำถามว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักให้ความสำคัญกับมิติความเป็นมนุษย์น้อยเกินไปหรือไม่ เห็นได้จากลักษณะโทษทางอาญา ได้แก่ กักขังจำคุก ประหารชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการมุ่งล้างแค้นด้วยการทำร้ายผู้กระทำผิดให้เท่ากับความผิดที่ทำไป ซึ่งแนวทางเหล่านี้เป็นการหนุนเสริมความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ เผอิญหน้าระหว่างคู่กรณีและละเลยการฟื้นฟูสภาพจิตใจ หรือความเสียหาย ในระดับบุคคลทั้งต่อผู้กระทำและถูกกระทำ

จากปัญหาข้างต้นจึงมีความพยายามที่จะค้นหารูปแบบต่างๆ ที่จะช่วยในการบรรเทาภาระของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

2.1.5 แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในศตวรรษที่ 21

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจ ได้แก่ แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community justice) แนวคิดกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) แนวคิดเรื่องมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate punishments) มีรายละเอียดดังนี้

1) *แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community justice)* ชุมชนในยุคดั้งเดิมจะมีระบบหรือรูปแบบสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง รูปแบบจึงมีความหลากหลายตามวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อและภูมิหลังของแต่ละท้องถิ่น ต่อมารัฐได้เข้ามาจัดการควบคุมดูแลชุมชนโดยรัฐมีอำนาจสั่งการ ส่วนชุมชนมีหน้าที่ปฏิบัติตามและรอรับความช่วยเหลือจากรัฐเมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาทในชุมชน รัฐก็จะนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเข้าไปเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา แต่กระบวนการยุติธรรมของรัฐเป็นรูปแบบเดียวไม่มีความหลากหลายและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของท้องถิ่น ทางเลือกใหม่ของกระบวนการยุติธรรม คือ การคืนอำนาจการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว โดยที่รัฐยังมีหน้าที่ให้การสนับสนุนชุมชนให้เกิดความแข็งแกร่งเพียงพอที่จะดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ขณะเดียวกันรัฐควรเปิดช่องทางให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้นในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ก่อนการดำเนินคดีและภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีส่งเสริม สนับสนุน หรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนในการป้องกัน ควบคุม จัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม หรือการกระทำผิด ตลอดจนคืนคนดีกลับสู่ชุมชนด้วยการฟื้นฟูระบบยุติธรรมเชิงจารีต และ/หรือพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรม เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพและความสมานฉันท์และมีกลไกการทำงานตามระบบยุติธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบยุติธรรมหลัก ผ่านการประสานงาน ของหน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการยุติความขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาทที่เชื่อว่าการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดกับเหยื่ออาชญากรรมจะทำให้เกิดความยุติธรรมและนำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชน เพราะเหยื่ออาชญากรรมเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด

รูปแบบของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การนำแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับการแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่จะมีลักษณะของการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องที่มีประโยชน์ได้เสีย เช่น

- Victim - Offender Mediation (VOM) เป็นการประชุมระหว่างผู้กระทำความผิดกับ ผู้เสียหาย
- Family Group Conferences (FGCs) เป็นการประชุมระหว่างผู้กระทำความผิดกับ ผู้เสียหายและครอบครัวของคู่กรณี
- Sentencing Circles เป็นการประชุมของคู่กรณีกับสมาชิกในชุมชน เช่น บุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา อัยการ หรือตำรวจ เป็นต้น
- Community Reparative Boards เป็นการประชุมคณะกรรมการชุมชนเพื่อเยียวยา ความเสียหาย

3) แนวคิดเรื่องมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishments) วัตถุประสงค์ในการลงโทษตามแนวคิดด้านอาชญาวิทยาที่สำคัญมี 3 ประการได้แก่ เพื่อแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำเพื่อข่มขู่ยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดอีกและบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เมื่อพิจารณาในแง่มุมมองของศาลซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีหน้าที่กำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ศาลจึงต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษ โดยพิจารณาลักษณะของจำเลยและพฤติการณ์แห่งคดีประกอบและต้องกำหนดความรุนแรงของโทษหรือลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่จำเลยกระทำด้วย แม้ว่าศาลจะได้คำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีและวัตถุประสงค์ในการลงโทษแล้ว เห็นว่าการลงโทษจำคุกหรือโทษปรับที่กฎหมายกำหนดไว้จะไม่เหมาะสมแก่จำเลยหรือไม่สอดคล้อง

กับวัตถุประสงค์ในการลงโทษและการบังคับโทษรูปแบบอื่นนั้นอาจจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เสียหาย จำเลย และสังคมมากกว่าก็ตาม แต่ศาลก็ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษสองประการดังกล่าว นอกจากนี้ในปัจจุบันสภาพสังคมมีพัฒนาการที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุแห่งการกระทำความผิดมีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น บางครั้งการลงโทษไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด และพฤติการณ์แห่งคดี ทำให้สังคมยอมเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะเกิดผลดีต่อสังคมหรือไม่ เช่น คดีที่ผู้กระทำความผิดทำร้ายภริยาจนถึงแก่ความตายและศาลได้พิพากษาให้รอการลงโทษ โดยให้ทำงานบริการสังคมเป็นเงื่อนไขของการคุมความประพฤติ สังคมบางส่วนอาจเห็นว่าเป็นการลงโทษจำเลยที่เบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับความผิด เป็นต้น

ดังนั้น การกำหนดให้มีประเภทของโทษให้มากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishments) ที่ไม่รุนแรงเท่าโทษจำคุกแต่ก็มีใช้เบาเหมือนการปรับและรอการลงโทษ เพื่อให้ศาลมีเครื่องมือในการกำหนดโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

โดยทั่วไปกระบวนการยุติธรรมทางเลือกลสามารถแบ่งประเภทตามรูปแบบกระบวนการได้เป็นสามรูปแบบกว้างๆ โดยกระบวนการทุกรูปแบบจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อทั้งฝ่ายตกลงใจที่จะเข้าสู่กระบวนการดังนี้

1) การเจรจา (Negotiation) หมายถึงการที่คู่กรณีสองฝ่ายเจรจาทันทีเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทกันเอง โดยไม่มีบุคคลที่สาม

2) การไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึงการเจรจาทันทีที่มีบุคคลที่สาม (Mediator) เข้ามาเป็นตัวกลางในการดำเนินการและให้คำแนะนำ โดยตัวกลางนี้ไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความให้จากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ

3) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) หมายถึง การตั้งบุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาท ในประเด็นตามที่คู่กรณีตกลงกันไว้ในสัญญาอนุญาโตตุลาการ โดยเปิดโอกาสให้คู่กรณีมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการพิจารณาคดีร่วมกัน อย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกลส่งผลให้เกิดความยุติธรรมหลายมาตรฐาน จึงมีการจำกัดไว้ว่า แนวทางกระบวนการดังกล่าว จะต้องไม่ละเมิดหลักการและสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก เช่น หากความผิดที่เกิดขึ้นเป็นความผิดร้ายแรงที่ทำร้ายความรู้สึก หรือสร้างความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม ก็จำเป็นที่จะต้องได้รับการพิพากษาโดยศาลเป็นหลัก แม้จะสามารถนำผลของการเจรจาทันทีซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกลมาลดหย่อนผ่อนโทษได้ตามสมควรก็ตาม

2.1.6 การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกของไทย

จากกระแสโลกที่ส่งผลต่อสังคมไทยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาทำให้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับ “ทางเลือกในการระงับข้อพิพาท” (Alternative Dispute Resolutions หรือ ADR) เข้ามาสู่สังคมไทยโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไทยได้รับแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับโครงการต่างๆ เช่น ศาลยุติธรรมได้จัดให้มีโครงการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาล โครงการอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน และจัดตั้งสำนักอนุญาโตตุลาการ ซึ่งต่อมาอยู่ภายใต้สำนักระงับข้อพิพาท นอกจากนี้สำนักงานอัยการสูงสุดจัดให้มีการระงับข้อพิพาททางแพ่งในระดับท้องถิ่นและกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น สำหรับประชาชน แนวคิดการยุติข้อพิพาทที่เป็นก้าวใหม่ของกระบวนการยุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาททางแพ่งที่ประสงค์จะให้คนกลางซึ่งอาจจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตัวแทนของชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี โดยรัฐเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินการทั้งในระดับท้องถิ่นก่อนคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและขั้นตอนที่เข้าสู่ศาลยุติธรรมแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความขัดแย้งและลดปริมาณคดีที่ไม่สมควรให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ

ปัจจุบันการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักของไทยประสบปัญหาในเรื่องปริมาณคดีที่ไหลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีมากเกินไป จึงทำให้เกิดสภาวะ “คดีล้นศาล คนล้นคุก” และสถานข้อพิพาททางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับปริมาณของคดีที่ค้างพิจารณาก็มีจำนวนมากเป็นผลให้ คุณภาพ (Quality) ของการอำนวยความยุติธรรมไม่สามารถอธิบายภาพของความยุติธรรมที่สังคมคาดหวังได้ ทั้งยังมีแนวโน้มจะสร้างความไม่ยุติธรรมขึ้นเอง ด้านผลผลิตของการจัดการกับผู้กระทำผิดในภาพรวมซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม พบว่าในปี 2543 มีอัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนสูงถึงร้อยละ 19.60 (ที่มา: สถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชนกลาง กระทรวงยุติธรรม) ส่วนอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ใหญ่ในปี 2546 มีจำนวนร้อยละ 11.58 (ที่มา: กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม)

ท่ามกลางปัญหาอาชญากรรมที่ซับซ้อนและเพิ่มขึ้น ทางออกของการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมจึงไม่ใช่การมุ่งใช้มาตรการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดภายใต้พื้นฐานของแนวคิดเชิงแก้แค้นทดแทน (Retributive Justice) มาตรการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) จึงจำเป็นต้องถูกนำมาใช้เป็นทางเลือกมากยิ่งขึ้น ทั้งในขั้นตอนก่อน ระหว่าง และหลังพิพากษาคดี จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่ออำนวยความยุติธรรม โดยสามารถเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อและรักษาไว้ซึ่งความสมานฉันท์ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วย

เหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ประเทศไทยโดยรัฐบาลและหน่วยงานทางกระบวนการยุติธรรมจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นกลไกเสริมในการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล สนับสนุนการระงับปัญหาอาชญากรรมและข้อพิพาทที่เกิดขึ้น มีความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

สหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่างของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา โดยการสร้างมาตรการมาใช้กับทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

- 1) มาตรการในขั้นตอนก่อนการจับกุม
 - การใช้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท (Mediation/Arbitration Centers)
 - การบำบัดรักษาการติดยาเสพติดและการติดสุรา (Drug and Alcohol Centers)
 - การให้ความรู้ เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเบื้องต้น
- 2) มาตรการในขั้นตอนก่อนดำเนินกระบวนการพิจารณา
 - การไกล่เกลี่ยคดีที่ยอมความได้โดยเจ้าพนักงานศาล
 - การเจรจาต่อรองหลังบัลลังก์ (Plea Bargaining)
 - การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยวิธีการบังคับรักษา (Compulsory Treatment)
 - การชะลอการฟ้อง (Suspended In Prosecution)
- 3) มาตรการในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี
 - การเร่งรัดพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภท (Short Determinate Sentences)
- 4) มาตรการในขั้นตอนภายหลังการพิจารณาพิพากษาคดี (ที่มีโทษจำคุก)
 - การชดใช้ค่าเสียหายและการปรับ (Restitution And Fines)
 - การคุมประพฤติ (Probation/Suspended With Condition)
 - การใช้ศูนย์บริการกลางวัน (Community-Based Programs/Day Centers)
 - การทำงานบริการสังคมหรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (Community Service)
 - การใช้อาสาสมัครคุมประพฤติ (Volunteer Probation Officers/Community Based Correction)
 - การพักการลงโทษ (Parole)
 - การใช้บ้านกึ่งวิถี (Halfway House)
 - การอภัยโทษ (Pardon)
- 5) มาตรการในขั้นตอนภายหลังโทษจำคุก
 - การให้การสงเคราะห์ภายหลังการปล่อย (Post Prison Support Services)

2.1.7 การระงับข้อพิพาทในชั้นศาลในประเทศไทยในกรณีของคดีอาญา

ในปัจจุบัน คดีอาญาไม่มีตัวบทที่เขียนเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือทางเลือกอื่นๆ ivo อย่างชัดเจนและเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปมักจะมีการนำมาตรา 39 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ โดยมาตราดังกล่าวได้กำหนดถึงสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับ ถ้าหากว่าผู้กระทำผิดถึงแก่ความตายหรือคดีดังกล่าวเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวที่มีการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ข้อสังเกตสำคัญในกรณีคดีอาญา คือการเจรจาไกล่เกลี่ยจะถูกตีกรอบไว้แค่คดีที่เป็นความผิดต่อส่วนบุคคล แต่กรณีความผิดร้ายแรงหรือความที่กระทำต่อส่วนรวมนั้นไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยได้

2.1.8 ความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยในประเทศไทย

การศึกษาของวินัย อัจจงหาญ และคณะ (2550) เกี่ยวกับความคุ้มค่าของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่ง เป็นผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแพ่ง ศาลจังหวัดสุพรรณบุรี ศาลจังหวัดชลบุรี ศาลจังหวัดอุบลราชธานี และศาลจังหวัดเชียงราย จำนวน 421 คน พบว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลมีความคุ้มค่าด้านเวลา เห็นได้จากสถิติในปี พ.ศ.2548 ที่พบว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 3 เดือนต่อคดี ในขณะที่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลใช้ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 11 เดือนต่อคดี นอกจากนี้แล้วกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 49.5 ยังระบุว่าสามารถไกล่เกลี่ยคดีได้สำเร็จตั้งแต่การนัดหมายครั้งแรกและครั้งที่สองตามลำดับ รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนคดีที่พิจารณาในชั้นศาล จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และจำนวนคดีไกล่เกลี่ยสำเร็จในศาลยุติธรรม ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547

จำนวนคดี	2544	2545	2546	2547	เฉลี่ย
จำนวนคดีที่พิจารณาในชั้นศาล	357,797	313,828	342,443	384,980	349,012
จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย	59,370	70,853	88,821	130,471	87,379
จำนวนคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ	30,196	29,791	29,791	56,938	36,690

ที่มา : วินัย อัจจงหาญ และคณะ (2550)

ส่วนความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย วินัย อัจจงหาญ และคณะ (2550) พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีมีค่าใช้จ่ายประมาณ 10,267 บาทต่อคดี ในขณะที่กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในชั้นศาลมีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยประมาณ 129,888 บาทต่อคดี ดังนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทช่วยประหยัด

ค่าใช้จ่ายให้คู่ความได้ถึง 119,621 บาทต่อคดี และมีผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประหยัดค่าใช้จ่ายสูงกว่าต้นทุนที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถึง 11.65 เท่า

ในส่วนคดีอาญา การศึกษาของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2556) พบว่า หากกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลชั้นต้นในคดีอาญาที่ยอมความกันได้ 7 ฐานความผิด ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการค้า เพศ เสรีภาพและชื่อเสียง (แต่ไม่รวมหมิ่นประมาท) ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยกยอก ทำให้เสียทรัพย์ และบุกรุก โดยมีข้อสมมติฐานว่าร้อยละ 50 ของคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถตกลงกันได้ จะส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยที่รัฐต้องแบกรับในคดีฐานความผิดเหล่านี้ ลดลงจาก 76,612 บาท เหลือ 62,593 บาทต่อคดีซึ่งจะทำให้ต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมที่รัฐต้องแบกรับลดลงได้ปีละประมาณ 520 ล้านบาท

นอกจากความคุ้มค่าในแง่เวลาและค่าใช้จ่าย กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังสร้างความคุ้มค่าโดยอ้อมจากแบ่งเบาภาระคดีจากศาลซึ่งเป็นช่องทางที่ใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูงมาก โดยจากการสำรวจสถิติคดีของศาลยุติธรรมระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547 พบว่าเฉลี่ยในแต่ละปี มีคดีที่พิจารณาในชั้นศาลปีละ 349,012 คดี ในจำนวนนี้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถึงปีละ 87,379 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 25 ของจำนวนคดีที่พิจารณาในชั้นศาล และสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จถึงปีละ 36,690 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของจำนวนคดีที่พิจารณาในชั้นศาล

2.1.9 จุดแข็ง-จุดอ่อนของกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของไทย

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศไทยตลอดช่วงประมาณยี่สิบปีที่ผ่านมา ซึ่งหากวิเคราะห์แล้ว จะพบว่ากระบวนการดังกล่าวยังคงมีทั้งจุดแข็งจุดอ่อน ดังนี้

สำหรับคดีอาญา กระบวนการดังกล่าวช่วยในการเบี่ยงเบนคดีจำนวนมากออกจากศาล โดยเฉพาะคดีที่ผู้ฟ้องฟ้องเพื่อหวังผลให้คู่กรณีของตนยอมแลกเปลี่ยนอะไรบางอย่างกับตน เช่น การฟ้องหมิ่นประมาทเพื่อหวังให้ผู้ถูกฟ้องยอมถอนฟ้องตนในอีกคดีหนึ่ง รวมถึงคดีจำนวนมากที่น่าจะไกล่เกลี่ยกันได้ โดยเฉพาะคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา เช่น คดีเซ็กซ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการลดภาระของกระบวนการโดยปกติที่มีภาระงานล้นมือ อย่างไรก็ตามกระบวนการระงับข้อพิพาทเหล่านี้ยังคงมีจุดอ่อนบางประการ ดังนี้

- 1) ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างคู่เจรจา กล่าวคือ ในหลายๆ ครั้ง คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวโดยไม่เต็มใจ แต่จำใจเพราะถูกบีบบังคับด้วยวิธีการนอกกฎหมาย และหลายครั้งเจ้าหน้าที่ก็มีส่วนช่วยในการผลักดันโดยไม่ได้เจตนาถ่วงถ่วง เพียงแต่เห็นว่ากระบวนการดังกล่าวจะรวดเร็วและประหยัดกว่า ตัวอย่างเช่น คดีแรงงานจำนวนมากที่แรงงานโดนนายจ้างกลั่นแกล้งเนื่องจากเป็นคู่กรณีกัน ในขณะที่คณะกรรมการกลางซึ่งทำหน้าที่กลั่นกรองคดีก่อนส่งฟ้องศาลก็มักจะผลักดันให้แรงงานเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยกับนายจ้างแน่นอนว่า ในการเจรจาระหว่างผู้ที่มีอำนาจต่อรองต่างกันมากเกินไปย่อมส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเจรจา

2) ปัญหาเรื่องต้นทุนค่าใช้จ่าย กล่าวคือ แม้ว่ากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกจะสามารถช่วยประหยัดต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดบางส่วนของการกระบวนการกลับพบว่ามีอุปสรรคและต้นทุนแฝงอยู่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โดยทั่วไปผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย มักได้รับค่าตอบแทนจากรัฐไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เสียไปตลอดกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการ ค่าอาหารและค่าใช้จ่ายอื่นๆ นอกจากนี้ ในส่วนกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ก็พบว่ามีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก โดยเฉพาะค่าป่วยการอนุญาโตตุลาการซึ่งกำหนดเป็นสัดส่วนจากมูลค่าฟ้องร้องซึ่งคิดเป็นอัตราที่กำหนด ต้นทุนดังกล่าวนี้ทำให้ผู้คนทั่วไปหลีกเลี่ยงที่จะเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ เพราะไม่คุ้มค่าหากเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการฟ้องร้องทางศาล ซึ่งแม้จะแพงกว่าเล็กน้อย แต่ก็มีความสะดวกมากกว่า

3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา ยังไม่มีการบัญญัติช่องทางระงับข้อพิพาทไว้อย่างเป็นระบบ และยังขาดแนวทางการสนับสนุนที่ชัดเจน แม้ว่าในทางปฏิบัติจะสามารถนำตัวบทบาทมาตราเปิดช่องทางดังกล่าวได้ก็ตาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะพบว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทนั้น ถือได้ว่ามีประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมปกติในแง่ประสิทธิภาพ กล่าวคือช่วยในการแบ่งเบาภาระต้นทุนในทุกมิติ ซึ่งประโยชน์ในแง่ประสิทธิภาพนี้ ก็สอดคล้องกับหลักการความยุติธรรมสากลที่สะท้อนนัยยะว่าความยุติธรรมที่ล่าช้า (ขาดประสิทธิภาพ) เกินไปคือความไม่ยุติธรรม ดังนั้นการสนับสนุนให้มีการยกระดับและปิดจุดอ่อนของกระบวนการดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จากการทบทวนกรณีในต่างประเทศพบว่า ในบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษเลือกใช้วิธีการจูงใจให้คนใช้ช่องทางการระงับข้อพิพาทด้วยการคิด ‘ค่าปรับ’ กับฝ่ายที่ไม่แสดงท่าทีหรือความพยายามที่จะเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ หากฝ่ายนั้นชนะคดี ก็จะได้รับเงินค่าเสียหายน้อยลงเพราะศาลถือว่าฝ่ายผู้แพ้คดีได้เสียต้นทุนต่างๆ ในกระบวนการทางศาลปกติไปโดยไม่จำเป็นแล้ว ในกรณีที่ฝ่ายนั้นแพ้คดี ศาลก็จะคิดค่าเสียหายโดยบวกรวมต้นทุนค่าใช้จ่ายในกระบวนการทางศาลของฝ่ายผู้ชนะคดีเข้าไปด้วย

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้คู่ความจ่ายเงินเป็นสัดส่วนของมูลค่าสินทรัพย์ฟ้องร้อง โดยคิดเป็นอัตราก้าวหน้า รวมถึงกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการให้กระชับ (สองถึงสี่ชั่วโมงตามแต่มูลค่าสินทรัพย์) เพื่อให้เกิดแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยองค์กรรัฐจะทำหน้าที่เป็นเพียงตัวกลางในการประสานงานให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความมาพบกัน รวมถึงทำหน้าที่ตรวจสอบประเมินผลงานผู้ไกล่เกลี่ยอย่างเข้มข้น กล่าวโดยย่อ ประเทศอังกฤษใช้วิธีเพิ่มต้นทุนในกระบวนการทางปกติ เพื่อผลักดันออกจากกระบวนการทางศาล และเพิ่มแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามาทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ย หัวใจสำคัญของกลไกนี้คือ การออกแบบระบบให้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกยังคงมีต้นทุนอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ต้นทุนดังกล่าวนี้ก็ยังต่ำกว่ากระบวนการทางปกติ ทั้งนี้เพราะหากไม่มี

ต้นทุนเลยจะทำให้คู่ความขาดความกระตือรือร้นที่จะใช้กระบวนการดังกล่าวอย่างคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวนี้ถูกวิจารณ์ว่าเป็นการ ‘แปรรูป’ กระบวนการทางศาลให้แก่เอกชน

ประเทศออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่น่าสนใจ โดยประเทศออสเตรเลียใช้แนวทางที่รัฐเข้ามามีบทบาทโดยตรง ด้วยการกำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจส่งคดีความเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทแม้ว่าทั้งสองฝ่ายจำไม่ยินยอมก็ตาม และศาลยังสามารถเลือกช่องทางกระบวนการระงับข้อพิพาทให้แก่คู่ความที่ยังตกลงกันไม่ได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายรับรองวิชาชีพ ผู้ไกล่เกลี่ย รวมถึงพยายามหนุนเสริมคดีศรัทธาและระดับการคุ้มครองของวิชาชีพดังกล่าวให้เท่าเทียมกับผู้พิพากษา ทำให้ในประเทศออสเตรเลียเกิดเครือข่ายอาสาสมัครผู้ไกล่เกลี่ยขนาดใหญ่ ที่เรียกว่า ‘LEADR’ (Legal Alternative Dispute Resolution) ขึ้นทั่วประเทศ ประเทศออสเตรียยังมีการนำหลักการเจรจาไกล่เกลี่ยมาใช้กับคดีอาญา ซึ่งเรียกว่ากระบวนการ Criminal case conference โดยแม้ว่าผลการไกล่เกลี่ยที่ได้จะไม่มีผลผูกพันศาล แต่ผู้กระทำความผิดสามารถนำผลดังกล่าวไปลดหย่อนโทษในกระบวนการทางศาลได้ กระบวนการดังกล่าวมีเจตนาที่จะมุ่งฟื้นฟู ซ่อมแซมความเสียหายทางอาชญากรรม และรูปธรรมให้เป็นปกติมากที่สุด แต่หากพิจารณาในแง่ประสิทธิภาพ การลดหย่อนโทษก็ถือเป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยงานราชทัณฑ์ เช่น การลดหย่อนโทษจำคุกอาจมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาคุกกัน เป็นต้น ตารางที่ 2.2 สรุปจุดอ่อน-จุดแข็งของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งเป็นการประมวลจากผลการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องจากเนื้อหาข้างต้น

ตารางที่ 2.2 จุดอ่อน – จุดแข็ง กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
ช่วยในการเบี่ยงเบนคดีจำนวนมากออกจากศาล	ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างคู่เจรจา ปัญหาเรื่องต้นทุนค่าใช้จ่าย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา ยังไม่มีการบัญญัติช่องทางระงับข้อพิพาทไว้ อย่างเป็นระบบ

2.2 แนวคิดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

2.2.1 ความหมายของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการ

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการเป็นการวิเคราะห์ที่มีความนิยมนำมาใช้แพร่หลายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยที่จะมีการให้ความหมายของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการหลายความหมาย ดังเช่น Dreze and Stern (1987) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการ เป็นการทำการประเมินโครงการจากการใช้เครื่องมือที่มีความคงเส้นคงวาเพื่อหาทางเลือกในการตัดสินใจ Cellini and Kee (2010) กล่าวว่า การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการ เป็นความพยายามเปรียบเทียบต้นทุนในรูปของตัวเงินในทุกด้าน กับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2554) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ความคุ้มค่าว่า จัดทำการวิเคราะห์เพื่อที่จะพิจารณาความเหมาะสมของโครงการที่ให้ผลตอบแทนจากการลงทุนนั้น เช่นเดียวกับงานของ Holland (2012) ที่ให้ความหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ เป็นกรอบในการประเมินหาโครงการที่เหมาะสมทั้งในแง่ของส่วนบุคคลและสังคม และงานของ Policy (2014) ที่มีการให้ความหมายว่า การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาความได้เปรียบและเสียเปรียบทางเศรษฐศาสตร์ในการตัดสินใจลงทุนทำโครงการ โดยทำการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่ได้ เพื่อนำมาเปรียบเทียบสวัสดิการที่ได้จากแต่ละโครงการ

เมื่อทำการสรุปความหมายของแนวคิดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการ จะพบว่า เป็นกระบวนการที่ทำการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ ทั้งที่เกิดกับภาคเอกชนและสังคม เพื่อเป็นตัวเลือกในการเปรียบเทียบหาโครงการที่มีความเหมาะสมที่สุด

2.2.2 องค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการ

ปัจจัยด้านต้นทุน (Cost Factor) คือ ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนทางตรงในการลงทุน เช่น ต้นทุนในการดำเนินการก่อสร้าง ต้นทุนในการดำเนินงาน ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน แต่จะมีในบางกรณีที่สามารถประเมินมูลค่าของต้นทุนแฝงหรือต้นทุนทางอ้อมที่ไม่อยู่ในรูปของตัวเงิน เช่นงานวิจัยของ Tangvitoontham and Pappusson (2012) ที่มีการตระหนักถึงต้นทุนทางอ้อม คือ มูลค่าความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเดินเรือที่มากขึ้นในอนาคต

ปัจจัยด้านผลประโยชน์ (Benefit Factor) คือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการโดยตรง (Private Return) จะเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการที่ดำเนินการ เช่น รายได้จากการขายสินค้าและบริการ ผลจากการที่หน่วยงานสามารถลดต้นทุนด้านต่างๆ จากการจัดทำโครงการ เช่น ต้นทุนค่าน้ำมันที่ลดลง ต้นทุนค่าบริหารจัดการที่ลดลงและเงินสนับสนุนจากรัฐบาลในการดำเนินโครงการ ซึ่งปัจจัยด้านผลประโยชน์ลักษณะนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีใน

ทุกโครงการ เนื่องจากบางโครงการจะเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยรัฐบาลเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การสร้างถนนที่มีแต่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมเป็นหลัก

ผลประโยชน์ทางสังคม (Social Return) จะเป็นผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงแต่ได้รับผลกระทบจากโครงการ เช่น การที่ชาวบ้านรอบโครงการได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ขึ้น เพราะมลพิษที่ลดน้อยลง ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าผลกระทบภายนอกเชิงบวก (Positive Externality) ในบางกรณีจะไม่สามารถหาตัวแปรที่จะคำนวณมูลค่าผลประโยชน์ทางสังคมได้ ดังเช่นงานของ โชคก สันติสวัสดิ์ (2554) ประกอบกับงานวิจัยในเชิงความคุ้มค่าในการลงทุนของโครงการที่เป็นหน่วยงานยุติธรรมในประเทศไทยยังคงไม่แพร่หลายจึงไม่สามารถหาผลประโยชน์ทางสังคมได้ ส่งผลให้ผลการประมาณค่าที่ได้นั้นมีค่าต่ำกว่าเกินจริง

ทั้งปัจจัยด้านต้นทุนและปัจจัยด้านผลประโยชน์จะเป็นปัจจัยที่อยู่ในรูปตัวเงินและไม่อยู่ในรูปตัวเงิน เช่น ต้นทุนค่าเสียเวลาหรือค่าเสียโอกาส ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะต้องมีการใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ มาเป็นเครื่องมือในการประเมินมูลค่าให้อยู่ในรูปของตัวเงิน

งานวิจัยของ Cohen (2000) ได้ทำการจำแนกต้นทุนทางอาชญากรรมที่เกิดขึ้นออกตามประเภทของต้นทุนและผู้ที่ได้รับต้นทุน โดยสามารถคิดต้นทุนเฉลี่ยต่อคดีได้จากสูตรด้านล่าง และตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.3 และต้นทุนการของการตอบสนองทางสังคมต่ออาชญากรรมรายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.4

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อคดีในแต่ละขั้นตอน} = \frac{\text{จำนวนคดีในขั้นตอนนั้น}}{\text{งบประมาณในขั้นตอนนั้น}}$$

จากแบบจำลองจะหาต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละขั้นตอนใน 1 คดี ที่เข้าสู่การพิจารณางบประมาณในแต่ละขั้นตอนจะประกอบไปด้วย ต้นทุนในชั้นพนักงานสอบสวน ต้นทุนในชั้นพนักงานอัยการ ต้นทุนในชั้นศาลชั้นต้น ต้นทุนในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ต้นทุนในขั้นตอนของราชทัณฑ์และคุมประพฤติ และรวมต้นทุนของคู่กรณีด้วย ซึ่งรวมต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) จากการสูญเสียระหว่างการพิจารณาคดี เช่น ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการทำงานของผู้ถูกจำคุกหรือกักขัง และต้นทุนค่าจ้างทนายความ

ตารางที่ 2.3 ต้นทุนทางอาชญากรรม

ประเภทของต้นทุน	ผู้ที่แบกรับต้นทุน*
สูญเสียทรัพย์สินโดยตรง	
- การสูญเสียที่ไม่ได้รับการชดเชยโดยประกัน	เจ้าทุกข์
- การสูญเสียที่ได้รับการชดเชยโดยประกัน	สังคม
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ: การชดเชยเงินประกัน	สังคม
การรักษาทางการแพทย์และกระบวนการฟื้นฟูสภาพจิตใจ	
- ค่าใช้จ่ายไม่ได้รับการชดเชยโดยประกัน	เจ้าทุกข์
- ค่าใช้จ่ายได้รับการชดเชยโดยประกัน	สังคม
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของบริษัทประกัน	สังคม
การบริการเจ้าทุกข์	
- ค่าใช้จ่ายที่เรียกเก็บจากเจ้าทุกข์	เจ้าทุกข์
- ค่าใช้จ่ายที่ชำระโดยองค์กร	สังคม
- พนักงานชั่วคราว และ การฝึกอบรมพนักงานใหม่	สังคม
การหยุดงาน	
- การเสียค่าจ้างจากกรณีที่ไม่มีการจ่ายเงินเดือน	เจ้าทุกข์
- การสูญเสียประสิทธิภาพการทำงาน ในกรณีที่มีการจ่ายเงินเดือน	สังคม
การหยุดโรงเรียน	
- การสูญเสียค่าจ้างเนื่องจากการขาดการศึกษา	เจ้าทุกข์
- การเสียผลประโยชน์ที่ไม่เป็นตัวเงินจากการศึกษา	เจ้าทุกข์
- การเสียผลประโยชน์ทางสังคมจากขาดการศึกษา	สังคม
การที่ไม่สามารถทำงานในครัวเรือนได้	
ความเจ็บปวดและทรมาน/คุณภาพชีวิต	เจ้าทุกข์
การสูญเสียความสุข	
เสียชีวิต	ครอบครัวของเจ้าทุกข์
- มูลค่าของชีวิต	เจ้าทุกข์
- ค่าใช้จ่ายในการทำศพ	ครอบครัวของเจ้าทุกข์
- การสูญเสียความสุข	ครอบครัวของเจ้าทุกข์
- ความเจ็บปวดทางจิตใจ/การรักษา	ครอบครัวของเจ้าทุกข์
ค่าใช้จ่ายทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องการละเมิดสิทธิ	เจ้าทุกข์หรือครอบครัวของเจ้าทุกข์
ค่าใช้จ่ายทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องการละเมิดสิทธิ	เจ้าทุกข์หรือครอบครัวของเจ้าทุกข์
ผลที่ตามมาระยะยาวของการตกเป็นผู้เสียหาย	เจ้าทุกข์ในอนาคตและสังคม

ที่มา: Cohen (2000)

หมายเหตุ: *ภายใต้การเพิกเฉยทุกการใกล้เคียงทางกฎหมายของผู้กระทำผิด

ตารางที่ 2.4 ต้นทุนของการตอบสนองทางสังคมต่ออาชญากรรม

ประเภทของต้นทุน	ผู้ที่แบกรับต้นทุน*
ค่าใช้จ่าย/ความพยายามในการป้องกันอาชญากรรม	ผู้ที่อาจเป็นเจ้าของ
ความหวาดกลัวต่ออาชญากรรม	ผู้ที่อาจเป็นเจ้าของ
ระบบความยุติธรรมทางอาญา	
- ต้นทุนของตำรวจ/การสืบสวน	สังคม
- ฝ่ายอัยการ	สังคม
- ศาลยุติธรรม	สังคม
- ค่าธรรมเนียมทางกฎหมาย	
ปกป้องประชาชน	สังคม
ส่วนบุคคล	ผู้กระทำผิด
- การจำคุก	สังคม
- การลงโทษไม่จำคุก	สังคม
- เวลาของเจ้าทุกข์	เจ้าทุกข์
- เวลาของคณะลูกขุนและพยาน	คณะลูกขุน/พยาน
การบริการเจ้าทุกข์	
- การจัดการการบริการเจ้าทุกข์	สังคม/อาสาสมัคร
- โครงการชดเชยเจ้าทุกข์	สังคม
- เวลาของเจ้าทุกข์	เจ้าทุกข์
โครงการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากรรม	
- สายด่วนและการประกาศเพื่อบริการสาธารณะ	สังคม/อาสาสมัคร
- โครงการฟื้นฟูชุมชน	สังคม
- การฟื้นฟูบุคคลและให้คำปรึกษา	สังคม/ผู้กระทำผิด
- อาสาสมัครความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน	
โครงการป้องกัน	อาสาสมัคร
การจำคุกผู้กระทำผิด	
- การสูญเสียค่าจ้าง	ผู้กระทำผิดและครอบครัว
- ขาดรายได้จากภาษีและประสิทธิภาพในการทำงาน	สังคม
- มูลค่าของเสรีภาพที่หายไป	ผู้กระทำผิด
- ต้นทุนทางสภาพจิตของครอบครัว	ครอบครัวของผู้กระทำผิด
การป้องกันที่เกินความจำเป็น	
- บริษัทยักษ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย	ผู้บริษัทยักษ์
- ข้อบังคับของกระบวนการทางกฎหมาย	ผู้บริษัทยักษ์/สังคม
- ต้นทุนการป้องกันและหลีกเลี่ยงผู้กระทำผิด	ผู้กระทำผิด/สังคม/เจ้าทุกข์

ตารางที่ 2.4 (ต่อ) ต้นทุนการของการตอบสนองทางสังคมต่ออาชญากรรม

ประเภทของต้นทุน	ผู้ที่แบกรับต้นทุน*
ความยุติธรรม	
- การป้องกันทางรัฐธรรมนูญเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในการกล่าวหา	สังคม
- การเพิ่มการตรวจจับเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษรูปแบบอื่นๆ	สังคม

ที่มา: Cohen (2000)

หมายเหตุ: *ภายใต้การเพิกเฉยทุกการใกล้เคียงทางกฎหมายของผู้กระทำผิด

2.2.3 การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

แนวคิดที่ใช้ในการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์มีการใช้อย่างแพร่หลายในด้านการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น งานของ ฌ็อง-ฌัก กิตติณัฐพงศ์ (2553) ที่มีการประเมินมูลค่าในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ประชากรยินดีจะจ่ายเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าของธรรมชาติในบริเวณนั้นๆ หรืองานของศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ และคณะ (2558) ที่การค้นคว้าเพื่อหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินการก่อสร้างระบบขนส่งก๊าซธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันได้เริ่มมีการประยุกต์ใช้แนวคิดในการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ที่ไม่เป็นตัวเงินทางเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยจะมีแนวคิดในการประเมินมูลค่าผลประโยชน์และต้นทุนทั้งทางตรง และทางอ้อมโดยการใช้ตัวแทนในการคิด ดังต่อไปนี้

- วิธีมูลค่าความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการประเมินมูลค่าของสิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมใดๆ โดยจะวัดจากมูลค่าเงินที่ผู้บริโภคยินยอมที่จะจ่ายสูงสุดเพื่อรักษาให้สิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมนั้น คงสภาพเดิมหรือไม่แย่ง

- วิธีมูลค่าความเต็มใจที่จะยอมรับเงินชดเชย (Willingness to Accept) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการประเมินมูลค่าของสิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมใดๆ โดยจะวัดจากมูลค่าเงินที่ผู้บริโภคยินยอมที่จะรับต่ำที่สุด ในกรณีที่สิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมนั้น มีสภาพแย่งหรือหายไป

- วิธีการโอนย้ายมูลค่า (Benefits Transfer Approach) เป็นวิธีการประเมินมูลค่าในกรณีที่มีเวลาและงบประมาณจำกัด โดยจะนำมูลค่าที่มีการประเมินจากงานวิจัยในอดีตที่มีบริบทของสิ่งที่ทำการประเมินมูลค่าใกล้เคียงกันมาเป็นมูลค่าอ้างอิง แล้วปรับค่าให้มีความเหมาะสม โดยใช้สัดส่วนของรายได้ ประชากร เป็นต้น

- วิธีการใช้มูลค่าตลาด (Market Valuation) เป็นการนำราคาสินค้าและบริการที่ปรากฏในตลาด เช่น ราคาปลา หรือราคาไม้ที่มีการขายในตลาด โดยมีข้อสมมติฐานว่าตลาดมีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ เช่น เมื่อชายฝั่งเสื่อมโทรมส่งผลให้ชาวประมงจับปลาได้น้อยลงและขนาด

ของปลาที่มีขนาดที่เล็กลง ส่งผลให้มูลค่าของปลาก็ลดลง ซึ่งส่วนต่างของราคาปลาในอดีตและราคาปลาที่ลดลงจะเป็นตัวสะท้อนมูลค่าความเสียหายของความเสื่อมโทรมของชายฝั่งที่เกิดขึ้น

- วิธีการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการผลิต (Productivity Approach) เป็นการประเมินมูลค่าจากการใช้ต้นทุนการผลิตภายใต้กำลังการผลิตเต็มที่ เช่น การที่โรงงานใช้น้ำเป็นปัจจัยการผลิตมีมูลค่าต่ำลง ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตลดลง จึงต้องมีการเพิ่มต้นทุนเพื่อทำให้ระบบการผลิตมีประสิทธิภาพเท่าเดิม ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นตัวสะท้อนมูลค่าความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำได้

- วิธีต้นทุนที่ใช้ในการป้องกัน (Averting Cost Approach) เป็นการประเมินมูลค่าจากต้นทุนของกระบวนการที่ใช้ในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาจากการกระทำใดๆ เช่น การเลือกซื้อระบบป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์ที่มีราคาแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าของไวรัสคอมพิวเตอร์ ที่ผู้บริโภคแต่ละบุคคลตั้งไว้

- วิธีการใช้ต้นทุนค่าเดินทาง (Travel Cost Method) เป็นวิธีการวัดมูลค่าของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ต้นทุนในการเดินทางไปใช้บริการ เช่น การสร้างถนนทางลัดที่จะส่งผลทำให้ประชาชนใช้ระยะเวลาการเดินทางที่สั้นลง ซึ่งต้นทุนค่าเดินทางที่ใช้ เช่น ค่าน้ำมัน ก็จะต่ำลงไปด้วย ซึ่งส่วนต่างที่ประหยัดลงไปได้จะเป็นตัวสะท้อนมูลค่าของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

- วิธีการใช้ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) เป็นการประเมินมูลค่าโดยการใช้ต้นทุนต่อชั่วโมงที่เสียไปจากการมีโครงการ เช่น การสร้างสะพานหรืออุโมงค์ผ่านสี่แยกไฟแดง ที่ในช่วงการก่อสร้างจะต้องมีการคิดต้นทุนค่าเสียโอกาสของคนที่ทำกาสรสัญจรผ่านเส้นทาง เนื่องจาก การก่อสร้างส่งผลให้เกิดปัญหาจราจรติดขัดทำให้จากเดิมใช้เวลาเดินทางผ่านแยกนี้ 15 นาที แต่เมื่อมีการทำการก่อสร้างส่งผลให้ต้องใช้เวลาถึง 60 นาที เมื่อนำเวลาที่เสียเพิ่มคูณกับรายได้ต่อนาที่ จะเท่ากับมูลค่าของค่าเสียโอกาสในการใช้เวลาไปทำอย่างอื่น จะสะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าของการก่อสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรติดขัด

งานวิจัยของ Cohen (2000) ได้ทำการประเมินมูลค่าความเสียหายต่อคนของผู้เสียหายจากการประกอบอาชีพการประมง (รวมถึงการพยายามประกอบอาชีพการประมง) ประเมินมูลค่าความรุนแรงของอาชีพการประมงประเมินค่าโดยทำให้เป็นต้นทุนต่อการทำให้เป็นเจ้าทุกข์/ต่อการเป็นเจ้าทุกข์ ประเมินมูลค่าของต้นทุนรวมรายปีของการทำให้เป็นเจ้าทุกข์ และประเมินมูลค่าต้นทุนการทุจริตที่เป็นอาชญากรรม ไว้ในตารางที่ 2.5 ถึง 2.8 ดังนี้

ตารางที่ 2.5 มูลค่าความเสียหายต่อคนของผู้เสียหายจากการประกอบอาชญากรรม (รวมถึงการพยายามประกอบอาชญากรรม) หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

	ประสิทธิภาพ ในการทำงาน	การรักษา/ รถพยาบาล	การดูแล สุขภาพจิต	การบริการของ ตำรวจดับเพลิง	การบริการสังคม/ ผู้เสียหาย	ความเสียหาย ต่อทรัพย์สิน	ความเสียหาย ที่ชัดเจน	คุณภาพ ชีวิต	รวม
อาชญากรรมร้ายแรง									
- ช่มชืด, ทำร้าย, อื่นๆ	1,000,000	16,300	4,800	1,300	0	120	1,030,000	1,190,000	2,940,000
- การลอบวางเพลิงถึงแก่	724,000	17,600	4,800	1,900	0	21,600	770,000	1,970,000	2,740,000
ความตาย									
- เมมาแล้วขับส่งผลให้ผู้อื่นถึง	1,150,000	18,300	4,800	740	0	9,700	1,180,000	1,995,000	3,180,000
แก่ความตาย									
การล้วงละเมิดเด็ก	2,200	430	2,500	29	1,800	10	7,000	52,400	60,000
- การล้วงละเมิดทางเพศ	2,100	490	5,800	56	1,100	0	9,500	89,800	99,000
(รวมการช่มชืด)									
- การล้วงละเมิดทางร่างกาย	3,400	790	2,700	20	2,100	26	9,000	57,500	67,000
- กาล้วงละเมิดทางอารมณ์	900	0	2,700	20	2,100	0	5,700	21,100	27,000
ช่มชืดและการทำร้ายทางเพศ									
(ไม่รวมการล้วงละเมิดเด็ก)	2,200	500	2,200	37	27	100	5,100	81,400	87,000
การพยายามทำร้าย และทำ									
ร้ายอื่นๆ	950	425	76	60	16	26	1,550	7,800	9,400
- NCVS** มีการบาดเจ็บ	3,100	1,470	97	84	46	39	4,800	19,300	24,000
- อายุ 0-11 ปี มีการบาดเจ็บ	2,800	1,470	100	84	46	39	4,600	28,100	33,000
- ไม่ใช่ NCVS	760	310	81	0	0	39	1,200	10,000	11,000
ภายในประเทศ									
- ไม่มีการบาดเจ็บ	70	0	65	69	9	15	200	1,700	2,000

ตารางที่ 2.5 (ต่อ) มูลค่าความเสียหายต่อคนของผู้เสียหายจากการประกอบอาชญากรรม (รวมถึงการพยายามประกอบอาชญากรรม) หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

	ประสิทธิภาพ ในการทำงาน	การรักษา/ รถพยาบาล	การดูแล สุขภาพจิต	การบริการของ ตำรวจดับเพลิง	การบริการสังคม/ ผู้เสียหาย	ความเสียหาย ต่อทรัพย์สิน	ความเสียหาย ที่ชัดเจน	คุณภาพ ชีวิต	รวม
การชิงทรัพย์และพยายาม ชิงทรัพย์	950	370	76	130	25	750	2,300	5,700	8,000
- มีการบาดเจ็บ	2,500	1,000	65	160	44	1,400	5,200	13,800	19,000
- ไม่มีการบาดเจ็บ	75	0	66	110	15	400	700	1,300	2,000
เมาแล้วขับ	2,800	1,400	82	40	*	1,600	6,000	11,900	18,000
- มีการบาดเจ็บ	12,100	6,400	82	120	*	3,600	22,300	48,400	71,000
- ไม่มีการบาดเจ็บ	170	0	82	17	0	1,000	1,300	1,400	2,700
ลอบวางเพลิง	1,750	1,100	18	1,000	*	15,500	19,500	18,000	37,500
- มีการบาดเจ็บ	15,400	10,000	24	1,000	*	22,400	49,000	153,000	202,000
- ไม่มีการบาดเจ็บ	8	0	18	1,000	0	14,600	16,000	500	16,500
ชิงทรัพย์หรือพยายามชิง ทรัพย์	8	0	6	80	1	270	370	0	370
ลักขโมยหรือพยายามลักขโมย	12	0	5	130	5	970	1,100	300	1,400
ขโมยยานพาหนะหรือ พยายามขโมยยานพาหนะ	45	0	5	140	0	3,300	3,500	300	3,800

ที่มา: Cohen (2000)

หมายเหตุ: * ไม่ทราบค่า, ** National Crime Victimization Survey, ยอดรวมทั้งหมดใช้ค่าเงินปี 1993 เป็นปีฐาน, ความเสี่ยงในการเสียชีวิตไม่รวมอยู่ในนี้

ตารางที่ 2.6 ความรุนแรงของอาชญากรรมประเมินค่าโดยทำให้เป็นต้นทุน
ต่อการทำให้เป็นเจ้าทุกข์/ต่อการเป็นเจ้าทุกข์

หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

อาชญากรรม	ต่อการทำให้เป็นเจ้าทุกข์		ต่อการเป็นเจ้าทุกข์	
	มีความเสี่ยง ของการตาย	ไม่มีความเสี่ยง ของการตาย	มีความเสี่ยง ของการตาย	ไม่มีความเสี่ยง ของการตาย
ล่วงละเมิดเด็ก : ทางเพศ	99,000	*	125,000	*
ข่มขืนและกระทำรุนแรงทาง เพศ (ไม่รวมการล่วงละเมิดเด็ก)	87,000	87,000	109,000	110,000
ล่วงละเมิดเด็ก : ทางกายภาพ	67,000	*	77,000	*
ล่วงละเมิดเด็ก : ทุกประเภท	60,000	63,000	70,000	74,000
ลอบวางเพลิง	38,000	54,000	38,000	54,000
ล่วงละเมิดเด็ก : ทางอารมณ์ จิตใจ	27,000	*	30,000	*
เมาแล้วขับ	18,000	26,000	18,000	26,000
ทำร้ายร่างกายหรือพยายาม ทำร้ายร่างกาย (NCVS)	9,000	19,000	12,000	31,000
ทำร้ายร่างกาย (ใดๆ)	9,000	15,000	14,000	23,000
ปล้นหรือพยายามปล้น	8,000	13,000	10,000	16,000
ขโมยยานพาหนะ	4,000	4,000	4,000	4,000
ลักขโมย	1,400	1,500	1,600	1,700
ชิงทรัพย์	370	370	400	400

ที่มา: Cohen (2000)

หมายเหตุ: *ความตายเนื่องจากการล่วงละเมิดเด็กไม่ถูกจำแนกตามประเทศของการล่วงละเมิดเด็ก (ได้แก่ ทางเพศ, ทางกายภาพ หรือทางอารมณ์) ดังนั้นตัวเลขประมาณค่าจะไม่รวมความเสี่ยงของการตาย อย่างไรก็ตามประเภทของการล่วงละเมิดเด็กที่รวมกันจะรวมในตารางนี้ซึ่งรวมค่าประมาณความเสี่ยงของการตาย

ข้อสังเกต จำนวนทั้งหมดถูกประมาณเป็นค่าเงินในปี 1993

จะสังเกตได้ว่าจากตารางที่ 2.6 ในสดมภ์ที่แสดงต้นทุนความรุนแรงของอาชญากรรมต่อการทำให้เป็นเจ้าทุกข์ จะมีค่าต่ำกว่าสดมภ์ที่แสดงต้นทุนความรุนแรงของอาชญากรรมต่อการเป็นเจ้าทุกข์ โดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายและการทำรุนแรงทางเพศเนื่องจากอาชญากรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นซ้ำเสมอๆ กับเจ้าทุกข์

ตารางที่ 2.7 ต้นทุนรวมรายปีของการเกิดคดีอาชญากรรม

หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

อาชญากรรม	ที่ชัดเจน	คุณภาพชีวิต	รวม
อาชญากรรมร้ายแรง (1990)	33,000	60,000	93,000
ข่มขืน, ทำร้าย, อื่นๆ	25,000	46,000	71,000
การลอบวางเพลิงถึงแก่ความตาย	600	1,700	2,000
เมาแล้วขับส่งผลให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย	7,200	12,300	20,000
ล้วงละเมิดเด็ก	7,300	48,000	56,000
ข่มขืน	900	8,000	9,000
ล้วงละเมิดทางเพศ	1,400	12,800	14,000
ล้วงละเมิดทางกายภาพ	3,200	20,400	24,000
ล้วงละเมิดทางอารมณ์	1,900	7,100	9,000
ข่มขืนและล้วงละเมิดทางเพศ	7,500	119,000	127,000
ทำร้ายร่างกายอื่นๆ หรือพยายามทำร้ายร่างกาย	15,000	77,000	93,000
NCVS ที่ทำให้บาดเจ็บ	11,000	44,900	56,000
อายุเด็กอายุ 0-11 บาดเจ็บ	600	3,900	5,000
Non-NCVS ภายในครอบครัว	2,200	19,100	21,000
ไม่ได้รับบาดเจ็บ	1,300	9,500	11,000
โจรกรรมหรือพยายามโจรกรรม	3,100	8,000	11,000
ทำให้ได้รับบาดเจ็บ	2,500	6,600	9,000
ไม่ได้รับบาดเจ็บ	600	1,100	2,000
เมาแล้วขับ	13,400	27,000	41,000
บาดเจ็บไม่ร้ายแรง	11,300	24,600	36,000
ไม่ได้รับบาดเจ็บ	2,400	2,500	5,000
ลอบวางเพลิง	2,700	2,400	5,000
บาดเจ็บไม่ร้ายแรง	750	2,400	3,000
ไม่ได้รับบาดเจ็บ	1,900	65	2,000
ชิงทรัพย์หรือพยายามชิงทรัพย์	9,000	0	9,000
ลักขโมยหรือพยายามลักขโมย	7,000	1,800	9,000
ขโมยยานพาหนะหรือพยายามขโมยยานพาหนะ	6,300	500	7,000
รวมทั้งหมด	\$105,000	\$345,000	\$450,000

ที่มา: Cohen (2000) *ข้อสังเกต จำนวนทั้งหมดถูกประมาณเป็นค่าเงินหน่วยล้านดอลลาร์ในปี 1993

ตารางที่ 2.8 ต้นทุนการทุจริตที่เป็นอาชญากรรม

หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

อุตสาหกรรม	ประเภทของการทุจริต	ต้นทุน (พันล้านดอลลาร์)	ปี
รวมทุกหน่วยผลิต	ลูกจ้างขโมยและทุจริต	435	1996
โทรคมนาคม	ขโมยบริการ	3.7-\$5.0	1995
สาธารณสุข	คิดค่าบริการเกินราคา บริการไม่เกิดผล สิ้นบน	70	1992
ประกัน	หลอกเอาเงินประกัน	120	1995
บันเทิง	ค่าของเถื่อน	2.3	1995
การตลาดทางโทรศัพท์	ชิงโชค โทรศัพท์ หลอกหลวง	จนถึง 40	1995
รวมทุกผู้บริโภค	ทุจริตโดยทั่วไป	45	1991

อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการทำโครงการของหน่วยงาน ยุติธรรมยังคงมีจำนวนน้อยที่ทำการประเมินหาค่าผลประโยชน์ทางสังคมแบบทางตรง จะมีเพียงแต่ การใช้วิธีประเมินมูลค่าทางอ้อม ดังเช่นงานของ เกียรติอนันต์ ล้วนแก้วและคณะ (2559) ที่ทำการประเมินมูลค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากจัดตั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการประเมินมูลค่าจะใช้วิธีการโอนย้ายมูลค่า (Benefits Transfer Approach) มาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ โดยที่สามารถหาออกมาได้เป็นตัวทวีคูณผลประโยชน์ทางสังคม ซึ่งเกิดจากการหาสัดส่วนของ ผลประโยชน์ทางสังคมต่อผลประโยชน์ของเอกชนที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนให้การประมาณค่าดัง แสดงไว้ในตารางที่ 2.9

ตารางที่ 2.9 ตัวทวีคูณผลประโยชน์ทางสังคม (Social Return Multiplier)

งานวิจัย	ตัวทวีคูณผลประโยชน์ทางสังคม
Anton, P. A., and J. Temple (2007)	130.83%
Alabama Civil Justice (2014)	153.89%
Save The Children (2015)	210.47%
Byrnes, J. (2015)	201.58%
เฉลี่ย	174.19%

ที่มา: เกียรติอนันต์ ล้วนแก้วและคณะ (2559)

2.2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความคุ้มค่าในการทำโครงการ

การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุนเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สามารถสะท้อนถึงความเหมาะสมในการตัดสินใจที่จะเริ่มโครงการว่าการลงทุนในโครงการ มีโอกาสที่จะดำเนินการได้หรือไม่ ก่อนการนำไปสู่การดำเนินการจริง การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนในมิติด้านการเงินเป็นการศึกษาบนสมมติฐานของความคุ้มค่าการลงทุน และผลกำไรในระยะเวลาที่ต้องการ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ทางการเงิน ซึ่งมีหลากหลายเครื่องมือในการวิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนโดยวิเคราะห์จากเครื่องมือดังนี้ มีเครื่องมือทั้งหมดอะไร แล้วทำไมถึงเลือกใช้เครื่องมือเหล่านี้ เนื่องจาก ชัดเจน เห็นแนวโน้ม

- การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost Benefit Analysis) เป็นกระบวนการในการค้นหาต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการทั้งของภาคเอกชนและทางสังคมที่คิดค่าออกมาเป็นตัวเงิน (Monetary social cost and benefit) ของโครงการลงทุนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่กำหนดให้¹ โดยใช้การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุนประเภท มูลค่าปัจจุบันสุทธิและการวิเคราะห์ความอ่อนไหว เป็นเครื่องมือในการหาคำตอบว่าสุดท้ายแล้วโครงการมีความเป็นไปได้ในการลงทุนหรือไม่

- อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C Ratio) คือการวิเคราะห์อัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลรวมผลตอบแทน และมูลค่าปัจจุบันของผลรวมเงินลงทุน รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและบำรุงรักษาโครงการ โดยสามารถเขียนความสัมพันธ์ได้ดังสมการที่ (1)

$$B/C \text{ Ratio} = \frac{\text{มูลค่าปัจจุบันของผลรวมผลตอบแทน}}{\text{มูลค่าปัจจุบันของผลรวมเงินลงทุน}} \quad (1)$$

โดยที่เกณฑ์ในการใช้พิจารณาความคุ้มค่าของโครงการด้วยวิธี B/C Ratio คือ ถ้าค่าของ B/C Ratio มีค่ามากกว่า 1 แสดงว่าโครงการมีอัตราส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลรวมผลตอบแทนที่สูงกว่ามูลค่าปัจจุบันของผลรวมเงินลงทุน ดังนั้นโครงการจึงมีความคุ้มค่าในการทำการลงทุน

- ผลตอบแทนจากการลงทุน (Return On Investment, ROI) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการคำนวณร้อยละของผลตอบแทนจากการลงทุน (กำไรสุทธิ) ที่เกิดขึ้นจากเงินลงทุนทั้งหมด ซึ่งวิธีนี้งานวิจัยส่วนใหญ่จะใช้วิธีผลตอบแทนในการลงทุนเพื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ในสถานการณ์ที่ต่างกันเพื่อเลือกวิธีการดำเนินการที่ดีที่สุด สามารถคำนวณได้ดังสมการที่ (2)

¹ จีรพร สุเมธีประสิทธิ์ (2553)

$$\text{ROI (\%)} = \frac{\text{ผลตอบแทนจากการลงทุน} - \text{เงินลงทุน}}{\text{เงินลงทุน}} \cdot 100 \quad (2)$$

- มูลค่าปัจจุบันสุทธิ² (Net Present Value, NPV) ค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการใดก็ตาม คือผลรวมของค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดสุทธิ (ทั้งกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่าย) ในแต่ละปีตลอดอายุโครงการ หรือ ผลต่างระหว่างค่าปัจจุบันรวมของกระแสเงินสดรับสุทธิทั้งโครงการ กับค่าปัจจุบันของเงินลงทุนการคำนวณ NPV ดังสมการที่ (3)

$$NPV = \left(\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t} \right) - I_0 \quad (3)$$

โดยที่

- NPV = มูลค่าปัจจุบันสุทธิ
- t = ระยะเวลาดำเนินโครงการปีที่ 1 ถึงปีที่ n
- I_0 = เงินลงทุนครั้งแรกในปีที่ 0
- C_t = กระแสเงินสดรับสุทธิในปีที่ t
- r = อัตราคิดลด/อัตราดอกเบี้ย/อัตราผลตอบแทน

ถ้า NPV ที่คำนวณได้มีค่าเป็นบวกหมายความว่าผู้ประกอบการสมควรที่จะลงทุนในโครงการได้ แต่ควรปฏิเสธโครงการลงทุนถ้ามีค่า NPV เป็นลบ และถ้าหาก NPV = 0 จะกล่าวได้ว่ากระแสเงินสดสุทธิรวมทั้งโครงการมีค่าเพียงพอสำหรับจ่ายคืนเงินลงทุนทั้งหมดได้

- การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break-Even Point, BEP) การหาปริมาณขายที่ทำให้รายได้รวมเท่ากับต้นทุนรวม หรือการหาปริมาณที่ทำให้กำไรสุทธิเท่ากับศูนย์เรียกว่าจุดคุ้มทุน โดยมีวิธีการคิดดังสมการที่ (4)

$$Q^* = \frac{TFC}{P - vc} \quad (4)$$

โดยที่

- Q^* = ปริมาณขายที่ทำให้กำไรสุทธิเท่ากับศูนย์
- TFC = ต้นทุนคงที่รวม
- P = ราคาขายสินค้าต่อหน่วย
- vc = ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

² สุมาลี จิระมิตร (2546)

- ผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return, IRR) คือ อัตราคิดลด (r) ที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการเท่ากับศูนย์ ($NPV = 0$) ในการวิเคราะห์ทางการเงินอัตราส่วนลดนี้คือ อัตราดอกเบี้ยสูงสุด (Maximum Interest Rate) ที่โครงการสามารถจ่ายให้กับเงินลงทุนที่จ่ายไปหลังจากที่คิดค่าลงทุนและค่าดำเนินการทั้งหมดแล้ว สำหรับหลักเกณฑ์การตัดสินใจก็คือ ทุกโครงการที่มีค่า IRR สูงกว่าอัตราผลตอบแทนเป้าหมาย ซึ่งก็คือต้นทุนของเงินทุนหรือค่าเสียโอกาสของทุนก็สามารถยอมรับได้ แต่ถ้า IRR มีค่าต่ำกว่าก็ไม่ควรทำการลงทุน โดยมีวิธีการคิดดังสมการที่ (5)

$$I_0 - \left(\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+k)^t} \right) = 0 \quad (5)$$

โดยที่

- t = ระยะเวลาดำเนินโครงการปีที่ 1 ถึงปีที่ n
 I_0 = เงินลงทุนครั้งแรกในปีที่ 0
 C_t = กระแสเงินสดรับสุทธิในปีที่ t
 k = อัตราคิดลด/อัตราดอกเบี้ย/อัตราผลตอบแทนภายในจากการลงทุน (IRR)

เมื่อทราบอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน ผู้ประกอบการควรที่จะพิจารณาตัดสินใจยอมรับโครงการก็ต่อเมื่ออัตราผลตอบแทนภายในจากการลงทุนสูงกว่าอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ (Required Rate of Return) หรือมากกว่าต้นทุนเงินลงทุน (Cost of Capital)

- วิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity analysis, SA) คือ การประเมินความทนต่อเหตุการณ์ในอนาคตที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปจากสถานการณ์เดิมของโครงการที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นต่อโครงการในกรณีที่กระแสการไหลของต้นทุนและผลได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ตามแผนเดิม เช่น ต้นทุนของโครงการสูงขึ้นร้อยละ 2 ในกรณีนี้จะมีอะไรเกิดขึ้นต่อผลการคำนวณเดิมของค่า IRR NPV และ B/C Ratio หรือไม่ ซึ่งตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์ความอ่อนไหว ได้แก่ ความผันแปรของต้นทุนรวม ความผันแปรของราคา และความผันแปรของปริมาณการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเฉพาะปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง หรืออาจเกิดขึ้นพร้อมๆ กันได้ ซึ่งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนสุทธิของโครงการ

- ทดสอบค่าความแปรเปลี่ยน (Switching Value Test, SVT) คือการทดสอบว่าตัวแปรที่เราสนใจ เช่น ต้นทุนคงที่หรือรายได้ สามารถเปลี่ยนแปลงในเชิงลบได้มากน้อยแค่ไหนจึงจะทำให้ค่า NPV เป็นศูนย์ โดยสามารถคิดได้จากสมการที่ (6)

$$SVT_i = \frac{NPV}{PV_i} \cdot 100 \quad (6)$$

โดยที่

SVT_i คือ Switching Value Test ของตัวแปรประเภท i

NPV คือ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ

PV_i คือ มูลค่าปัจจุบันของตัวแปรประเภท i

- ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) คือ ระยะเวลาที่ธุรกิจจะได้รับเงินที่จ่ายลงทุนคืนมาจากเงินสดรับเข้า (Cash Flow) จากโครงการจ่ายลงทุน โดยที่ การคำนวณระยะเวลาคืนทุนต้องนำกระแสเงินสดสุทธิที่ได้จากการลงทุนในแต่ละปีสะสมเรื่อยไปจนได้ผลรวมเท่ากับเงินลงทุนนับจำนวนปีดังกล่าวรวมกันเรียกว่า “ระยะเวลาคืนทุน” เงินสดรับเข้าในการคำนวณนี้ คือ เงินสดรับเข้าสุทธิส่วนเพิ่มหลังภาษี หรือผลประโยชน์ของการจ่ายลงทุนหลังภาษี

ระยะเวลาคืนทุน = เงินลงทุน - กระแสเงินสดรับรายปีสะสมไปเรื่อยๆ จนเงินลงทุนมีค่าเป็นศูนย์

วิธีระยะเวลาคืนทุนเป็นวิธีที่คำนวณได้โดยง่ายและทำความเข้าใจง่าย รวมทั้งมีประโยชน์ในธุรกิจที่มีปัญหาเรื่องสภาพคล่อง อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้มีข้อด้อยสำคัญที่ทำให้ไม่เหมาะสมที่จะใช้สำหรับวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการจ่ายลงทุน คือ โครงการบางโครงการเป็นโครงการที่ผลตอบแทนจะเกิดขึ้นในระยะยาวมากกว่าระยะต้นๆ ของการเริ่มโครงการ ทำให้ระยะเวลาคืนทุนของโครงการดังกล่าวจะยาวกว่าโครงการที่หวังผลตอบแทนในระยะเริ่มต้น การคำนวณระยะเวลาคืนทุนของโครงการจึงไม่ใช่เป็นการพิสูจน์ที่จะตัดสินใจได้ว่าโครงการที่ได้เงินลงทุนคืนเร็วกว่าจะเป็นโครงการที่มีผลประโยชน์หรือสร้างกำไรดีกว่าอีกโครงการ นอกจากนั้น วิธีนี้ยังไม่ได้คำนึงในเรื่องค่าของเงินในเวลาต่างกันมีค่าต่างกัน

ข้อดีและข้อด้อยของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความคุ้มค่าในการทำโครงการ มีแตกต่างกันออกไปตามจุดประสงค์ของแต่ละเครื่องมือ ซึ่งสรุปไว้ดังตารางที่ 2.10

ตารางที่ 2.10 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางหลักเศรษฐศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์	ความหมาย	ข้อดีและข้อเสีย
Benefit–Cost Analysis: BCA	การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ เป็นวิธีการพื้นฐานในการวิเคราะห์หาความคุ้มค่าของโครงการ - ข้อด้อยคือ มีโอกาสในการนับซ้ำในผลประโยชน์และต้นทุนที่เกิดขึ้น ส่งผลทำให้ผลการคำนวณสูงหรือต่ำเกินจริง
B/C Ratio	อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ เข้าใจง่าย และคำนึงถึงมูลค่าปัจจุบัน - ข้อด้อยคือ จะสะท้อนเพียงสัดส่วนของอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน ซึ่งจะไม่ทำให้ทราบว่าถ้าสองโครงการที่มีค่าเท่ากัน โครงการใดจะผลตอบแทนสุทธิที่มากกว่ากัน
Return on Investment: ROI	ผลตอบแทนจากการลงทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ คำนวณง่าย เหมาะแก่การใช้เปรียบเทียบโครงการ - ข้อด้อยคือ ไม่คำนึงถึงมูลค่าเงินตามเวลา
Net Present Value: NPV	มูลค่าปัจจุบันสุทธิ	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ คำนึงถึงกระแสเงินสดทุกช่วงเวลา และคำนึงถึงมูลค่าเงินตามเวลา - ข้อด้อยคือ มีข้อจำกัดหากมีการเปรียบเทียบสำหรับโครงการลงทุนที่มีขนาดและอายุโครงการที่แตกต่างกัน
Break Even Point: BEP	วิธีคำนวณจุดคุ้มทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ คำนวณง่าย เข้าใจง่าย - ข้อด้อยคือ ไม่คำนึงถึงกระแสเงินสดที่เกิดหลังจากจุดคุ้มทุน
Internal Rate of Return: IRR	อัตราผลตอบแทนภายใน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ คำนึงถึงกระแสเงินสดทุกช่วงเวลา และคำนึงถึงมูลค่าเงินตามเวลา - ข้อด้อยคือ มีอัตราส่วนของเงินที่ได้มาแล้วนำไปลงทุนเพิ่ม (Reinvestment Rate) อยู่ที่อัตราคงที่
Switching Value Test: SVT	ทดสอบค่าความแปรเปลี่ยน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ ทำให้ทราบถึงขีดจำกัดของการเพิ่มขึ้นของต้นทุนหรือการลดลงของผลประโยชน์ที่โครงการสามารถรับได้ - ข้อด้อยคือ มีความอ่อนไหวต่ออัตราคิดลด ซึ่งยังไม่มีเกณฑ์ที่ตายตัวในการเลือกใช้
Sensitivity Analysis: SA	วิเคราะห์ความอ่อนไหว	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ สามารถดูความผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อ NPV จากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง - ข้อด้อยคือ ไม่สามารถแยกผลกระทบต่อ NPV ในกรณีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงพร้อมกันที่หลายปัจจัยได้
Payback Period: PP	ระยะเวลาคืนทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อดีคือ ทำให้ทราบถึงสภาพคล่อง และความเสี่ยงของโครงการได้ - ข้อด้อยคือ ไม่คำนึงถึงกระแสเงินสดที่เกิดหลังจากจุดคุ้มทุน

2.3 แนวคิดการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมมีองค์ประกอบหลักและส่วนประกอบย่อยหลายด้าน สหประชาชาติและนานาชาติใช้ระบบตัวชี้วัด ซึ่งหากออกแบบระบบได้ดี ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือในการประเมินผลงานที่บ่งชี้ในประเด็นปัญหาที่สำคัญ กำหนดมาตรฐาน ตรวจสอบความคืบหน้าและประเมินความสำเร็จของกระบวนการปฏิรูป เมื่อใช้ตัวชี้วัดร่วมกับกลไกตรวจสอบและประเมินผล จะสามารถช่วยสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถืออย่างมีน้ำหนักของระบบและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในสายตาประชาชน นอกจากนี้ ตัวชี้วัดยังสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญต่อผู้กำหนดนโยบายและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิรูประบบตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงจุด

ตัวอย่างตัวชี้วัดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ อาทิ

อังกฤษและเวลส์ ตัวอย่างชุดตัวชี้วัดเกี่ยวกับงานตำรวจ อาทิ

- ประสิทธิภาพในการลดอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมร้ายแรง (reducing crime/ protection from serious harm) และประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวน (investigating crime) ประกอบด้วย
 - ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงและอันตรายจากองค์กรอาชญากรรม (Does the force have sufficient, dedicated analytical capability to understand the range of harm, and map the threats, posed by organized crime groups?)
 - ความสามารถในการสืบสวนสอบสวนต่อปริมาณงานและความสามารถในการใช้มาตรการและวิธีพิเศษที่เหมาะสมในการนำตัวคนร้ายมาดำเนินคดี (Is the force's investigative capacity commensurate with workload and can it deploy appropriate specialist techniques in order to bring offenders to justice?)
 - ความสามารถในการปกป้องคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง (How well is the force protecting vulnerable people?)

- ความสามารถในการจัดการกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการก่ออาชญากรรม (Is the force able to achieve its targets under the Proceeds of Crime Act?)

- การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม (Fairness)
- งานด้านตำรวจชุมชน (Implementation of Neighborhood Policing)
- ประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ (Resources and Efficiency/Value for Money)
- มูลค่าของงบประมาณที่ใช้ในงานตำรวจต่อหน่วยต่อหัวประชากร โดยเทียบกับหน่วยงานข้างเคียง (How does the cost of policing per head of population and per officer compare with national and peer averages?)

ออสเตรเลีย ตัวอย่างตัวชี้วัดเกี่ยวกับงานอัยการ

- อัตราคดีที่ฟ้องจนศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย (Prosecutions resulting in a conviction) ทั้งนี้ ไม่รวมคดีที่ฟ้องแล้วจำเลยหลบหนี
- อัตราคดีที่พนักงานอัยการอุทธรณ์จนศาลมีคำพิพากษาตามอุทธรณ์ของอัยการ (Prosecution appeals against sentence)

2.3.1 การวัดประสิทธิภาพ

การวัดประสิทธิภาพเป็นการวัดความสามารถที่ทำให้เกิดผลการใช้งานและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีจำกัดและมีคุณค่าให้เป็นประโยชน์ที่สุด การวัดประสิทธิภาพขององค์กร แบ่งเป็น 4 วิธี ดังนี้

1. ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายและประสิทธิภาพ ควรวัดได้จากความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายใช้วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กรได้ก็ต่อเมื่อลักษณะขององค์กรและเป้าหมายมีลักษณะตามข้อสันนิษฐาน คือ องค์กรมีเป้าหมายที่แท้จริงมีปริมาณไม่มากจนเกินสมานักองค์กรสามารถมองเห็นและเข้าใจเป้าหมายเหล่านั้นตลอดจนสามารถวัดได้ว่า องค์กรบรรลุเป้าหมายเพียงใด

2. แนวคิดด้านระบบ การวัดประสิทธิภาพขององค์กรจากเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยนำออกขององค์กรเป็นสำคัญ การวัดประสิทธิภาพจากส่วนอื่นขององค์กร เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออกจะทำให้สามารถสร้างกฎเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพเกณฑ์ใหม่ขึ้น

3. ความสามารถขององค์กร ซึ่งเป้าหมายขององค์กรจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์

4. ค่านิยม เกณฑ์การวัดประสิทธิภาพในเรื่องของแต่ละบุคคล ผู้ประเมินจะตั้งเกณฑ์การวัด เช่น การประเมินการปฏิบัติงานของข้าราชการในระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น

2.3.2 แนวทางที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

แนวคิดในการประเมินประสิทธิภาพในทางเศรษฐศาสตร์ข้างต้น เป็นการคิดในเชิงทฤษฎี อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าว สามารถดำเนินการได้สองแนวทางด้วยกัน (Gronberg *et al.*, 2004; Duncombe and Yinger, 2011; Gronberg *et al.*, 2011) โดยการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างแบบจำลองของกระบวนการผลิตหรือการให้บริการที่สนใจ แล้วประมาณค่าดัชนีประสิทธิภาพ ซึ่งความแม่นยำของการประมาณค่า จะขึ้นอยู่กับความแม่นยำและความเพียงพอของข้อมูลที่มี นอกจากนี้แล้ว การประมาณค่าด้วยแนวทางนี้เหมาะสมกับหน่วยวิเคราะห์ที่มีกระบวนการผลิตหรือการให้บริการที่ไม่ซับซ้อน จึงนิยมใช้ในการวิเคราะห์เชิงธุรกิจ หรือการให้บริการภาครัฐที่มีหน่วยบริการเพียงหน่วยเดียว เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การวัดจากต้นทุนต่อหน่วยของการผลิตหรือการให้บริการ ต้องเป็นการเปรียบเทียบบนฐานการคิดเดียวกัน เช่น โรงงานสองโรงงานที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันคุณภาพเหมือนกัน มีการควบคุมตัวแปรแวดล้อมให้ใกล้เคียงกันที่สุด ข้อดีของวิธีการนี้คือ หากสามารถควบคุมตัวแปรแวดล้อมได้ ก็สามารถประเมินประสิทธิภาพของหน่วยผลิตหรือหน่วยให้บริการได้ แม้ว่าจะมีกระบวนการผลิตหรือให้บริการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอน แนวคิดการประเมินต้นทุนต่อหน่วยจึงมีความเหมาะสมจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หากสามารถคัดเลือกกรณีเปรียบเทียบที่เหมาะสมได้ โดยตัวชี้วัดเพื่อทำการเปรียบเทียบที่เหมาะสมนั้น จะต้องเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนวัตถุประสงค์ของมาตรการที่ออกมาได้อย่างชัดเจน โดยมีตัวอย่างดังนี้

หากต้องการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของมาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดกับกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก อาจจะมีข้อเสนอในการสร้างตัวชี้วัด 2 แนวทางด้วยกัน

แนวทางแรก คือ ร้อยละของคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดเทียบกับจำนวนคดีทั้งหมดที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ หากใช้การประเมินตัวชี้วัดนี้จะเป็นการประเมินว่าคดีถูกหันเหไปสู่การ

ไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดมากน้อยเพียงใด แต่ตัวชี้วัดนี้ไม่ได้บอกว่าการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรม ชุมชนมีประสิทธิภาพ (ประสบความสำเร็จ) มากกว่าการไกล่เกลี่ยโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลักหรือไม่ สมมติว่า ร้อยละของคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดเทียบกับจำนวน คดีทั้งหมดที่สามารถไกล่เกลี่ยได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25 ในปี 2559 เป็นร้อยละ 45 ในปี 2560 ตัวชี้วัด สามารถบอกได้เพียงว่ามีการหันเหคดีไปสู่การไกล่เกลี่ยด้วยยุติธรรมจังหวัดมากขึ้น แต่ไม่ได้สะท้อน ให้เห็นว่า คดีที่หันเหไปประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยมากกว่า เท่ากับหรือน้อยกว่าคดีลักษณะ เดียวกันที่ได้รับการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

แนวทางที่สอง คือ การนำร้อยละของคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดแล้วประสบความสำเร็จ ในการไกล่เกลี่ยเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทั้งหมดของยุติธรรมจังหวัดมา เปรียบเทียบกับ ร้อยละของคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก แล้วประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยมาเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทั้งหมดของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ยกตัวอย่างเช่น สัดส่วนของคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดย ยุติธรรมจังหวัดแล้วประสบความสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 35 และคดีที่ได้รับการไกล่เกลี่ยโดย กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักแล้วประสบความสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 28 ก็สามารถสรุป ได้ว่า การไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัดมีประสิทธิภาพมากกว่า โดยในการจัดทำตัวชี้วัดนี้จะต้องนำ เฉพาะร้อยละของคดีที่เป็นคดีลักษณะเดียวกันมาเปรียบเทียบกันเท่านั้น จึงจะสามารถให้ข้อสรุปที่ แม่นยำและถูกต้องได้

2.4 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนทางกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีศึกษาจังหวัด ชลบุรี

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว และคณะ (2559) ได้ศึกษาหาความคุ้มค่าในการจัดตั้งหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีการคำนวณหาผลประโยชน์จากการประหยัดค่าเดินทางของประชาชน การ คำนวณต้นทุนค่าเดินทางจะใช้แนวทางปฏิบัติของกรมบัญชีกลางในการเดินทางไปราชการด้วยรถยนต์ ซึ่งคิดค่าใช้จ่ายในการเดินทางกิโลเมตรละ 4 บาท นอกจากนี้แล้ว ในการประเมินต้นทุนค่าเสียโอกาส ที่เกิดจากการไม่ได้ไปทำงานจนต้องสูญเสียรายได้จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จากข้อมูล การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 4 ปี 2559 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายละเอียด ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.11 และตารางที่ 2.12 เป็นรายได้ของผู้ที่ทำงานในกระบวนการยุติธรรม

ซึ่งข้อมูลทั้งสองส่วนนี้จะนำมาใช้ประกอบการคำนวณต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลักและทางเลือกในกรณีที่ไม่สามารถหาต้นทุนค่าเสียโอกาสของผู้ที่เกี่ยวข้องได้

ตารางที่ 2.11 รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำจังหวัด ชลบุรี พ.ศ. 2559

รายได้	จำนวน ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
รายได้ต่อเดือน	4,313	13,444	7,370.219	1,500	70,000
รายได้ต่อวัน	4,313	611	335	68	3182
รายได้ต่อชั่วโมง	4,313	72.767	58.352	8.93	1,190
ชั่วโมงทำงานต่อสัปดาห์	4,313	48.642	10.234	8	96

ตารางที่ 2.12 รายได้เฉลี่ยของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ตัวอย่าง	รายได้เฉลี่ยต่อ เดือน	รายได้เฉลี่ยต่อ วัน	ชั่วโมงทำงานต่อ สัปดาห์
ทนายความ	344	30,838.33	1,402	39.56
ผู้พิพากษา	23	87,273.52	3,967	32.97
ผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย	50	27,303.91	1,241	39.55

2.4.1 มาตรการการดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้น ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 2.13 แสดงให้เห็นว่าทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลักมีต้นทุนที่เกิดขึ้นเท่ากับ 720,206 บาท ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ต้นทุนด้านบุคลากรในการดำเนินการ คิดจากรายได้ต่อวันของผู้ปฏิบัติงาน โดยต้นทุนต่อวัน สำหรับผู้ดำเนินการ 3 คน เป็นเวลา 2 วัน = $1,241 \times 3 \times 2 = 7,446$ บาท
2. ต้นทุนด้านค่าเอกสารภาครัฐ ประกอบด้วย ค่าเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำรวจ จำนวน 100 บาท อัยการ 100 บาท การพิจารณาคดี 100 บาท และเรือนจำ/พินิจ 100 บาท รวมต้นทุนด้านค่าเอกสารภาครัฐทั้งสิ้นจำนวน 500 บาท
3. ต้นทุนด้านค่าเสียโอกาสและความเสียหายอื่นๆ ซึ่งค่าสูญเสียรายได้ คิดจากจำนวนวันของผู้ปฏิบัติงาน โดยคิดค่าสูญเสียรายได้วันละ 611 บาท ในกรณีถ้าถูกจำคุก 1 ปี จะขาดงาน 260 วัน มูลค่าของรายได้ที่สูญเสียจะเท่ากับ $611 \times 260 = 158,860$ บาท

4. นอกจากนี้ยังมีต้นทุนด้านอื่นๆ อาทิ กรณีเด็กอายุ 8 ขวบอยู่สถานสงเคราะห์ ต้องมีต้นทุนด้านค่าอาหาร $100 \times 3,650 = 365,000$ และค่าเรียน $50 \times 3,650 = 182,500$ บาท รวมต้นทุนด้านนี้ทั้งสิ้น 547,500 บาท
5. แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 2,076 บาท จะเห็นว่าต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีนี้คิดเป็นเพียงร้อยละ 0.32 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ตารางที่ 2.13 ต้นทุนการไกล่เกลี่ยคดีตาม พ.ร.บ. คู่สมรสเด็ก พ.ศ.2546 ในจังหวัดชลบุรี

รายละเอียด	การบริการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
1. ค่าประกันตัว	ฟรี	
2. ค่าทนายความ	ฟรี	
3. ค่าเดินทางของเจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี ผู้ต้องหา/ผู้ร้อง/ญาติผู้ต้องหา/เจ้าหน้าที่รัฐ	ลงชุมชนเพื่อไกล่เกลี่ย 1 ครั้ง ค่าน้ำมัน 800 บาท (200 กม. ไป-กลับ)	
4. ต้นทุนด้านบุคลากรในการดำเนินการ คิดจากรายได้ต่อวันของผู้ปฏิบัติงาน	ต้นทุนต่อวัน สำหรับผู้ดำเนินการ 1 คน = 1,241 บาท	ต้นทุนต่อวัน สำหรับผู้ดำเนินการ 3 คน เป็นเวลา 2 วัน = $1,241 \times 3 \times 2 = 7,446$ บาท
5. ค่าเอกสารภาครัฐ		
- ตำรวจ		100
- อัยการ		100
- การพิจารณาคดี		100
- เรือนจำ/พินิจ		100
- เครือข่ายประชาชนปฏิรูปพลังงานไทย (คปพ.)		
6. ค่าเสียโอกาส และความเสียหายอื่นๆ	สูญเสียรายได้วันละ 611 บาท เป็นเวลา 1 วัน มูลค่าของรายได้ที่สูญเสีย = 611 บาท	สูญเสียรายได้วันละ 611 บาท ถ้าถูกจำคุก 1 ปี จะขาดงาน 260 วัน มูลค่าของรายได้ที่สูญเสีย = $611 \times 260 = 158,860$
7. อื่นๆ		กรณีเด็กอยู่สถานสงเคราะห์ 8 ขวบ ค่าอาหาร $100 \times 3,650 = 365,000$ ค่าเรียน $50 \times 3,650 = 182,500$
รวม	2,352 บาท	720,206 บาท

ตารางที่ 2.13 แสดงให้เห็นภาพรวมการเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีศึกษา จังหวัดชลบุรี ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี จะเห็นได้ว่า

1. กรณีที่เป็นคดีแพ่ง (พิพาทเรื่องที่ดิน) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 703,000 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 200 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 99.97 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
2. กรณีคดีแพ่ง (ผิดสัญญาจะซื้อ-ขาย) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 82,500 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 1,200 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 98.55 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
3. กรณีคดีแพ่งในเรื่องคุณภาพของสารผลิตยาไม่ได้มาตรฐาน จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 509,674 บาท หากกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 8,200 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 98.39 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
4. กรณีที่เป็นคดีแพ่ง (พิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินแย่งการครอบครอง) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 389,000 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 2,000 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 99.49 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
5. กรณีคดีอาญา (คดีความรุนแรงในครอบครัว) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 685,000 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 500 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 99.93 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
6. กรณีที่เป็นคดีแพ่ง (เรื่องอำนาจปกครอง) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 32,000 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 500 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลง

ไปได้ถึงร้อยละ 98.44 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

7. กรณีที่เป็นคดีอาญา (เรื่องพยายามฆ่าผู้อื่น) จะมีต้นทุนต่อคดีอยู่ที่ 11,805,900 บาทในกรณีที่คดีขึ้นสู่ศาล แต่หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกค่าใช้จ่ายจะลดลงเหลือเพียง 31,840 บาท จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 99.73 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
8. เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า หากเกิดกรณีคดีดังกล่าวมาแล้วมีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะสามารถลดค่าใช้จ่ายลงเท่ากับ $14,207,074 - 43,840 = 14,511,604$ จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีสามารถประหยัดต้นทุนลงไปได้ถึงร้อยละ 99.69 ของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างข้างต้นเป็นการคำนวณในระดับจังหวัด ซึ่งยังไม่ได้รวมต้นทุนไว้ครบถ้วนทุกประเภท โดยเฉพาะต้นทุนที่เกิดขึ้นกับประชาชน ที่มีทั้งค่าเดินทาง ค่าเสียโอกาส และต้นทุนที่เกี่ยวข้อง อื่นๆ การประหยัดต้นทุนที่เกิดขึ้นจึงอาจจะสูงกว่าความเป็นจริง (Over Estimate) ในการศึกษาครั้งนี้ จะมีการคำนวณต้นทุนโดยมีข้อมูลประกอบมากกว่ากรณีศึกษาข้างต้น เพื่อให้ผลที่ได้มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

ตารางที่ 2.14 ภาพรวมการเปรียบเทียบความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในจังหวัดชลบุรีที่จัดทำโดยสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี

ภาพรวมคดีใกล้เคียง	ยุติโดยยุติธรรมจังหวัด	หากกรณี ขึ้นสู่ศาล	การประเมินหลักเศรษฐศาสตร์ทางยุติธรรม (สูตร สยจ. - กรณีขึ้นสู่ศาล = งบประมาณประหยัด)	หมายเหตุ
1.คดีแพ่ง (พิพาทเรื่องที่ดิน)	200 บาท	703,000 บาท	702,800 บาท ได้บ้านราคา 100,000 บาท	ผู้ร้อง
2.คดีแพ่ง(ผิดสัญญาจะซื้อ-ขาย)	1,200 บาท	82,500 บาท	81,300 บาท	ศ.ดำรงธรรม
3.คดีแพ่งในเรื่องคุณภาพของสารผลิตยาไม่ได้มาตรฐาน	8,200 บาท	509,674 บาท	501,444 บาท	ศ.ดำรงธรรม
4.คดีแพ่ง(พิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินแย่งการครอบครอง ช่อง 3 สรยุทธ์)	2,000 บาท	389,000 บาท	387,000 บาท ได้ขายที่ได้เงินอีก 250,000 บาท	ผู้ร้อง
5.คดีอาญา(คดีความรุนแรงในครอบครัว ปวีณา)	500 บาท	685,000 บาท	684,500 บาท	บ้านพักเด็ก
6. คดีแพ่ง(เรื่องอำนาจปกครอง ช่อง3 ข้าว 3 มิติ)	500 บาท	32,000 บาท	31,500 บาท	บ้านพักเด็ก
7.คดีอาญา (เรื่องพยายามฆ่าผู้อื่น)	31,840 บาท	11,805,900 บาท	11,774,060 บาท	ศ.ยุติธรรมชุมชน
รวม	43,840 บาท	14,207,074 บาท	14,511,604 บาท	

หมายเหตุ : เป็นข้อมูลจากการดำเนินการของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี ระหว่าง 1 กันยายน 2555 – 30 พฤศจิกายน 2555.

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 แนวทางการดำเนินงานในภาพรวม

การศึกษาเรื่องความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 4 มาตรการ ได้แก่ มาตรการไกล่เกลี่ย การปล่อยตัวชั่วคราวโดยสงเคราะห์หลักประกัน มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก และมาตรการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบต้นทุนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางเลือกตามมาตรการดังกล่าวกับต้นทุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในกระบวนการที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถนำมาทดแทนกันได้ รวมถึงการเปรียบเทียบผลการดำเนินการและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกดังกล่าว ซึ่งในการวิเคราะห์ต้นทุนได้รวบรวมข้อมูลต้นทุนทุกด้านที่เป็นไปได้ โดยมีกระบวนการดำเนินงาน 9 ขั้นตอนดังนี้

รูปที่ 3.1 แนวทางการดำเนินงานในภาพรวม

ขั้นที่ 1 ทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาแนวทางในการประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ เป็นการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านแนวคิด วิธีการคำนวณ และผลการศึกษาที่ได้ เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับพัฒนาแนวทางประเมินของประเทศไทยต่อไป

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะเตรียมประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการประเมินต้นทุนและประสิทธิภาพที่เหมาะสมซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม แล้วนำประเด็นเหล่านี้ไปสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีความเห็นต่อแนวทางที่เสนอลike อย่างไร มีประเด็นใดที่ต้องปรับปรุง เพื่อให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน

ขั้นที่ 3 พัฒนาเป็นตัวแบบ (Model) ในการประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีทั้งตัวแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก รวมถึงการกำหนดประเภทของข้อมูลที่ต้องใช้

ขั้นที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์เพื่อรับฟังความเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนนี้จะเป็นการนำตัวแบบในการคำนวณมาเสนอต่อตัวแทนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและตัวแทนของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะนำไปปรับปรุงตัวแบบการคำนวณให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขั้นที่ 5 กำหนดประเภทของข้อมูลที่จัดเก็บ หลังจากได้นำเสนอตัวแบบและรับฟังความคิดเห็นแล้วจะทำให้ทราบถึงแนวทางในการจัดเก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากภาคสนาม หากเป็นข้อมูลที่หน่วยงานมีการเก็บข้อมูลหรือรวบรวมสถิติไว้ครบถ้วนสมบูรณ์ก็จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก แต่หากเป็นข้อมูลต้นทุนหรือผลดำเนินการเพื่อวัดประสิทธิภาพที่หน่วยงานไม่ได้จัดเก็บไว้หรือเป็นข้อมูลต้นทุนทางภาคประชาชนจะทำการเก็บข้อมูลภาคสนามมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการคำนวณ

ขั้นที่ 6 การดำเนินการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจะเก็บจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีของข้อมูลภาคสนามนั้น โดยเบื้องต้นคณะผู้วิจัยกำหนดไว้จำนวน 1,200 คน ซึ่งจะต้องเป็นเคสผู้เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งหมดเป็นการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีและค่าใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อมที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 7 คำนวณความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ จะคำนวณโดยใช้ตัวแบบและข้อมูลที่จัดเก็บ

ขั้นที่ 8 นำเสนอผลการศึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็น หลังจากได้ผลการคำนวณแล้ว คณะผู้วิจัยจะนำผลที่ได้มานำเสนอแก่ตัวแทนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลักและตัวแทนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อนำไปปรับปรุงรายงานฉบับสมบูรณ์และเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป

ขั้นที่ 9 ปรับปรุงและนำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดทำรูปเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์เพื่อนำส่งให้กับสำนักงานกิจการยุติธรรมต่อไป

3.2 การกำหนดจำนวนตัวอย่างที่จัดเก็บ

การคำนวณตัวอย่างที่จะจัดเก็บโดยใช้สูตรการคำนวณของ Rea and Parker (1997)¹ ตามสมการที่แสดงไว้ โดยมีระดับความเชื่อมั่น (Confidence Level) ที่ 99% และมีความคลาดเคลื่อน (Margin of Error) ที่ 4.41% ซึ่งจะพบว่าจำนวนตัวอย่างที่จะจัดเก็บมีทั้งหมด 1,200 คน ซึ่งจะต้องเป็นเคยผู้เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งหมด

$$n = \frac{Nx}{((N-1)E^2 + x)}$$

โดยที่

n = จำนวนตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

X = ค่ากำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 99%

E = ความคลาดเคลื่อนที่ 4.41%

¹ Rea, L.M. and Parker, R.A. (1997). *Designing and Conducting Survey Research: A Comprehensive Guide*. Jossey-Bass: New York.

โดยในการเก็บข้อมูลจะมีการกำหนดสัดส่วนของจำนวนตัวอย่างจำแนกตามประเภทคดีและจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่เพื่อให้สะท้อนภาพรวมของประชากรให้มากที่สุด

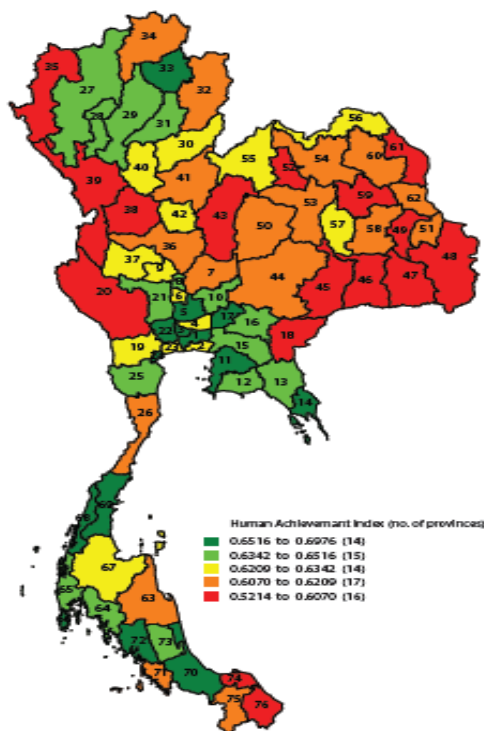
3.3 พื้นที่ในการเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้จะทำการเก็บข้อมูลจาก 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ พิชณุโลก ชลบุรี อุบลราชธานี และ สุราษฎร์ธานี โดยการคัดเลือกพื้นที่ที่จะมี 2 ชั้นตอนด้วยกัน

ขั้นที่ 1 จัดกลุ่มจังหวัดตามระดับดัชนีคุณภาพชีวิตของ UNDP โดยจะนำข้อมูล Human Achievement Index (HAI) ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่แสดงถึงระดับความเจริญและปัจจัยตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่โดยมีการแยกย่อยถึงระดับจังหวัด โดยในการเลือกพื้นที่ได้นำข้อมูลระดับดัชนีคุณภาพชีวิตมาประกอบการพิจารณาตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 3.2 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จะจำแนกจังหวัดโดยใช้ HAI ออกเป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรก คือ จังหวัดที่มีระดับ HAI สูง (สีเขียวอ่อนถึงเขียวเข้ม) ซึ่งหมายถึงจังหวัดที่ประชาชนมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ดี กลุ่มที่สอง คือ จังหวัดที่มีระดับ HAI ปานกลาง (สีเหลือง) และกลุ่มที่ 3 คือจังหวัดที่มี HAI ต่ำ (สีเหลืองถึงสีแดง) ซึ่งหมายถึงจังหวัดที่ประชาชนมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับต่ำ

ขั้นที่ 2 คัดเลือกจังหวัดที่จะจัดเก็บข้อมูล เป็นการคัดเลือกร่วมกันระหว่างตัวแทนของสำนักงานกิจการยุติธรรมและคณะผู้วิจัย โดยมีเงื่อนไขว่า 5 จังหวัดที่คัดเลือกมาจะต้องครอบคลุมทั้ง 3 กลุ่มของ HAI ซึ่งพิจารณาจากสาระสำคัญคือ ดัชนีคุณภาพชีวิตของประชากร อันเกิดจากข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ระดับการศึกษา อัตราการมีงานทำ รายได้ การเข้าถึงบริการรัฐ จึงสามารถใช้เป็นเกณฑ์เบื้องต้นในการจัดกลุ่มจังหวัดที่สามารถสะท้อนความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ดังรูปที่ 3.2 โดยในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกจังหวัด ชลบุรี (สีเขียวแก่) เชียงใหม่ (สีเขียวอ่อน) สุราษฎร์ธานี (สีเหลือง) พิชณุโลก (สีส้ม) และ อุบลราชธานี (สีแดง) เพื่อให้สะท้อนที่ลักษณะของพื้นที่ทั้ง 5 กลุ่มสีตามเกณฑ์การจัดด้วย HAI

รูปที่ 3.2 การแบ่งจังหวัดตาม HAI

ที่มา: United Nation Development Programme (2016)

3.4 การคำนวณ/เปรียบเทียบความคุ้มค่าและควมมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

3.4.1 หลักการประเมินโครงการโดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสัดส่วนต้นทุนและผลตอบแทน

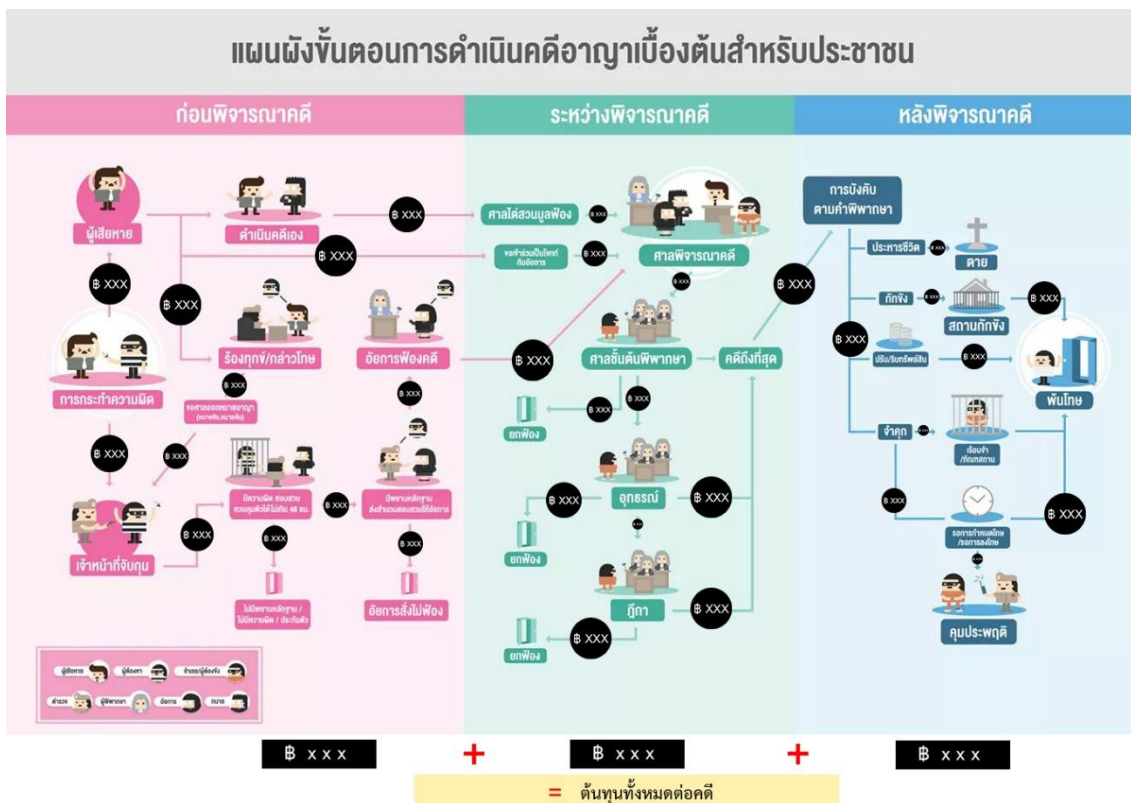
การคำนวณความคุ้มค่าจะใช้แนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost Benefit Analysis) เป็นกระบวนการในการคำนวณต้นทุนและผลประโยชน์ โดยต้นทุนที่เกิดขึ้นจะมีทั้งต้นทุนชัดเจนและต้นทุนแฝง

สาเหตุที่เลือกการคำนวณด้วยแนวทางนี้เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยในลักษณะเดียวกันในต่างประเทศ เช่น Cohen (2000) Anton and Temple, (2007) Alabama Civil Justice (2014) Save The Children (2015) และ Byrnes (2015)

3.4.2 การปรับแนวคิดด้านการวิเคราะห์โครงการมาใช้ในการเปรียบเทียบความคุ้มค่า

จากแนวคิดด้านประสิทธิภาพที่ได้กล่าวมาในส่วนที่ 3.4.1 สะท้อนให้เห็นว่าตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับการเปรียบเทียบความคุ้มค่า จะเป็นการเปรียบเทียบระดับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมระหว่างคดีที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและคดีลักษณะเดียวกันที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพราะหากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดต้นทุนในการดำเนินการได้จริง ค่าใช้จ่ายที่ลดลงไปได้ก็คือประโยชน์ (Benefit) ที่รัฐและประชาชนจะได้รับจากการดำเนินการดังกล่าว โดยข้อมูลที่น่ามาใช้ในการเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพ จะเป็นข้อมูลต้นทุนในแต่ละขั้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อนำข้อมูลค่าใช้จ่ายมาเป็นตัวชี้วัดความคุ้มค่า โดยเปรียบเทียบต้นทุนต่อคดีของสองทางเลือกนี้ รูปที่ 3.3 แสดงตัวอย่างการคำนวณต้นทุนต่อคดีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่วนตัวแบบของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะถูกพัฒนาขึ้นมาในระหว่างการดำเนินโครงการวิจัย

รูปที่ 3.3 ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนต่อคดีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3.4.3 ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินประสิทธิภาพ

การประเมินต้นทุนเป็นการประเมินมูลค่าของเงินเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับแนวทางใดจะสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่ากัน และประหยัดได้มากกว่ามากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามการประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ต้องนำมาประกอบการตัดสินใจ สิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กันไปด้วยก็คือ ประสิทธิภาพของมาตรการ ยกตัวอย่างเช่น หากใช้การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกันมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการวางหลักทรัพย์ค้ำประกันด้วยตนเอง แต่ผู้ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันมีอัตราการหลบหนีมากกว่ากรณีที่ต้องวางหลักทรัพย์ค้ำประกันด้วยตนเอง ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่า มาตรการนี้มีความเหมาะสม เพราะถึงแม้จะประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า แต่ก็ไม่ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งหมดของมาตรการเนื่องจากการหลบหนีมากขึ้นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการจัดทำตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพของมาตรการควบคู่กันไปด้วยโดยใช้ตัวชี้วัดที่เหมาะสม

3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการ

โครงการนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 290 วัน รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในแผนการทำงาน

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงาน (สัปดาห์ที่ 1 ถึง 19)

กิจกรรม	สัปดาห์																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ทบทวนวรรณกรรม	■	■																	
นำเสนอโครงการงานวิจัย (Inception Report)		■																	
การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรม			■	■	■	■	■	■	■	■	■								
เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาวิจัยในส่วน ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■						
พัฒนาเป็นต้นแบบ (Model) ในการประเมิน ความคุ้มค่าและ ประสิทธิภาพ									■	■	■	■	■	■					
นำเสนอผลการวิเคราะห์ เพื่อรับฟังความเห็นจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง														■					
กำหนดประเภทของ ข้อมูลที่จัดเก็บต้นทุน															■	■			
รายงานผลการศึกษา เบื้องต้น															■	■	■		
จัดเก็บข้อมูลต้นทุน																	■	■	■

บทที่ 4

ผลการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางในการประมาณค่าความคุ้มค่า

เนื้อหาในบทนี้เป็นการอธิบายผลการศึกษา โดยจะเริ่มจากการสรุปแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จากนั้นจึงเป็นการเปรียบเทียบขั้นตอนของการดำเนินของกระบวนการทั้งสองแบบที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการคำนวณต้นทุนและเปรียบเทียบความคุ้มค่าในบทที่ 5 ถึง 8 ต่อไป

4.1 แบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

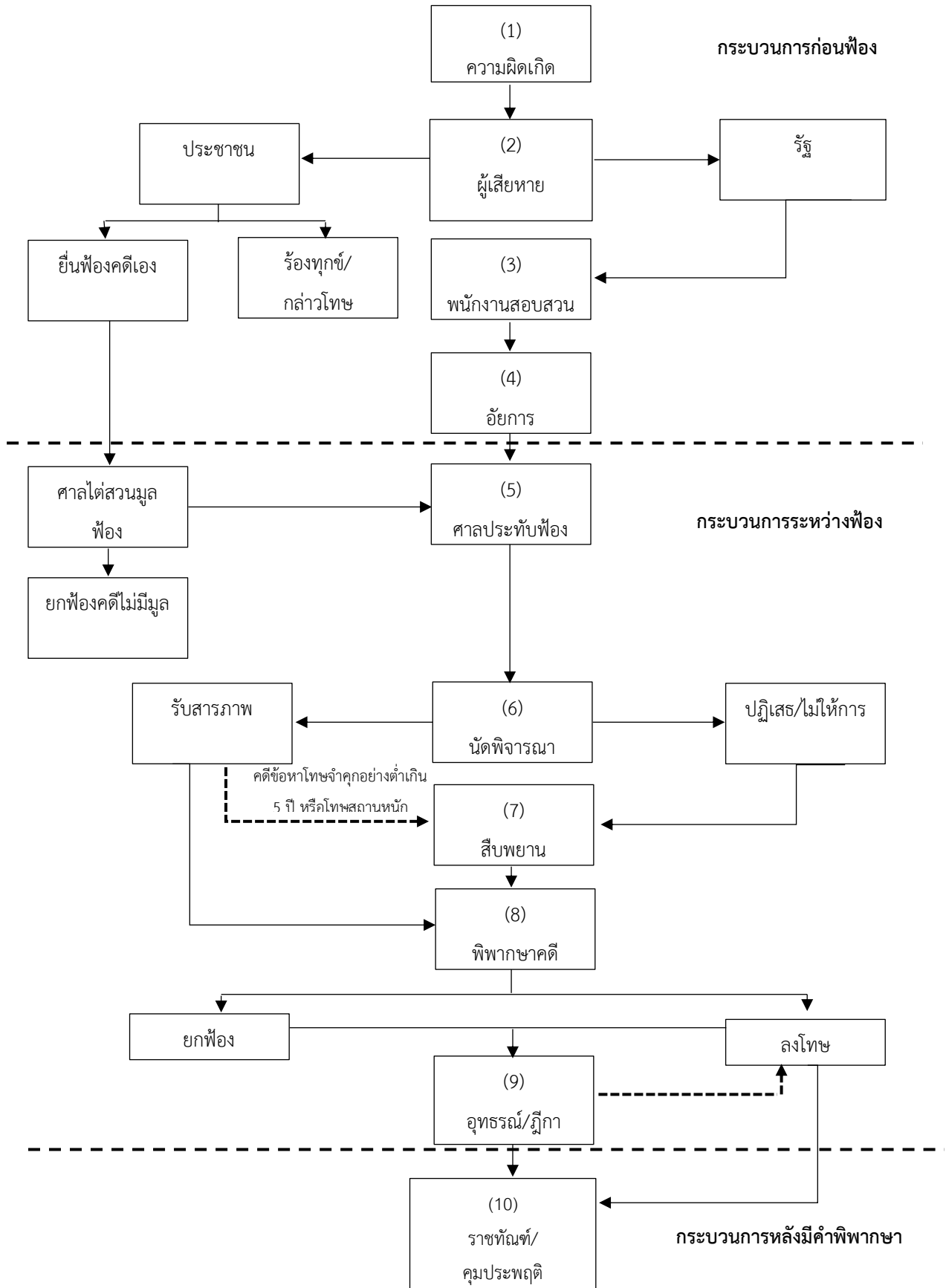
จากรูปที่ 4.1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพิจารณาความอาญากระแสหลัก ซึ่งแบ่งเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการก่อนฟ้อง ในชั้นกระบวนการก่อนส่งฟ้องนั้น ตำรวจเป็นหน่วยงานแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเป็นจุดที่ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดไปแจ้งความร้องทุกข์ ณ สถานีตำรวจท้องที่เกิดการกระทำผิดขึ้น ในการแจ้งความ ผู้เสียหายมีหน้าที่เล่ารายละเอียดของการกระทำผิดให้พนักงานสอบสวนฟัง โดยมีการระบุว่า เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเมื่อเวลา วัน เดือน และปีใด การกระทำผิดอะไรเกิดขึ้นเหตุการณ์เป็นอย่างไร เหตุเกิดขึ้นที่ไหน และต้องการจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ พนักงานสอบสวนก็จะนำข้อมูลเหล่านี้มาบันทึกเป็นหลักฐานการแจ้งความรับคำร้องทุกข์ลงในสมุดประจำวันเกี่ยวกับคดี จากนั้นจึงดำเนินการสอบสวนติดตามจับกุมผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีต่อไป เมื่อตำรวจได้สืบสวนจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาได้ ผู้ต้องหาจะมีสิทธิแจ้งให้ญาติหรือผู้ที่ไว้วางใจทราบว่าได้ถูกจับและถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ที่ใด นอกจากนี้แล้วผู้ต้องหายังมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความตามลำพัง มีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลทันทีเมื่อเจ็บป่วย โดยในระหว่างการสอบสวนผู้ต้องหาจะถูกควบคุมที่โรงพัก 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ถ้าหากไม่มีการขอประกันตัว พนักงานสอบสวนก็จะส่งผู้ต้องหาไปฝากขังที่ศาล ซึ่งในกรณีนี้หากญาติของผู้ต้องหาหรือผู้เกี่ยวข้องต้องการจะประกันตัวก็สามารถติดต่อขอประกันตัวผู้ต้องหาได้กับพนักงานดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของศาล

ประเภทของคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการก่อนฟ้อง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรกประชาชนได้รับความเสียหาย หากเป็นคดีที่ประชาชนได้รับความเสียหาย ก็จะแยกเป็น 2 กรณีคือ 1) กรณีที่ประชาชนยื่นเรื่องฟ้องร้องเอง ซึ่งจะนำเรื่องเข้าสู่ศาลให้มีการไต่สวนมูลฟ้องและดำเนินไปสู่ศาลประทับรับฟ้อง หรือยกฟ้องคดีไม่มีมูล และ 2) กรณีที่ประชาชนได้รับการร้องทุกข์/

กล่าวโทษ ซึ่งจะต้องนำเข้าสู่ชั้นพนักงานสอบสวนก่อนและส่งเรื่องมายังอัยการ ประเภทที่สอง รัฐ
ได้รับความเสียหาย จะต้องนำเข้าสู่ชั้นพนักงานสอบสวนก่อนและส่งเรื่องมายังอัยการ

รูปที่ 4.1 กระบวนการพิจารณาความอาญากระแสหลัก

กระบวนการระหว่างฟ้อง การดำเนินการในชั้นระหว่างการสอบสวนเริ่มจากการดำเนินการของอัยการซึ่งมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการและผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้

กรณีผู้เสียหายเลือกฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยไม่มีการแจ้งความร้องทุกข์กับตำรวจ ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องก่อนว่าเรื่องที่ฟ้องนั้นมีมูลความจริงหรือไม่ หลังการไต่สวนหากศาลเห็นว่าน่าจะมี ความผิดเกิดขึ้นจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ศาลก็จะประทับฟ้องไว้พิจารณา หากศาลพิจารณาเห็นว่าไม่มีมูลความผิดหรือมีมูลความผิดแต่จำเลยไม่ใช่ผู้กระทำผิด หรือเป็นการกลั่นแกล้งฟ้องกันเอง ศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง

ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาล เมื่อพนักงานสอบสวนรับแจ้งความ และทำสำนวนการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะพิจารณากลับกรองคดีโดยยึดตามข้อมูลที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน แล้วจะมี คำสั่งในคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ศาลสามารถจะ ประทับฟ้องโดยจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ โดยเมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ฐานะ ของผู้ต้องหาจะเปลี่ยนไปเป็น จำเลย

การดำเนินการของศาลยุติธรรม ในกรณีของการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาล เริ่มเมื่อ โจทก์ไปยื่นฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งอาจจะเป็นการยื่นด้วยตนเองหรือเป็นการยื่นโดยอัยการ เมื่อศาล ประทับฟ้องแล้ว ก็จะนัดจำเลยมาสอบคำให้การ ซึ่งในวันนี้คู่ความจะต้องมาศาล หากเป็นคดีพนักงาน อัยการเป็นผู้ฟ้อง ก็ต้องนำผู้ต้องหามาด้วย ในวันดังกล่าว ศาลจะอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟัง แล้วสอบถามถามจำเลยว่า รับสารภาพหรือปฏิเสธ

หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะตัดสินในวันนั้นและลดโทษให้จำเลยไม่เกินครึ่งหนึ่ง จากนั้นศาลจะสั่งดลสืบพยาน เว้นแต่คดีที่มีโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ซึ่งในกรณีนี้แม้จำเลย จะรับสารภาพศาลก็ยังคงสืบพยานประกอบ เพื่อฟังให้แน่ชัดว่าจำเลยกระทำผิดจริง

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ ศาลจะนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยในคดีต่อไป โดยจะสืบพยานโจทก์ก่อน เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้วก็จะเริ่มการสืบพยานจำเลย เมื่อศาลได้ สืบพยานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยเสร็จแล้ว ศาลก็จะพิจารณาพิพากษาคดีตัดสินไปตามรูปคดี โดย พิจารณาตามความหนักเบาของการกระทำผิด และอ่านคำพิพากษาให้โจทก์และจำเลยรับทราบ

กระบวนการหลังมีคำพิพากษา เมื่อผ่านกระบวนการก่อนฟ้อง และกระบวนการระหว่างฟ้อง แล้วจะเข้าสู่กระบวนการหลังมีคำพิพากษาทั้งในกรณีที่ประชาชนได้รับความเสียหาย และรัฐได้รับความเสียหายนั้น ภายหลังมีคำพิพากษาในกรณีที่จำเลยถูกตัดสินว่าได้กระทำผิด จำเลยจะส่งตัวไปยัง ราชทัณฑ์เพื่อจำคุกตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดโดยระหว่างที่ถูกจำคุก ผู้ต้องขังจะเข้าสู่

กระบวนการพัฒนาพหุตินิสัย เพื่อปรับปรุงความประพฤติให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติหลังจากพ้นโทษแล้ว และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

นอกจากการจำคุกแล้ว การคุมประพฤติถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้แทนการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิด เป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดิม แต่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ วัตถุประสงค์หลักของการคุมประพฤติก็เพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดในคดีที่ไม่รุนแรงให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หากถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือไม่ปรับปรุงแก้ไขตนเองศาลอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งเป็นลงโทษในสถานหนักต่อไปได้

โดยในการวิเคราะห์ประเมินต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะใช้กรอบงบประมาณของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในแต่ละขั้นตอนเป็นข้อมูลในการพิจารณา โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุนของการบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในแต่ละขั้นตอนมีที่มาการคำนวณมาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

ต้นทุนในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งรวมทั้งขั้นตอนการรับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ จากข้อมูลของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า ในปี 2559 มีจำนวนคดีอาญาเกิดขึ้น 491,140 คดี และมีคดีจราจรอีก 84,545 คดี โดยในปีงบประมาณ 2559 งบประมาณด้านการอำนวยความยุติธรรมมีจำนวน 14,851.28 ล้านบาท ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีมีค่าเท่ากับ 25,797.60 บาท

ต้นทุนในชั้นพนักงานอัยการ ในชั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ ในปี 2559 ข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุดระบุว่า มีจำนวนคดีในความรับผิดชอบเท่ากับ 2,190,000 คดี มีงบประมาณในการดำเนินการ 7,936.62 ล้านบาท คิดเป็นต้นทุนต่อคดีเท่ากับ 10,985.89 บาท

ต้นทุนในศาลชั้นต้น การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ในชั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐจำนวน และเนื่องจากมีการใกล้เคียงได้ในชั้นศาล อย่างไรก็ตามการประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของศาลยุติธรรม เฉพาะงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และตัดในส่วนของงบประมาณค่าบริหารสำนักงานออกไป มาใช้ในการประมาณการ ซึ่งงบประมาณส่วนดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 9,660 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนคดีที่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ดำเนินการ จำนวน 1,826,160 คดี ในปี พ.ศ.2559 เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนในศาลชั้นต้น เท่ากับ 5,289.80 บาทต่อคดี สาเหตุที่ต้องนำจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มาคำนวณด้วยเพราะข้อมูลงบประมาณไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่างบประมาณ ทรัพยากร และกำลังคนส่วนไหนเป็นการดำเนินการของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2554)

ต้นทุนในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา คณะผู้วิจัยใช้ต้นทุนของศาลยุติธรรม เฉพาะงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และตัดในส่วนของงบประมาณค่าบริหารสำนักงานออกไป คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนคดีที่ศาลรวมทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เหมือนการประมาณการต้นทุนในศาลชั้นต้น และถ่วงน้ำหนักด้วยค่าความน่าจะเป็นในการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ข้อมูลจากรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2559 ระบุว่า จากคดีอาญาทั้งหมดที่อยู่ในความรับผิดชอบของศาลจำนวน 677,930 คดี มีคดีที่อยู่ในชั้นศาลอุทธรณ์จำนวน 36,821 คดี และมีคดีที่อยู่ในชั้นศาลฎีกาจำนวน 6,313 ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.36 ของคดีทั้งหมด ซึ่งสัดส่วนนี้ก็คือโอกาสในการที่คดีจะขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ดังนั้นการคำนวณต้นทุนในส่วนนี้จึงสามารถใช้สัดส่วนดังกล่าวคูณกับต้นทุนในศาลชั้นต้น ซึ่งจะทำให้ได้ต้นทุนต่อคดีในชั้นศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เท่ากับ 336.59 บาทต่อคดี การตีความต้นทุนในส่วนนี้จะต้องเข้าใจว่า ตัวเลขที่คำนวณได้เป็นต้นทุนเฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดของคดี (Expected Cost) ซึ่งจะต่างจากต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละคดีที่ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ต้นทุนในการดูแลของกรมคุมประพฤติ คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของกรมคุมประพฤติ ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 1,913 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ถูกคุมประพฤติ ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 78,482 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในการคุมประพฤติ เท่ากับ 24,376.00 บาทต่อคดี

ต้นทุนในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของกรมราชทัณฑ์ ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 12,373 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ต้องขัง ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 306,948 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในขั้นตอนการดูแลของกรมราชทัณฑ์ เท่ากับ 40,307.00 บาทต่อคดี

ต้นทุนในการดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 1,941.50 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนเยาวชนที่กระทำความผิด ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 30,355 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในการดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เท่ากับ 63,959.66 บาทต่อคดี

ดังนั้นหากรวมต้นทุนของคดีทั้งหมดที่ผ่านขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจนถึงสิ้นสุดกระบวนการโดยไม่เน้นการดำเนินงานของกรมคุ้มครองสิทธิจะมีค่าใช้จ่าย 171,052.54 บาท

สำหรับต้นทุนของกรมคุ้มครองสิทธิ จะการประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของกรมคุ้มครองสิทธิ ในปี พ.ศ. 2559 นับเฉพาะส่วนของงบบุคลากรและงบดำเนินงานรวมเป็นจำนวน 121.67 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ใช้สิทธิของคุ้มครองสิทธิ ในปี พ.ศ. 2559

ทั้งหมด 14,760 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในขั้นตอนการดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิ เท่ากับ 8,243.10 บาทต่อคดี

4.2 ตัวอย่างของแบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีการใช้อยู่ในระดับพื้นที่

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจาก สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวได้ดำเนินการมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก 4 มาตรการ ดังนี้

สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ดำเนินมาตรการ

- การไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน
- การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้

สำนักงานคุมประพฤติ ดำเนินมาตรการ

- การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก
- การบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินการมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกของทั้งสองหน่วยงานสามารถนำข้อมูลมาเขียนรูปแบบและขั้นตอนการดำเนินการของมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 มาตรการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

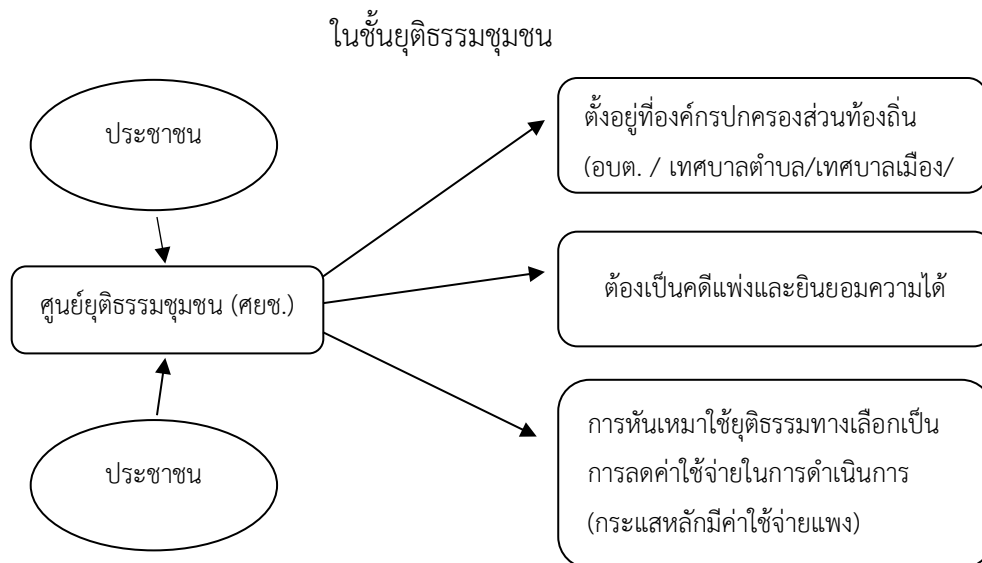
4.2.1 มาตรการการดำเนินการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน

สำนักงานยุติธรรมทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนของกระทรวงยุติธรรมในระดับจังหวัด เพื่อนำนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรมไปสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของประชาชน โดยการบูรณาการร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการอำนวยความสะดวกลดความเหลื่อมล้ำ อันนำมาสู่การจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครอบคลุมทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 7,780 ศูนย์ โดยมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่หลักในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดและอาชญากรรมทางอาญา การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษให้กลับคืนสู่สังคมโดยประชาชนในชุมชน

กระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชนนั้นมีขั้นตอนในการดำเนินการโดยเริ่มจากการที่ประชาชนมาร้องเรียนต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล

ตำบล/เทศบาลเมือง/เทศบาลนคร) โดยต้องเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรือคดีแพ่งอันยอมความกันได้ซึ่งการหันมาใช้ยุติธรรมทางเลือกเพื่อความสะดวก ประหยัดเวลา และลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 4.2

รูปที่ 4.2 ขั้นตอนการดำเนินมาตรการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับความเห็นของ Umbreit (2001) ที่กล่าวว่าหลักการสำคัญของ "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน" มีพื้นฐานมาจากประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ 1) อาชญากรรมไม่เป็นเพียงแต่การฝ่าฝืนกฎหมายและละเมิดบรรทัดฐานสังคม ซึ่งต้องลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่อาชญากรรมทำให้เกิดความเสียหาย (Harm) ต่อผู้เสียหาย เพราะการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคมไปพร้อมๆ กัน 2) กระบวนการยุติธรรม ไม่ควรมุ่งเน้นเพียงแต่จับตัวผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษ โดยมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน (Retribution) สร้างความข่มขู่ยับยั้ง (Deterrent) และตัดโอกาสเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่ควรจะเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายให้สามารถกลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิม (Restoration) 3) รัฐไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและชุมชนได้มีโอกาสหาทางออกในการแก้ปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน เมื่อนำวิธีคิดและการมองปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเปรียบเทียบกันแล้วจะมีลักษณะแตกต่างกัน รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงการไกล่เกลี่ยเหยื่อและผู้เสียหายที่ส่งผลต่อความมาก – น้อยของความสมานฉันท์
(Victim Offender Mediation Continuum: From Least to Most Restorative Impact)

การไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	การไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ความสมานฉันท์น้อย	ความสมานฉันท์สูง
การประนีประนอม, ความสำคัญอยู่ที่ผู้กระทำผิด (agreement-driven, offender-focused)	การสนทนา, ความสำคัญอยู่ที่เหยื่อ (dialogue-driven, victim-sensitive)
1. ให้ความสำคัญกับการตีค่าความเสียหายเป็นจำนวนเงิน ไม่มีโอกาสพูดคุยกันโดยตรงระหว่างคู่ความและชุมชนเรื่องความเสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น	1. ความสำคัญอันดับแรกอยู่ที่การเปิดโอกาสให้เหยื่อและผู้กระทำผิดได้พูดคุยกันโดยตรง ให้เหยื่อได้พูดหรือแสดงถึงผลกระทบของอาชญากรรมต่อชีวิตของเขา ให้ได้ถามและได้รับคำตอบที่ต้องการ ให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบจากการทำงานของเขาระหว่างการสนทนาและความรับผิดชอบต่อเหยื่อโดยตรง เพื่อจะได้หาทางทำแต่สิ่งที่ถูกต้องต่อไป
2. เหยื่อไม่มีสิทธิเลือกสถานที่ที่เขารู้สึกว่าเหมาะสมและปลอดภัยในการพบกับผู้กระทำผิด ไม่มีสิทธิเลือกว่าเขาอยากพบหรืออยากพูดกับใคร	2. เหยื่อมีทางเลือกโดยผ่านกระบวนการ ได้แก่ เลือกสถานที่ที่จะพบปะกัน เลือกคนที่ต้องการพูดคุยด้วย และอื่นๆ
3. เหยื่อมีโอกาสในการแสดงความจำนงในการเจรจาไกล่เกลี่ยล่วงหน้า แต่ไม่มีโอกาสเตรียมตัวในการเจรจา	3. การตกลงร่วมกันที่นำไปสู่การลงโทษเพื่อทดแทน (restitution) ก็มีความสำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือการสนทนากันเรื่องผลกระทบของอาชญากรรม
4. ไม่มีการประชุมเพื่อเตรียมตัวล่วงหน้าในการพบปะกันของคู่ความ ระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับเหยื่อ และผู้ไกล่เกลี่ยกับผู้กระทำผิด	4. มีการพบกันเพื่อเตรียมการระหว่างเหยื่อกับผู้ไกล่เกลี่ย และระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้ไกล่เกลี่ย ก่อนการไกล่เกลี่ยที่ให้ทั้งสองฝ่ายมาพบกัน โดยเน้นที่การฟังเหยื่อว่าอาชญากรรมมีผลกระทบต่อชีวิตของเขาอย่างไรบ้าง จำแนกความต้องการของเหยื่อให้ชัดเจน และเตรียมทั้งสองฝ่ายให้พร้อมสำหรับการไกล่เกลี่ยหรือการประชุมร่วมกัน
5. ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีบทบาทในการอธิบายเกี่ยวกับการกระทำผิดและผู้กระทำผิด เหยื่อมีหน้าที่ในการตอบคำถามของผู้ไกล่เกลี่ย ไม่มีโอกาสแสดงความรู้สึกหรือพูดในสิ่งที่ต้องการ	5. การไกล่เกลี่ยไม่มีรูปแบบที่ตายตัวสามารถยืดหยุ่นได้ ให้ความสำคัญได้พูดอย่างเต็มที่ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความอดทนในการฟังสูง ใช้หลักมนุษยธรรม ปรับเปลี่ยนรูปแบบการไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม
6. ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ผูกขาดการพูดมากที่สุด เหยื่อและผู้กระทำผิดมีโอกาสดูฟังเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีการสนทนากันระหว่างคู่ความ	6. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความอดทนเป็นอย่างสูงในการรับฟัง/รับรู้ การแสดงความรู้สึกหรือรับฟังเรื่องผลกระทบของอาชญากรรมและผู้ไกล่เกลี่ยต้องพูดให้น้อยที่สุด
7. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (correctional staff) ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย	7. ผู้ไกล่เกลี่ยคืออาสาสมัครในชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว ซึ่งทำหน้าที่อย่างอิสระ หรืออาจได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

**ตารางที่ 4.1 (ต่อ) แสดงการไกล่เกลี่ยเหยื่อและผู้เสียหายที่ส่งผลต่อความมาก – น้อย
ของความสมานฉันท์**

(Victim Offender Mediation Continuum: From Least to Most Restorative Impact)

การไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	การไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
8. การไกล่เกลี่ยขึ้นกับความสมัครใจของเหยื่อ แต่ ผู้กระทำ ผิดอาจไม่สมัครใจก็ได้ และผู้กระทำผิดก็ไม่ต้องแสดงความ รับผิดชอบ (responsibility)	8.การไกล่เกลี่ยเกิดจากความสมัครใจของเหยื่อและ ผู้กระทำผิด
9. เป็น settlement-driven และใช้เวลาสั้นๆ (ประมาณ 10- 15 นาที)	9.การสนทนาใช้เวลานานไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

ที่มา: Umbreit. (2001).

4.2.2 มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขัง ยากไร้

ในอดีตที่ผ่านมาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนเป็นเรื่องยากเพราะการไม่มีความรู้ไม่
เข้าใจบทบัญญัติของกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพที่พึงมีพึงได้โดยชอบธรรม ทำให้ประชาชนถูกเอารัด
เอาเปรียบและถูกล่วงละเมิดจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหนือกว่า ถือเป็นอุปสรรคต่อ
การเข้าถึงความยุติธรรม เพราะกระบวนการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูง

ดังนั้น เพื่อลดช่องว่างและลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในการช่วยเหลือผู้ยากไร้
คนยากจนให้เข้าถึงความยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้ง "กองทุนยุติธรรม" ขึ้น เมื่อปี พ.ศ.
2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชนใน
ด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี หรือการบังคับคดี การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับ
ความเดือดร้อนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยมีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุน
ยุติธรรม พ.ศ. 2553 ขึ้น แต่ทั้งนี้การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น
การไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จะทำนิติกรรมสัญญาที่สมบูรณ์ รายได้มาจากงบประมาณของรัฐเพียง
อย่างเดียว วัตถุประสงค์ค่อนข้างจำกัด ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล หลังจากนั้นจึงได้พัฒนา
ยกระดับระเบียบกระทรวงยุติธรรมเป็นพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยประกาศใน
ราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2558 และมีผลบังคับใช้วันที่ 24 เมษายน 2559 ซึ่ง
พระราชบัญญัตินี้ครอบคลุมการช่วยเหลือมากขึ้น และเกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานตามที่
กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558

การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ เป็นมาตรการ
หนึ่งของกองทุนยุติธรรมซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18(2) มาตรา 22 มาตรา 26 วรรคสอง

และมาตรา 30 วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 คณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ซึ่งผู้ที่มีมาขอรับความช่วยเหลือ ต้องเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังในคดีอาญา หรือกรณีอื่นใดที่กฎหมายกำหนด การดำเนินการขอรับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ สามารถขอรับความช่วยเหลือในการขอลปล่อยชั่วคราวได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลหรือหน่วยงานใดที่มีอำนาจควบคุมหรือคุมขังบุคคลตามกฎหมาย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ผู้ขอรับความช่วยเหลือ อาจยื่นคำขอด้วยตนเอง หรือผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ สามีหรือภริยาที่จดทะเบียนสมรส เป็นผู้ยื่นคำขอแทน หรือผู้ขอรับความช่วยเหลืออาจมอบอำนาจ ให้บุคคลใดเป็นผู้ยื่นคำขอแทน โดยวิธีการส่งคำขอทางไปรษณีย์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือช่องทางอื่น กรณีผู้ยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี หากผู้ยื่นคำขอเป็นสามีหรือภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน ญาติใกล้ชิด ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของบุคคลดังกล่าว ให้เจ้าหน้าที่จัดทำเอกสารมอบอำนาจจากผู้มีสิทธิขอรับความช่วยเหลือต่อไป กรณีที่ผู้ขอรับความช่วยเหลือยื่นคำขอผ่านส่วนราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมหรือส่วนราชการอื่น เมื่อส่วนราชการนั้นได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแล้วให้นำส่งสำนักงานเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2. เจ้าหน้าที่รับคำขอ ตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่จำเป็นที่ใช้ต้องประกอบการพิจารณา หากยังไม่ครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบเพื่อดำเนินการส่งเอกสารหลักฐานให้ครบถ้วน

3. ก่อนพิจารณาคำขอ ให้เจ้าหน้าที่ประเมินเบื้องต้น หากพบปัญหาความเดือดร้อนที่จะต้องแก้ไขเร่งด่วน ให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือประสานส่งต่อตามความจำเป็นแก่กรณี อาทิ การรักษาพยาบาล การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การหาที่พักพิงชั่วคราว เป็นต้น ทั้งนี้ให้เจ้าหน้าที่ให้บริการแก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ

4. คณะอนุกรรมการพิจารณาให้ความช่วยเหลือโดยต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังนี้ (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี (2) ไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ไปก่อเหตุร้ายอันตรายประการใด นอกจากหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้ว ยังต้องคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย (1) ลักษณะการกระทำความผิดที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือความมั่นคงของประเทศ หรือการกระทำที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่ทำให้ประชาชนได้รับความเสียหาย หรือความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรม (2) สาเหตุหรือพฤติการณ์น่าเชื่อว่ามีได้กระทำความผิด (3) ฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือ หมายรวมถึง รายได้หรือความสามารถทางเศรษฐกิจของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน ภาระค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตามปกติอันควรแก่ฐานะานุรูป และภาระหนี้สินของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนที่ไม่สามารถเข้าถึงความ

ยุติธรรม เป็นสำคัญ (4) ประวัติการกระทำความผิด นิสัย ความประพฤติและข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้อง (5) ความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง หากมีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

5. เจ้าหน้าที่สอบปากคำลงพื้นที่ตรวจสอบความประพฤติตามความเหมาะสมและจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ทั้งนี้อาจมีหนังสือสอบถามหรือเชิญบุคคลใดมาให้อภัยคำ ส่งเอกสารหลักฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องหรือสิ่งอื่นใดที่จำเป็นต่อการพิจารณาคำขอก็ได้

6. คณะอนุกรรมการหรือประธาน พิจารณานุมัติ ไม่นุมัติหรือยุติคำขอ

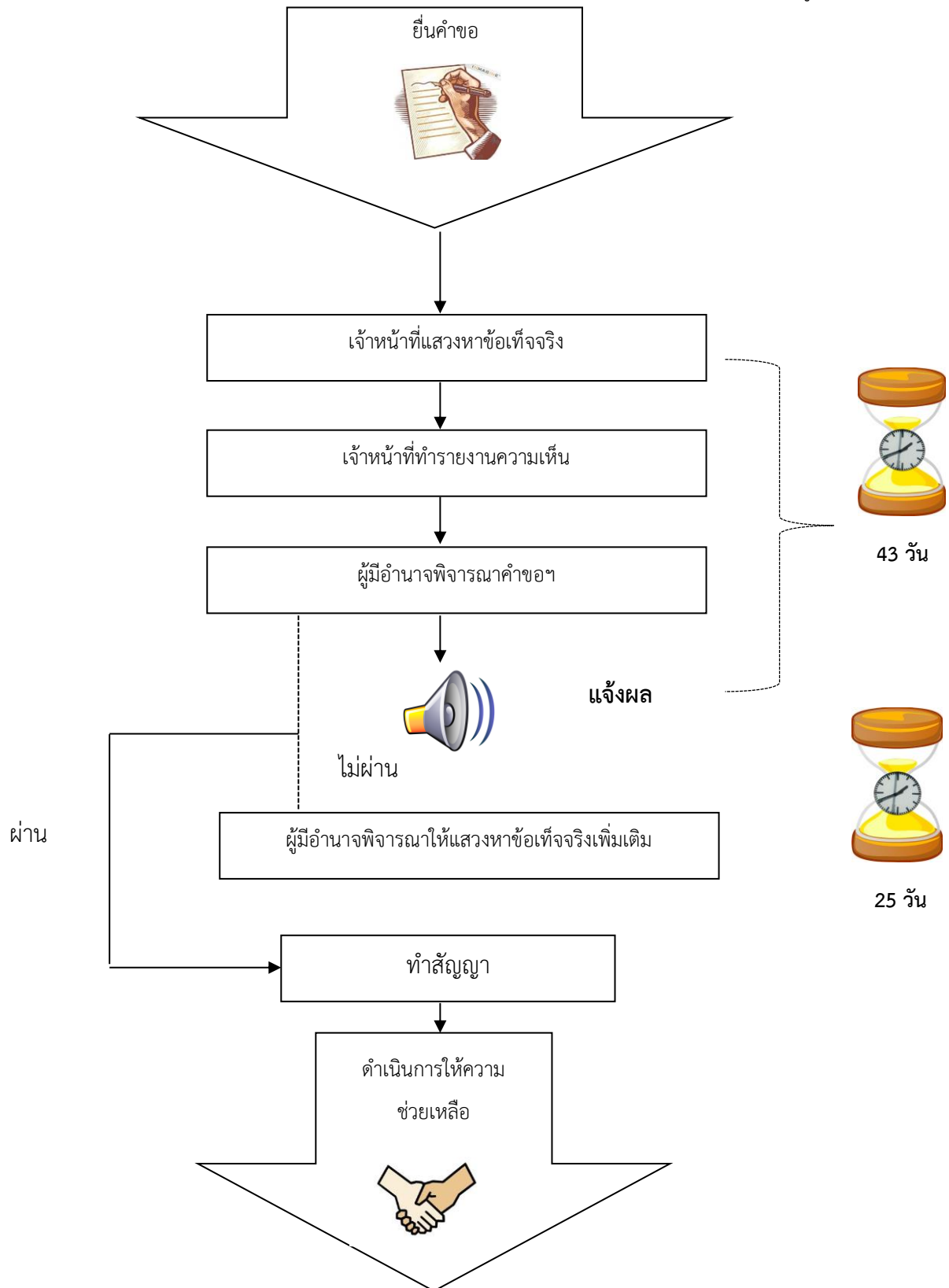
7. แจ้งผลการพิจารณาเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับความช่วยเหลือทราบภายในระยะเวลา 7 วันนับแต่วันที่คณะอนุกรรมการหรือประธานพิจารณาแล้วเสร็จ

8. หากกรณีผู้ขอรับความช่วยเหลือไม่เห็นด้วยกับผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการ หรือประธานให้ยื่นหนังสือขอให้ทบทวนผลการพิจารณาต่อคณะอนุกรรมการหรือประธานแล้วแต่กรณี พร้อมทั้งแสดงเหตุผลและข้อเท็จจริงภายในกำหนด 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา

9. แจ้งผลการพิจารณาทบทวนเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับ ความช่วยเหลือทราบ ภายในระยะเวลา 7 วันนับแต่วันที่คณะอนุกรรมการหรือประธานพิจารณาแล้วเสร็จ

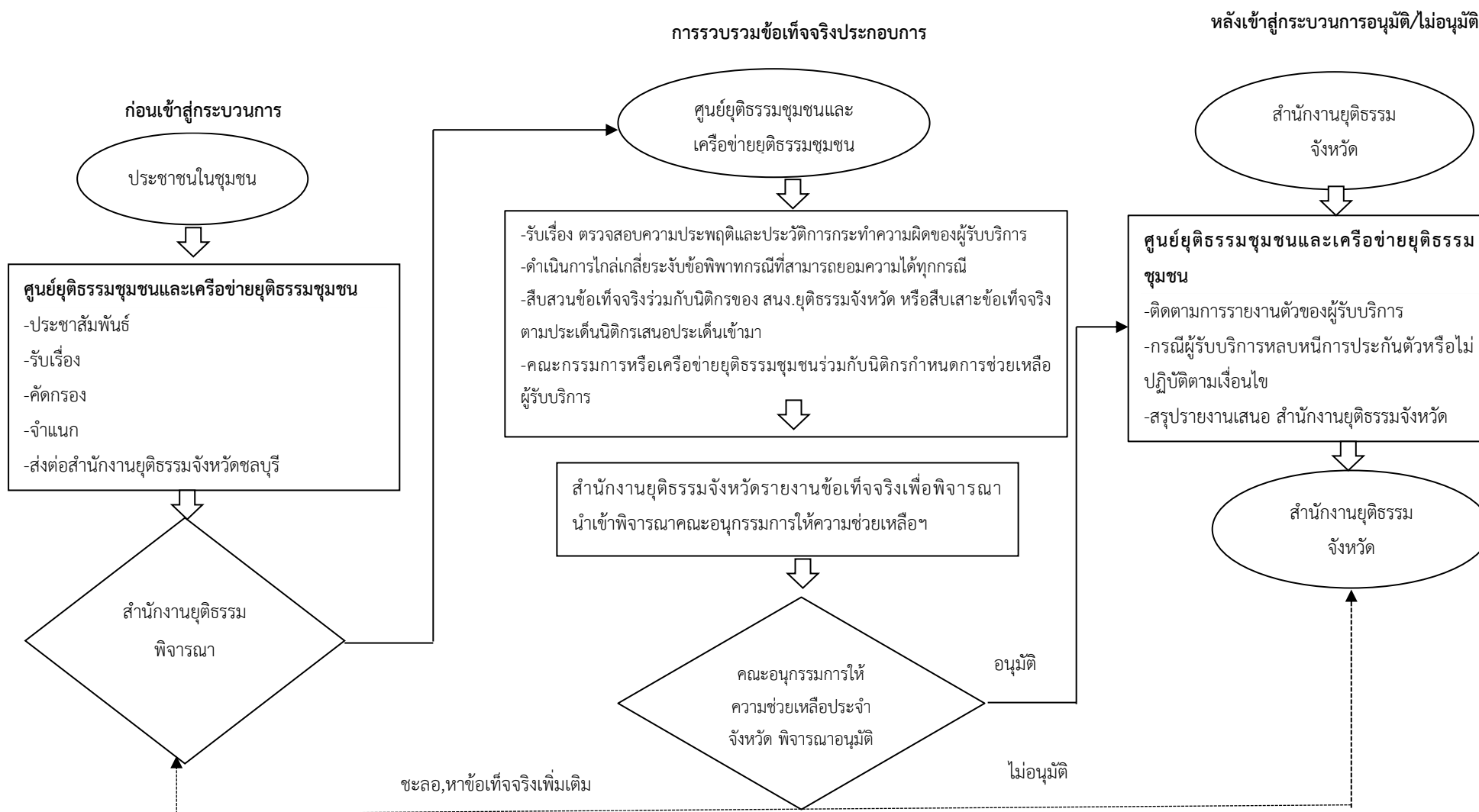
กระบวนการขั้นตอนการดำเนินมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกัน ตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในรูปที่ 4.3 ส่วนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังในคดีอาญาหรือกรณีอื่นๆ สามารถที่จะยื่นคำขอการสงเคราะห์หลักประกันตัวผู้ต้องขังยากไร้ได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด โดยสามารถยื่นสิทธิขอประกันตัวได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาล ซึ่งเกณฑ์ในการพิจารณาในการช่วยเหลือ คือ ผู้ต้องหา/จำเลยไม่มีพฤติกรรมหลบหนี ลักษณะการกระทำความผิดไม่ร้ายแรง/ขัดต่อความสงบเรียบร้อยประวัติการกระทำความผิด นิสัย ความประพฤติและฐานะ ทั้งนี้กองทุนยุติธรรมช่วยค่าใช้จ่ายในการประกันตัวชั่วคราวผู้ต้องหา/จำเลยได้ แต่จะช่วยเหลือเต็มจำนวน/บางส่วนขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะอนุกรรมการซึ่งในการทำงานนั้นจะมีการเชื่อมโยงงานของกองทุนยุติธรรมจังหวัดกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยมีรายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 4.4

รูปที่ 4.3 ขั้นตอนการดำเนินมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้

ที่มา : ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ.2559

รูปที่ 4.4 รูปแบบการเชื่อมโยงงานกองทุนยุติธรรมจังหวัดกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

ที่มา : ไพโรจน์ ตินชาติอารักษ์. การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ “คานงัดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมไทย” การเชื่อมโยงระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ดำรงธรรม. เอกสารนำเสนอของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี, 2560.

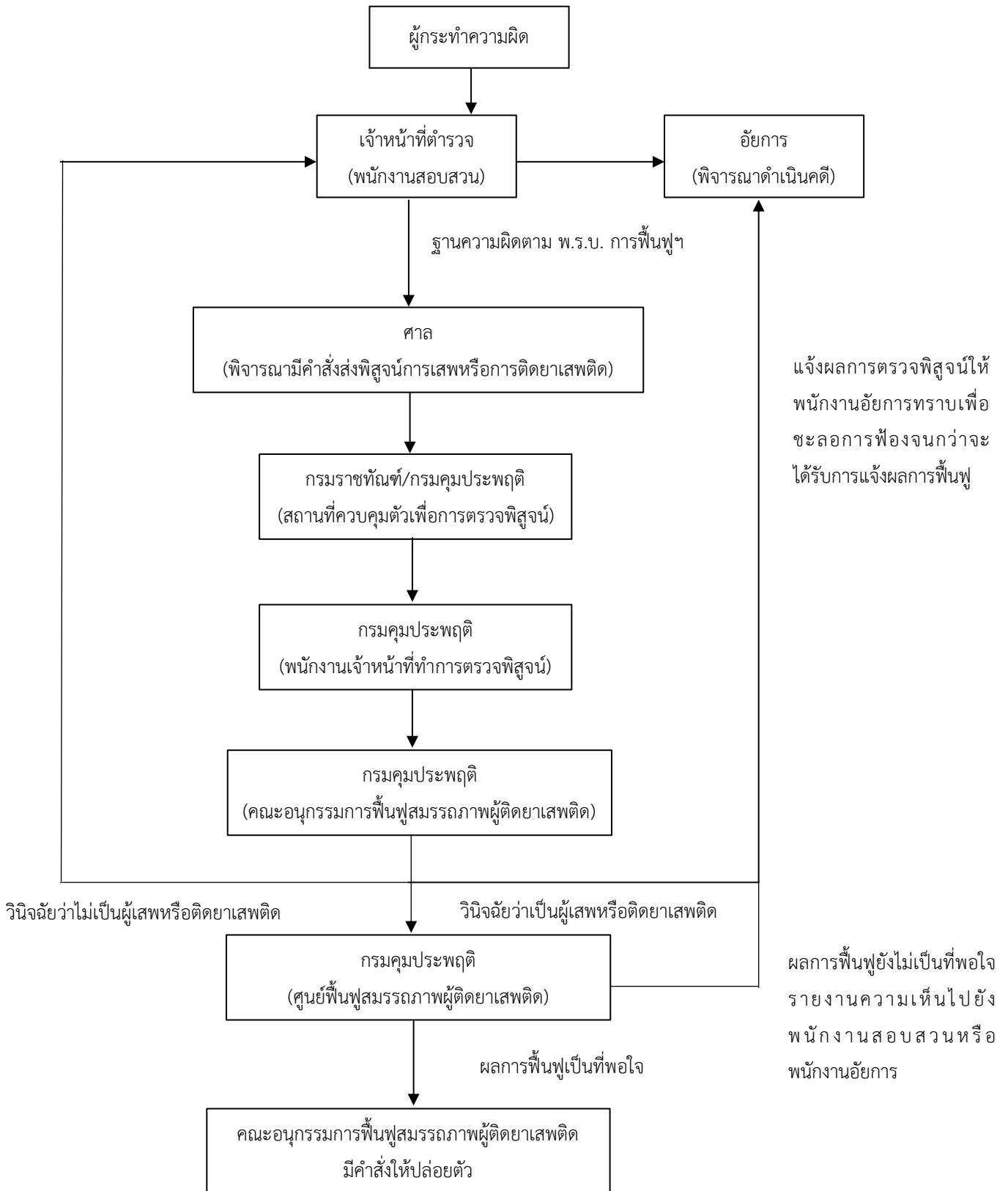
4.2.3 มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

กระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุกโดยสำนักงานคุมประพฤติ มีรายละเอียดตามรูปที่ 4.5

ขั้นตอนการดำเนินการมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก มีดังนี้

1. ผู้ต้องหากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภทและปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง
2. พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาคัดกรองตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด นำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด โดยในระหว่างการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการและแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือสถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์
3. พนักงานอัยการรับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน โดยในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัว ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือสถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ พนักงานอัยการไม่ต้องดำเนินการฝากขังหรือขอคัดฟ้องตามกฎหมาย หากแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พนักงานอัยการสามารถดำเนินคดีต่อไปและแจ้งผลให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ ทราบ หรือในกรณีผลการตรวจพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพยาหรือติดยาเสพติดคณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ รายงานผลให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมาย
4. ผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนนำตัวไปศาล เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด ถ้าหากผู้ต้องหาไม่อายุไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์ให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายใน 24 ชั่วโมง การส่งไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด ให้ศาลพิจารณาส่งตัวไปควบคุมเพื่อตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือสถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ตามที่กำหนด
5. สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์หรือกรมคุมประพฤติ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบ

รูปที่ 4.5 ขั้นตอนการดำเนินการมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

6. เจ้าหน้าที่คุมประพฤติจากกรมคุมประพฤติ ดำเนินการตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาคณะกรรมการฟื้นฟูฯ ดำเนินการให้พนักงานเจ้าหน้าที่จะจัดทำบันทึกประวัติ พฤติกรรมในการกระทำ ความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ การตรวจพิสูจน์ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับตัววันแต่มีเหตุจำเป็นให้ขยายเวลา ออกไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจพิสูจน์ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและส่งรายงานการตรวจพิสูจน์ให้คณะกรรมการฯ เป็นผู้วินิจฉัย
7. คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม เป็นประธาน แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นอนุกรรมการ และผู้แทนกรมคุมประพฤติ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้
 - พิจารณาวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่
 - ติดตามดูแลการควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - พิจารณาย้ายตัวผู้เข้ารับการบำบัดจากสถานบำบัดแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งได้ รวมทั้งพิจารณาลดหรือขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - พิจารณาอนุญาตให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว
 - แจ้งผลการตรวจพิสูจน์ต่อ คณะกรรมการ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ
 - พิจารณาแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - ติดตามดูแลการฟื้นฟูของผู้เข้ารับการฟื้นฟูให้เป็นไปตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - พิจารณาผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - เสนอแนะต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับวิธีการตรวจพิสูจน์และวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
 - ปฏิบัติการอื่นๆ ตามที่กฎหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่หรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
8. ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุมประพฤติ หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นสถานพยาบาลตามประมวลกฎหมายอาญา หรือรัฐมนตรีประกาศกำหนดจากสถานพยาบาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานที่ของราชการหรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควร โดยเมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูฯ วินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้จัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยกำหนดสถานที่และวิธีการสำหรับการฟื้นฟูให้เหมาะสมกับสภาพผู้เข้ารับการฟื้นฟู โดย

คำนึงถึง อายุ เพศ ประวัติ พฤติกรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ประกอบ ซึ่งวิธีการฟื้นฟูกำหนดทั้งนี้ต้องคำนึงถึงวิธีการดังต่อไปนี้

- กรณีจำเป็นต้องควบคุมตัวอย่างเข้มงวด ให้ส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูหรือสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่มีระบบการควบคุมไม่ให้หลบหนี (เรือนจำกองทัพเรือ ระยะเวลาการฟื้นฟู 6 เดือนขึ้นไปหรือจนกว่าผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจแต่รวมกันแล้วต้องไม่เกิน 3 ปี)
 - กรณีไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวอย่างเข้มงวด ให้ส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูในสถานที่ฟื้นฟูตามความเหมาะสมและกำหนดเงื่อนไขให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูต้องอยู่ภายในเขตที่กำหนดในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง กองทัพเรือ ระยะเวลา 4 เดือน)
 - กรณีไม่จำเป็นต้องควบคุมตัว อาจกำหนดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูต้องปฏิบัติด้วยวิธีการอื่นใดภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติก็ได้ (การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่สถานพยาบาล ผู้เข้ารับการฟื้นฟูจะต้องเข้ารับการฟื้นฟูตามวันเวลาที่กำหนดของทางสถานพยาบาลและต้องมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามที่กำหนด ระยะเวลา 4 เดือน)
 - ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจกำหนดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฝึกอาชีพ ทำงานบริการสังคมหรือให้ดำเนินการอื่นใดตามความเหมาะสมเพื่อให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต
9. เมื่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการฟื้นฟูจนครบถ้วนตามที่กำหนดในแผนการฟื้นฟูและผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจแล้วให้ถือว่าผู้ได้รับการฟื้นฟูพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา และคณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ มีคำสั่งให้ปล่อยตัวแล้วแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังดำเนินคดีอยู่ทราบ แต่ถ้าหากผลการฟื้นฟูยังไม่เป็นที่พอใจ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ สามารถพิจารณาขยายระยะเวลาการฟื้นฟูออกไปอีกได้ จนครบกำหนดเวลาตามที่กำหนด แต่ถ้าหากผลการฟื้นฟูยังไม่เป็นที่น่าพอใจ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ รายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินคดีต่อไป ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้ต้องหาที่ได้รับการฟื้นฟูแต่ผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ในความผิดนั้นหรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงระยะเวลาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว

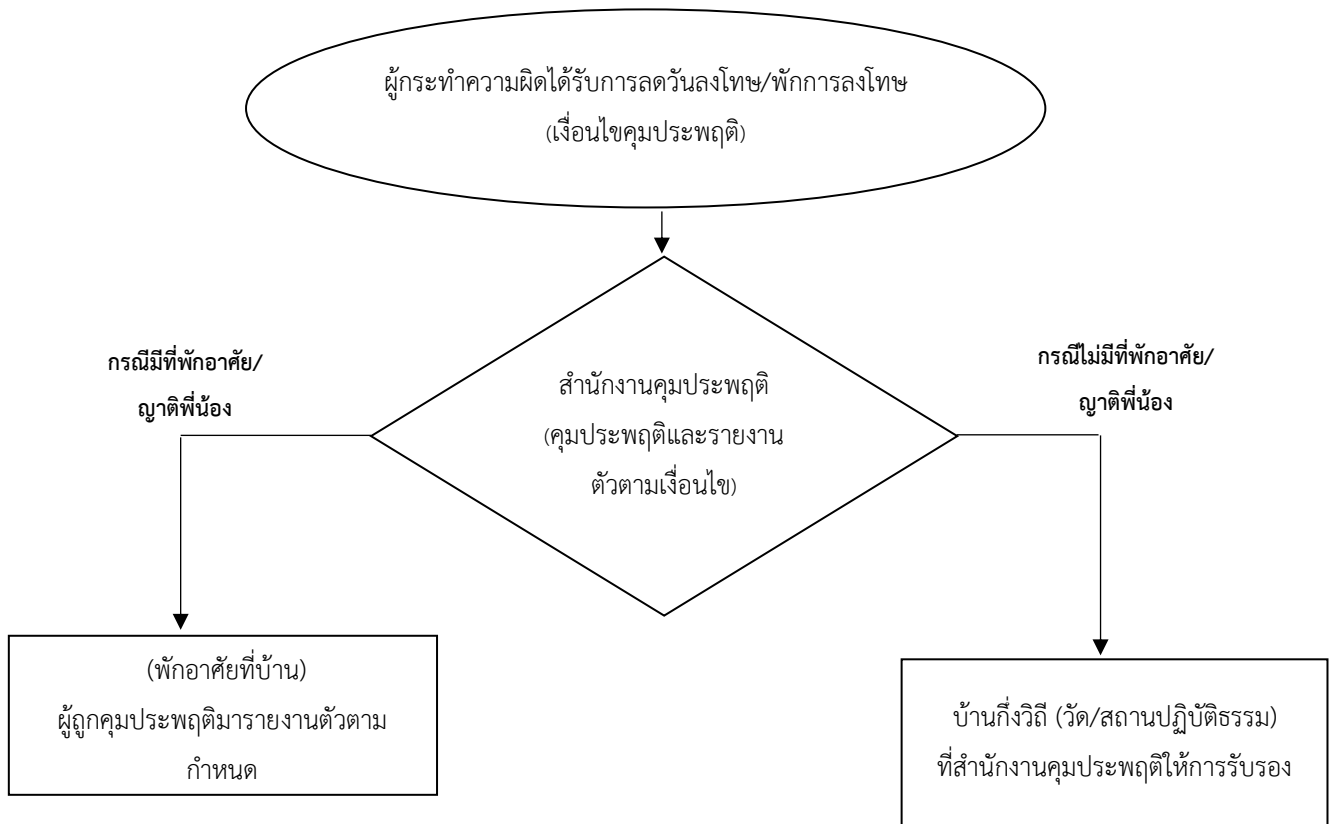
4.2.4 มาตรการการบังคับโทษโดยการใช้อำนาจกักขังแทนการจำคุกในเรือนจำ

บ้านกึ่งวิถี หมายถึง บ้านสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่กรมคุมประพฤติจัดตั้งขึ้นหรือสถานที่ที่มีใช้ของรัฐ ซึ่งได้รับการรับรองจากกรมคุมประพฤติให้เป็นบ้านกึ่งวิถี โดยผู้เข้ารับบริการนั้นคือ ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดในทุกภารกิจของกรมคุมประพฤติที่มีความสมัครใจเข้ามาอยู่ในความดูแลของบ้านกึ่งวิถี เฉพาะผู้ที่ไม่มียาเสพติดหรือมีแต่ไม่สามารถกลับไปพักอาศัยอยู่ได้หรือที่สำนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร รายละเอียดตาม รูปที่ 4.6

ขั้นตอนการดำเนินการมาตรการบังคับโทษโดยการใช้อำนาจกักขังแทนการจำคุกในเรือนจำ มีดังนี้

1. ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการลดวันลงโทษ/พักการลงโทษตามเงื่อนไขคุมประพฤติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องหาที่กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด (เพื่อเป็นสถานที่พักชั่วคราวในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจแก่ผู้กระทำผิดและผู้บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือยังไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้)
2. สำนักงานคุมประพฤติ (คุมประพฤติและรายงานตัวตามเงื่อนไข) ซึ่งผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องพบพนักงานคุมประพฤติพร้อมเอกสารประจำตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ ดำเนินการปฐมนิเทศและชี้แจงเงื่อนไขการคุมความประพฤติซึ่งจะใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง นอกจากนี้จะต้องมีการสอบปากคำและบันทึกข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ และบันทึกถ้อยคำผู้ถูกคุมความประพฤติ พร้อมทั้งมีการจัดทำเอกสาร/สมุด ข้อกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติและมอบต้นฉบับให้ผู้ถูกคุมประพฤติและแจ้งกำหนดการนัดมารายงานตัว ซึ่งในการรายงานตัว / การแก้ไขฟื้นฟูนั้นผู้ถูกคุมประพฤติที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีนี้อาจต้องมารายงานตัวตามกำหนดนัดจนครบตามที่กำหนด
3. ผู้กระทำความผิดสามารถกลับไปพักอาศัยที่บ้านได้ในกรณีที่ไม่มีที่พักอาศัย/ญาติพี่น้องแต่ต้องมารายงานตัวตามที่สำนักงานคุมประพฤติกำหนด แต่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีที่พักอาศัย/ญาติพี่น้องก็จะมาพักอาศัยที่บ้านกึ่งวิถี (วัด/สถานปฏิบัติธรรม) ที่สำนักงานคุมประพฤติให้การรับรอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสถานที่พักชั่วคราวในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมต่อไปได้

รูปที่ 4.6 ขั้นตอนการดำเนินการมาตรการบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ

4.3 การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ในงานวิจัยเรื่องนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจำนวนมาก ซึ่งเป็นกลุ่มคดีที่หน่วยงานยุติธรรมจะต้องดำเนินการอยู่เป็นประจำ ซึ่งสามารถจำแนกตามกลุ่มฐานผิดหลัก 8 ความผิดพื้นฐาน ได้ดังนี้ ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดลักทรัพย์ ความผิดการพนัน ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน คดียาเสพติด และความผิดต่อชีวิตร่างกาย จึงได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในกลุ่ม 8 ความผิดพื้นฐานจากข้อมูลในตารางที่ 4.2 จะพบว่า ฐานความผิดที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ จะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักประกอบด้วย

กลุ่มแรกประกอบไปด้วย คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท คดีความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบกที่มีคู่กรณี และคดีความผิดต่อร่างกาย ซึ่งจะเป็นกลุ่มของฐานความผิดที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยมาตรการไกล่เกลี่ยได้ เนื่องจากเป็นคดีที่สามารถยอมความกันได้ ทำให้คดีความส่วนมากสามารถจบได้โดยการไกล่เกลี่ย

กลุ่มที่สองประกอบไปด้วย คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท คดีความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก คดีความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน คดียาเสพติด และคดีความผิดต่อร่างกาย ซึ่งเป็นคดีเหล่านี้หากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะเป็นกลุ่มคดีความที่ต้องผ่านกระบวนการตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ จึงสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกันได้

กลุ่มที่สามประกอบไปด้วย คดียาเสพติด จะเป็นกลุ่มที่มีโทษร้ายแรงมากที่สุด ซึ่งจะมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มที่สอง ในส่วนของการพิจารณาความผิดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักที่ต้องผ่านกระบวนการตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ แต่จะมีความแตกต่างกันในกรณีของคดียาเสพติดซึ่งเป็นความผิดต่อรัฐไม่สามารถใช้การไกล่เกลี่ยให้ยุติคดีได้ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่สามารถนำมาใช้ในกรณีนี้ได้คือ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และ บังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

กลุ่มที่สี่ประกอบไปด้วย คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท คดีความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก คดีความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน คดียาเสพติด และคดีความผิดต่อร่างกาย ซึ่งเป็นคดีเหล่านี้หากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะเป็นกลุ่มคดีความที่ต้องผ่านกระบวนการตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ จึงสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถีได้

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในคดีที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถนำมาทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ในความผิดหลัก 8 ความผิดพื้นฐาน¹

ฐานความผิด	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก			
		มาตรการไกล่เกลี่ย	ปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด	บังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี
1. คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ	✓	✓ (ดูรายละเอียดของคดี)	✓	X	✓
2. คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท	✓	✓ (ลหุโทษไกล่เกลี่ยได้)	✓	X	✓

ตารางที่ 4.2 (ต่อ) การเปรียบเทียบการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในคดีที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถนำมาทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ในความผิดหลัก 8 ความผิดพื้นฐาน¹

ฐานความผิด	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก			
		มาตรการไกล่เกลี่ย	ปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน	บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด	บังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี
3. คดีความผิดฐานลักทรัพย์	✓	✓ (มูลค่าทรัพย์)	✓	X	✓
4. ความผิดเกี่ยวกับการพนัน ²	✓	X	X	X	X
5. ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก	✓	✓ (มีคู่กรณี)	✓	X	✓
6. คดีความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน	✓	X	✓	X	✓
7. คดียาเสพติด	✓	X	✓	✓ (พ.ร.บ. ฟื้นฟู)	✓
8. คดีความผิดต่อร่างกาย	✓	✓	✓	X	✓

หมายเหตุ ¹ ผลการที่แสดงไว้ในตารางได้มาจากการวิเคราะห์ความเห็นของตัวแทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยใน 5 จังหวัด และหน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยในส่วนกลาง

² คดีความผิดเกี่ยวกับการพนัน แม้ว่าโดยหลักการแล้วเป็นคดีที่สามารถประกันตัวได้หรือใช้บ้านกึ่งวิถีได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ฟ้องเลย ประกอบกับส่วนใหญ่แล้วผู้กระทำผิดมักจะไม่ถูกลงโทษจำคุก จึงไม่จำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ทั้งนี้ในทุกมาตรการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะต้องคำนึงถึงรูปคดีหรือลักษณะของการกระทำความผิดประกอบด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก จะต้องเป็นกรณีที่มีคู่กรณีเท่านั้นถึงจะสามารถเลือกใช้มาตรการไกล่เกลี่ยได้ ทำให้ในบางครั้งฐานความผิดเดียวกันแต่ลักษณะความผิดที่แตกต่างก็จะส่งผลต่อในความสามารถในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้เช่นกัน

การคำนวณความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมจะทำได้โดยการเปรียบเทียบต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยจะ

ประเมินทั้งด้านของหน่วยงานยุติธรรมและด้านผู้ใช้บริการ ซึ่งต้นทุนและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทำกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จะเป็นการประเมินมูลค่าที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งวิธีในการในการประเมินมูลค่าสามารถดูได้ในส่วนถัดไป

4.4 การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของแบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

เนื้อหาจากการทบทวนวรรณกรรมและผลการศึกษาข้อ 4.2 ถึง 4.3 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีทั้งมาตรการทางเลือกที่ใช้แทนการฟ้องคดีในชั้นสอบสวน มาตรการทางเลือกที่ใช้แทนการฟ้องคดีในชั้นอัยการและการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาในชั้นศาล และการใช้มาตรการทางเลือกแทนการบังคับโทษจำคุก แสดงว่าโดยสาระสำคัญแล้วกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเองก็สามารถเชื่อมเข้ากับแบบจำลองกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของผู้แทนจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพัฒนาแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยข้อเสนอสำคัญจากการประชุมกลุ่มย่อยมี 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ควรมีแบบจำลองหลักเพียงแบบจำลองเดียว ที่สามารถครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ประเด็นที่ 2 การสร้างแบบจำลองในการคำนวณต้นทุน ควรทำเป็นตารางเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอนได้ชัดเจนและสามารถนำต้นทุนของทั้งสองกระบวนการมาเปรียบเทียบกันได้ง่ายขึ้น ทั้งยังสะดวกต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะสามารถนำแบบจำลองนี้ไปใช้ในหน่วยงานของตนเอง

ในการพิจารณาวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจำเป็นจะต้องมีการเปรียบเทียบขั้นตอนและกระบวนการที่สามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักได้ในขั้นตอนใด โดยในการสร้างแบบจำลองในการวิเคราะห์ต้นทุนได้ทำการเชื่อมโยงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักดังนี้

4.4.1 มาตรการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท

ในงานวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตให้มีการเปรียบเทียบการดำเนินการใกล้เคียงและกระบวนการเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน พนักงานสอบสวน อัยการ และศาล โดยได้ทำการเปรียบเทียบการดำเนินการใกล้เคียงโดยยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการระงับข้อพิพาทตั้งแต่เบื้องต้นซึ่งหากมีการใกล้เคียงระดับคดีสำเร็จแล้วก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีในชั้นต่อไป เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมตามปกติในคดีที่สามารถใกล้เคียงระดับข้อพิพาทได้ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ได้ทำการเปรียบเทียบกับแบบจำลองกรณีที่มีการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน มีการสั่งฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ และนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาลโดยศาลจัดให้มีการใกล้เคียงและสามารถตกลงกันได้จนมีการยอมความหรือศาลได้พิจารณาลงโทษสถานเบาไม่ถึงกับต้องโทษจำคุก

จากการศึกษากระบวนการดำเนินการใกล้เคียงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักในชั้นสอบสวนหรือพนักงานอัยการในปัจจุบันได้มีความพยายามในการเสนอกฎหมายการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวนให้สามารถใกล้เคียงให้คดีบางประเภทยุติได้ในชั้นพนักงานสอบสวน และกฎหมายการชะลอฟ้องให้คดีที่สามารถใกล้เคียงกันได้สามารถยุติคดีไว้ชั่วคราวเพื่อให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้มีการตกลงกันในขั้นตอนการใกล้เคียงไว้ก่อนได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกฎหมายการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการยังไม่ได้ตราเป็นกฎหมาย ในกรณีมิได้เป็นความผิดอันยอมความได้ถึงแม้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะสามารถดำเนินการใกล้เคียงเป็นผลสำเร็จพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นที่จะต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลในงานวิจัยชิ้นนี้จึงได้กำหนดแบบจำลองกระบวนการดำเนินการใกล้เคียงในชั้นสอบสวนและพนักงานอัยการตามขั้นตอนการใกล้เคียงคดีในชั้นศาล

ในกรณีดังกล่าวหากเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกำหนดแบบจำลองขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ผู้เสียหายจะมาแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะรับแจ้งเหตุและรวบรวมตรวจสอบพยานหลักฐาน หลังจากรวบรวมพยานหลักฐานแล้วพนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐาน
2. พนักงานอัยการตรวจสอบและพิจารณาพยานหลักฐานมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาแล้วยื่นฟ้องคดีสู่ศาล

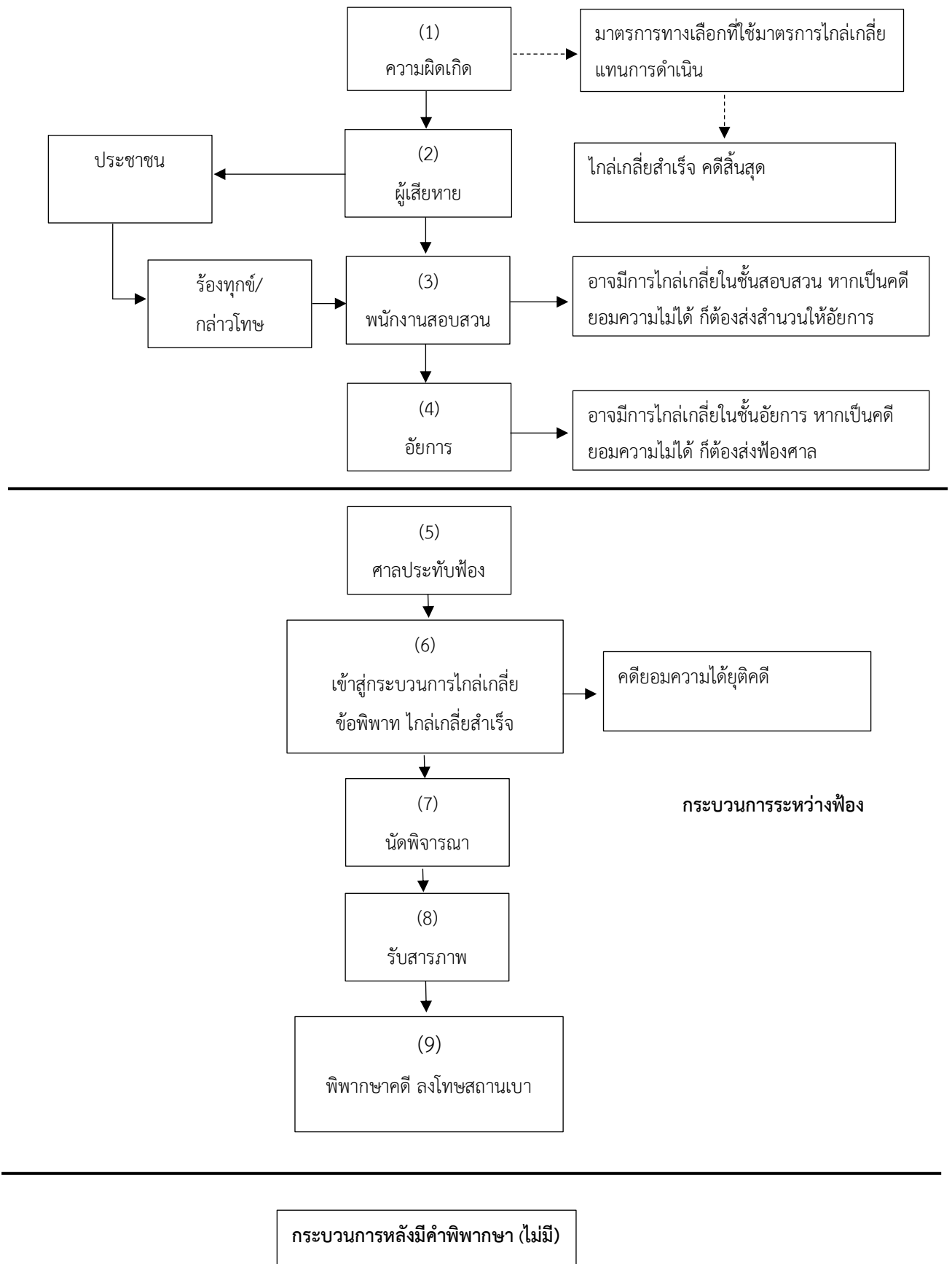
3. มีการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น โดยศาลชั้นต้นจัดให้มีการไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้ หากเป็นคดียอมความได้ก็จะยุติคดี แต่หากเป็นคดียอมความไม่ได้ก็จะเป็นคดีที่ดำเนินคดีในกรณีที่ จำเลยรับสารภาพและให้มีลงโทษสถานเบาไม่ถึงกับลงโทษจำคุก ศาลไม่จำเป็นต้องมีการสืบพยาน และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล

4. เนื่องจากเป็นคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ศาลให้ยอมความหรือลงโทษสถานเบาไม่ถึงกับ ต้องโทษจำคุก คดีจึงไม่ได้เข้าสู่ขั้นตอนการดำเนินการในส่วนของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของกรม ราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามในบางคดีศาลอาจ พิจารณาให้คุมประพฤติจำเลยก็ได้ แต่ในการเปรียบเทียบความคุ้มค่ามีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ ว่าควรจะมีการนำมาตรการทางเลือกมาใช้แทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือไม่จึง ได้พิจารณาการกำหนดแบบจำลองที่ใช้งบประมาณขั้นต่ำของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแส หลักในการดำเนินกระบวนการงานจึงไม่ได้รวมต้นทุนการดำเนินงานของกรมคุมประพฤติเข้าในการ วิเคราะห์แบบจำลองแต่อย่างไร รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 4.7 หากเป็นการดำเนินการตาม มาตรการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางเลือกกำหนดแบบจำลองขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. กรณีดังกล่าวผู้เสียหายจะนำคดีมาแจ้งต่อยุติธรรมชุมชนโดยยุติธรรมชุมชนจะจัดให้มีการ ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

2. ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทคดีสามารถตกลงกันได้ไม่จำเป็นต้องแจ้งความต่อพนักงาน สอบสวน จึงไม่มีขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นสอบสวน อัยการพิจารณาพยานหลักฐาน และการ พิจารณาคดีในชั้นศาลแต่อย่างใด

รูปที่ 4.7 มาตรการไกล่เกลี่ยการจำคุกในเรือนจำ

4.4.2 มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

ในกรณีของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน ซึ่งโดยสาระสำคัญ ผู้ที่มาขอรับความช่วยเหลือ ต้องเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังในคดีอาญา หรือกรณีอื่นใดที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการดำเนินการขอรับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ สามารถขอรับความช่วยเหลือในการ ขอลปล่อยชั่วคราวได้ทั้งในชั้น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลหรือหน่วยงานใดที่มีอำนาจควบคุมหรือคุมขังบุคคลตามกฎหมาย โดยผู้ขอรับความช่วยเหลืออาจยื่นคำขอด้วยตนเองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอและตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่จำเป็นแล้ว ก็จะทำการประเมินเบื้องต้น หากพบปัญหาความเดือดร้อนที่จะต้องแก้ไขเร่งด่วน ให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือประสานส่งต่อตามความจำเป็นแก่กรณี หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่สอบปากคำลงจะพื้นที่ตรวจสอบความประพฤติตามความเหมาะสมและจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ก่อนจะส่งเรื่องไปยังคณะอนุกรรมการหรือประธาน พิจารณานุมัติ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 4.8

4.4.3 มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

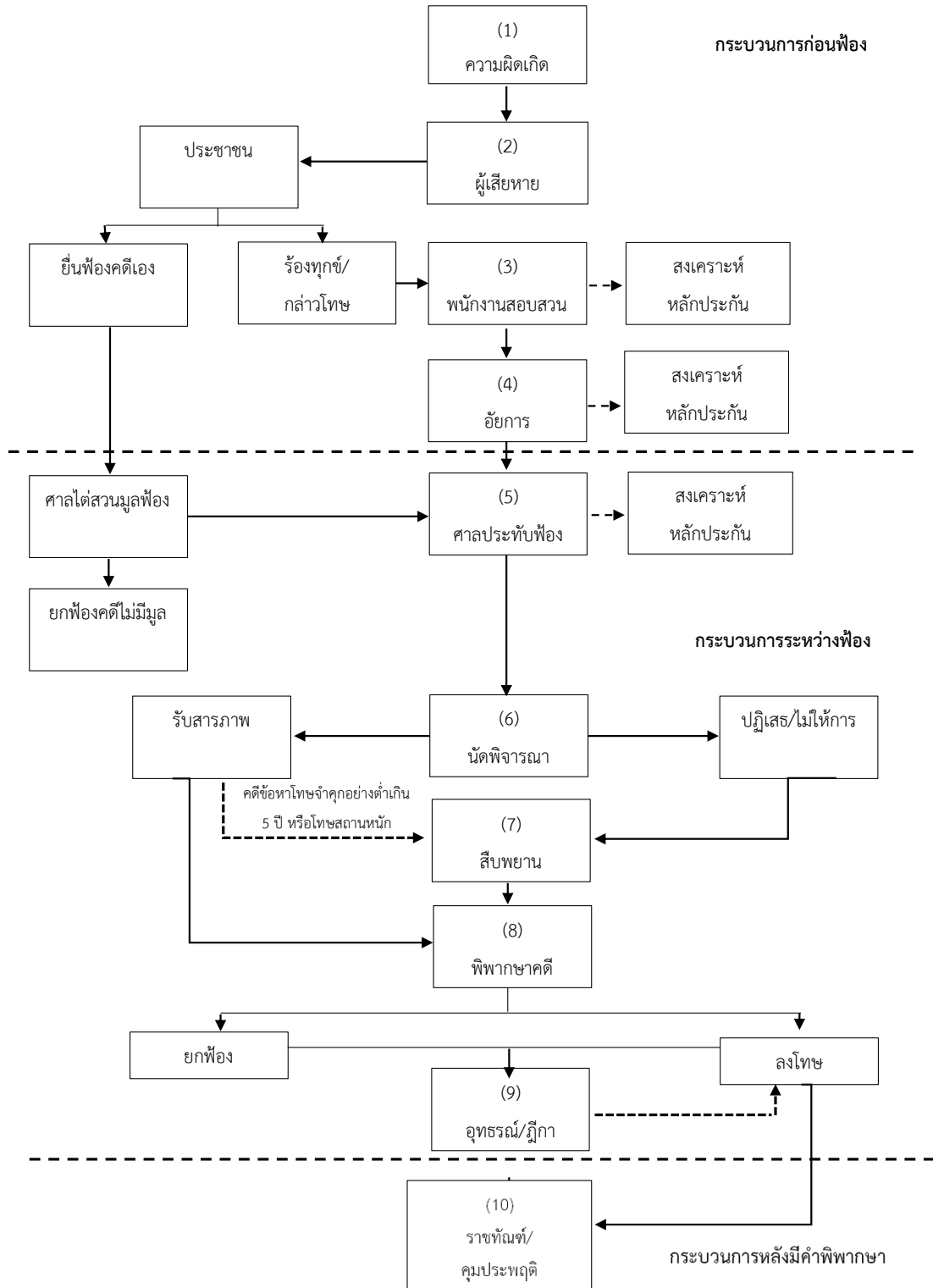
มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก มาตรการนี้เป็นการนำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อเป็นการหันเหกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หากหายขาดจากอาการเสพติดก็ให้ปล่อยตัวไป โดยไม่ต้องย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีก โดยการดำเนินงานเริ่มจากการกระทำผิด เมื่อพิสูจน์แล้วว่าได้กระทำผิดจริง พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาคัดกรองตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ก็จะส่งเรื่องไปให้พนักงานอัยการพิจารณา หากพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็จะส่งเรื่องไปยังคณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ เพื่อให้ดำเนินการส่งตัวผู้กระทำผิดไป สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจจะอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์หรือกรมคุมประพฤติ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ 4.9

4.4.4 มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

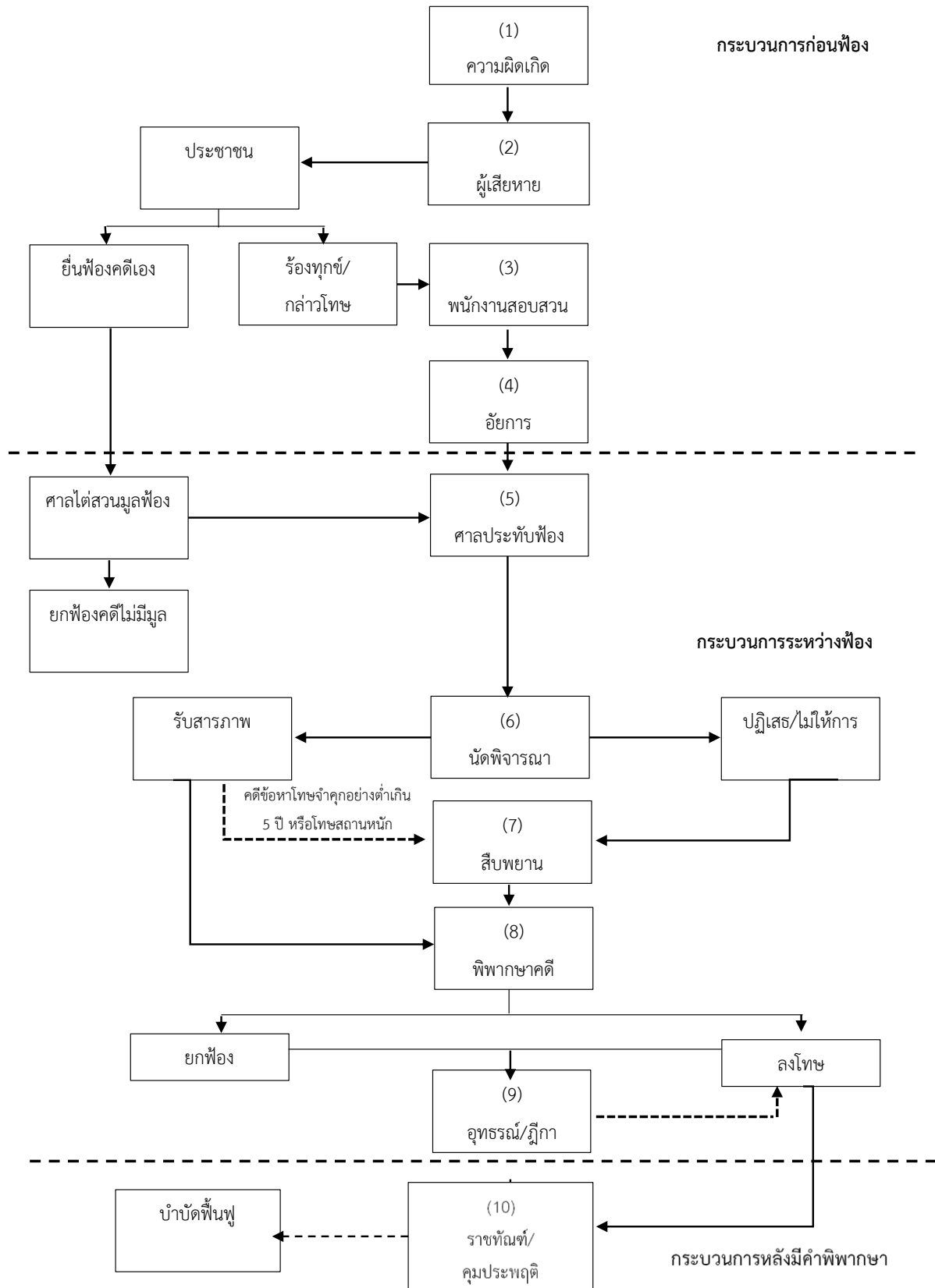
บ้านกึ่งวิถีจัดตั้งขึ้นเพื่อสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดที่มีความสมัครใจเข้ามาอยู่ในความดูแลของบ้านกึ่งวิถี โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือมีแต่ไม่สามารถกลับไปพักอาศัยได้ หรือกรณีอื่นที่

สำนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร โดยมีผู้รับผิดชอบคอยดูแลความเรียบร้อย ให้การศึกษา ให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหันไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยขั้นตอนในการดำเนินการนั้น เริ่มจากการที่ผู้กระทำผิดได้รับการลดวันลงโทษ/พักการลงโทษตามเงื่อนไขคุมประพฤติ จากนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องพบพนักงานคุมประพฤติพร้อมเอกสารประจำตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ ดำเนินการปฐมนิเทศ และชี้แจงเงื่อนไขการคุมความประพฤติ จากนั้นจะถูกส่งตัวไปพักอาศัยที่บ้านกึ่งวิถี (วัด/สถานปฏิบัติธรรม) ที่สำนักงานคุมประพฤติให้การรับรอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสถานที่พักชั่วคราวในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมต่อไปได้ รูปที่ 4.10 แสดงถึงขั้นตอนการดำเนินงานของมาตรการนี้

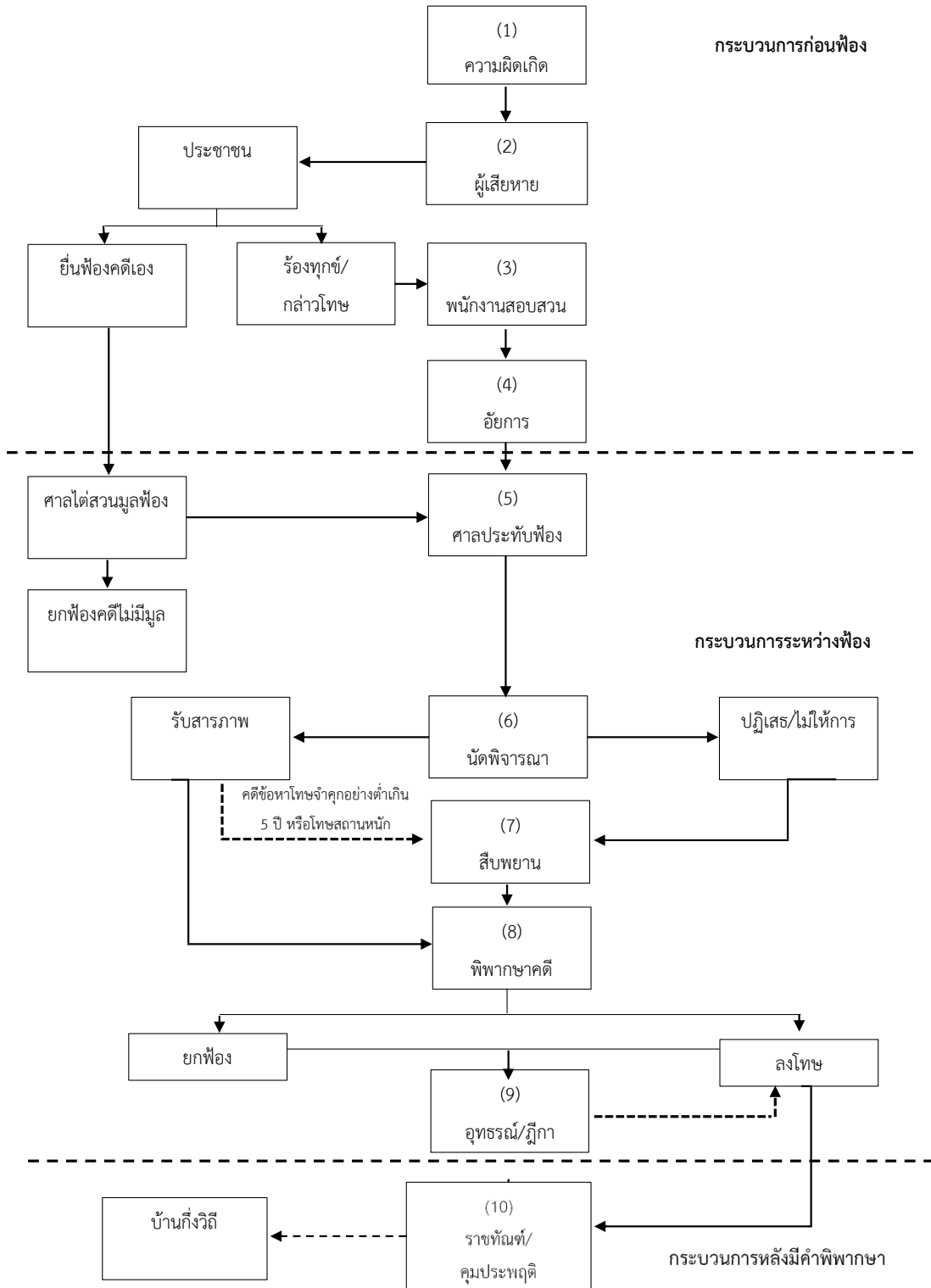
รูปที่ 4.8 มาตรการมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

รูปที่ 4.9 มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

รูปที่ 4.10 มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

4.5 สรุปผลการศึกษาด้านตัวแบบสำหรับการคำนวณความคุ้มค่า

กล่าวโดยสรุปแล้ว เนื้อหาในส่วนของ 4.1 ถึง 4.4 เป็นการนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบจำลองเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยมีข้อค้นพบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การประมาณการความคุ้มค่าสามารถดำเนินการได้โดยใช้ตัวแบบกลางที่เป็นมาตรฐานสอดคล้องกับขั้นตอนการทำงานในกระบวนการยุติธรรม แต่จะต้องปรับเปลี่ยนรายละเอียดของค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมกับลักษณะของคดีแต่ละประเภท

ประการที่สอง ในการประมาณค่าจะต้องมีการเลือกประเภทคดี โดยพิจารณาถึงลักษณะของความผิดว่าสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาแทนได้หรือไม่ ส่วนที่ 4.3 ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะคดีที่สามารถนำมาใช้ศึกษาเปรียบเทียบกันได้จากฐานความผิดทั้ง 8 ประเภท เทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ มาตรการไกล่เกลี่ย การปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดและการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

ประการสุดท้าย การเลือกตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพ จะต้องเป็นการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เกี่ยวข้องบนฐานข้อมูลประเภทเดียวกันจึงจะสามารถประเมินประสิทธิภาพได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อจำกัดในด้านความพร้อมของข้อมูลซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาต่อไป

บทที่ 5

การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ย

เนื้อหาในบทนี้เป็นการเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพของมาตรการไกล่เกลี่ย โดยสาระสำคัญของมาตรการไกล่เกลี่ยในที่นี้ก็เพื่อให้มีการดำเนินการในกรณีคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับกรณีข้อพิพาทระหว่างบุคคลซึ่งหากมีการตกลงกันได้คู่กรณีก็ไม่จำเป็นต้องมาแจ้งความดำเนินซึ่งเป็นการลดภาระงานของกระบวนการยุติธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 กระบวนการเปรียบเทียบมาตรการไกล่เกลี่ยในระบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก จึงได้ดำเนินการเปรียบเทียบการดำเนินงานในกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการเปรียบเทียบการดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลซึ่งเป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ผลการศึกษาการเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการไกล่เกลี่ย กรณีคดีความผิดหมิ่นประมาท ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

- 5.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
- 5.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ดำเนินการโดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน
- 5.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
- 5.4 การประเมินประสิทธิภาพของมาตรการไกล่เกลี่ย

5.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก กรณีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล

ในการวิเคราะห์ต้นทุนของการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลจะมีต้นทุนเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนดำเนินคดีจนเสร็จสิ้นส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการตรวจพิจารณาพยานหลักฐานและส่งฟ้องคดีต่อศาล โดยศาลจัดให้มีการไกล่เกลี่ยจนคดีตกลงกันได้ จำเลยให้การรับสารภาพสามารถพิพากษาคดีได้โดยไม่ต้องมีการสืบพยาน ซึ่งในส่วนของกรณีวิเคราะห์ต้นทุนจะประกอบด้วยต้นทุน 2 ส่วนดังนี้

1) ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการถูกดำเนินคดี การรับแจ้งข้อกล่าวหา และการเดินทางไปติดต่อคดีตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น โดยรวมถึงค่าเสียโอกาสในการได้รายได้เนื่องจากต้องมาติดต่อกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงในการเดินทางมาติดต่อ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากตัวเลขค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้มาจากผลการสำรวจตัวอย่างของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับคดีใน 5 จังหวัด ที่เลือกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ (ค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณประพุดติกับราชทัณฑ์ไม่มี เนื่องจากเป็นต้นทุนกรณีใกล้เคียงเทียบกับการใกล้เคียงแล้ววางแบบจำลองว่าตกลงกันได้)

2) ต้นทุนของผู้เสียหาย เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการเดินทาง การสูญเสียรายได้ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการที่ต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายไปกับการติดต่อกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากตัวเลขค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้มาจากผลการสำรวจตัวอย่างของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับคดีใน 5 จังหวัด โดยหากเป็นกิจกรรมเดียวกับผู้กระทำผิดก็จะสมมติให้มีต้นทุนในกิจกรรมนั้นเท่ากัน

3) ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การรับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4

5.1.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

ในกรณีความผิดเล็กน้อยหรือความผิดอันยอมความได้ หากผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักไปจนสามารถไกล่เกลี่ยคดีในชั้นศาลได้ จะพบว่าผู้กระทำผิดจะมีต้นทุนเฉลี่ยที่เกิดขึ้นต่อคดี ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดี ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีในการเดินทางไปติดต่อพนักงานสอบสวนประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 5 วัน ค่าเดินทาง 556.30 บาท ค่าที่พัก 450.00 บาท ค่าอาหาร 267.50 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 89.80 บาท รวม 1,363.60 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีในการเดินทางไปติดต่อพนักงานอัยการประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 3 วัน ค่าเดินทาง 500.00 บาท ค่าที่พัก 166.70 บาท ค่าอาหาร 66.70 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 55.00 บาท รวม 788.40 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีประกอบด้วยต้นทุนในการเดินทางไปติดต่อศาล จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 2 วัน ค่าเดินทาง

380.00 บาท ค่าอาหาร 50.00 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 55.00 บาท รวม 485.00 บาท และเมื่อมีการไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ก็จะต้องใช้เวลาเพิ่มอีก 1 วัน มีต้นทุนเพิ่มขึ้นอีก 242 บาท

นอกจากนี้แล้ว ข้อมูลจากการสำรวจยังแสดงให้เห็นว่า ในแต่ละขั้นตอนการติดต่อ จะต้องใช้เวลาในการติดต่อ ซึ่งหมายความว่าได้มีค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น โดยจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกขั้นตอนที่รวมการไกล่เกลี่ยโดยศาลแล้ว แต่ไม่นับการติดต่อในชั้นศาลอุธรณ์และศาลฎีกาจะมีจำนวนเท่ากับ 11 วัน การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเสียโอกาสในการทำงานจาก ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 11 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 11 \text{ วัน} = 9,141 \text{ บาท}$ ประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณา คือ ความแตกต่างของค่าครองชีพ เพราะการสำรวจค่าใช้จ่ายเป็นตัวเลขที่จัดเก็บในปี 2560 แต่ตัวเลขรายได้ต่อครัวเรือนเป็นตัวเลขของปี 2559 ที่อาจจะต้องมีการปรับค่าขึ้นตามอัตราเงินเฟ้อ อย่างไรก็ตาม อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยที่คำนวณจากอัตราเงินเฟ้อรายเดือนในช่วงปี 2558 ถึง 2560 มีค่าเท่ากับร้อยละ -0.8 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับ 0 สะท้อนให้เห็นว่าสามารถนำตัวเลขรายได้ต่อเดือนของปี 2558 มาใช้ในการคำนวณได้โดยตรง โดยจะไม่ส่งผลกระทบต่อการประมาณค่าให้แตกต่างไปจากความเป็นจริงมากนัก

ขั้นตอนที่ 4 ค่าทนายความ ต้นทุนค่าทนายความที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นค่าเฉลี่ยจากการการสำรวจตัวอย่างใน 5 จังหวัด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30,000 บาท

นอกจากต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดแล้ว ยังมีต้นทุนที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้กำหนดให้ต้นทุนที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นจากการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ค่าทนายความ ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้ และค่าธรรมเนียมอื่นๆ โดยต้นทุนในขั้นตอนเหล่านี้มีค่าเท่ากับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดซึ่งในกรณีนี้ ผลการสำรวจประชาชนพบว่าค่าใช้จ่ายเหล่านี้มีค่าเท่ากับ 100 บาท

กล่าวโดยสรุป หากมีผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนั้น จะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อคดีที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดจากการดำเนินการจำนวน 42,120.00 บาท สำหรับผู้เสียหายในกรณีที่มีการจ้างทนายความด้วยนั้น ต้นทุนที่เกิดขึ้นจะเท่ากับ 39,968.00 บาท

5.1.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

หากผู้กระทำความผิดเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนหลัก (รายละเอียดการคำนวณได้ชี้แจงไว้แล้วในบทที่ 4) จะพบว่าในส่วนของภาครัฐ ผู้กระทำความผิดจะมีต้นทุนเฉลี่ยที่เกิดขึ้น ต่อคดี ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดี ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า ในปี 2559 มีจำนวนคดีอาญาเกิดขึ้น 491,140 คดี

และมีคดีจราจรอีก 84,545 คดี โดยในปีงบประมาณ 2559 งบประมาณด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีจำนวน 14,851.28 ล้านบาท ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีมีค่าเท่ากับ 25,797.60 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ในขั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในปี 2559 ข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุดระบุว่า มีจำนวนคดีในความรับผิดชอบเท่ากับ 2,190,000 คดี มีงบประมาณในการดำเนินการ 7,936.62 ล้านบาท คิดเป็นต้นทุนต่อคดีเท่ากับ 10,985.89 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ในขั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐจำนวน และเนื่องจากมีการไกล่เกลี่ยได้ในชั้นศาล อย่างไรก็ตามการประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐโดยการใช้งบประมาณของศาลยุติธรรม เฉพาะงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และตัดในส่วน ของงบประมาณค่าบริหารสำนักงานออกไป มาใช้ในการประมาณการ ซึ่งงบประมาณส่วนดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 9,660 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนคดีที่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ดำเนินการ จำนวน 1,826,160 คดี ในปี พ.ศ.2559 เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนในศาลชั้นต้น เท่ากับ 5,289.80 บาทต่อคดี สาเหตุที่ต้องนำจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มาคำนวณด้วย เพราะข้อมูลงบประมาณไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่างบประมาณ ทรัพยากร และกำลังคนส่วนไหน เป็นการดำเนินการของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2554)

อย่างไรก็ตาม ตัวเลขต้นทุนที่ได้จะถูกนำไปใช้บนสมมติฐานว่ามีการดำเนินการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลชั้นต้น ในการประมาณค่าต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการไกล่เกลี่ยในชั้นศาล จะใช้ข้อมูลจากพระราชกฤษฎีกา การปรับอัตราเงินเดือนของข้าราชการและคณะตุลาการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งระบุว่า ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ชั้นเงินเดือนระดับ 2 ได้รับเงินเดือน 53,060 บาท และเงินประจำตำแหน่ง 23,300 บาทต่อเดือน ดังนั้นรายได้ต่อเดือนจะเท่ากับ 76,360 บาท เมื่อหารด้วยจำนวนวันทำงาน 22 วัน จะได้รายได้เฉลี่ยต่อวันเท่ากับ 3,470.9 บาท ซึ่งก็คือต้นทุนของภาครัฐที่เกิดขึ้นจากการทำงาน 1 วัน ข้อมูลจากการสำรวจพบว่า การไกล่เกลี่ยใช้เวลาโดยเฉลี่ย 1 วัน ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐจากการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลจึงเท่ากับ 3,470.9 บาท

กล่าวโดยสรุป หากมีผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระเสหลักนั้น จะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อคดีที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐจากการดำเนินการจำนวน 45,544.19 บาท เมื่อนำต้นทุนทั้งสองส่วนมารวมกัน จะพบว่า **ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระเสหลักมีค่าเท่ากับ 127,632.19 ต่อคดี** รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก		
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหาย	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	1,363.60 ¹	ไม่มี	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	788.40 ¹	ไม่มี	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	485.00 ¹	485.00 ¹	5,289.80 ⁵
การไต่สวนในชั้นศาล	242.00 ¹	242.00 ¹	3,470.9 ⁵
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์-ฎีกา	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
ค่าทนายความ	30,000.00 ¹	30,000.00 ¹	ไม่มี
ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	9,141.00 ^{1,2}	9,141.00 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	100.00 ¹	100.00 ¹	ไม่มี
รวมต้นทุน	42,120.00	39,968.00	45,544.19
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	127,632.19		

หมายเหตุ ¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

²ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

³คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

5.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการคำนวณต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชน/จังหวัด ซึ่งในการคำนวณ จะประเมินค่าใช้จ่ายตามขั้นตอนการขอรับบริการและการทำงานของหน่วยงาน การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ การพิจารณาคำขอ การตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่เพื่อสอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม การพิจารณาของคณะอนุกรรมการ การแจ้งผลพิจารณา การแจ้งผลการพิจารณาหลังจากมีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผลการพิจารณา ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้ รวมถึงค่าธรรมเนียมอื่นๆ มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

หากผู้กระทำผิดมีการกระทำความผิด และเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกรณีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์โดยยุติธรรมชุมชน จะพบว่าต้นทุนการดำเนินคดีของผู้กระทำผิดในส่วนที่ 5.1 จะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากจะเป็นการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยตั้งแต่ขั้นของยุติธรรมชุมชน แต่จะเริ่มมีต้นทุนในการดำเนินการยุติธรรมทางเลือกตามขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ ในขั้นตอนนี้จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 1 วัน ค่าเดินทาง 150.00 บาท ค่าที่พัก 500.00 บาท ค่าอาหาร 50.00 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 50.00 บาท รวมเป็น 750.00 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาคำขอ ในขั้นตอนนี้จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 1 วัน ค่าเดินทาง 125.00 บาท ค่าที่พัก 500.00 บาท ค่าอาหาร 50.00 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 28.80 บาท รวมเป็น 703.8 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่เพื่อสอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม ในขั้นตอนนี้จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 1 วัน ค่าเดินทาง 150.00 บาท ค่าที่พัก 500.00 บาท ค่าอาหาร 50.00 บาท และ ค่าโทรศัพท์ 28.80 บาท รวมเป็น 728.80 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การแจ้งผลการพิจารณา ในขั้นตอนนี้จะมีรายละเอียดของต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีประกอบด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 1 วัน ค่าเดินทาง 100.00 บาท ค่าอาหาร 110.00 บาท และค่าโทรศัพท์ 7.50 บาท รวมเป็น 217.50

นอกจากนี้แล้ว ข้อมูลจากการสำรวจยังแสดงให้เห็นว่า ในแต่ละขั้นตอนการติดต่อ จะต้องใช้เวลาในการติดต่อรวมจำนวนเท่ากับ 5 วัน หากใช้รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 5 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 5 \text{ วัน} = 4,155 \text{ บาท}$

กล่าวโดยสรุป หากมีผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้น จะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อคดีที่เกิดขึ้นในการดำเนินการของผู้กระทำความผิดจำนวน 6,555.1 บาท

5.2.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

ในการดำเนินการด้วยการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน ต้นทุนของภาครัฐ คือ ต้นทุนของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ดำเนินการคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือก จากการสำรวจพบว่า รายได้เฉลี่ยของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเท่ากับ 28,469 บาทต่อเดือน หากใช้ฐานการคิดด้วยวันทำงาน 22 วัน รายได้ต่อวันเท่ากับ 1,295 บาท ในแต่ละคดีมีผู้เกี่ยวข้อง 8.4 คน และต้องใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 2.3 วันต่อคน คิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการเท่ากับ $1,295 \text{ บาท} \times 8.4 \text{ คน} \times 2.3 \text{ วัน} = 25,000 \text{ บาท}$ และต้นทุนรวมทั้งหมดของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน มีค่าเท่ากับ 31,555.1 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ย
โดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	750.00 ¹	ไม่มี
การพิจารณาคำขอ	703.80 ¹	ไม่มี
ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่สอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม	728.80 ¹	ไม่มี
การพิจารณาของคณะอนุกรรมการ	ไม่มี	ไม่มี
การแจ้งผลพิจารณา	217.50 ¹	ไม่มี

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ย
โดยยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผลพิจารณา	ไม่มี	ไม่มี
การแจ้งผลการพิจารณาหลังจากมีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผลการพิจารณา	ไม่มี	ไม่มี
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี	ไม่มี	25,000.00 ²
ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	4,155.00 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	ไม่มี	ไม่มี
รวมต้นทุน	6,555.1	25,000.00
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	31,555.1	

หมายเหตุ ¹ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

² ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

5.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ในการเปรียบเทียบความคุ้มค่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จะนำผลการคำนวณในส่วนที่ 5.1 ถึง 5.2 มาใช้ในการเปรียบเทียบ ตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5.3 ซึ่งจะเห็นได้ว่า การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ยโดยศาลมาใช้จะช่วยให้สามารถประหยัดต้นทุนได้ประมาณ 43,420.35 บาทต่อคดี คิดเป็นการลดจ้อยละ 25.4 หากเป็นกรณีของการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ยุติธรรมชุมชน จะสามารถประหยัดต้นทุนได้ 139,497.44 บาทต่อคดี หรือคิดเป็นการลดจ้อยละ 81.62 ผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่า หากสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาดำเนินการจนเป็นผลสำเร็จ เกิดความคุ้มค่ากว่าการปล่อยให้คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจนจบกระบวนการ

ตารางที่ 5.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
และกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

กรณีเปรียบเทียบ	ไม่มีการไกล่เกลี่ย ¹	มีการไกล่เกลี่ย	ต้นทุนที่ลดลงไป
การไกล่เกลี่ยโดยศาล	171,052.54	127,632.19	43,420.35 (ลดลงร้อยละ 25.4)
การไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมจังหวัด/ ชุมชน	171,052.54	31,555.1	139,497.44 (ลดลงร้อยละ 81.62)

หมายเหตุ ¹ คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจนจบกระบวนการ

5.4 ตัวชี้วัดประสิทธิผลของมาตรการไกล่เกลี่ย

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยนั้นเพื่อหาคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักเพื่อลดภาระงานของบุคลากรและประหยัดทรัพยากรในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม จะไม่สามารถใช้จำนวนคดีที่สามารถหันเหออกจากระบบได้มาเป็นตัวชี้วัด เพราะการหันเหคดีมิได้สะท้อนความสำเร็จของการไกล่เกลี่ย ตัวชี้วัดที่เหมาะสม ควรเป็นการเปรียบเทียบร้อยละของคดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จเทียบกับจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ทั้งหมดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับร้อยละของคดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ด้วยข้อจำกัดด้านการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและในภูมิภาคที่ยังไม่มีการเก็บข้อมูลไว้ละเอียดมากพอ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำอัตราการไกล่เกลี่ยสำเร็จในชั้นศาลมาเปรียบเทียบกับอัตราการไกล่เกลี่ยสำเร็จของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลกมาเปรียบเทียบ โดยพบว่า คดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จในชั้นศาลคิดเป็นร้อยละ 50.13 ของคดีทั้งหมดที่มีการไกล่เกลี่ยในกรณีของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลก ข้อพิพาทที่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและสำเร็จในชั้นยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 71.56 อย่างไรก็ตาม **ข้อพึงระวังในการตีความ** ข้อมูลทั้งสองชุดนี้ คือ ตัวเลขนี้มีข้อจำกัดในการตีความเนื่องจากลักษณะของคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอาจมีบางส่วนที่แตกต่างกับคดีที่ไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ในการดำเนินการขั้นต่อไป จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลของการไกล่เกลี่ยทั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ครอบคลุม ซึ่งจากการประชุมกลุ่มย่อยในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ข้อค้นพบที่ตรงกันว่า ยังไม่มีการจัดทำข้อมูลจำแนกตามประเภทคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จในรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการใช้ประเมินประสิทธิผลของมาตรการได้

บทที่ 6

การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

เนื้อหาในบทนี้เป็นการเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราว โดยการสงเคราะห์หลักประกัน ซึ่งโดยสาระสำคัญแล้ว ผู้ที่มาขอรับความช่วยเหลือ ต้องเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังในคดีอาญา หรือกรณีอื่นใดที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการดำเนินการขอรับการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ สามารถขอรับความช่วยเหลือในการ ขอลปล่อยชั่วคราวได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลหรือหน่วยงานใดที่มีอำนาจควบคุมหรือคุมขังบุคคลตามกฎหมาย โดยผู้ขอรับความช่วยเหลืออาจยื่นคำขอด้วยตนเองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอและตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่จำเป็นแล้ว จึงประเมินเบื้องต้น หากพบปัญหาความเดือดร้อนที่จะต้องแก้ไขเร่งด่วน ให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือประสานส่งต่อตามความจำเป็นแก่กรณี หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่สอบปากคำจะลงพื้นที่ตรวจสอบความประพฤติตามความเหมาะสมและจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ก่อนจะส่งเรื่องไปยังคณะอนุกรรมการหรือประธาน พิจารณานุมัติ แล้วจึงแจ้งผลการพิจารณาเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับความช่วยเหลือทราบ ภายในระยะเวลา 7 วัน หากกรณีผู้ขอรับความช่วยเหลือไม่เห็นด้วยกับผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการหรือประธาน ก็สามารถยื่นหนังสือขอให้ทบทวนผลการพิจารณา และคณะอนุกรรมการหรือประธาน จะแจ้งผลการพิจารณาทบทวนเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับ ความช่วยเหลือทราบภายในระยะเวลา 7 วัน

ในการศึกษาการเปรียบเทียบต้นทุนระหว่างการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก รวมถึงตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพ ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 6.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก
- 6.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน
- 6.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
- 6.4 การประเมินประสิทธิภาพของการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

6.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะประกอบด้วย ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางคดี ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าโทรศัพท์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง และต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการภาครัฐ แต่จะนับเฉพาะ ต้นทุนที่เกิดขึ้นจนถึงขั้นของการพิจารณาของศาลชั้นต้นและอยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ และกรมราชทัณฑ์เท่านั้น

6.1.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด แบ่งตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ในขั้นตอนนี้ตัวผู้กระทำความผิดหรือญาติจะใช้เวลาในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 6 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 3,308.20 บาท เป็นค่าค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าโทรศัพท์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ขั้นตอนนี้ผู้กระทำความผิดหรือญาติจะใช้เวลาในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 3 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 2,676.40 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 6 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 1,705.60 บาท

ขั้นตอนที่ 4 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้ผู้กระทำความผิดจะมารายงานตัวกับเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 620.10 บาท

ขั้นตอนที่ 5 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ สำหรับคดีความผิดทางร่างกาย ในขั้นตอนนี้ทางญาติที่มาเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 4,939.20 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น คิดจากจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกขั้นตอน เมื่อไม่นับการติดต่อในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจะมีจำนวนเท่ากับ 15 วัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 15 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 15 \text{ วัน} = 12,465 \text{ บาท}$

สำหรับค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักที่ได้จากการสำรวจใน 5 จังหวัด คือ ค่าทนายความ ประมาณ 55,000.00 บาท และ ค่าธรรมเนียมอื่นๆ ประมาณ 1,000.00 บาท สำหรับค่าประกันตัวระหว่างการพิจารณาคดีประมาณ

200,000.00 บาทนั้น ไม่ได้นำมาคำนวณไว้เป็นค่าใช้จ่ายด้วยเนื่องจากจะเป็นเงินส่วนได้ที่ได้รับคืนในที่สุด กล่าวโดยสรุป ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดจะเท่ากับ 81,714.50 บาท

6.1.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

หากผู้กระทำผิดเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (รายละเอียดการคำนวณได้ชี้แจงไว้แล้วในบทที่ 4) จะพบว่าในส่วนของภาครัฐ ผู้กระทำผิดจะมีต้นทุนเฉลี่ยที่เกิดขึ้น ต่อคดี ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดี ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า ในปี 2559 มีจำนวนคดีอาญาเกิดขึ้น 491,140 คดี และมีคดีจราจรอีก 84,545 คดี โดยในปีงบประมาณ 2559 งบประมาณด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีจำนวน 14,851.28 ล้านบาท ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นเฉลี่ยต่อคดีมีค่าเท่ากับ 25,797.60 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ในขั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในปี 2559 ข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุดระบุว่า มีจำนวนคดีในความรับผิดชอบเท่ากับ 2,190,000 คดี มีงบประมาณในการดำเนินการ 7,936.62 ล้านบาท คิดเป็นต้นทุนต่อคดีเท่ากับ 10,985.89 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ในขั้นตอนนี้ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐจำนวน และเนื่องจากมีการใกล้เคียงได้ในชั้นศาล อย่างไรก็ตามการประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐโดยการใช้งบประมาณของศาลยุติธรรม จะเฉพาะงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และตัดในส่วนของงบประมาณค่าบริหารสำนักงานออกไป มาใช้ในการประมาณการ ซึ่งงบประมาณส่วนดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 9,660 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนคดีที่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ดำเนินการ จำนวน 1,826,160 คดี ในปี พ.ศ.2559 เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนในศาลชั้นต้น เท่ากับ 5,289.80 บาทต่อคดี สาเหตุที่ต้องนำจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มาคำนวณด้วยเพราะข้อมูลงบประมาณไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่างบประมาณ ทรัพยากร และกำลังคนส่วนไหนเป็นการดำเนินการของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2554)

ขั้นตอนที่ 4 การดูแลของกรมคุมประพฤติ คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐโดยการใช้งบประมาณของกรมคุมประพฤติ ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 1,913 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ถูกคุมประพฤติ ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 78,482 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในการคุมประพฤติ เท่ากับ 24,376.00 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลของกรมราชทัณฑ์ คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐโดยการใช้งบประมาณของกรมราชทัณฑ์ ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 12,373 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วย

จำนวนผู้ต้องขัง ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 306,948 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในขั้นตอนการดูแลของกรมราชทัณฑ์ เท่ากับ 40,306.50 บาทต่อคดี

เมื่อนำต้นทุนในชั้นพนักงานสอบสวน ที่มีต้นทุนต่อคดีมีค่าเท่ากับ 25,797.60 บาท มารวมกับต้นทุนในชั้นพนักงานอัยการ ที่มีต้นทุนต่อคดีเท่ากับ 10,985.89 บาท ต้นทุนในศาลชั้นต้น ที่มีต้นทุนต่อคดีเท่ากับ 5,289.80 บาท ต้นทุนในการดูแลของกรมคุมประพฤติ มีค่าเท่ากับ 24,376.00 บาทต่อคดี และต้นทุนในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ มีค่าเท่ากับ 40,307.00 บาทต่อคดี จะพบว่าต้นทุนที่เกิดขึ้นกับภาครัฐมีจำนวน 106,756.29 บาทต่อคดี

เมื่อพิจารณาต้นทุนโดยรวมต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของผู้กระทำความผิดและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 188,470.79 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	3,308.20 ¹	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	2,676.40 ¹	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	1,705.60 ¹	5,289.80 ⁵
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา	ไม่มี	ไม่มี
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	620.10 ¹	24,376.00 ⁶
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	4,939.20 ¹	40,307.00 ⁷
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	ไม่มี	ไม่มี
ค่าทนายความ	55,000.00 ¹	ไม่มี
ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	12,465 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	1000.00 ¹	ไม่มี
รวมต้นทุน	81,714.50	106,756.29
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	188,470.79	

หมายเหตุ ¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

² ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

³ คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴ คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵ คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁶ คำนวณจากข้อมูลของกรมคุมประพฤติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁷ คำนวณจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

6.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการใช้มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน แบ่งออกเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดและต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นดังนี้

6.2.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

สำหรับต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีต้นทุนค่าใช้จ่ายดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ มีระยะเวลาในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนนี้เฉลี่ย 8 วัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ประมาณ 3,025.00 บาท

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ มีระยะเวลาในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนนี้เฉลี่ย 2 วัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ประมาณ 2,400.00 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้นมีค่าใช้จ่ายประมาณ 6,048.50 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 4 การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ กระบวนการนี้จะใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 2 วัน และมีต้นทุนที่เกิดขึ้นประมาณ 1,075.00 บาท

ขั้นตอนที่ 5 การพิจารณาคำขอ กระบวนการนี้จะใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 1 วัน และมีต้นทุนที่เกิดขึ้นประมาณ 1,350.10 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น คิดจากจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกขั้นตอน ซึ่งรวมแล้วจะมีจำนวนเท่ากับ 13 วัน วัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 13 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 13 \text{ วัน} = 10,803 \text{ บาท}$ นอกจากนี้แล้วยังมี คือ ค่าทนายความอีก 5,000.00 บาท กล่าวโดยสรุป ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดจะเท่ากับ 29,701.60 บาท

6.2.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน มีค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในขั้นตอนนี้ คือ งบประมาณในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายโดยรวมประมาณ 16,699.58 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการและแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 8,325.00 บาทต่อคดี

นอกจากนี้แล้ว ยังมีต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ คณะผู้วิจัยใช้การประมาณต้นทุนที่เกิดจากภาครัฐ โดยการใช้งบประมาณของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในปี พ.ศ. 2559 โดยนับเฉพาะส่วนของบุคคลากรและงบดำเนินงาน รวมเป็นจำนวน 121.67 ล้านบาท คิดเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ใช้สิทธิของคุ้มครองสิทธิ ในปี พ.ศ. 2559 ทั้งหมด 14,760 คน เฉลี่ยแล้วจะมีต้นทุนของภาครัฐในขั้นตอนการดูแลของของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เท่ากับ 8,243.10 บาทต่อคดี

กล่าวโดยสรุป ต้นทุนที่จะเกิดขึ้นกับภาครัฐจะเท่ากับ 75,316.39 บาท เมื่อนำข้อมูลต้นทุนทั้งสองส่วนมารวมกัน จะพบว่า ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 105,017.99 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราว
โดยการสงเคราะห์หลักประกัน

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	3,025.00 ¹	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	2,400.00 ¹	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	6,048.5 ¹	5,289.80 ⁵
การดำเนินการของกรมคุมครองสิทธิและเสรีภาพ	ไม่มี	8,243.10 ⁶
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	1,075.00 ¹	ไม่มี
การพิจารณาคำขอ	1,350.10 ¹	ไม่มี
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี	ไม่มี	25,000.00 ^{1,2}
ค่าทนายความ	5,000.00 ¹	ไม่มี
ต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	10,803 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	ไม่มี	ไม่มี
รวมต้นทุน	29,701.6	75,316.39
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	105,017.99	

หมายเหตุ ¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

²ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

³คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁶คำนวณจากข้อมูลของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

6.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

หากนำข้อมูลต้นทุนที่เกิดขึ้นในส่วนที่ 6.1 และ 6.2 มาเปรียบเทียบกัน จะพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีนี้สามารถลดต้นทุนลงได้ประมาณ $188,470.79 - 105,017.99 = 83,452.80$ บาทต่อคดี หรือเป็นการลดลงร้อยละ 44.28 สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่า

6.4 การประเมินประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน

วัตถุประสงค์ของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานศาล ภายในระยะเวลาที่กำหนด จะได้ไม่ต้องถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าความจำเป็นในระหว่างที่มีการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี โดยไม่ต้องวางหลักประกันด้วยตนเอง สามารถได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้ ในการวางหลักทรัพย์ของตนเองหรือการรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือก็สามารถจะเป็นอิสระได้ชั่วคราวเช่นกัน การได้รับการปล่อยตัวจึงไม่อาจนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดที่ดีได้

โดยสาระสำคัญของการวางหลักประกันนั้น เพื่อเป็นแรงจูงใจไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีคดี ด้วยเหตุนี้ การประเมินประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราว จึงควรใช้ตัวชี้วัดร้อยละของผู้ที่วางหลักประกันด้วยตนเองแล้วหลบหนีเมื่อเทียบกับจำนวนผู้วางหลักประกันทั้งหมด เทียบกับร้อยละของผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันแล้วหลบหนีเทียบกับจำนวนผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันทั้งหมด ข้อมูลย้อนหลัง 3 ปีจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (ณ วันที่ 30 กันยายน 2560) แสดงให้เห็นว่ามีผู้ได้รับการช่วยเหลือจำนวน 2,739 ราย และมีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่

หนีหรือหลบหนีระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราวจำนวน 15 ราย คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.55 ของผู้ได้รับความช่วยเหลือทั้งหมด

ข้อมูลจากสำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า สถิติตั้งแต่ปี 2555-2558 มีจำเลยที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี ประมาณ 27,000 ราย คิดเป็นประมาณ 6,750 รายต่อปี โดยในปี 2558 มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา (ค้างมา+รับใหม่) จำนวน 1,580,866 คดี คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.43

หากเปรียบเทียบอัตราการหลบหนีที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะเห็นได้ว่ามีอัตราที่ค่อนข้างต่ำและใกล้เคียงกัน โดยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนีประมาณ 5 คน ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนี 4 คน จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งสองแนวทางมีประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกัน

บทที่ 7

การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

เนื้อหาในบทนี้เป็นผลการศึกษาการเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก มาตรการนี้เป็นการนำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อเป็นการหันเหกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หากหายขาดจากอาการเสพติดก็ให้ปล่อยตัวไป โดยไม่ต้องย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีก โดยการดำเนินงานเริ่มจากการกระทำผิด เมื่อพิสูจน์แล้วว่าได้กระทำผิดจริง พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาคัดกรองตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ก็จะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณา หากพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็จะส่งเรื่องไปยังคณะอนุกรรมการฟื้นฟูฯ เพื่อให้ดำเนินการส่งตัวผู้กระทำผิดไป สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจจะอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์หรือกรมคุมประพฤติ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบต่อไป

ดังนั้นการประเมินต้นทุนเพื่อเปรียบเทียบจึงต้องประเมินต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก หากจะต้องมีการดำเนินการจนถึงที่สุด กับต้นทุนที่เกิดขึ้นกับจากการใช้กระบวนการทางเลือก และตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพก็ควรจะเป็นตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมาตรการ ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

7.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

7.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเมื่อใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

7.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

7.4 ประสิทธิภาพของมาตรการบำบัดฟื้นฟู

7.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในตารางที่ 7.1 จะประกอบด้วย ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด เช่น ค่าใช้จ่ายใน

การดำเนินการทางคดี ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารค่าโทรศัพท์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง และต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการภาครัฐ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

7.1.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด แบ่งตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ในขั้นตอนนี้ตัวผู้กระทำความผิดหรือญาติจะใช้เวลาในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 4 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 1,936.20 บาท เป็นค่าค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าโทรศัพท์และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ขั้นตอนนี้ผู้กระทำความผิดหรือญาติจะใช้เวลาในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 3 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 858.00 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 5 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 1,545.70 บาท

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อประสานงานเฉลี่ย 3 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 430.50 บาท

ขั้นตอนที่ 5 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้ผู้กระทำความผิดจะมารายงานตัวกับเจ้าหน้าที่คุมประพฤติมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 415.40 บาท

ขั้นตอนที่ 6 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ สำหรับคดีอาชญากรรมคดีในขั้นตอนนี้ทางญาติที่มาเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 2,041.30 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น คิดจากจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกขั้นตอน เมื่อไม่นับการติดต่อในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจะมีจำนวนเท่ากับ 12 วัน และหากต้องดำเนินการในชั้นศาลอุทธรณ์และฎีกาจะต้องใช้เวลาเพิ่มอีกประมาณ 3 วัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ (2554) พบว่า โอกาสที่คดีจะเข้าสู่กระบวนการชั้นอุทธรณ์และฎีกามีค่าเท่ากับร้อยละ 6.36 ดังนั้น จำนวนวันเฉลี่ยที่ใช้ในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงเท่ากับ $3 \times 0.0636 = 0.19$ วัน เมื่อนำข้อมูลทั้งสองส่วนมารวมกันจะพบว่า จำนวนวันที่ผู้ติดต่อต้องใช้ในการดำเนินการมีจำนวน 12.19 วัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท ดังนั้น หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 12.19 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 12.19 \text{ วัน} = 10,129.89 \text{ บาท}$

สำหรับค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก คือ ค่าทนายความ ประมาณ 30,000.00 บาท และค่าธรรมเนียมอื่นๆ ประมาณ 100.00 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเท่ากับ 47,456.99 บาท

7.1.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มีค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในขั้นตอนนี้ คือ งบประมาณในการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหลัก จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 25,797.6 บาท

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ สำหรับขั้นตอนนี้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนงานในชั้นอัยการในการดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนส่งฟ้องในชั้นศาลต่อไป ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 10,985.89 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้นมีค่าใช้จ่ายประมาณ 5,289.80 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา มีค่าใช้จ่ายประมาณ 336.59 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานในส่วนงานคุมประพฤติของผู้ถูกคุมประพฤติ เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในภาพรวมของกระบวนการคุมประพฤติ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 24,376.00 บาท

ขั้นตอนที่ 6 การดูแลของกรมราชทัณฑ์ กระบวนการของงานราชทัณฑ์สำหรับคดีอาชญากรรมคือการควบคุมผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะรวมถึงการดำเนินงานของหน่วยงานและการดูแลผู้ต้องขัง มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 40,306.50 บาท

รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐทั้งหมดเท่ากับ 107,092.38 บาท เมื่อพิจารณาต้นทุนค่าใช้จ่ายในคดีอาชญากรรม โดยรวมต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของผู้กระทำความผิดและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 154,549.37 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7.1

ตารางที่ 7.1 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	1,936.20 ¹	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	858.00 ¹	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	1,545.70 ¹	5,289.80 ⁵
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา	430.50 ¹	336.59 ⁵
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	415.40 ¹	24,376.00 ⁶
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	2,041.30 ¹	40,306.50 ⁷
ค่าหมายความ	30,000.00 ¹	ไม่มี
ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	10,129.89 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	100.00 ¹	ไม่มี
รวมต้นทุน	47,456.66	107,092.38
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	154,549.37	

หมายเหตุ ¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

²ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติคำนวณ

³คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁶คำนวณจากข้อมูลของกรมคุมประพฤติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁷คำนวณจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงาน งบประมาณ กระทรวงการคลัง

7.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดทดแทนการลงโทษจำคุก

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดทดแทนการลงโทษจำคุก แบ่งออกเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิดและต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นดังนี้

7.2.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีต้นทุนค่าใช้จ่ายดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ มีระยะเวลาในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนนี้เฉลี่ย 3 วัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ประมาณ 375.00 บาท

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ มีระยะเวลาในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนนี้เฉลี่ย 1 วัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ประมาณ 250.00 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น มีระยะเวลาในการติดต่อประสานงานในขั้นตอนนี้เฉลี่ย 1 วัน มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ประมาณ 325.00 บาท

ขั้นตอนที่ 4 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้ผู้กระทำผิดหรือญาติที่เกี่ยวข้องจะมาติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในการดำเนินการตามขั้นตอน เช่น การขอประกันตัว เป็นต้น โดยมีค่าใช้จ่ายในการติดต่อประสานงานประมาณ 120.00 บาท

ขั้นตอนที่ 5 ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ เพื่อรอการตรวจพิสูจน์ผู้ติดยาเสพติด ขั้นตอนนี้ผู้กระทำผิดหรือญาติที่เกี่ยวข้องจะติดต่อประสานงานมีค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 200.00 บาท

ขั้นตอนที่ 6 กระบวนการตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาและการวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่คุมประพฤติจะตรวจพิสูจน์และส่งรายงานให้กับคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งผู้กระทำผิดหรือญาติที่เกี่ยวข้องจะติดต่อประสานงานกับมีค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 195.00 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น คิดจากจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกขั้นตอน ซึ่งรวมแล้วจะมีจำนวนเท่ากับ 5 วัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ย

ของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 5 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้ รายได้เท่ากับ 831 บาท x 5 วัน = 4,155 บาท กล่าวโดยสรุป ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด จะเท่ากับ 5,620.00 บาท

7.2.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก มีค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ ในขั้นตอนนี้ คือ งบประมาณในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายโดยรวมประมาณ 25,797.60 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการและแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือสถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 10,985.89 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาล พนักงานสอบสวนจะส่งตัวไปยังศาลเพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด ซึ่งขั้นตอนนี้มีค่าใช้จ่ายประมาณ 5,289.80 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 4 การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานในส่วนงานคุมประพฤติของผู้ถูกคุมประพฤติ เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในภาพรวมของกระบวนการคุมประพฤติ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 24,376.00 บาท

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลของกรมราชทัณฑ์ กระบวนการของงานราชทัณฑ์สำหรับมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด คือการควบคุมตัวผู้ต้องหารอตรวจพิสูจน์ ณ สถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 40,306.50 บาทคนต่อปี โดยระยะเวลาเฉลี่ยในการตรวจพิสูจน์ คือ 45 วัน ดังนั้น ต้นทุนที่เกิดขึ้นจะเท่ากับ 4,969.29 บาทต่อคน

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนของภาครัฐ ประกอบด้วย ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ประมาณ 25,000.00 บาท ค่าใช้จ่ายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประมาณ 25,000.00 บาทต่อคน ดังนั้นต้นทุนของภาครัฐในการดำเนินการมาตรการบำบัดฟื้นฟู เท่ากับ 86,042.37 บาทต่อคดี และต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะเท่ากับ 121,418.58 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7.2

ตารางที่ 7.2 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการปล่อยตัวชั่วคราว
โดยการสงเคราะห์หลักประกัน

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	375.00 ¹	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	250.00 ¹	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	325.00 ¹	5,289.80 ⁵
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	120.00 ¹	24,376.00 ⁶
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	200.00 ¹	4,969.29 ⁷
การตรวจพิสูจน์และวินิจฉัยของ** คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	195.00 ¹	ไม่มี
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	ไม่มี	25,000.00 ^{1,2}
ค่าบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยสถานบำบัด	ไม่มี	25,000.00 ^{1,2}
ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	4,155.00 ^{1,2}	ไม่มี
รวมต้นทุน	5,620.00	121,418.58
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	127,038.58	

หมายเหตุ **ผู้ที่เข้ามาเป็นอนุกรรมการมาจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่นำต้นทุนในส่วนนี้มารวมในการคำนวณด้วย เพราะจะทำให้เกิดการนับซ้ำ ทำให้ต้นทุนสูงกว่าที่ควรจะเป็น

¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

²ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

³คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁶คำนวณจากข้อมูลของกรมคุมประพฤติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁷คำนวณจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

7.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

หากนำข้อมูลต้นทุนที่เกิดขึ้นในส่วนที่ 7.1 และ 7.2 มาเปรียบเทียบกัน จะพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีนี้สามารถลดต้นทุนลงได้ประมาณ $154,549.37 - 127,038.58 = 27,510.79$ บาท หรือเป็นการลดลงร้อยละ 17.8 สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่า

7.4 ประสิทธิภาพของมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว มาตรการนี้เป็นการนำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อเป็นการหันเหกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ “ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หากหายขาดจากอาการเสพติดก็ให้ปล่อยตัวไป โดยไม่ต้องย้อนกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีก สำหรับประเทศไทยขณะนี้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดที่ว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย” เมื่อได้รับการบำบัดแล้ว ก็จะไม่กระทำความผิดด้านยาเสพติดอีกต่อไป สะท้อนให้เห็นว่า วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในคดีลักษณะเดียวกันอีก ด้วยเหตุนี้หากจะวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าวจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องหาติดยาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู

ข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 ข้อมูลจากกรมคุมประพฤติแสดงให้เห็นว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำ (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60) ของผู้ผ่านมาตรการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดคิดเป็นร้อยละ 14.37 ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60 ของกรมคุมประพฤติ)

บทที่ 8

การเปรียบเทียบต้นทุนและประสิทธิภาพการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

บ้านกึ่งวิถีจัดตั้งขึ้นเพื่อสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดที่มีความสมัครใจเข้ามาอยู่ในความดูแลของบ้านกึ่งวิถี โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มียุติหรือมีแต่ไม่สามารถกลับไปพักอาศัยได้ หรือกรณีอื่นที่สำนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร โดยมีผู้รับผิดชอบคอยดูแลความเรียบร้อย ให้การศึกษา ให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยขั้นตอนในการดำเนินการนั้น เริ่มจากการที่ผู้กระทำความผิดได้รับการลดวันลงโทษ/พักการลงโทษตามเงื่อนไขคุมประพฤติ จากนั้นผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องพบพนักงานคุมประพฤติพร้อมเอกสารประจำตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ ดำเนินการปฐมนิเทศ และชี้แจงเงื่อนไขการคุมความประพฤติ จากนั้นจะถูกส่งตัวไปพักอาศัยที่บ้านกึ่งวิถี (วัด/สถานปฏิบัติธรรม) ที่สำนักงานคุมประพฤติให้การรับรอง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสถานที่พักชั่วคราวในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมต่อไปได้

ด้วยเหตุนี้การเปรียบเทียบต้นทุน จึงต้องเปรียบเทียบระหว่างคดีที่มีการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมกับคดีอาชญากรรมที่ถูกส่งไปยังบ้านกึ่งวิถี โดยผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

8.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

8.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการใช้มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

8.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

8.4 ประสิทธิภาพของมาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

8.1 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

ในการคิดต้นทุนนั้น ส่วนของต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการถูกดำเนินคดี การรับแจ้งข้อกล่าวหา และการเดินทางไปติดต่อคดีตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น โดยรวมถึงค่าเสียโอกาสในการได้รายได้เนื่องจากต้องมาติดต่อกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงในการเดินทางมาติดต่อ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากตัวเลขค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้มาจากผลการสำรวจตัวอย่างของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับคดีใน 5 จังหวัด ที่เลือกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้

ส่วนต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การรับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น การคุมประพฤติ และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในบ้านกึ่งวิถี ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4

8.1.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด

ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนั้นประกอบด้วย ต้นทุนที่มาจากขั้นตอนในการดำเนินคดี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 4 วัน ค่าเดินทางจำนวน 269.30 บาท ค่าที่พักจำนวน 990.00 บาท ค่าอาหารจำนวน 186.80 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 116.80 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 373.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 1,936.20 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 3 วัน ค่าเดินทางจำนวน 101.70 บาท ค่าที่พักจำนวน 505.60 บาท ค่าอาหารจำนวน 68.70 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 48.70 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 133.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 858.00 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 5 วัน ค่าเดินทางจำนวน 126.60 บาท ค่าที่พักจำนวน 298.00 บาท ค่าอาหารจำนวน 92.30 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 36.70 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 992.10 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 1,545.70 บาท

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 3 วัน ค่าเดินทางจำนวน 183.90 บาท ค่าอาหารจำนวน 115.30 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 131.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 430.50 บาท

ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินการที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการหากผู้กระทำความผิดมารายงานตัวจำนวน 3 ครั้ง ค่าเดินทางจำนวน 140.30 บาท ค่าที่พักจำนวน 150.00 บาท ค่าอาหารจำนวน 72.50 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 52.60 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 415.40 บาท

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินการที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการหากมีญาติมาเยี่ยมผู้กระทำความผิด จะมีค่าเดินทางจำนวน 257.10 บาท ค่าที่พัก

จำนวน 757.10 บาท ค่าอาหารจำนวน 170.00 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 67.90 บาท ค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 789.20 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 2,041.30 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดงานเกิดขึ้น คิดจากจำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อทุกชั้นตอน เมื่อไม่นับการติดต่อในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจะมีจำนวนเท่ากับ 12 วัน และหากต้องดำเนินการในชั้นศาลอุทธรณ์และฎีกาจะต้องใช้เวลาเพิ่มอีกประมาณ 3 วัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ (2554) พบว่า โอกาสที่คดีจะเข้าสู่กระบวนการชั้นอุทธรณ์และฎีกามีค่าเท่ากับ 0.17 ดังนั้น จำนวนวันเฉลี่ยที่ใช้ในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจึงเท่ากับ $3 \times 0.17 = 0.51$ วัน เมื่อนำข้อมูลทั้งสองส่วนมารวมกันจะพบว่า จำนวนวันที่ผู้ติดต่อต้องใช้ในการดำเนินการมีจำนวน 12.51 วัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า รายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในปี พ.ศ. 2559 มีค่าเท่ากับ 18,286 บาทต่อเดือน (เวลาทำงาน 22 วัน) ดังนั้น รายได้ต่อวันจะมีค่าเท่ากับ 831 บาท หากต้องใช้เวลาในการติดต่อ 12.51 วัน ก็ทำให้เสียโอกาสในการได้รายได้เท่ากับ $831 \text{ บาท} \times 12.51 \text{ วัน} = 10,395.81 \text{ บาท}$

นอกจากนี้แล้ว ด้านของผู้กระทำความผิดจะต้องมีต้นทุนในส่วนที่เกี่ยวกับค่าทนายความจำนวน 30,000.00 บาท และค่าธรรมเนียมอื่นๆ จำนวน 100.00 บาทอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป หากมีผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระทำความผิดนั้น จะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อคดี ที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดจากการดำเนินการจำนวน 47,722.91 บาท

8.1.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการประมาณการต้นทุน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในชั้นตอนนี้ คือ งบประมาณในการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหลัก จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 25,797.6 บาท

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ สำหรับชั้นตอนนี้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนงานในชั้นอัยการในการดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนส่งฟ้องในชั้นศาลต่อไป ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 10,985.89 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้นมีค่าใช้จ่ายประมาณ 5,289.80 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา มีค่าใช้จ่ายประมาณ 336.59 บาทต่อคดี

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลของกรมคุมประพฤติ สำหรับขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินงานในส่วนงานคุมประพฤติของผู้ถูกคุมประพฤติ เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในภาพรวมของกระบวนการคุมประพฤติ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 24,376.00 บาท

ขั้นตอนที่ 6 การดูแลของกรมราชทัณฑ์ กระบวนการของงานราชทัณฑ์สำหรับคดียาเสพติด คือการควบคุมผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะรวมถึงการดำเนินงานของหน่วยงานและการดูแลผู้ต้องขัง มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 40,306.50 บาท

ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับภาครัฐเท่ากับ 107,092.38 บาท จึงสรุปได้ว่า หากมีผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนั้น ต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดคิดเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 154,815.29 บาทต่อคดี รายละเอียดตามที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 8.1

ตารางที่ 8.1 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนั้น

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนั้น	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	1,936.20 ¹	25,797.60 ³
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	858.00 ¹	10,985.89 ⁴
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	1,545.70 ¹	5,289.80 ⁵
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา	430.50 ¹	336.59 ⁵
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	415.40 ¹	24,376.00 ⁶
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	2,041.30 ¹	40,306.50 ⁷
ค่าทนายความ	30,000.00 ^{1,2}	ไม่มี
ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	10,395.81 ¹	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	100.00 ¹	ไม่มี
รวมต้นทุน	47,722.91	107,092.38
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	154,815.29	

หมายเหตุ ¹ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชาชนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมใน 5 จังหวัด จำนวน 1,200 คน

²ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 ปี 2559 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาคำนวณ

³คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁴คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁵คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁶คำนวณจากข้อมูลของกรมคุมประพฤติ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

⁷คำนวณจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูลจาก Data Exchange Center ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2559 ของหน่วยงานจากสำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง

8.2 ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

8.2.1 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด

สำหรับต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด ตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีต้นทุนค่าใช้จ่ายดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 4 วัน ค่าเดินทางจำนวน 269.30 บาท ค่าที่พักจำนวน 990.00 บาท ค่าอาหารจำนวน 186.80 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 116.80 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 373.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 1,936.20 บาท

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 3 วัน ค่าเดินทางจำนวน 101.70 บาท ค่าที่พักจำนวน 505.60 บาท ค่าอาหารจำนวน 68.70 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 48.70 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 133.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 858.00 บาท

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น ในขั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 5 วัน ค่าเดินทางจำนวน 126.60 บาท ค่าที่พัก

จำนวน 298.00 บาท ค่าอาหารจำนวน 92.30 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 36.70 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 992.10 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 1,545.70 บาท

ชั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา ในชั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการประกอบไปด้วย จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย 3 วัน ค่าเดินทางจำนวน 183.90 บาท ค่าอาหารจำนวน 115.30 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 131.30 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 430.50 บาท

ชั้นตอนที่ 5 การดำเนินการที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ ในชั้นตอนนี้จะมีต้นทุนในการดำเนินการหากมีญาติมาเยี่ยมผู้กระทำความผิดจะมีค่าเดินทางจำนวน 257.10 บาท ค่าที่พักจำนวน 757.10 บาท ค่าอาหารจำนวน 170.00 บาท ค่าโทรศัพท์จำนวน 67.90 บาท ค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวน 789.20 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดเป็นต้นทุนในการดำเนินการในชั้นตอนนี้ทั้งสิ้นจำนวน 2,041.30 บาท เมื่อใช้บ้านกึ่งวิถี ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้จะเหลือเพียง 3 ใน 4 ซึ่งเท่ากับ 1,530.98 บาท

สำหรับค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้นั้น สมมติให้มีค่าเสียโอกาสคิดเป็น 3 ใน 4 ของกรณีที่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ดังนั้น ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้จะมีค่าเท่ากับ $10,395.81 \times 0.75 = 7,796.86$ บาท และมีค่าทนายความ 30,000 บาท

ดังนั้นต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดจะเท่ากับ 44,098.24 บาท

8.2.2 ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ

ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการประมาณการต้นทุน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชั้นตอนที่ 1 รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐในชั้นตอนนี้ คือ งบประมาณในการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหลัก จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 25,797.6 บาท

ชั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ สำหรับชั้นตอนนี้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนงานในชั้นอัยการในการดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนส่งฟ้องในชั้นศาลต่อไป ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นประมาณ 10,985.89 บาท

ชั้นตอนที่ 3 การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้นมีค่าใช้จ่ายประมาณ 5,289.80 บาทต่อคดี

ชั้นตอนที่ 4 การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา มีค่าใช้จ่ายประมาณ 336.59 บาทต่อคดี

นอกจากนี้แล้ว ในส่วนของการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการใช้นโยบายการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี กรณีคดียาเสพติดนั้น ต้นทุนที่เกิดขึ้นในการดำเนินการ จะพบ

เพียงต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐคือต้นทุนซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดีจำนวน 25,000.00 บาท และต้นทุนในการดูแลผู้กระทำผิดในบ้านกึ่งวิถีจำนวน 37,100 บาทต่อคนต่อปี หากใช้เวลา 1 ใน 4 อยู่ในบ้านกึ่งวิถี ต้นทุนที่เกิดขึ้นจะเท่ากับ $37,100 \times 0.25 = 9,275.00$ บาท

อย่างไรก็ตาม การจะไปสู่บ้านกึ่งวิถีนั้น จะต้องมีการถูกจำคุกมาแล้วระยะหนึ่ง โดยในการศึกษาครั้งนี้จะสมมติให้ผู้กระทำผิดถูกจำคุกมาแล้วเป็นระยะเวลา 3 ใน 4 ของระยะเวลาที่ต้องรับโทษ ดังนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นกับกรมราชทัณฑ์ จึงคิดเป็น 3 ใน 4 ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่ง $40,307 \times 0.75 = 30,230.25$ บาทต่อคดี และสมมติให้ผู้กระทำผิดอยู่ในบ้านกึ่งวิถีเป็นระยะเวลา 1 ปี

ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐเท่ากับ 81,915.13 บาท และต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการใช้ยุติธรรมทางเลือก มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถีจะเท่ากับ 126,013.37 บาท รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 8.2

ตารางที่ 8.2 ต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก
มาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

ขั้นตอน	กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	1,936.20	25,797.60
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	858.00	10,985.89
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	1,545.70	5,289.80
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา	430.50	336.59
อยู่ภายใต้การดูแลของบ้านกึ่งวิถี	ไม่มี	9,275.00
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ (3 ใน 4 ของระยะเวลาทั้งหมด)	1,530.98	30,230.25
ค่าทนายความ	30,000	ไม่มี
ค่าเสียโอกาสจากการขาดรายได้	7,796.86	ไม่มี
ค่าธรรมเนียมอื่นๆ	ไม่มี	ไม่มี
รวมต้นทุน	44,098.24	81,915.13
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	126,013.37	

8.3 การเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

หากนำข้อมูลต้นทุนที่เกิดขึ้นในส่วนที่ 8.1 และ 8.2 มาเปรียบเทียบกัน จะพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีนี้สามารถลดต้นทุนลงได้ประมาณ 154,815.29- 126,013.37 = 28,801.92 บาท หรือเป็นการลดลงร้อยละ 18.6 สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่า

8.4 ประสิทธิภาพของมาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

วัตถุประสงค์ของบ้านกึ่งวิถีจัดตั้งขึ้นเพื่อสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดที่สมัครใจเข้ามาอยู่ในความดูแลของบ้านกึ่งวิถี โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือมีแต่ไม่สามารถกลับไปพักอาศัยได้ หรือกรณีอื่นที่สำนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร โดยมีผู้รับผิดชอบคอยดูแลความเรียบร้อย ให้การศึกษา ให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหันไปกระทำผิดซ้ำอีก ด้วยเหตุนี้ ตัวชี้วัดที่เหมาะสมจึงเป็นการเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เข้าข่ายสามารถใช้บริการของบ้านกึ่งวิถีได้แต่ไม่ได้ใช้เทียบกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี โดยหากเป็นกรณีของคดียาเสพติดประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าวจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี แม้ว่าจะมีข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 แต่ไม่มีข้อมูลของบ้านกึ่งวิถีที่จะนำมาเปรียบเทียบว่ามีอัตราการกระทำผิดซ้ำเท่าใด

บทที่ 9

สรุปความเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย

9.1 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดอุบลราชธานี ณ ศาลากลางจังหวัด

9.1.1 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ข้อสรุปจากที่ประชุม
2. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน
3. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา
4. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

9.1.2 รายนามและตำแหน่งผู้เข้าประชุม

1. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดอุบลราชธานี
2. นักบริหารจัดการงานยุติธรรม
3. พนักงานคุมประพฤติชำนาญการ
4. ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน จำนวน 3 ท่าน
5. สำนักงานอัยการจังหวัดอุบลราชธานี

9.1.3 ผลสรุปโดยภาพรวมประเด็นจากที่ประชุม

ตารางที่ 9.1 และ 9.2 สรุปผลที่ได้จากการประชุมในวันที่ 28 สิงหาคม 2560 ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นในภาพรวมว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีความคุ้มค่า ช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาในการดำเนินการ ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละชั้นมีประสิทธิภาพ ด้วยจำนวนคดีที่ไม่มากทำให้มีเวลาในการไตร่ตรองข้อมูล ความละเอียดรอบคอบในการทำงานมีมากขึ้น โดยมีข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

สำนักงานคุมประพฤติ มีความเห็นว่า มาตรการการบำบัดฟื้นฟูโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ในปัจจุบันยังไม่เป็นที่ประสงค์ของผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขังที่จะเข้าไปบำบัด สำนักงานคุมประพฤติได้มีการแก้ไขโดยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังได้รับรู้ถึงประโยชน์จากการมาใช้บริการที่บ้านกึ่งวิถีมากยิ่งขึ้น อีกทั้งทางบ้านกึ่งวิถีได้มีการระดมทุนในการช่วยเหลือผู้ต้องขังโดยการแสวงหาภาคีร่วมสนับสนุนในด้านต่างๆ

อัยการ เสนอว่า คดีอาญาที่ยอมความได้ ถ้าหากมีการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในด้วยการไกล่เกลี่ยมาใช้ ถ้าหากมีการไกล่เกลี่ยแล้วคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ จะสามารถทำให้ต้นทุนทางกระบวนการยุติธรรมลดลงได้

ตำรวจ มีความเห็นว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่ากว่าการที่ปล่อยให้คดีความดำเนินการไปจนสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง หากใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการบังคับโทษให้ใช้บ้านกึ่งวิธีแทนการจำคุกในเรือนจำ ทางกลุ่มงานสอบสวนมองว่าวิธีการดังกล่าวสามารถช่วยลดปริมาณผู้ต้องขัง ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้

สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีความเห็นว่า สำหรับกองทุนยุติธรรม ในปัจจุบันมีประชาชนมาใช้บริการมากขึ้นกว่าร้อยละ 50 เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงบริการดังกล่าวมากขึ้น

ในส่วนของการขอประกันตัวชั่วคราวนั้น สำนักงานยุติธรรมเห็นว่า การให้ประกันตัวชั่วคราวยังไม่ให้มีการประกันตัวทั่วถึงทุกคดี โดยเฉพาะคดีอาญาเสพติด ซึ่งเป็นคดีที่กองทุนยุติธรรมไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือเลยในปัจจุบัน กองทุนยุติธรรมควรให้ความสำคัญกับการเข้ามาช่วยเหลือในคดีอาญาเสพติด ในกรณีที่มีการพิจารณาแล้วพบว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดจริง

ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนนั้น ผลของการไกล่เกลี่ยคดีความกันในงานยุติธรรมชุมชนส่วนมากยังไม่สามารถนำไปใช้บังคับในทางกฎหมายได้

ควรมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ แต่ทั้งนี้ผู้ต้องขังควรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งในการมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวไว้ในครอบครองเป็นเวลาชั่วคราว

9.1.4 ข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านที่ 1. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.1 ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
สำนักงานคุม ประพฤติ	รายละเอียดค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน		
	1. ขั้นตอนการตรวจ พิสูจน์	1. ค่าจ้างพนักงานธุรการทำหน้าที่รับคดีในวันหยุด (420 บาท x 2คน x 4ครั้ง)	3,360
		2. ค่าชุดตรวจปัสสาวะ,ตรวจกัญชา (90 คน x 25 ชุดตรวจ x 5 วัน x 6 ครั้ง)	67,500
	2.ขั้นตอนการฟื้นฟู	3.ค่าตรวจปัสสาวะ 2500 x 4 สัปดาห์ (/เดือน)	10,000
		4.ค่าการติดตามภายหลังจากการฟื้นฟูไม่ต่ำกว่า 5 ครั้ง	10,000
	3.ขั้นตอนการเสนอ รายงานต่อ คณะอนุกรรมการ	5.ค่าการส่งจดหมายแจ้งคณะอนุกรรมการ (10 บาท x 1 ครั้ง x สัปดาห์ละ 100-200 ครั้ง)	1,000-2,000
	การบำบัดฟื้นฟูในกรณีถ้าถูกส่งตัวไปยังโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองของค่ายทหาร (/ คน)		25,000

ด้านที่ 2. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

ตารางที่ 9.2 ผลดี ผลเสีย จุดแข็งและจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานคุมประพฤติ	1. ช่วยลดค่าใช้จ่ายของประชาชนในกรณีที่ดีที่ไม่ได้ขึ้นสู่ศาล 2. เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้กระทำผิดและเหยื่อ			1. ธุรกรรมที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในบางครั้งมีอคติ ไม่ยึดถือความยุติธรรมในการไกล่เกลี่ยคดีความ
อัยการจังหวัด	1. ทำให้ต้นทุนในทางกระบวนการยุติธรรมลดลงในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยแล้วคู่กรณียอมความกันได้			
ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน	1. ช่วยในการลดค่าใช้จ่ายทางกระบวนการยุติธรรม 2. ช่วยลดปริมาณผู้ต้องขัง ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้			
สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	1. ช่วยในการลดจำนวนเงินที่ประชาชนใช้จ่ายในการดำเนินการในด้านคดี			

ด้านที่ 3. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

1. สำนักงานยุติธรรมมีข้อเสนอแนะว่าในปัจจุบันควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ประชาชนในด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพราะการที่ประชาชนมีความเข้าใจในกฎหมายจะสามารถช่วยลดจำนวนคนที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในศาลได้

2. ควรมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ แต่ทั้งนี้ควรที่จะให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งในการมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวไว้ในครอบครองเป็นระยะเวลาชั่วคราว

3. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีความควรมีความยุติธรรม ไม่ใช้อคติส่วนตัวในการตัดสินคดีความรวมถึง มีทักษะในการเจรจาและวิเคราะห์ข้อมูลในทุกฝ่าย

9.1.5 สรุป

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกจังหวัดอุบลราชธานี ณ ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ได้ข้อสรุปว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่า ช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาในการดำเนินการ ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละชั้นมีประสิทธิภาพ และเมื่อใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำจะสามารถช่วยลดปริมาณผู้ต้องขังได้ แต่ก็ยังมีความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังมีจุดด้อยอยู่หลายประการ เช่น การไกล่เกลี่ยคดีในยุติธรรมชุมชนยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ในทางกฎหมายได้ การบำบัดฟื้นฟูโดยใช้บ้านกึ่งวิถียังไม่เป็นที่ประสงค์ของผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขัง กรรมการที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกไม่ยึดถือความยุติธรรมและยังมีอคติ นอกจากนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวมาใช้เพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ และคณะกรรมการไกล่เกลี่ยควรมีความยุติธรรมไม่ใช้อคติส่วนตัว รวมถึงมีทักษะในการเจรจาและวิเคราะห์ข้อมูลของทุกฝ่าย

9.2 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการศึกษาคุ่มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

9.2.1 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ข้อสรุปจากที่ประชุม
2. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน
3. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา
4. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

9.2.2 รายนามและตำแหน่งผู้เข้าประชุม

1. ตำรวจ จำนวน 2 ท่าน
2. อัยการจังหวัด จำนวน 1 ท่าน
3. สำนักงานยุติธรรมจังหวัด จำนวน 2 ท่าน
4. สำนักงานคุมความประพฤติ จำนวน 2 ท่าน
5. ศาล จำนวน 1 ท่าน

9.2.3 ผลสรุปโดยภาพรวมประเด็นจากที่ประชุม

ตารางที่ 9.3 และ 9.4 สรุปผลที่ได้จากการประชุมในวันที่ 28 สิงหาคม 2560 ผู้เข้าร่วมการประชุมจากทุกหน่วยงาน มีความเห็นสอดคล้องกันคือ เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่จะช่วยหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งจะช่วยลดภาระของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยแต่ละหน่วยงานที่เข้าร่วมมีความเห็นดังนี้

สำนักงานควบคุมความประพฤติ มีความเห็นว่า การเปิดโอกาสให้มีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นเรื่องดี เพราะสามารถให้โอกาสผู้ติดยาเสพติด ซึ่งถือเป็นผู้ป่วยไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญามีโอกาสเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมทำให้เลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ ไม่มีประวัติอาชญากร ภาครัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทางอาญาตามปกติ และไม่ต้องให้ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ป่วยเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ที่ติดคุกอยู่ก่อน อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าว ไม่ควรบังคับใช้กับยาเสพติดทุกประเภท

อัยการจังหวัด เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทำให้คู่กรณีกลับไปอยู่ในสังคมได้ตามปกติ โดยไม่ติดใจหรือโกรธแค้นกัน และยังช่วยลดต้นทุนในการดำเนินการของภาครัฐ ลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับคดี แต่การจะทำให้มาตรการเหล่านี้ประสบผล ประชาชนและบุคลากรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวปฏิบัติและขั้นตอนการทำงานของ

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแต่ละมาตรการ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากมาตรการเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม

ตำรวจ มีความเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะช่วยลดจำนวนคดีและจำนวนนักโทษในเรือนจำ ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดี และการบำบัดฟื้นฟูมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ควรมีกฎหมายรองรับการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอ รวมถึงการส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกันเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

ยุติธรรมจังหวัด แสดงความเห็นว่าการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อประชาชนและหน่วยงานภาครัฐได้ ทั้งยังเป็นแนวทางที่ดีในการหันเหคดีบางส่วนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สามารถให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง ควรมีการตั้งศูนย์ยุติธรรมในทุกชุมชน มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ โดยเฉพาะ และมีกฎหมายรับรองการทำงานที่ชัดเจน

ศาล ความเห็นว่า การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีที่กฎหมายกำหนดให้ใช้ได้จะช่วยลดภาระการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ลดค่าใช้จ่ายของผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม หากดำเนินการโดยบุคลากรที่ยังไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ อาจทำให้การเจรจาใช้เวลานาน มีค่าใช้จ่ายมากกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากนี้แล้ว บุคลากรที่ดำเนินการในเรื่องนี้ควรมีความเป็นกลาง ความเป็นมืออาชีพ สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

9.2.4 ข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านที่ 1. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.3 ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
สำนักงาน ควบคุมความ ประพฤติ	ตามมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก (พรบ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545) ค่าใช้จ่ายที่ “สำนักงานควบคุมความประพฤติ” ต้องรับผิดชอบ ในแต่ละด้านดังนี้		
	งานตรวจพิสูจน์	1. ค่าเบี้ยเลี้ยงพยาน (/คน/วัน) 2. ค่าตรวจปัสสาวะ	200 100
	งานฟื้นฟู	1. ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟู แบบควบคุมตัว ระยะเวลา 4 เดือน (/คน)	12,000
		2. จ่ายในการฟื้นฟู แบบไม่ควบคุมตัว (โปรแกรมผู้ป่วยนอก) (/คน)	2,500
	ค่าส่งตัว	3. ค่าส่งตัว (/คน) 3.1 ค่าอาหาร (/คน/วัน) 3.2 ค่ายั้งชีพ (/คน/ครั้ง) 3.3 ค่าใช้จ่ายในการสมัครงาน (/คน/ครั้ง) 3.4 ค่าสงเคราะห์ทุนประกอบอาชีพ (/คน/ปี)	1,000 50 250 700 8,000
อัยการจังหวัด	1. ค่าใช้จ่าย และค่าพาหนะเดินทาง (ผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา พนักงานสอบสวน อัยการ)		
	2. ค่าพาหนะพยานเดินทางไปศาล กรณีได้รับหมายเรียก ซึ่งศาลเป็นผู้รับผิดชอบ		200
	2.1 พยานบุคคล กรณีเดินทางในจังหวัดเดียวกัน (/คน)		
	2.2 พยานบุคคล กรณีเดินทางต่างจังหวัด (/คน)		500
3. ค่าใช้จ่ายในการเช่าหลักทรัพย์ประกันตัว (ผู้ต้องหาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย)			
4. ค่าทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญา (สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ)			

ตารางที่ 9.3 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
		(ผู้ต้องหา กรณีจ้างทนายความเอง, สำนักงานยุติธรรม จังหวัด กรณีจัดหาทนายความให้)	
อัยการจังหวัด (ต่อ)		6. ค่าทนายความที่ศาลตั้งให้ กรณีทนายขอแรง (ศาลเป็นผู้รับผิดชอบ จ่ายค่าตอบแทนทนายขอแรง)	
		7. ค่าถ่ายเอกสารในกรณีการขอคัดค้านในชั้นอุทธรณ์- ฎีกา (สำนักงานอัยการจังหวัด, สำนักงานคดีศาลแขวง, สำนักงานคดีเยาวชน)	
		8. ค่าเสียหายซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทน กรณีทำให้ เสียหายต่อซึ่งเสียทรัพย์สินและร่างกาย (ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้เสียค่าสินไหมทดแทนแก่ ผู้เสียหาย)	
		9. ค่าใช้จ่ายในการจัดหาล่ามแปลภาษามือ (ค่าใช้จ่าย ศาล)	
ตำรวจ: ผู้ กำกับ	ค่าใช้จ่ายในชั้นพนักงานสอบสวนต่อคดีหนึ่งคดี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนหรือความยาก งานของคดี โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายแต่ละด้านดังนี้		
		1. ค่าใช้จ่ายการเดินทางไปตรวจที่เกิดเหตุ	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
		2. ค่าใช้จ่ายในการติดตามพยาน	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
		3. ค่าใช้จ่ายต่อการส่งของกลางในการพิสูจน์	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง+ พนักงานที่ เดินทาง (ค่าเบี้ย เลี้ยง)
		4. ค่าใช้จ่ายกระดาษ, หมึกพิมพ์	ขึ้นอยู่กับ รายละเอียดคดี
		5. ค่าใช้จ่ายชุดสืบสวนติดตามพยานหาหลักฐาน	ขึ้นอยู่กับ รายละเอียดคดี

ตารางที่ 9.3 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
		6. ค่ายานพาหนะของพยานที่มาให้การกับพนักงานสอบสวนในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน (/ คน)	200
		7. ค่ายานพาหนะของพยานที่มาให้การกับพนักงานสอบสวน ในพื้นที่ต่างจังหวัด (/ คน)	500
		8. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงส่งหมายเรียกผู้ต้องหา	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
กรมราชทัณฑ์	การติดต่อเยี่ยมผู้ พ้นโทษ	1. ค่าพาหนะ ระยะทางตามกิโลเมตร (/ กม.) 2. ค่าอาหาร (คน/มื้อ) 3. เงินฝากผู้ต้องหา (/ครั้ง)	250 35 500 -1,000
	การวิ่งฟ้องคดี พิจารณา	1. ค่าเช่าหลักทรัพย์ 2. ค่าทนายความ 3. ค่าติดต่อเอกสาร 4. ค่าพาหนะ	
	ผู้ต้องโทษพิการ	1. ค่าเบี้ยเลี้ยงคนพิการ (/คน) 2. ค่าอาหาร (/คน) 3. ค่าสวัสดิการจากรัฐ 4. ค่าตรวจประเมินทางการแพทย์	800 58
	ผู้ต้องโทษสูงอายุ	1. ค่าเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุ	
	สำนักงาน ยุติธรรม จังหวัด สุราษฎร์ธานี	สยจ. ออกหนังสือ เชิญคู่กรณีมาไกล่ เกลี่ย	1. ค่าเดินทางมาของคู่กรณี 2. ค่าส่งไปรษณีย์/ค่าเอกสารขอสำนักงาน (ค่าส่งไปรษณีย์ ฉบับละ 5 บาท เฉลี่ยวันละ)
	ค่าเดินทางไปไกล่ เกลี่ยและค่าอาหาร ว่างเครื่องดื่ม	1. ค่าน้ำมันรถ 2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม (เฉลี่ยต่อครั้ง)	2,000
	ค่าใช้จ่ายในการ แสวงหาข้อเท็จจริง	การแสวงหาข้อเท็จจริงลงพื้นที่และพิจารณาโดย หลักประกันและทางกฎหมาย (คิดเป็นค่าใช้จ่าย ประมาณ)	5,000
	หมายเหตุ: ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม คือ ค่าบุคคลากร เท่ากับ 2 คน x 500 บาท x 5วัน		2,500

ด้านที่ 2. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

ตารางที่ 9.4 ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานควบคุม ความประพฤติ	<p>กรณีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (พ.ร.บ.ฟื้นฟู)</p> <p>1.สามารถให้โอกาสผู้ติดยาเสพติดซึ่งมีลักษณะเป็นผู้ป่วยไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญามีโอกาสเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมทำให้เลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ไม่เกิดประวัติอาชญากร ภาครัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทางอาญาตามปกติ และไม่ต้องให้ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ป่วยเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ที่ติดคุกอยู่ก่อนแล้ว ลดการสร้างความสัมพันธ์</p>	<p>กรณีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (พ.ร.บ.ฟื้นฟู)</p> <p>1. ไม่ควรบังคับใช้กับยาเสพติดทุกประเภท เพราะในพื้นที่จะเจอกรณีเสพใบกระท่อมซึ่งควรมีการบำบัดหรือการทำผิดแยกตามลักษณะพื้นที่หรือความรุนแรงของยาเสพติด</p>	<p>กรณีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (พ.ร.บ.ฟื้นฟู)</p> <p>1. มีกฎหมายรองรับชัดเจน</p>	<p>กรณีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (พ.ร.บ.ฟื้นฟู)</p> <p>1. การตีความของคณะอนุกรรมการตาม พ.ร.บ.ฟื้นฟู ซึ่งทางคณะอนุกรรมการและศาลตีความแตกต่างกัน</p>
อัยการจังหวัด	<p>1. ทำให้คู่กรณีทั้งคู่ กลับไปอยู่ในสังคมได้ตามปกติ โดยไม่ติดใจหรือโกรธแค้นกัน</p>	<p>1.ไม่มีสภาพบังคับคู่กรณี ทำให้การไกล่เกลี่ยทำได้ยาก</p>	<p>1. ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีหลายมาตรการและมีหลายหน่วยงานที่พร้อมทำหน้าที่</p>	<p>1.ประชาชนไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย ขั้นตอนต่างๆ ทำให้ประชาชนไม่เลือกที่จะ</p>

ตารางที่ 9.4 (ต่อ) ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
		2. คู่กรณีอาจจะเกิดความไม่พอใจจากการไกล่เกลี่ย		ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือรู้ว่า 2. กฎหมายควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสม
อัยการจังหวัด (ต่อ)	2. ทำให้คู่กรณีไม่เสียเวลาในการเข้ากระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก 3. ทำให้ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายทั้งกระบวนการ 4. ลดภาระการทำงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ		สนับสนุน แต่ต้องให้มีการใช้อย่างจริงจัง	
ตำรวจ	1. ลดงบประมาณและต้นทุนในการดำเนินการทางกฎหมาย 2. ลดขั้นตอนในการดำเนินคดีในศาล 3. ลดจำนวนนักโทษในเรือนจำ	1. ทำให้มาตรฐานในการลงโทษผู้กระทำผิดลดลง อาจเกิดความไม่กล้าการทำผิดของผู้กำลังจะทำผิด	1. รัฐและสังคมได้รับประโยชน์ในทุกๆด้าน 2. ทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาได้อย่างครอบคลุม 3. ผู้ทำผิดได้รับโอกาสจากสังคม	1. ติดขัดทางด้านกฎหมาย บางหน่วยงานไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ทันที 2. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถในทางกฎหมายและไกล่เกลี่ย 3. ขาดความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ

ตารางที่ 9.4 (ต่อ) ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
ยุติธรรมจังหวัด	1. ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก 2. ลดระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก		1. มีศูนย์ยุติธรรมในพื้นที่อยู่ในทุกชุมชน สามารถให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง 2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยให้ความร่วมมือและสนับสนุนการไกล่เกลี่ย 3. เจ้าหน้าที่ในหน่วยมีความสามารถเทคนิคในการไกล่เกลี่ยคู่ความอย่างเป็นระบบและยุติธรรม	1. ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญและตระหนักถึงประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก 2. การไกล่เกลี่ยของบางหน่วยงานยังไม่มีกฎหมายให้การรองรับการไกล่เกลี่ย
ศาล	ทำให้คดีขึ้นสู่ศาลน้อยลงทำให้ลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และทำให้คู่ความได้พูดคุยกับแบบผ่อนคลายมากกว่าไปพูดคุยกันในศาล	ทำให้เสียเวลาในขั้นตอนการเจรจา	ทำให้สังคมที่เกิดปัญหาหันหน้าเข้ามาพูดคุยเจรจากันมากขึ้น คู่ความได้การพูดคุยกันมากกว่าที่จะพึ่งศาลอย่างเดียว	การใช้ยุติธรรมทางเลือกคนกลางที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยต้องมีความยุติธรรมเที่ยงตรงไม่ให้เกิดปัญหาข้อที่ 3 ซึ่งถ้าเกิดปัญหาที่คู่ความหรือสังคมไม่เชื่อถือการตัดสินของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็จะทำให้คดีกลับมาสู่กระแสหลักเหมือนเดิม

ด้านที่ 3. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

หน่วยงาน	ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก
สำนักงานควบคุมความ ประพฤติ	<ol style="list-style-type: none"> 1. อยากให้มีกฎหมายหรือแนวทางในการทำงานกับกลุ่มสิทธิมนุษยซ์เพื่อให้การทำงานมีความสะดวกและไหลลื่น 2. บางครั้งควรมีการพิจารณาคดีหรือคุมประพฤติเป็นรายกรณีเช่น บางครั้งเยาวชนเมื่อผ่านการคุมประพฤติยังกลับมาทำผิดซ้ำ 3. บางครั้งผู้ทำผิดได้รับสิทธิมากกว่าผู้เสียหายเยอะมาก ยิ่งเป็นความผิดของเยาวชน
อัยการ	ควรปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันต่อเหตุการณ์หรือให้ปัจจุบันเช่น การปรับในโทษต่างๆ
ตำรวจ	ควรให้สิทธิตำรวจในการไกล่เกลี่ยในพื้นที่เลย เพราะตำรวจจะเป็นหน่วยงานแรกที่เข้าระงับเหตุ แต่ไม่มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยในที่ เกิดเหตุเลยทำให้ทำงานยุ่งยาก
ศาล	อยากให้มีองในเรื่องการชดเชยของผู้เสียหายมากกว่านี้ เพราะบางทีให้สิทธิแต่ผู้ทำผิดมากกว่า
สำนักงานยุติธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	อยากให้เสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย ขึ้นตอนในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชน เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นให้ประชาชน ไม่ก่อให้เกิดการทำผิด

9.2.5 สรุป

ผลการศึกษาของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ข้อสรุปว่า ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อคัดกรองคดีที่สามารถจบได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งจะทำให้จำนวนคดีไม่ล้นศาลหรือจำนวนนักโทษไม่ล้นเรือนจำ แต่มีข้อสังเกตร่วมกันว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยชุมชนหรือท้องถิ่นอาจจะยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้ที่เข้ามาไกล่เกลี่ยอาจไม่มีความเป็นกลาง หน่วยงานต่างๆ มีความเห็นถึงผลดีผลเสียของการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกดังนี้ ในกรณีบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเป็นผลดีคือให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิด ไม่เกิดประวัติอาชญากรรม ภาครัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและไม่ต้องให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ที่ติดคุกอยู่แล้ว แต่ทั้งนี้ไม่ควรบังคับใช้กับยาเสพติดทุกประเภท

ในกรณีฐานความผิดอื่นมีความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีผลดีคือ ทำให้ทั้งคู่กรณีกลับไปอยู่ในสังคมได้ตามปกติและได้รับโอกาสจากสังคม แต่อาจมีข้อเสียคือ หากคู่กรณีเกิดความไม่พอใจในการไกล่เกลี่ยจะไกล่เกลี่ยได้ยากและการไกล่เกลี่ยอาจถูกมองว่า ทำให้มาตรฐานในการลงโทษลดลงจึงเกิดความไม่เกรงกลัวต่อการกระทำผิด ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายทำให้ไม่ทราบถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นผลให้การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นไปได้ยาก และขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถทางกฎหมาย มีความเป็นมืออาชีพเพียงพอที่จะดำเนินการได้อย่างเป็นกลาง

นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือกว่า ควรมีกฎหมายหรือแนวทางในการทำงานกับกลุ่มสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ทำงานได้อย่างสะดวก ควรพิจารณาเป็นบางคดีหรือคุมประพฤติเป็นรายคดี ควรให้ความสำคัญในเรื่องการชดเชยของผู้เสียหายให้มากขึ้น ควรสร้างความเข้าใจในเรื่องกฎหมายและขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนมากขึ้น

9.3 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดเชียงใหม่ ณ สำนักงานยุติธรรม

9.3.1 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ข้อสรุปจากที่ประชุม
2. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน
3. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

9.3.2 ราชานามและตำแหน่งผู้เข้าประชุม

1. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่
2. อัยการจังหวัด
3. ศาลจังหวัดเชียงใหม่
4. สำนักงานคุ้มครองความประพฤติ

9.3.3 ผลสรุปโดยภาพรวมประเด็นจากที่ประชุม

ตารางที่ 9.6 ถึง 9.8 เป็นการสรุปผลที่ได้จากการประชุมในวันที่ 28 สิงหาคม 2560 ผู้เข้าร่วมมีความเห็นโดยรวมไปในทิศทางเดียวกันว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่จะนำมาใช้ หากสามารถดำเนินการได้จริงจะสามารถช่วยรัฐประหยัดค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อประชาชนที่เป็นผู้เสียหายและผู้ต้องหา ทั้งยังเป็นผลดีต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตำรวจ อัยการ ศาล เป็นต้น เพราะจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และจำนวนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้ลดน้อยลง โดยมีรายละเอียดจำแนกตามหน่วยงานดังนี้

สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีความเห็นว่า การประมาณค่าต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เพราะต้นทุนที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ส่งผลให้คนที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้จึงส่งผลให้คนเหล่านี้หากตกเป็นผู้ต้องหาจะทำให้การรับสารภาพ ด้วยเหตุนี้การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้นั้น อาจสามารถนำมาใช้ได้เพียงบางกรณีเท่านั้นเพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักยังมีบทบาทซึ่งส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีบทบาทลดลงผนวกกับความเชื่อที่ว่า หากสามารถนำตัวผู้กระทำผิดให้มาติดคุกคือสิ่งที่แสดงถึงความยุติธรรม ซึ่งทัศนคติเช่นนี้จะให้ความสำคัญกับการเยียวยาน้อยกว่าที่ควร

เป็นที่น่าสังเกตว่าหากมีการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาใช้ สิ่งหนึ่งที่จะเห็นได้ชัดเจน คือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสได้ชดใช้ความผิด และสำนึกผิด ตัวผู้เสียหายเองก็จะได้รับการเยียวยา จึงสรุปได้ว่า การหันเหคดีอาญาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักมาสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถจัดการกับข้อพิพาทในชุมชนได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

อัยการจังหวัด มีความเห็นว่า การเก็บข้อมูลความคุ้มค่าระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อนำมาเปรียบเทียบความค่านั้น หากประเมินต้นทุนที่เป็นตัวเงิน จะเห็นได้ชัดว่าหากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หากสามารถดำเนินการได้จริงย่อมย่อมเป็นทางเลือกที่ดี ยกเว้นฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพราะเห็นว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกรณีนี้อาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ สำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ควรมีการแยกการคิดต้นทุนออกไป โดยเฉพาะ เนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอยู่แล้ว ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นนี้ให้มากขึ้น มาตรการนี้จะประสบความสำเร็จในกรณีของเด็กและเยาวชนมีมากกว่าการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่

นอกจากนี้สำหรับประเด็นด้านประสิทธิภาพ การนำวิธีการของประเทศสิงคโปร์มาใช้ ด้วยการฝึกทักษะ อบรม พัฒนาฝีมือผู้ถูกคุมขังในเรือนจำให้กลายเป็นคนที่มีความสามารถ มีศักยภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจัง แม้ว่ารัฐจะต้องเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการเรื่องนี้เพิ่มขึ้น แต่ผลที่ได้มีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพทั้งต่อตัวผู้กระทำผิดเอง ต่อเศรษฐกิจและต่อสังคมต่อไป ทั้งนี้เมื่อคนเหล่านี้พ้นโทษออกมาก็สามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว ชุมชน มีอาชีพติดตัวที่สามารถเลี้ยงตัวเองไม่เป็นภาระต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม นอกจากนี้คนเหล่านี้ยังสามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

ศาลจังหวัด สำหรับคดีอาญาเฉพาะคดีที่สามารถยอมความ/ไกล่เกลี่ยได้นั้น สามารถจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 9.6 คดีอาญาที่สามารถยอมความหรือไกล่เกลี่ยกันได้

ฐานความผิด	กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก	กระบวนการยุติธรรม ทางเลือก	หมายเหตุ
1. คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค	✓	✓ (ดูรายละเอียดของคดี)	เป็นคดีที่เกิดระหว่างเอกชนกับเอกชน เป็นความเสียหายด้านพาณิชย์ (เช็คเด็งใหม่?) ดังนั้นในมุมมองของศาลมีความเห็นว่าควรนำฐานความผิดนี้ออกจากคดีอาญา ควรไปอยู่ประเภทคดีแพ่งเพราะในปัจจุบันฐานความผิดประเภทนี้ส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินการมาก ต้นทุนของฐานความผิดประเภทนี้ → ตำรวจ → อัยการ → ศาล (ทำหน้าที่บังคับเก็บเงิน ซึ่งสามารถผ่อนชำระได้ทั้งที่ศาล และผ่อนชำระกันข้างนอกขึ้นอยู่กับการตกลงของทั้งสองฝ่าย
2. คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท	✓	✓ (ลหุโทษไกล่เกลี่ยได้)	เช่น การทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ แต่หากเป็นฐานความผิดนี้ถ้าเป็นความผิดต่อแผ่นดินจะไม่สามารถยอมความกันได้ แต่หากมีการชดเชยค่าเสียหาย ศาลจะมีการลดโทษได้หากไม่ร้ายแรงมากนัก
3. คดีความผิดฐานลักทรัพย์	✓	✓ (มูลค่าทรัพย์)	
4. ความผิดเกี่ยวกับการพนัน	✓		ฐานความผิดนี้ ศาลจะมีการจำคุกเฉพาะวงใหญ่ๆ เท่านั้น
5. ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก	✓	✓ (มีคู่กรณี)	
6. คดีความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน	✓	✓ (พกพาอาวุธ)	
7. คดียาเสพติด	✓		ฐานความผิดนี้ ศาลจะให้นักจิตสังคมเข้ามาช่วยบำบัด ทั้งในส่วนของเหยื่อ และตัวผู้กระทำความผิด (อาชญากร) เอง
8. คดีความผิดต่อร่างกาย	✓	✓	

** คดีบางประเภทที่อยู่ทั่วประเทศ ศาลจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยมากกว่า เพราะผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา แต่ผู้กระทำความผิดก็ต้องดูพฤติกรรมต่อ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยบรรเทาความแออัดคดีในชั้นศาลได้

** คดีที่มีความเสียหายทางแพ่ง (14/1) ช่วยลดปริมาณคดีในชั้นศาลได้โดยใช้วิธีการฟ้องร้องค่าเสียหาย ซึ่งจะให้นักนิติกรเป็นผู้เขียนให้

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด มีความเห็นว่า หากเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนนั้น พบว่า ตั้งแต่มีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชนออกมา จำนวนการกระทำผิดของเด็กลดน้อยลง เช่น ปีงบประมาณ 2559 จากที่เคยมีเด็กทำความผิดประมาณ 1,300 คน ลดลงเหลือ 300 คน เหตุที่ลดลงเพราะจับกุมไม่ได้ ความผิดไม่ชัดเจน และเยาวชนมีกลไกการคุ้มครองสวัสดิการเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นการดำเนินการในกรณีที่เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ควรมีการนำพ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเพื่อช่วยให้เด็กเหล่านี้หลุดพ้นจากการเป็นกลุ่มเสี่ยง เป็นการหาแนวทางในการหันเหเด็กเหล่านี้ ออกจากการกระทำผิด

9.3.4 ข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านที่ 1. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.7 ต้นทุน-ค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
สำนักงานคุม ความประพฤติ	ในส่วนของตัวแทนอัยการที่มาวันนี้ไม่สามารถระบุต้นทุนในการดำเนินการต่อคดีในชั้น อัยการได้		
อัยการจังหวัด	ในส่วนของตัวแทนอัยการที่มาวันนี้ไม่สามารถระบุต้นทุนในการดำเนินการต่อคดี ในชั้น อัยการได้		
ศาลจังหวัด	รายละเอียดค่าใช้จ่าย แต่ละด้านดังนี้ (ต้นทุนแต่ละคดีไม่ เท่ากันขึ้นอยู่กับความ ยากง่ายของคดี)	ค่าคนกลางที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยต่อ คดี	1,000
** หมายเหตุ รายละเอียดค่าใช้จ่ายอื่นๆ ต้องดูจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพราะนิติกรไม่ทราบข้อมูล			
สำนักงานคุม ประพฤติจังหวัด	รายละเอียดค่าใช้จ่ายแต่ละด้านดังนี้		
	1. ค่าใช้จ่ายในการลง พื้นที่	1. ค่าน้ำมันต่อคดี 2. ค่าเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ (1 วัน x 2 คน x 120 บาท 3. ค่าเอกสารต่อ case 4. ค่าเงินเดือนเจ้าหน้าที่นิติกร (ประมาณ 500 บาท x 5 วัน)	300 240 200 2,500

ตารางที่ 9.7 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
	ในส่วนของตัวแทนอัยการที่มาวันนี้ไม่สามารถระบุต้นทุนในการดำเนินการต่อคดีในชั้นอัยการได้		3,240

ด้านที่ 2. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

ตารางที่ 9.8 ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานคุมประพฤติ	<p>1. ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล</p> <p>2. ลดค่าใช้จ่ายของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย ซึ่งทั้งนี้จะมีกองทุนยุติธรรมเข้ามาช่วยเหลือในกรณีของผู้ยากไร้ มีรายได้น้อยที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม</p> <p>3. ลดความบาดหมางระหว่างโจทก์และจำเลย โดยมีแนวทางการชดเชยค่าเสียหายร่วมกัน</p> <p>4. มีผลดีต่อผู้กระทำผิด เพราะเมื่อได้รับการบำบัดฟื้นฟูจะไม่มีประวัตินักโทษ สามารถออกไปประกอบอาชีพ อยู่ร่วมในสังคมได้</p> <p>5. เพื่อให้พนักงานโทษได้ทำงานหารายได้ เพื่อฝึกอบรมความรู้ทักษะการทำงาน</p>	<p>อาจเกิดการหลบหนีการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งจะเกิดเป็นความผิดตาม พรบ. ฟื้นฟูฯ พ.ศ. 2545 มาตรา 29</p>	<p>1. ทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติด การใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูจะช่วยลดตราบาปให้แก่ตัวผู้กระทำผิดและครอบครัวเนื่องจากใช้วิธีการบำบัดฟื้นฟูแทนการนำไปรับโทษโดยการจำคุก</p> <p>2. การใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูเป็นการลดการก่อให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร</p>	<p>1. ในกรณีที่เป็นความผิดที่เกิดกับเด็กจะมี พรบ. เข้ามาคุ้มครองซึ่งจะเป็นผลดีต่อเด็กที่สามารถกลับตัวกลับใจได้ แต่ในทางตรงข้ามจะก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ</p> <p>2. บุคลากรที่ทำงานด้านนี้ยังมีจำนวนน้อย</p>

ตารางที่ 9.8 (ต่อ) ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานคุมประพฤติ (ต่อ)	การใช้ชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม 6. สามารถลดการกระทำผิดซ้ำได้			
อัยการจังหวัด	1. สามารถระงับข้อพิพาททางอาญา และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม 2. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร 3. ลดผลกระทบอันเกิดจากการจำคุก 4. ลดปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นสู่ศาล	หากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถไกล่เกลี่ย และตกลงกันได้กรณีความรับผิดชอบความได้มีผลทำให้สิทธิการดำเนินคดีอาญาระงับอย่างเดียวนั้นไม่มีกฎหมายมารองรับภายหลังจากการที่ไกล่เกลี่ยกันได้ว่า คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ละเมิดข้อตกลงผลเป็นอย่างไร โดยไม่มีมาตรการตรวจสอบควบคุมหรือดูแลข้อตกลงจากฝ่ายรัฐ		ควรมีการลงทุนเพื่อให้มีผู้ฝึกหรือวิทยากร สำหรับนักโทษในเรือนจำ โดยเฉพาะ และมีการแยกการคุมขังเพื่อพัฒนาคนที่ยังพอจะพัฒนาฝึกฝนได้
ศาลจังหวัด	1. ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา 2. ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล	1. ผู้เสียหายไม่หลากหลาย 2. มีการกระทำผิดซ้ำ 3. ควรหากระบวนการเยียวยาผู้เสียหาย		เจ้าหน้าที่น้อยแต่ภาระงานเยอะ

ตารางที่ 9.8 (ต่อ) ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานยุติธรรมจังหวัด	<p>1. เกิดประโยชน์เชิงประจักษ์แก่ชุมชน คือ เป็นการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ชะลอสถานการณ์ความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย</p> <p>2. ให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาในการยอมรับความผิดที่เขาได้กระทำลงไปแล้ว และให้โอกาสแก่เหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยา</p>			การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความเชื่อมโยง

ด้านที่ 3. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

1. การหันเหการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้น หน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้เห็นสอดคล้องกันว่า หากประเทศไทยสามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ได้จริงย่อมจะเกิดประโยชน์เพราะ เป็นการลดต้นทุนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก รวมถึงจะเกิดประสิทธิภาพในการลดปัญหาด้านภาระงานในระยะยาว

2. ควรมีศึกษาเปรียบเทียบความคุ้มค่าของกระแสหลักและทางเลือก ซึ่งเป็นคดียุติธรรมที่เกิดขึ้นภายในประเทศ เนื่องจากบางครั้งนำกรณีของต่างประเทศมาแสดงอาจทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมองภาพไม่ออก เพราะ บริบทของไทยกับต่างประเทศมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต สังคม หรือแม้กระทั่งสภาพทางภูมิศาสตร์

9.3.5 สรุป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการจัดการคดีความต่างๆ แทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีต้นทุนที่เกิดกับประชาชนต่ำกว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ส่งผลให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น อีกทั้งการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นการลดปริมาณคดีที่ขึ้นศาล และต้นทุนของภาครัฐด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องลงอีกด้วย

ข้อดีอีกประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคือ เปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้ตกลงแนวทางการชดเชยความเสียหายร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นจะมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ เช่น การติดคุก มากกว่า นอกจากนั้นการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังเป็นแนวทางในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยการใช้ชุมชนและกลไกทางสังคมเป็นตัวกลางและดูแลไม่ให้ผู้กระทำผิดซ้ำสอง อีกทั้งเป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิดที่ยอมรับผิดแล้วได้มีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้กระทำผิดความผิดเข้าบำบัดฟื้นฟูในสำนักงานคุมประพฤติแล้ว จะไม่มีประวัตินักโทษและสามารถประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ

ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ คือ ไม่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้กับทุกคดีที่เกิดขึ้น บางคดีที่เกิดขึ้นหลายฝ่ายเห็นว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก น่าจะจัดการคดีความได้ดีกว่า เพราะการใช้กระบวนการทางสังคมเข้ามาจัดการนั้นอาจทำให้มีแนวโน้มในการกระทำผิดซ้ำสูงขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังไม่มีมาตรการตรวจสอบจากภาครัฐเพื่อ

ติดตามผลหลังจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทำให้ไม่ทราบว่หลังเกิดการไกล่เกลี่ยแล้ว คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ในอนาคต

นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ได้แก่ การพิจารณากระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นรากฐานของประเทศชาติ และมีแนวโน้มว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีโอกาสสำเร็จได้มากกว่า ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ จึงควรมีการศึกษาในประเด็นนี้เพิ่มเติม เพื่อหาแนวทางในการหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระทำความผิด ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในการช่วยเด็กและเยาวชนออกจากกลุ่มเสี่ยง

ข้อเสนอแนะอีกประการคือการฝึกอบรม และพัฒนาฝีมือของผู้ที่ถูกคุมขังในเรือนจำ ให้เป็นแรงงานที่พร้อมกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งหากผู้กระทำความผิดได้รับโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตปกติภายนอก โดยมีทักษะติดตัวที่สามารถเลี้ยงชีพตัวเองได้ ไม่เป็นภาระครอบครัว ก็จะลดโอกาสในการกลับมาทำความผิดซ้ำ

โดยภาพรวมผู้เข้าร่วมมีความเห็นตรงกันว่า หากประเทศไทยสามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ได้จริงจะช่วยลดภาระการทำงาน ลดค่าใช้จ่ายและสามารถช่วยเหลือประชาชนได้มากขึ้น แต่ปัจจุบันในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคุมประพฤติ ศาลจังหวัด เป็นต้น และยังขาดงานศึกษาด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างจริงจัง ซึ่งหากต้องการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมมากกว่านี้จะต้องมีการศึกษากระบวนการอย่างชัดเจน เพิ่มความเชื่อมโยงกระบวนการทางเลือกกับหน่วยงานต่างๆ และพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในอนาคต

9.4 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดพิษณุโลก ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

9.4.1 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ข้อสรุปจากที่ประชุม
2. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน
3. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา
4. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

9.4.2 รายนามและตำแหน่งผู้เข้าประชุม

1. ตำรวจ : ผู้กำกับ
2. อัยการจังหวัด
3. หน่วยงานราชทัณฑ์
4. สำนักงานยุติธรรมจังหวัด จำนวน 2 ท่าน
5. สำนักงานคุมความประพฤติ

9.4.3 ผลสรุปโดยภาพรวมประเด็นจากที่ประชุม

ตารางที่ 9.9 ถึง 9.11 เป็นการสรุปผลที่ได้จากการประชุมในวันที่ 30 สิงหาคม 2560 ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นโดยรวมว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่จะนำมาใช้สามารถช่วยรัฐประหยัดค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อประชาชนที่เป็นเสียหายและผู้กระทำความผิด รวมถึงเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ และช่วยให้ข้อพิพาทในสังคมให้ลดน้อยลง โดยมีข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีความเห็นว่า ผู้รับผิดชอบการไกล่เกลี่ยถือเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ ต้องมีความรู้ความสามารถพอที่จะยุติคดีความหรือปัญหาได้จริง และมีความเห็นว่าค่าใช้จ่ายเป็นข้อมูลจากจังหวัดชลบุรี ยังไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงหากเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและมีแนวปฏิบัติในการจัดเก็บข้อมูลที่เหมาะสมน่าจะได้รายละเอียดด้านค่าใช้จ่ายที่ชัดเจนกว่านี้

ตำรวจ ความพึงพอใจของผู้เสียหาย ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะสามารถยุติคดีความต่างๆ ได้ และคำนึงถึงผู้เสียหายเป็นหลัก

อัยการจังหวัด เสนอต่อที่ประชุมว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นทางออกที่หากมีการปรับแก้ไขกฎหมายเปิดช่องทางของคดีให้มากขึ้น นั่นคือ เมื่อมีการนำกระบวนการทางเลือกมาใช้

กฎหมายก็ต้องรับ เช่น คดีทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส คดีหมิ่นประมาท คดีลักทรัพย์ จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกประสบความสำเร็จและเห็นผลจริง

9.4.4 ประเด็นเพิ่มเติม

1. จากที่ข้อมูลการประชุมพบว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงยังมีในส่วนของหน่วยงานราชทัณฑ์ที่ต้องรับภาระเมื่อผู้ต้องหาพ้นโทษออกจากเรือนจำ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับบ้าน การหาบ้านที่เหมาะสมเมื่อพ้นโทษ ค่าใช้จ่ายการติดตามญาติ เงินติดตัวระหว่างเดินทาง เงินทุนในการประกอบอาชีพหลังออกจากเรือนจำ ค่าใช้จ่ายพนักงานราชทัณฑ์ในการติดตามผลเมื่อออกจากเรือนจำ

2. เมื่อเกิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นจริง ค่าใช้จ่ายของ “สำนักงานคุมประพฤติ” อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น (ในทางเลือกที่ 3) ในการดูแลผู้ป่วย (ผู้ติดยา) และอาจต้องเพิ่มบุคลากร รวมถึงค่าใช้จ่ายที่มีมากขึ้นกว่าปัจจุบัน

9.4.5 ข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านที่ 1. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.9 ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	
สำนักงานคุมประพฤติ	ตามมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก (พรบ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545) ค่าใช้จ่ายที่ “สำนักงานคุมประพฤติ” ต้องรับผิดชอบ ในแต่ละด้านดังนี้			
	งานตรวจพิสูจน์	1. ค่าใช้จ่ายในการเช่าหลักทรัพย์เพื่อขอลปล่อยตัวชั่วคราว (กรณีไม่มีหลักทรัพย์เอง)		
		2. ค่าใช้จ่ายของสถานที่ควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ (กรณีถูกควบคุมตัวระหว่างการตรวจพิสูจน์)		
		3. ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จำนวน 7 ท่าน/1 คณะ		
		4. ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ เช่น ค่าจ้างพนักงานเจ้าหน้าที่, ค่าชุดตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติด		
	5. ค่าเบี้ยเลี้ยงพยาน (/คน/วัน)		100	

ตารางที่ 9.9 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
	งานฟื้นฟูฯ	1. ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูฯ แบบควบคุมตัว ระยะเวลา 4 เดือน (/คน)	12,000
สำนักงานคุม ประพฤติ (ต่อ)		2. จ่ายในการฟื้นฟูฯ แบบไม่ควบคุมตัว (โปรแกรมผู้ป่วยนอก) (/คน)	2,500
		3. ค่าจ้างพนักงานเจ้าหน้าที่	
		4. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง, ค่าเช่ารถ (กรณีเช่า) เพื่อ ออกพื้นที่ติดตามช่วยเหลือผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ	
		5. ค่าเบี้ยประชุมคณะอนุกรรมการฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อพิจารณาผลการ ฟื้นฟูฯ	
		6. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการส่งตัวผู้เข้ารับการ ฟื้นฟูฯ ไปฟื้นฟู ณ สถานที่เพื่อการฟื้นฟูฯ แบบควบคุมตัว	
		7. การสงเคราะห์ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ในด้าน ต่างๆ สำหรับผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ยากจน เช่น	
		7.1 ค่าอาหาร (/คน/วัน)	50
		7.2 ค่ายุงซีพ (/คน/ครั้ง)	250
	7.3 ค่าใช้จ่ายในการสมัครงาน (/คน/ครั้ง)	700	
	7.4 ค่าสงเคราะห์ทุนประกอบอาชีพ (/คน/ ปี)	8,000	
	7.5 ค่ารักษาพยาบาล		
	8. ค่าใช้จ่ายในการออกไปบรรยายงานตัวนอก สถานที่ (กรณีโปรแกรมของสำนักงานคุม ประพฤติ)		
<p>หมายเหตุ: ข้อ 7.1 – 7.5 เป็นดุลยพินิจของพนักงานคุมประพฤติจ่ายตามความจำเป็น และเหมาะสม โดย ผอ.สำนักงานคุมประพฤติเป็นผู้อนุมัติ</p>			

ตารางที่ 9.9 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
อัยการจังหวัด		1. ค่าใช้จ่าย และค่าพาหนะเดินทาง (ผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา พนักงานสอบสวน อัยการ)	
		2. ค่าพาหนะพยานเดินทางไปศาล กรณีได้รับ หมายเรียก ซึ่งศาลเป็นผู้รับผิดชอบ 2.1 พยานบุคคล กรณีเดินทางในจังหวัด เดียวกัน (/คน) 200 2.2 พยานบุคคล กรณีเดินทางต่างจังหวัด (/คน) 500	
		3. ค่าใช้จ่ายในการเช่าหลักทรัพย์ประกันตัว (ผู้ต้องหาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย)	
		4. ค่าทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญา (สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ)	
		5. ค่าทนายความ (ผู้ต้องหา กรณีจ้างทนายความเอง, สำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด กรณีจัดหาทนายความให้)	
		6. ค่าทนายความที่ศาลตั้งให้ กรณีทนายขอ แรง (ศาลเป็นผู้รับผิดชอบ จ่ายค่าตอบแทนทนาย ขอแรง)	
		7. ค่าคัดถ่ายเอกสารในกรณีการขอคัดค้านใน ชั้นอุทธรณ์-ฎีกา (สำนักงานอัยการจังหวัด, สำนักงานคดีศาล แขวง, สำนักงานคดีเยาวชน)	
		8. ค่าเสียหายซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทน กรณี ทำให้เสียหายต่อซึ่งเสียหายทรัพย์สินและร่างกาย (ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้เสียค่าสินไหม ทดแทนแก่ผู้เสียหาย)	

ตารางที่ 9.9 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
		9. ค่าใช้จ่ายในการจัดหาลำแปลาษามือ (ค่าใช้จ่ายศาล)	
ตำรวจ: ผู้ กำกับ	ค่าใช้จ่ายในชั้นพนักงานสอบสวนต่อคดีหนึ่งคดี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนหรือความยาก ง่ายของคดี โดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายแต่ละด้านดังนี้		
		1. ค่าใช้จ่ายการเดินทางไปตรวจที่เกิดเหตุ	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
		2. ค่าใช้จ่ายในการติดตามพยาน	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
		3. ค่าใช้จ่ายต่อการส่งของกลางในการพิสูจน์	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง+ พนักงานที่ เดินทาง (ค่าเบี้ย เลี้ยง)
		4. ค่าใช้จ่ายกระดาษ, หมึกพิมพ์	ขึ้นอยู่กับ รายละเอียดคดี
		5. ค่าใช้จ่ายชุดสืบสวนติดตามพยานหา หลักฐาน	ขึ้นอยู่กับ รายละเอียดคดี
		6. ค่ายานพาหนะของพยานที่มาให้การกับ พนักงานสอบสวน ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน (/1 คน)	200
		7. ค่ายานพาหนะของพยานที่มาให้การกับ พนักงานสอบสวน ในพื้นที่ต่างจังหวัด (/1คน)	500
		8. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงส่งหมายเรียกผู้ต้องหา	ค่าน้ำมันตาม ระยะทาง
		9. ค่าใช้จ่ายในการนำผู้ต้องหาพร้อมสำนวนส่ง พนักงานอัยการ	
		10. ค่าอาหาร, ค่ายานพาหนะ ให้ผู้เสียหาย	
	11. ค่าโทรศัพท์ของพนักงานสอบสวนใช้ใน การติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี		

ตารางที่ 9.9 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)
กรมราชทัณฑ์	การติดต่อเยี่ยมผู้พ้นโทษ	1. ค่าพาหนะ ระยะทางตามกิโลเมตร (/กม.) 2. ค่าอาหาร (/คน/มื้อ) 3. เงินฝากผู้ต้องหา (/ครั้ง)	250 35 500-1,000
	การวิ่งฟ้องคดีพิจารณา	1. ค่าเช่าหลักทรัพย์ 2. ค่าทนายความ 3. ค่าติดต่อเอกสาร 4. ค่าพาหนะ	
	ผู้ต้องโทษพิการ	1. ค่าเบี้ยเลี้ยงคนพิการ (/คน) 2. ค่าอาหาร (/คน) 3. ค่าสวัสดิการจากรัฐ 4. ค่าตรวจประเมินทางการแพทย์	800 58
	ผู้ต้องโทษสูงอายุ	1. ค่าเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุ	
สำนักงาน ยุติธรรม จังหวัด พิษณุโลก (สยจ.)	ประชาชน/ศูนย์ยุติธรรม ชุมชนโทรศัพท์ประสาน ข้อมูล	1. ค่าโทรศัพท์ (/วัน/ครั้ง)	3-10
	ประชาชนเดินทางมายัง สำนักงานเพื่อให้ข้อมูล เพิ่มเติม	1. ค่าเดินทางมาสำนักงาน ตามตาราง (แนบที่ 1.) 2. ค่าถ่ายเอกสารต่อราย (/วัน)	10-30
	สยจ. ออกหนังสือเชิญ คู่กรณีมาไกล่เกลี่ย	3. ค่าเดินทางมาของคู่กรณี ค่าส่งไปรษณีย์/ค่าเอกสารขอสำนักงาน ตาม ตาราง (แนบที่ 1.) (/วัน)	50-100
	สยจ. สรุปรื่อง (กรณี ไกล่ เกลี่ยสำเร็จ)	1. ค่าจัดทำเอกสาร (/วัน)	10

ตารางที่ 9.9 (ต่อ) ต้นทุน-ค่าใช้จ่าย ของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วยงาน	รายละเอียด	ค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	
สำนักงาน ยุติธรรม จังหวัด พิษณุโลก (สยจ.) (ต่อ)	สยจ. ส่งต่อเรื่อง (กรณี ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและส่ง ต่อให้หน่วยงานอื่น)	1. ค่าจัดทำเอกสาร (/วัน)	10	
	สยจ.สนับสนุนค่า ทนายความ กรณี ที่ คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องการ		5,000 – 30,000	
	หมายเหตุ: ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม คือ ค่าบุคลากร เท่ากับ 2 คน x500 บาทx 5วัน			2,500
	สยจ. สรุปเรื่อง (กรณี ไกล่ เกลี่ยสำเร็จ)	1. ค่าจัดทำเอกสาร (/วัน)	10	

ด้านที่ 2. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

ตารางที่ 9.10 ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานคุมประพฤติ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล 2. ลดค่าใช้จ่ายของประชาชน 3. ลดความบาดหมางระหว่างโจทก์และจำเลย โดยมีแนวทางการชดเชยค่าเสียหายร่วมกัน 4. มีผลดีต่อผู้กระทำผิด เพราะภายหลังจากเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูแล้ว และผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจ คาดว่าจะไม่ปรากฏประวัติหรือการกระทำผิดซ้ำ 			
อัยการจังหวัด	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถระงับข้อพิพาททางอาญา และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม สามารถให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัว สังคมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ 2. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี 3. ลดผลกระทบอันเกิดจากการจำคุก 4. ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล 	<p>หากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถไกล่เกลี่ย และตกลงกันได้ ในกรณีความรับผิดชอบยอมความได้มีผลทำให้สิทธิการดำเนินคดีอาญาระงับอย่างเดียวน่าจะมีกฎหมายมารองรับภายหลังจากการที่ไกล่เกลี่ยกันได้ว่า คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ละเมิดข้อตกลงผลเป็นอย่างไร โดยไม่มีมาตรการ</p>		

ตารางที่ 9.10 (ต่อ) ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
		ตรวจสอบควบคุมหรือดูแลข้อตกลงจากฝ่ายรัฐ		
ตำรวจ: ผู้กำกับ			ลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมลงได้จำนวนมาก	คดีที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังไม่ครบถ้วน มีแต่คดีที่สามารถยอมความได้ควรเพิ่มคดีที่มีอัตราโทษน้อย และเน้นความผิดที่ผู้กระทำความผิดกระทำโดยมิใช่สันดาน
กรมราชทัณฑ์	1. การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน โดยการสร้างการยอมรับค่าใช้จ่าย รัฐบาล 2. ลดการควบคุมเจ้าหน้าที่ยุติธรรม กฎหมาย	1. ผู้เสียหายไม่หลากหลาย 2. มีการกระทำผิดซ้ำ 3. ควรหากระบวนการเยียวยา ผู้เสียหาย 4. การไกล่เกลี่ยไม่มีขั้นตอนชัดเจน 5. ไม่มีกฎหมายรองรับ		
สำนักงานยุติธรรมจังหวัด พิษณุโลก	-	-	-	-

ด้านที่ 3. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

ตารางที่ 9.11 ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

หน่วยงาน	ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก
สำนักงานคุมประพฤติ	1. พัฒนาศักยภาพผู้ใกล้ชิดในชุมชนให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง 2. ประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจให้ชุมชนมีความเข้าใจด้านมาตรการยุติธรรมทางเลือก
อัยการ	-
ตำรวจ: ผู้กำกับ	ควรเพิ่มความผิดฐานคดีที่มีโทษต่ำเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ให้มาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เช่น คดีประมาทสาหัส คดีทำร้ายร่างกาย ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 129 โดยมีเงื่อนไขผู้เสียหายได้รับการเยียวยาเป็นที่พอใจ
กรมราชทัณฑ์	-
สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลก	-

9.4.6 สรุป

โดยภาพรวมผู้เข้าร่วมเห็นด้วยกับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการจัดการคดีความต่างๆ แทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดค่าใช้จ่ายของประชาชน ลดปริมาณคดีที่ขึ้นศาล รวมถึงลดต้นทุนของภาครัฐด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องลงอีกด้วย

ข้อดีอีกประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคือ เปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้ตกลงแนวทางการชดเชยความเสียหายร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก นอกจากนี้การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังสามารถลดข้อพิพาททางอาญา สร้างความสมานฉันท์ในสังคม และให้โอกาสผู้กระทำผิดที่ยอมรับผิดแล้วได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเข้าบำบัดฟื้นฟูในสำนักงานคุมประพฤติแล้ว จะไม่มีประวัตินักโทษ และสามารถประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ

อย่างไรก็ตามการเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะต้องคำนึงถึงผู้เสียหายเป็นหลัก เนื่องจากความพอใจของผู้เสียหายถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยุติคดีความต่างๆ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกระบวนการในการเยียวยาผู้เสียหายที่ชัดเจน

ข้อเสียของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคือ ไม่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้กับทุกคดีที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังไม่มีขั้นตอนชัดเจน นอกจากนั้นแล้วยังไม่มีมาตรการตรวจสอบจากภาครัฐเพื่อติดตามผลหลังจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทำให้ไม่ทราบว่าหลังเกิดการไกล่เกลี่ยแล้วคู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ในอนาคต

หากจะใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจริง ควรพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยในชุมชน ให้สามารถปฏิบัติได้จริง มีการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้ชุมชนให้มีความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และต้องมีการกำหนดระเบียบขั้นตอนการไกล่เกลี่ยให้ชัดเจน เพิ่มคดีความฐานความผิดที่มีโทษต่ำหรือคดีความที่เกิดจากผู้กระทำผิดกระทำโดยไม่ใช้สันดาน เช่น หมิ่นประมาท ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้มีการหันเหคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้มากขึ้น

9.5 ข้อมูลการลงพื้นที่โครงการการศึกษาความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจังหวัดชลบุรี ณ สำนักงานยุติธรรม

9.5.1 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ข้อเสนอจากที่ประชุม
2. ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของการดำเนินงานมาตรการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละขั้นตอน
3. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา
4. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

9.5.2 รายนามและตำแหน่งผู้เข้าประชุม

1. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี จำนวน 2 ท่าน
2. ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง/เรือนจำกลางชลบุรี
3. รองอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัดชลบุรี
4. พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ
5. พนักงานคุมประพฤติชำนาญการ

9.5.3 ผลสรุปโดยภาพรวมประเด็นจากที่ประชุม

ตารางที่ 9.12 สรุปผลที่ได้จากการประชุมในวันที่ 28 สิงหาคม 2560¹ ผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นโดยรวมว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีความคุ้มค่าด้วยเหตุผลในหลายๆ ประการ โดยมีข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีความเห็นว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยวิธีการไกล่เกลี่ยมีประโยชน์ในการช่วยลดคดีต่างๆ เพื่อไม่ให้ขึ้นสู่ศาล แต่ในปัจจุบันการไกล่เกลี่ยยังไม่มีกฎหมายรองรับให้กับสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ทำให้ผลการไกล่เกลี่ยไม่สามารถนำไปบังคับคดีได้ อีกทั้ง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดยังไม่มีอำนาจในการบังคับให้คู่กรณีได้เข้ามาไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยจึงต้องอาศัยความสมัครใจของคู่กรณีเป็นหลัก และในปัจจุบันถึงแม้จะมีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในการระงับข้อขัดแย้ง แต่ก็ยังพบว่า มีผู้ที่กระทำผิดที่กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงจำนวนมากยังคงต้องถูกคุมขัง

การให้ความช่วยเหลือการประกันตัวชั่วคราว สำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้มีการตั้งเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือในด้านนี้คือ ผู้ที่จะได้รับการช่วยเหลือจะต้องเป็นผู้ต้องขังที่ยากไร้ (ความยากไร้

¹ ตัวอย่างการคำนวณต้นทุนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกของจังหวัดชลบุรี สามารถดูรายละเอียดได้ในบทที่ 2

พิจารณาจากดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ทางคดี, ประวัติการมีคดีต่างๆ ของผู้ต้องขังในอดีต เป็นต้น) ส่วนคดีที่จะไม่มีการช่วยเหลือในการประกันตัวชั่วคราว คือ คดีการพนัน+คดีความมั่นคง+คดียาเสพติด (ยกเว้นกรณียาเสพติดที่ถูกศาลพิพากษาว่าจำเลยถูกยึดเยียดข้อกล่าวหา)

สำนักงานคุมประพฤติ มีความเห็นว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในปัจจุบันยังมีไม่มากและไม่ก่อให้เกิดผลเท่าที่ควร เพราะปัจจุบันไม่มีกฎระเบียบออกมารองรับให้กับสำนักงานคุมประพฤติ ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในทางกฎหมายเพื่อให้เกิดผลได้

ในส่วนของมาตรการการบำบัดฟื้นฟูโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ในปัจจุบัน พบว่าคนส่วนใหญ่ที่จำเป็นจะต้องได้รับการฟื้นฟูทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเข้ารับบริการที่บ้านกึ่งวิถี ทำให้มาตรการการฟื้นฟูโดยใช้บ้านกึ่งวิถียังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร

สำนักงานคุมประพฤติ มีความเห็นต่อการดำเนินการเพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้ว ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำว่า ในปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปแล้ว แล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีกคิดเป็นร้อยละ 22 เนื่องจากในปัจจุบันถึงแม้จะมีการตรวจวัดมาตรฐานในการจัดโปรแกรมการบำบัดทุกๆ 3 ปี และพบว่ามาตรฐานการบำบัดเป็นไปตามหลักวิชาการ แต่ก็ยังมีผู้กลับมากระทำผิดซ้ำ เป็นเพราะเหตุผลหลายประการ เช่น ต้นทุนในด้านต่างๆ ของผู้ต้องขังนั้นมีไม่เท่ากัน, กระบวนการของการจัดโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูในแต่ละหน่วยบริการมีมาตรฐานไม่เท่ากัน, จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีมากเกินไปไม่สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่ดูแลการบำบัดฟื้นฟู ทำให้การฟื้นฟูไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เป็นต้น

กรมราชทัณฑ์ มีความเห็นว่า ในปัจจุบันการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร พิจารณาจาก ตัวเลขของผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างดำเนินคดีอาญา ที่ไม่ใช่คดีร้ายแรงจำนวนมาก ซึ่งราชทัณฑ์มองว่าหากกระบวนการไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพ จำนวนคดีอาญาที่มีความผิดไม่มากที่อยู่ระหว่างดำเนินคดีควรมีไม่เกิน 10,000 คดี

กรมราชทัณฑ์ ยังมีความเห็นเห็นว่า สถานที่บำบัดยาเสพติดสำหรับผู้ติดยาเสพติดเพศหญิงยังคงมีจำนวนน้อย ถึงแม้ในปัจจุบัน จะมีผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเพศหญิงจำนวนไม่มาก แต่หาสถานที่ที่จะส่งตัวไปบำบัดได้ค่อนข้างยากและรับผู้ต้องขังได้จำนวนน้อย

ด้านการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทางกรมราชทัณฑ์มีความเห็นว่าการนำอุปกรณ์ดังกล่าวมาใช้มักประสบปัญหาในด้านความผิดพลาดของสัญญาณอยู่บ่อยครั้ง และใช้ได้ผลในบางกรณีเท่านั้น

อัยการ มีความเห็นว่าเป็นว่า ในปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญายังไม่ได้มีผลบังคับใช้ ส่งผลให้ ในบางคดีที่ ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เงินค่าเสียหาย และไม่ติดใจผู้กระทำผิดแล้ว แต่สุดท้ายคดีก็ยังคงต้องเข้าสู่ระบบและขึ้นสู่ศาลอยู่ดี แทนที่คดีจะจบลงในชั้นอัยการ

อัยการมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การที่มีพระราชบัญญัติฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เป็นการช่วยลดคดีไม่ให้ขึ้นสู่ศาลมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าหากผู้ที่เข้ารับการบำบัดมีผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจ ทางฝ่ายอัยการก็จะเป็นฝ่ายยุติการดำเนินคดี

อัยการมีข้อเสนอแนะว่ามาตรการยุติธรรมทางเลือกควรนำไปใช้กับคดีอาญาที่ผู้กระทำผิดมีเจตนาที่ไม่ร้ายแรง เช่น คดีลักทรัพย์ ที่ผู้กระทำผิดมีเจตนากระทำผิดเพราะมีสาเหตุจาก การได้รับผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างกะทันหัน จึงก่อเหตุลักทรัพย์ ไม่ได้ทำไปเพราะต้องการทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย แต่ด้วยความที่เป็นคดีอาญา ทำให้ผู้กระทำผิดถูกบันทึกประวัติความผิด ทำให้ผู้กระทำผิดขาดโอกาสในทางสังคมหลายประการเมื่อมีการพ้นโทษออกไป โดยเฉพาะโอกาสในการทำงานทำ

9.5.4 ข้อสรุปที่ได้จากที่ประชุมในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านที่ 1. ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

ตารางที่ 9.12 ผลดี ผลเสีย จุดแข็ง และจุดอ่อนในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา

หน่วยงาน	การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้กับคดีอาญา			
	ผลดี	ผลเสีย	จุดแข็ง	จุดอ่อน
สำนักงานยุติธรรม จังหวัดชลบุรี	ช่วยลดปริมาณคดีต่างๆ เพื่อไม่ให้ขึ้น สู่ศาล			
สำนักงานคุม ประพฤติ	ก่อให้เกิดความสมานฉันท์และสร้าง ความสัมพันธ์อันดีให้กับคู่กรณี			ต้นทุนที่ใช้ในการคุมประพฤติผู้ต้องขังต่อ คนมีจำนวนน้อยมากอยู่ที่ 35 บาท และไม่ สามารถจัดกิจกรรมให้กับทุกคนได้
ฝ่ายราชทัณฑ์				1. การใช้ยุติธรรมทางเลือกโดยการไกล่ เกลี่ยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 2. การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว มาใช้ยังประสบปัญหาในด้านสัญญาณ และใช้ไม่ได้ผลกับทุกคน
อัยการ	เป็นการช่วยลดจำนวนคดีให้มีการขึ้น สู่ศาลที่น้อยลง	1.การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมี ส่วนทำให้คนขาดจิตสำนึกในความผิดที่ได้ กระทำลงไปและมีโอกาสในการที่จะ กลับไปกระทำผิดซ้ำ		

ด้านที่ 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงมาตรการยุติธรรมทางเลือก

1. ควรมีกฎระเบียบรองรับให้กับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและสำนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้ผลการไกล่เกลี่ยซึ่งสามารถนำไปใช้บังคับคดีและนำไปใช้ปฏิบัติในทางกฎหมายเพื่อให้เกิดผลได้
2. ควรเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ โดยเริ่มจากการป้องกันที่ครอบครัวและชุมชนเป็นอันดับแรก เช่น มีการจัดโปรแกรมอบรมให้กับผู้ที่จะสมรสว่าให้วางแผนครอบครัวและทราบแนวทางที่เหมาะสมในการอบรมดูแลบุตรอย่างไรเพื่อให้เติบโตมาเป็นคนดีในสังคม เป็นต้น
3. ในปัจจุบันการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ยังไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ต้องขังและญาติของผู้ต้องขังเท่าที่ควร ควรจะมีการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังและญาติของผู้ต้องขังที่มีต่อบ้านกึ่งวิถี โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องว่า การมารับบริการที่บ้านกึ่งวิถีจะมีประโยชน์และส่งผลดีต่อตัวผู้ต้องขังได้อย่างไร
4. มาตรการยุติธรรมทางเลือกควรนำไปใช้กับคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนาที่ไม่ร้ายแรง เช่น คดีลักทรัพย์ที่ผู้กระทำความผิดมีเจตนากระทำความผิดเพราะมีสาเหตุจาก การได้รับผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างกะทันหัน จึงก่อเหตุลักทรัพย์ ไม่ได้ทำไปเพราะต้องการทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย แต่ด้วยความที่เป็นคดีอาญาทำให้ผู้กระทำความผิดถูกบันทึกความผิดไว้เป็นประวัติ มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดโอกาสในทางสังคมหลายประการเมื่อมีการพ้นโทษออกไป โดยเฉพาะโอกาสในการหางานทำ
5. สำหรับโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง หน่วยบริการต่างๆ ควรมีกระบวนการจัดการโปรแกรมบำบัด ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการบำบัดฟื้นฟูควรมีปริมาณที่สอดคล้องกับจำนวนผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อที่จะส่งผลให้การบำบัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดอัตราที่ผู้กระทำความผิดเมื่อพ้นโทษออกไป จะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

9.5.5 สรุป

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกจังหวัดชลบุรี ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี ได้ข้อสรุปว่าผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานต่างๆ มีความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีความคุ้มค่าด้วยเหตุผลในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ก่อให้เกิดความสมานฉันท์และสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อคู่กรณี แต่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้ก็ยังมีจุดอ่อนบางประการ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่มีกฎระเบียบรองรับและยังไม่มีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีส่วนทำให้คนที่ขาดจิตสำนึกกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และต้นทุนที่ใช้ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อคนผู้กระทำความผิดมีจำนวนน้อย จึงทำให้ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมให้กับผู้กระทำความผิดแต่ละคนได้ นอกจากนี้ยังควรมีการปรับปรุงมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยการ ควรมีกฎหมายรองรับการทำงานให้กับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและสำนักงานคุมประพฤติ ควรเน้นการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ควรมีการดำเนินการเพื่อปรับทัศนคติของผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขังที่มีต่อบ้านกึ่งวิถีเนื่องจากการบำบัดฟื้นฟูโดยใช้บ้านกึ่งวิดียังไม่เป็นที่ยอมรับ ควรนำ

มาตรการยุติธรรมทางเลือกไปใช้กับคดีอาญาที่ผู้กระทำผิดมีเจตนาไม่ร้ายแรง เช่น คดีลักทรัพย์ เป็นต้น

บทที่ 10

การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับกระบวนการยุติธรรม ทางอาญากระแสหลักและข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

10.1 มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรม ชุมชน การไกล่เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาล

10.1.1 ความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ

ความคุ้มค่าและผลตอบแทนในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาล การไกล่เกลี่ยเป็นการหาข้อสรุป ข้อยุติและสร้างความพึงพอใจให้กับคู่กรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นแก่ทั้งสองฝ่าย ประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก การไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นในชั้นยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่สามารถไกล่เกลี่ยกันตั้งแต่การนัดหมายครั้งแรก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาทของคนในชุมชนหรือคนในครอบครัว เช่น เรื่องที่ดิน มรดก เงินกู้ เป็นต้น การไกล่เกลี่ยโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคีและเกิดความเข้มแข็ง การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนจะเป็นคดีที่สามารถยอมความกันได้ พนักงานสอบสวนจะมุ่งเน้นให้คู่กรณีได้มีการไกล่เกลี่ยกันก่อน ก่อนที่จะดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป ซึ่งถ้าหากไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก การไกล่เกลี่ยในชั้นอัยการจะเป็นคดีอาญาที่ยอมความกันได้ ในชั้นอัยการจะมีระยะเวลาค่อนข้างจำกัดเนื่องจากฝ่ายชั้นพนักงานสอบสวนมาแล้วและต้องให้อยู่ในกำหนดการฝากขังจึงต้องเร่งสั่งคดี ดังนั้นการเรียกคู่กรณีมาไกล่เกลี่ยจะมีเวลาสั้น แต่ก็สามารถระงับข้อพิพาทได้ส่วนหนึ่ง สำหรับการไกล่เกลี่ยในชั้นศาล สามารถไกล่เกลี่ยได้ทั้งคดีอาญาที่ยอมความกันได้และคดีแพ่ง ซึ่งผลการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลส่วนใหญ่จะสามารถไกล่เกลี่ยกันได้ เนื่องด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลได้รับความเชื่อถือจากคู่กรณี เช่นในชั้นอัยการคู่กรณีไม่ยินยอมจะต้องต่อสู้ทางคดีจนถึงที่สุดแต่เมื่อถึงชั้นศาลจะยินยอมผ่อนตามที่ศาลให้ไกล่เกลี่ย จะเห็นว่าความคุ้มค่าของมาตรการไกล่เกลี่ยไม่ว่าจะดำเนินการในชั้นใดผลตอบแทนที่ได้คือ การประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งของผู้กระทำผิดและงบประมาณภาครัฐ ลดผลกระทบทางจิตใจในการตัดสินคดีที่มีผู้ชนะคดีและผู้แพ้อคดี และการลดจำนวนปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในด้านเศรษฐศาสตร์จะพบว่า การหันเหคดีออกจากกระแสหลักโดยมาใช้มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่

เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการและชั้นศาลนั้นจะช่วยลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ผลการศึกษาพบว่า การหันเหคือออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยมาใช้**มาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**ในชั้นยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยในชั้นศาลนั้นจะช่วยลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ร้อยละ 25.4 และการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชนสามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ร้อยละ 81.62

สำหรับตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการไกล่เกลี่ยสมควรเป็นการเปรียบเทียบร้อยละของคดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จเทียบกับจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ทั้งหมดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับร้อยละของคดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยพบว่า คดีที่มีการไกล่เกลี่ยสำเร็จในชั้นศาลคิดเป็นร้อยละ 50.13 ของคดีทั้งหมดที่มีการไกล่เกลี่ย ในกรณีของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดพิษณุโลก ข้อพิพาทที่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและสำเร็จในชั้นยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 71.56 อย่างไรก็ตาม **ข้อพึงระวังในการตีความ**ข้อมูลทั้งสองชุดนี้ คือ ตัวเลขนี้มีข้อจำกัดในการตีความเนื่องจากลักษณะของคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอาจมีบางส่วนที่แตกต่างกับคดีที่ไกล่เกลี่ยในชั้นศาล

10.1.2 จุดแข็ง จุดอ่อนของมาตรการการไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จุดแข็ง

- เกิดประโยชน์เชิงประจักษ์แก่ชุมชน คือ เป็นการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ชะลอสถานการณ์ความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย
- ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล สามารถระงับข้อพิพาททางอาญา และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม
- ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร รวมถึงลดค่าใช้จ่ายของประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย
- ลดความบาดหมางระหว่างโจทก์และจำเลย โดยมีแนวทางการชดเชยค่าเสียหายร่วมกัน
- ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาทำให้คู่กรณีกลับไปอยู่ในสังคมได้ตามปกติ โดยไม่ติดใจหรือโกรธแค้นกัน และคู่กรณีไม่เสียเวลาในการเข้ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

จุดอ่อน

- ประชาชนไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย ขั้นตอนต่างๆ ทำให้ประชาชนไม่เลือกที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือไม่ทราบว่ามีการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

- หากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถไกล่เกลี่ย และตกลงกันได้ ในกรณีความรับผิดชอบความ ได้มีผลทำให้สิทธิการดำเนินคดีอาญาจะยับยั้งอย่างเดียวน่าจะมีกฎหมายรองรับภายหลัง จากการที่ไกล่เกลี่ยกันได้ว่า คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร ละเมิดข้อตกลงผลเป็น อย่างไร โดยไม่มีมาตรการตรวจสอบควบคุมหรือดูแลข้อตกลงจากฝ่ายรัฐ
- การใช้ยุติธรรมทางเลือกคนกลางที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยต้องมีความยุติธรรมเที่ยงตรงไม่ให้ เกิดปัญหาข้อที่ 3 ซึ่งถ้าเกิดปัญหาที่คู่ความหรือสังคมไม่เชื่อถือการตัดสินของยุติธรรม ทางเลือกก็จะทำให้คดีกลับมาสู่กระแสหลักเหมือนเดิม
- การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความเชื่อมโยง
- ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญและตระหนักถึงประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรม ทางเลือก
- มีข้อติดขัดทางด้านกฎหมาย ทำให้บางหน่วยงานไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ทันที และขาด แคลนบุคลากรที่มีความสามารถในทางกฎหมายและไกล่เกลี่ย

10.2 มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขัง ยากไร้

10.2.1 ความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ

ความคุ้มค่าและผลตอบแทนมาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกัน ตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ นั้น กล่าวได้ว่าเป็นการอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้า พนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนด และเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็น เวลานานเกินกว่าจำเป็น ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนที่ยังไม่รู้ว่ามีผิดหรือถูกก็เป็นแนวคิดที่ดีในแง่ของ สังคมด้วยที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนอาจมีภาระดูแลครอบครัว ซึ่งการปล่อยตัวชั่วคราวก็เพื่อ ประโยชน์ของเขาในการต่อสู้คดี เพราะจะได้มีทั้งเวลาและมีสติในการรวบรวมข้อมูลพยานหลักฐาน ต่างๆ ถ้าหากเขาอยู่ในคุกจะไม่มีเวลาหาข้อมูลพยานหลักฐานมาต่อสู้คดีได้เลย นอกจากนี้แล้วหาก ศาลพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว จะเป็นการช่วยลดภาระของทางเรือนจำในการดูแลผู้ต้องขัง หรือไม่นั้น ส่วนตัวเห็นว่าเป็นการดี เป็นการช่วยเหลือทางเรือนจำได้อีกทางหนึ่ง เพราะหากไม่มีเงิน หรือหลักทรัพย์มาวางประกัน ก็ต้องติดคุกอย่างเดียว ถึงเวลาคุกก็เต็ม

ยกตัวอย่างความคุ้มค่าและผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากมาตรการนี้ เช่น กรณีพนักงานเก็บขยะ ของ กทม. รายหนึ่ง มีรายได้ 7,000 บาทต่อเดือน มีลูกและภรรยา มีอาชีพแยกขยะขายเป็นรายได้ เสริม วันหนึ่งในกองขยะมีซีดี 83 แผ่น เขานำไปขายข้างถนน โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงถูกจับกุมและ ถูกดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นซีดีจำหน่าย โดยไม่ได้รับอนุญาต จึงถูกจำคุกทำให้เสียงาน เสียเวลา และ

ยังต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อใช้ต่อสู้คดี (ถูกจับแล้วไม่มีเงินเสียค่าปรับ) ถ้าไม่มีเงินจะต้องติดคุกแทนค่าปรับจนกระทั่งหมดคดีความ เขาถูกตัดสินว่ามีความผิดจริงและถูกดำเนินคดี แต่ก็ต้องจ่ายค่าประกันตัว 200,000 บาท เพื่อจะได้ออกมาข้างนอกมาดูแลลูกต่อไป ตอนนั้นเขาคิดว่าจะต้องติดคุกอย่างแน่นอน เนื่องจากไม่มีทรัพย์สินที่จะนำมาจ่ายค่าปรับ เมื่อกองทุนยุติธรรมรู้เรื่อง จึงอนุมัติหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวจำนวน 240,000 บาท ทั้งในศาลชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ทำให้สามารถกลับมาทำหน้าที่พ่อและดูแลครอบครัวและรักษางานที่ทำไว้ได้ ในขณะนั้นมีคนบริจาคเงินช่วยเหลือเขาจำนวนมาก เขาก็ยังแบ่งเงิน 20,000 บาทเพื่อมา บริจาคที่กองทุนยุติธรรม 20,000 บาท เพื่อสมทบช่วยเหลือบุคคลอื่นต่อไป จะเห็นว่าขั้นตอนการขอความยุติธรรมนั้นล้วนมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น นอกจากเกิดความเจ็บปวดในจิตใจของผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ยังจะต้องเสียเงินที่เก็บสะสมมาอีกด้วย

เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในด้านเศรษฐศาสตร์จะ การใช้มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้ นั้น จะช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ซึ่งพบว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดต้นทุนไปได้ถึงร้อยละ 46.58

ด้านตัวชี้วัดประสิทธิภาพของมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกันควรใช้ตัวชี้วัดร้อยละของผู้ที่วางหลักประกันด้วยตนเองแล้วหลบหนีเมื่อเทียบกับจำนวนผู้วางหลักประกันทั้งหมด เทียบกับร้อยละของผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันแล้วหลบหนีเทียบกับจำนวนผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์หลักประกันทั้งหมด โดยข้อมูลย้อนหลัง 3 ปีจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (ณ วันที่ 30 กันยายน 2560) แสดงให้เห็นว่ามีผู้ได้รับการช่วยเหลือจำนวน 2,739 ราย และมีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราวจำนวน 15 ราย คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.55 ของผู้ได้รับความช่วยเหลือทั้งหมด

ข้อมูลจากสำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า สถิติตั้งแต่ปี 2555-2558 มีจำเลยที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี ประมาณ 27,000 ราย คิดเป็นประมาณ 6,750 รายต่อปี โดยในปี 2558 มีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา (ค้างมา+รับใหม่) จำนวน 1,580,866 คดี คิดเป็นอัตราการหลบหนีเท่ากับร้อยละ 0.43

หากเปรียบเทียบอัตราการหลบหนีที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะเห็นได้ว่ามีอัตราที่ค่อนข้างต่ำและใกล้เคียงกัน โดยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนีประมาณ 5 คน ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใน 1,000 คดีจะมีผู้หลบหนี 4 คน จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งสองแนวทางมีประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกัน

10.2.2 จุดแข็ง จุดอ่อนของมาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวแก่ผู้ต้องขังยากไร้

จุดแข็ง

- เป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม เพื่อรองรับช่วยเหลือคนยากจนอย่างเป็นระบบและสร้างโอกาสให้ประชาชนที่ยากจนได้เข้าถึง “ความยุติธรรม”
- เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีฐานะยากจนได้มีโอกาสต่อสู้คดีเพื่อความยุติธรรมโดยเสมอภาค และเป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปตัว “เงิน” ของกองทุนยุติธรรมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม โดยมีกองทุนยุติธรรมซึ่งเป็นกลไกอย่างเป็นทางการเป็นอีกหนึ่ง
- การใช้งบประมาณในการประเมินความเสี่ยงปล่อยตัวชั่วคราว จะสามารถลดงบประมาณดูแลผู้ต้องขังลง (ลดลงร้อยละ 10 ต่อคน)

จุดอ่อน

- การใช้มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวชั่วคราว อาจนำมาซึ่งปัญหาความไม่เสมอภาคในการปล่อยตัวชั่วคราว ปัญหานายประกันอาชีพ ปัญหาการหลบหนีประกันของผู้ต้องหาหรือจำเลย ปัญหาการบังคับคดีกับหลักประกัน เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาโดยไม่จำเป็น และไม่สามารถต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้อย่างเต็มที่
- ระยะเวลาพิจารณาเพื่อการอนุมัติให้การช่วยเหลือนั้นใช้ระยะเวลานาน แม้ว่าจะสามารถยื่นคำร้องได้ที่สำนักงานยุติธรรมของจังหวัด แต่การพิจารณาอนุมัติความช่วยเหลือนั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางที่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้เกณฑ์การพิจารณาให้ความช่วยเหลือนั้นค่อนข้างกว้าง
- ระยะเวลาที่ยาวนาน รวมถึงการเข้าถึงของชาวบ้านที่มีต่อการใช้มาตรการการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้การสงเคราะห์หลักประกันตัวชั่วคราวยังน้อยและไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ไม่มีการยื่นเรื่องเพื่อขอความช่วยเหลือ เพราะแม้ว่าโดยขั้นตอนในการยื่นเรื่องจะไม่มี ความยุ่งยาก แต่จะได้รับการอนุมัติหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งความล่าช้านี้ส่งผลให้ญาติไม่คอยยื่นไป บางครั้งยื่นเอกสารไปแล้วไม่มีความคืบหน้าเลยว่าจะได้เมื่อไหร่หรือจะอนุมัติหรือเปล่า ญาติผู้ต้องหาจึงเลือกไปหากันเอง รวบรวมทรัพย์สินจากญาติพี่น้อง ถ้าไม่มีก็ไม่ประกันตัว เพราะในคดีความมั่นคงหลักทรัพย์ที่ใช้ประกันตัวอย่างต่ำคือหกแสนบาท เป็นต้น
- งบประมาณ เพราะทุกวันนี้รัฐบาลจัดเงินมาให้เพียงปีละ 30 ล้านบาทเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจะเข้าไปช่วยเหลือผู้เดือดร้อนทั่วประเทศได้ ฉะนั้นหากเป็นไปได้ รัฐบาลจำเป็นต้องหางบประมาณมาอุดหนุนเพิ่มมากขึ้นเพื่อที่จะได้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานในปัจจุบันและอนาคต

10.3 มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

10.3.1 ความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ

ความคุ้มค่าของการดำเนินการมาตรการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อแก้ไขปัญหาคriminality ซึ่งผู้เสพยาเสพติดเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่จะต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพให้สามารถเลิกเสพยาเสพติด กลับคืนสู่สังคมครอบครัว ประกอบอาชีพได้ ซึ่งที่ผ่านมาในการแก้ไขปัญหาคriminality ที่ตัวผู้เสพยาเสพติด ที่จะต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและเมื่อผ่านการฟื้นฟูแล้วก็กลับไปอยู่ในชุมชนที่ยังมีสภาพแวดล้อมเดิมๆ มีปัญหาคriminality ของยาเสพติดในพื้นที่ ประกอบกับไม่มีอาชีพว่างงาน ทำให้มีโอกาสสูงที่จะกลับไปเสพยาเสพติดหรือเป็นผู้จำหน่าย ยาเสพติด ดังนั้นนอกจากที่จะให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการฟื้นฟู ครอบครัวจะต้องมีส่วนร่วมสำคัญในการเข้ามาช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่บุคคลในครอบครัว จึงจะทำให้การแก้ไขปัญหาคriminality ประสบความสำเร็จ มีหลายครั้งที่ผู้ที่เคยเข้ารับการฟื้นฟูแล้ว เข้ามาสู่กระบวนการนี้อีกและมีซ้ำแล้วซ้ำอีกหลายครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ผ่านการฟื้นฟูแล้วเมื่อกลับไปคืนสู่สังคมที่ยังมีปัญหา ครอบครัวญาติพี่น้องขาดการดูแลเอาใจใส่จะมีโอกาสสูงที่จะกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้ง ซึ่งในความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ จังหวัดชลบุรี เห็นว่าในจำนวนผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 10 คน มีจำนวน 3 คน ที่สามารถเลิกยาเสพติดและไม่กลับไปเสพ ยาเสพติดอีก ดังนั้นความคุ้มค่าอาจจะต้องมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาคriminality ผู้เสพยาเสพติด สามารถลดจำนวนผู้ต้องหาคriminality ที่เป็นผู้เสพยาเสพติดที่จะเข้าสู่เรือนจำในส่วนของการฟื้นฟู ก็จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพให้ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายมากขึ้น นอกจากนี้ต้องมองถึงความคุ้มค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางอ้อมของผู้ที่ได้รับการฟื้นฟู เพราะจะช่วยลดปัญหาสังคม ตัดวงจรยาเสพติดอีกทางหนึ่ง

เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในด้านเศรษฐศาสตร์จะพบว่า การใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก ช่วยให้ผู้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ร้อยละ 17.8

สำหรับประสิทธิภาพของมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องหาคriminality ที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 ข้อมูลจากกรมคุมประพฤติแสดงให้เห็นว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำ (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60) ของผู้ที่ผ่านมาตรการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดคิดเป็นร้อยละ 14.37 ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด (หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ย 3 ปีระหว่างปี 58-60 ของกรมคุมประพฤติ)

10.3.2 จุดแข็ง จุดอ่อนของมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก

จุดแข็ง

- การคัดกรองผู้กระทำความผิดในฐานความผิดเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นการลดจำนวนคดีไม่ให้อายุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก อีกทั้งผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วย มิใช่อาชญากร จึงต้องเข้าสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
- ลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ ที่มีความผิดฐานเสพยาเสพติด มาสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูแทนการลงโทษจำคุก
- ผู้ต้องหาที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะไม่มีประวัติต้องโทษทางคดีที่สามารถที่จะกลับไปใช้ชีวิตหรือประกอบอาชีพได้

จุดอ่อน

- กระบวนการคัดกรองในชั้นพนักงานสอบสวนยังไม่สามารถแยกแยะระหว่างผู้เสพและผู้จำหน่ายยาเสพติดได้ดีพอ ซึ่งบางกรณีเป็นผู้จำหน่ายที่มีไว้เพื่อจำหน่ายและเข้ามาสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูซึ่งอาจจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกจากสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติด
- การบำบัดฟื้นฟูเกิดขึ้นที่ตัวผู้เสพยาเสพติด แต่เมื่อกลับไปสู่ชุมชนในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่มีปัญหาเสพยาเสพติด จะมีส่วนทำให้ผู้ที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูกลับไปติดยาเสพติดอีก และถ้าหากไม่มีงานทำไม่มีอาชีพจะทำให้กลับเข้าสู่เครือข่ายยาเสพติดที่ทั้งจำหน่ายและเสพยาเสพติด สุดท้ายจึงกลับเข้ามาสู่กระบวนการเข้ารับการฟื้นฟูฯ อีกครั้ง ซึ่งที่ผ่านมาก็มีจำนวนมากที่เข้ารับการฟื้นฟูฯ หลายครั้ง
- การฝึกอาชีพให้กับผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ยังไม่ตรงกับความต้องการและทางกรมคุมประพฤติก็ไม่สามารถจัดฝึกอาชีพได้ตามที่ความต้องการทั้งหมด นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ก็ไม่ได้ใส่ใจเท่าที่ควรหรือเมื่อได้รับการฝึกอาชีพและได้รับการปล่อยตัวก็ยังไม่สามารถกลับไปประกอบอาชีพได้เพราะต้องมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ
- ปัญหาในการติดตามผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้มารายงานตัวเนื่องจากบริบทของพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีทั้งเขตพื้นที่การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ทำให้มีประชากรแฝงเข้ามาทำงานในพื้นที่จำนวนมาก จึงไม่สามารถที่จะติดตามได้จากการสอบถามผู้นำชุมชนหรือเพื่อนบ้าน เนื่องจากจะเป็นบ้านเช่าอาศัย ไม่ได้มีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ทำให้การติดตามตัวกระทำได้อย่างยาก

10.4 มาตรการการบังคับโทษโดยการใช้น้ำกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ

10.4.1 ความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ

มาตรการการบังคับโทษโดยการใช้น้ำกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ บ้านกึ่งวิถี คือ บ้านสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่กรมคุมประพฤติจัดตั้งขึ้นหรือสถานที่ของเอกชนที่ได้รับการรับรองจากกรมคุมประพฤติให้เป็นบ้านกึ่งวิถี โดยผู้เข้ารับบริการจะเป็นผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดในทุกภารกิจของกรมคุมประพฤติที่มีความสมัครใจเข้ามาอยู่ในความดูแลของบ้านกึ่งวิถี โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือมีแต่ไม่สามารถกลับไปพักอาศัยอยู่ได้หรือที่สำนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร บ้านกึ่งวิถีจะมีคณะกรรมการทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากบ้านกึ่งวิถี ผู้แทนจากชุมชน และให้ผู้แทนจากสำนักงานคุมประพฤติเป็นกรรมการและเลขานุการ ที่ผ่านมาบ้านกึ่งวิดียังไม่ได้รับการตอบรับจากผู้กระทำผิดที่อยู่ภายใต้การดูแลของ กรมคุมประพฤติ เนื่องจากบ้านกึ่งวิถีที่ทางกรมคุมประพฤติดำเนินการนั้นจะมีลักษณะเป็นการทำโครงการร่วมกับชุมชนโดยมีวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมเป็นบ้านกึ่งวิถีสำหรับเป็นที่พักอาศัยของผู้กระทำผิด ทั้งนี้ทางกรมคุมประพฤติจะลงไปทำโครงการกับชุมชนและขอความร่วมมือในการใช้สถานที่ เช่น วัด สถานปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของคนในชุมชนมาประกอบในการดำเนินการ ซึ่งทางวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมยินดีที่จะช่วยเหลือ การใช้วัดหรือสถานปฏิบัติธรรมให้ผู้กระทำผิดไปพักอาศัยทางสถานที่ที่จะจัดหาอาหารรวมถึงการฝึกปฏิบัติการนั่งสมาธิ การปฏิบัติธรรม ซึ่งจะช่วยกล่อมเกลาลดจิตใจของผู้กระทำผิดได้ นอกจากนี้ก็จะได้ฝึกอาชีพ ช่วยงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดและสถานปฏิบัติธรรม รวมทั้งรับจ้างทำงานภายในชุมชนโดยได้รับค่าตอบแทน จะเห็นว่ามาตรการการบังคับโทษโดยการใช้น้ำกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ จะเป็นมาตรการที่ช่วยเหลือผู้กระทำผิดที่ไม่มีที่พักอาศัยหรือญาติไม่พร้อมที่จะรับไปดูแลซึ่งกรมคุมประพฤติเองจะดำเนินการในส่วนนี้ ที่ผ่านมามีผู้กระทำผิดที่เข้าไปอาศัยบ้านกึ่งวิถีน้อยมากหรือไม่มี เพราะโดยส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดจะกลับไปอยู่กับครอบครัว ไม่อยากอยู่ที่วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม ดังนั้นความคุ้มค่าหรือผลตอบแทนที่ได้จากมาตรการนี้ จะยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจนมากนัก แต่เบื้องต้นคือการช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย ด้านอาหาร ด้านการทำงานเพื่อมีรายได้และการใช้ธรรมะมาฝึกด้านจิตใจ

เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในด้านเศรษฐศาสตร์จะพบว่า การใช้มาตรการการบังคับโทษโดยการใช้น้ำกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำนั้นจะช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินการลงได้ ซึ่งพบว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสามารถลดต้นทุนไปได้ถึงร้อยละ 18.6

ตัวชี้วัดที่เหมาะสมที่ใช้วัดประสิทธิภาพของมาตรการการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี ควรเป็นการเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เข้าช่วยสามารถใช้บริการของบ้านกึ่งวิถีได้แต่ไม่ได้ใช้เทียบกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี โดยหากเป็นกรณีของคดีอาชญากรรม

ประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าวจะต้องพิจารณาจากอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนผู้ต้องหา คดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักกับอัตราการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนที่ใช้บริการบ้านกึ่งวิถี แม้ว่าจะมีข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงให้เห็นว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักคิดเป็นร้อยละ 27.34 แต่ไม่มีข้อมูลของบ้านกึ่งวิถีที่จะนำมาเปรียบเทียบว่ามีอัตราการกระทำผิดซ้ำเท่าใด

10.4.2 จุดแข็ง จุดอ่อนของมาตรการการบังคับโทษโดยการใช้บ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุก ในเรือนจำ

จุดแข็ง

- ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดที่ไม่มีที่พึ่งหรือครอบครัว ญาติยังไม่พร้อมที่จะรับไปอยู่อาศัย ให้ได้มีที่พักอาศัย ได้รับอาหาร และสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต
- ได้รับการฝึกอาชีพและกิจกรรมในการปรับตัวเข้าสู่ครอบครัวและสังคม

จุดอ่อน

- ไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้กระทำความผิด เนื่องจากสถานที่ที่ใช้เป็นบ้านกึ่งวิถีเป็นวัดหรือสถานปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องการที่จะมาอยู่ในบ้านกึ่งวิถี
- สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มีครอบครัว ญาติ พี่น้อง จึงได้รับการช่วยเหลือดูแลจากครอบครัวและญาติ
- ขาดงบประมาณในการสนับสนุนจากภาครัฐ บ้านกึ่งวิถีจะเป็นโครงการที่กรมคุมประพฤติขอความร่วมมือจากชุมชน วัดและสถานปฏิบัติธรรมในการดำเนินโครงการ

10.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก

แม้ว่าเนื้อหาในส่วนที่ 10.1 ถึง 10.4 ได้แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมแล้วกระบวนการยุติธรรมทางเลือกรมีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นเช่นนั้นเสมอไป และก็ได้หมายความว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกรจะเหมาะสมกับทุกประเภทคดี เพราะยังมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักมีความคุ้มค่ามากกว่าก็ได้ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ 1) ลักษณะของคดี 2) ลักษณะของผู้กระทำความผิด 3) ความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และ 4) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

- 1) **ลักษณะของคดี** แม้จะเป็นคดีความผิดประเภทเดียวกัน แต่หากสาระสำคัญของคดีมีความแตกต่างกัน เช่น ความเสียหายมีมูลค่าสูง การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกร

อาจไม่สามารถนำไปสู่ข้อยุติของคดีได้ ท้ายที่สุดก็ต้องนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งหากรวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาเทียบกับการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยตรงตั้งแต่แรก จะเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีโอกาสสำเร็จน้อย ต้นทุนรวมทั้งหมดจะสูงกว่า และไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่ากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

- 2) **ลักษณะของผู้กระทำผิด** เป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมคือการอำนวยความยุติธรรม และยังเป็นการยับยั้งป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจว่าจะใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ต้องพิจารณาถึงลักษณะของผู้กระทำผิดด้วย ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นผู้ที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาชญากรรม แต่เป็นผู้ที่เคยกระทำความผิดอื่นมาก่อน หรือพิจารณาแล้วว่า มีโอกาสจะกระทำความผิดอีก ไม่ว่าจะเป็ความผิดในคดีประเภทเดิมหรือคดีประเภทอื่น การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้วยบ้านกึ่งวิถี อาจจะไม่ได้อผลเท่ากับการคุมขังผู้กระทำผิดไว้ครบตามระยะเวลา เพราะอย่างน้อยในช่วงที่ถูกคุมขังในเรือนจำก็ไม่มีโอกาสได้กระทำผิดซ้ำอีก
- 3) **ความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง** บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักมีความรู้ความชำนาญในการทำงาน ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเป็นไปได้ว่าคดีที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะสามารถยุติคดีหรือดำเนินคดีได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ดำเนินการโดยบุคลากรที่ไม่ได้มีประสบการณ์ในด้านนี้เพียงพอ หรือไม่ได้รับการยอมรับเท่ากับบุคลากรด้านนี้โดยเฉพาะ ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่คู่ความเป็นคนในพื้นที่กับคนต่างพื้นที่ การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยศาลอาจสามารถได้ข้อยุติของคดีได้ภายในการว่าความเพียงครั้งเดียว แต่หากให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ผู้นำชุมชนอาจไม่สามารถทำให้คนต่างพื้นที่ยอมรับการไกล่เกลี่ยได้ หรืออาจต้องเวลานาน มีค่าใช้จ่ายสูง
- 4) **สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่** กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจำเป็นจะต้องใช้พลังทางสังคมเข้ามาช่วยในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยหรือการช่วยแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จึงเป็นกระบวนการที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่มีความเป็นชุมชน สมาชิกในชุมชนรู้จักกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีทุนทางสังคมสูง แต่ไม่เหมาะสมกับชุมชนที่สมาชิกในชุมชนมีความแปลกแยกกัน หรือไม่ได้ต้องจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ยกตัวอย่างเช่น มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก หากผู้รับการบำบัดฟื้นฟูได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกในชุมชนทั้งในด้านของกำลังใจ การยอมรับ และโอกาสในการกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็จะมี

ช่วยให้มาตรการดังกล่าวมีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ แต่หากชุมชนไม่ได้ให้ความร่วมมือ และผลักดันให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกในช่วงเวลาที่อยู่ระหว่างการบำบัดฟื้นฟู การเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก มีการจำคุกผู้กระทำผิดจนครบระยะเวลาของความคุ้มค่ามากกว่า และหากผู้กระทำผิดได้รับการบำบัดฟื้นฟูควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพที่เหมาะสม ก็ยิ่งช่วยให้สามารถหางานที่ดีทำได้เมื่อพ้นโทษ (โดยไม่จำเป็นต้องเป็นงานในชุมชนเดิมเสมอไป) ทำให้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ในกรณีนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักจะมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือก

10.6 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

10.6.1 ข้อเสนอแนะด้านความคุ้มค่า

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญด้านความคุ้มค่า 3 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นแรก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ ในการศึกษาพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 แนวทางสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ตั้งแต่ร้อยละ 18 ถึงร้อยละ 80 สะท้อนให้เห็นถึงความคุ้มค่าในเชิงงบประมาณ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพโดยใช้ตัวชี้วัดที่เสนอในการศึกษาครั้งนี้ แม้ผลการศึกษาในเบื้องต้นจะชี้ให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะมีประสิทธิภาพมากกว่า แต่ผลการคำนวณตัวชี้วัดเป็นการใช้ข้อมูลที่จำกัดและไม่ได้เป็นข้อมูลที่สามารถนำกระบวนการทั้งสองกระบวนการมาเปรียบเทียบกันได้ โดยสมบูรณ์ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีเก็บข้อมูล หรือมีการเก็บข้อมูลบางส่วนไว้ แต่ไม่ได้มีความละเอียดมากเพียงพอที่จะใช้ในเปรียบเทียบได้อย่างแม่นยำและเที่ยงตรง นอกจากนี้แล้วข้อมูลที่จัดเก็บยังถูกจัดเก็บในรูปแบบของเอกสารและไฟล์ข้อมูลของหน่วยงาน ไม่ได้มีการรวมไว้ในแหล่งเดียวกัน คณะผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความคุ้มค่าและดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพไว้ในระบบฐานข้อมูลกลาง Data Exchange Center¹ ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการประเมินความคุ้มค่า และประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้อย่างเป็นปัจจุบันต่อไป

¹ ระบบ DXC คือ ระบบศูนย์กลางการที่รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไว้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้การสืบค้นข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ ระบบ DXC ยังเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไปที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

ประเด็นที่สอง การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกทั้ง 4 แนวทางสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้ตั้งแต่ร้อยละ 18 ถึงร้อยละ 80 ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลตอบแทนมีค่าสูง² เพราะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินการด้านยุติธรรมทางเลือกได้รับงบประมาณน้อย เช่น ในกรณีของบ้านกึ่งวิถี จึงมีส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นสูงกว่าความเป็นจริง หากมีการปรับเพิ่มงบประมาณเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการดำเนินการแล้ว ส่วนต่างนี้จะลดลง อย่างไรก็ตาม การลดลงของส่วนต่างจะไม่ได้ส่งผลต่อข้อสรุปจากผลการศึกษาที่มากนัก เพราะต้นทุนส่วนหนึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นกับประชาชน และการให้บริการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ดีขึ้น ก็จะช่วยลดต้นทุนส่วนนี้ลง คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาความต้องการทรัพยากรและงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานเหล่านี้สามารถให้บริการประชาชนได้ดียิ่งขึ้นและช่วยแบ่งเบาภาระของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักต่อไป

ประเด็นที่สาม ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จากการประชุมกลุ่มย่อยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด พบว่า ประชาชนยังรับทราบและเข้าใจการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกน้อยมากและแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานนี้โดยตรงก็ยังไม่มีความเข้าใจไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถแนะนำประชาชนให้ใช้บริการได้ จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้มีการรับทราบถึงบริการ ตลอดจนถึงแนวทางการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการให้บริการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ทั่วถึง เพื่อจะได้ส่งเสริมให้เกิดการใช้บริการและสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งจะช่วยลดภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้งบประมาณในการดำเนินงานลดลงตามไปด้วย

10.6.2 ข้อเสนอแนะด้านประสิทธิภาพ

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญด้านประสิทธิภาพ 4 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นแรก การพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากขึ้น จากการศึกษาค้นพบว่า หน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้ในระดับพื้นที่ หากเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ข้อกฎหมาย และขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ

² จากการศึกษารายงานของธนาคารโลกพบว่า โดยภาพรวมแล้วโครงการที่ธนาคารโลกดำเนินการผลตอบแทนโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 15 ถึง 25 (World Bank, 2005) ซึ่งในการประเมินผลตอบแทนของโครงการภาครัฐนอกจากจะใช้การวิเคราะห์ผลตอบแทนสุทธิแล้ว ก็จะใช้เกณฑ์ระดับนานาชาติมาเป็นฐานในการเปรียบเทียบเพื่อประเมินว่าผลการดำเนินงานในโครงการนั้น มีผลตอบแทนเพียงใด ในกรณีของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีผลตอบแทนประมาณร้อยละ 20 ถึง 80 จึงถือได้ว่าเป็นระดับผลตอบแทนที่สูงได้

ตนเองชัดเจน ก็มักจะเกิดปัญหาในการทำงาน หรือทำให้ผู้ทำงานเกิดความไม่เชื่อมั่น จึงมีแนวโน้มที่จะเลี่ยงไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและผลักดันเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก นอกจากนี้แล้ว ความไม่เข้าใจดังกล่าวยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ที่จะเข้ามาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก จึงควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถสร้างได้ด้วยการฝึกอบรม แต่ควรจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานจริงภายใต้การดูแลของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ โดยเฉพาะ (On-the-Job Training)

ประเด็นที่สอง การพัฒนาเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดเลือกคดีว่า คดีใดสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกแล้วมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงกว่า จากการศึกษาพบว่า แม้จะเป็นคดีที่มีฐานความผิดเดียวกัน แต่โอกาสประสบความสำเร็จในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่แตกต่างกันได้ จึงควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเกณฑ์การประเมินโอกาสสำเร็จของคดี (Success Score Rating) แต่ละคดีเพื่อช่วยผู้ดำเนินการให้สามารถประเมินเบื้องต้นได้ว่า การหันเหคดีใดคดีหนึ่งไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในเชิงประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก **ประเด็นที่สาม การถอดบทเรียนจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ** จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพแตกต่างกัน จึงควรมีการถอดบทเรียนในการดำเนินการ เพื่อให้สามารถหาแนวปฏิบัติที่ดีที่จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามความวัตถุประสงค์ของแต่ละมาตรการ

ประเด็นที่สาม การคัดเลือกตัวแทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นผู้ร่วมดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ตัวแทนของภาคประชาสังคม ชุมชน และประชาชน การคัดเลือกตัวแทนจากภาคส่วนเหล่านี้ควรมีเกณฑ์ในการคัดเลือกและการประเมินศักยภาพในการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถประเมินความพร้อม รวมถึงกำหนดแนวทางการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของมาตรการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- เกียรติอนันต์ ล้วนแก้วและคณะ. (2559). การสำรวจข้อมูล/ปัจจัยที่สามารถสะท้อนความคุ้มค่าในการลงทุนของภาครัฐในการจัดตั้งหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน พร้อมจัดทำหลักเกณฑ์การจัดตั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามแผนการจัดตั้งศาลชั้นต้นและแผนกคดีในศาลยุติธรรม. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (2553). Cost Benefit Analysis เทคนิคการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ (online). <https://chirapon.wordpress.com>. 11 สิงหาคม 2559.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). นโยบายอาญา, เรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, ยุติธรรมชุมชน. ใน *กฎหมายอาญาขั้นสูง*. พิมพ์ครั้งที่ 1. : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โชคก สันติสวัสดิ์. (2554). การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนสร้างโรงงานกำจัดขยะและแปรสภาพของเหลือทิ้งจากงานก่อสร้าง ในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐกิตต์ กิตติณัฐพงศ์. (2553). วิเคราะห์ความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อฟื้นฟูสภาพอากาศในเขตควบคุมมลพิษ ของจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปริศนา มัชฌิมา และคณะ. (2555). พฤติกรรมและประสิทธิภาพการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office)ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนดุสิต. กรุงเทพฯ.
- ศุภชัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ และคณะ. (2558). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการระบบขนส่งก๊าซธรรมชาติทางท่อบนบก. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2554). **นิตินิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย**. รายงานฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 1 โครงการวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้านเศรษฐศาสตร์, มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สุมาลี จิวงมิตร์. (2546). **การบริหารการเงินเล่ม 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2554). **การศึกษาความคุ้มค่าในการผลิตก๊าซชีวภาพจากของเสียในฟาร์มสุกรภายใต้กลไกการพัฒนาที่สะอาด**. เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Aigner, D. Lovell, C.A.K and Schmidt, P. (1977) “**Formation and Estimation of Stochastic Frontier Production Function Models**”. *Journal of Econometrics*, Vol. 6: 21-37.
- Alabama Civil Justice. (2014). **ALABAMA LEGAL AID SOCIAL RETURN TO INVESTMENT ANALYSIS** (online). www.acjf.org/.../SROI_Report__Alabama_Civil_Legal_Aid_2014.pdf, November 5, 2016.
- Anton, P. A., and J. Temple, (2007). **Analyzing the Social Return to Investment in youth mentoring programs: A framework for Minnesota**. Minnesota: Wilder Research.
- Byrnes, J. (2015). **NEW MEXICO CIVIL LEGAL SERVICES PROGRAMS SOCIAL RETURN TO INVESTMENT SUMMARY** (online). <http://legallaidresearch.org/?p=4233>., August 19, 2016.
- Cellini, S. R., & Kee, J. E. (2010). **Cost-effectiveness and cost-benefit analysis**. *Handbook of practical program evaluation*, 3.
- Cohen Mark, A. (2000). **Measuring the costs and benefits of crime and justice**. *Measurement and Analysis of Crime and justice*. *Criminal justice*, 263-315.

- Drèze, J., & Stern, N. (1987). **The theory of cost-benefit analysis.** *Handbook of public economics*, 2, 909-989.
- Duncombe, W. A., & Yinger, J. (2011). **Are education cost functions ready for prime time? An examination of their validity and reliability.** *Peabody Journal of Education*, 86(1), 28-57.
- Gibbs, W. (undated). **Day Parole and Halfway Houses in Canada.** Available at https://www.google.co.th/search?q=Halfway+Houses+in+canada&espv=2&biw=1366&bih=667&source=lnms&sa=X&ved=0ahUKEwib19ee36HJAhUDLqYKHUPWBOwO_AUIBigA&dpr=1
- Gronberg, T. J., Jansen, D. W., Taylor, L. L., & Booker, K. (2004). **School outcomes and school costs: The cost function approach.** Austin, TX: Texas Joint Select Committee on Public School Finance. <http://bush.tamu.edu/research/faculty/TXSchoolFinance/>
- Gronberg, T. J., Jansen, D. W., & Taylor, L. L. (2011). **The adequacy of educational cost functions: Lessons from Texas.** *Peabody Journal of Education*, 86(1), 3-27.
- Holland, P. (2012). **Simple Introduction to Cost-Benefit Analysis.** *Applied Geoscience and Technology Division (SOPAC)*, 4-16.
- Kumbhakar, S.C. and Lovell, C.A.K. (2000). **Stochastic Frontier Analysis.** Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Meeusen, W. and van den Broeck, J. (1977). **Efficiency Estimation of Cobb-Douglas Production Functions with Composed Error.** *International Economic Review*, Vol 18: 435-444.
- Policy, U. (2014). **Guide to cost-benefit analysis of investment projects.**

Save The Children. (2015). **Social Return to Investment of Tasmanian youth justice programs** (online). <https://www.savethechildren.org.au/about-us/media-and-publications/media-releases/media-release-archive/years/2015/tasmanian-youth-justice-programs-make-3.5-to-1-return-on-investment-independent-study>., November 5, 2016.

Tangvitoontham, N. and Chaiwat, P. 2012. **Economic Feasibility Evaluation of Government Investment Project by Using Cost Benefit Analysis: A Case Study of Domestic Port (Port A), Laem-Chabang Port, Chonburi Province. Procedia Economics and Finance**, 2, 307-314.

United Nations. (2006). **Handbook on Restorative justice programmes**. Criminal Justice Handbook Series, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna.

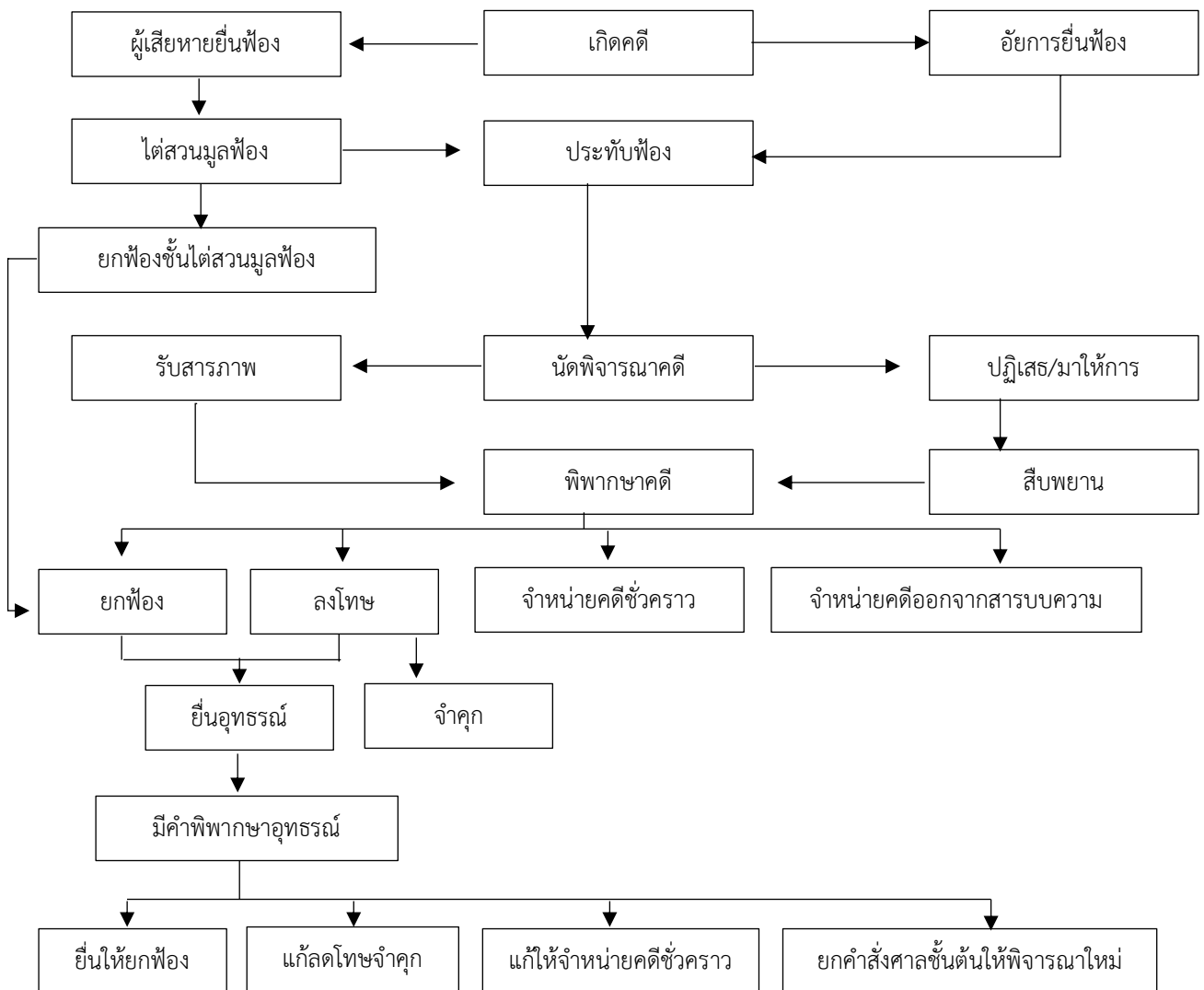
World Bank (2005). Economic Rate of Return of World Bank Project. Washington, DC: World Bank.<http://documents.worldbank.org/curated/en/642631468331806005/The-economic-rate-of-return-of-World-Bank-projects>.

ภาคผนวก 1.

ผังการดำเนินงาน

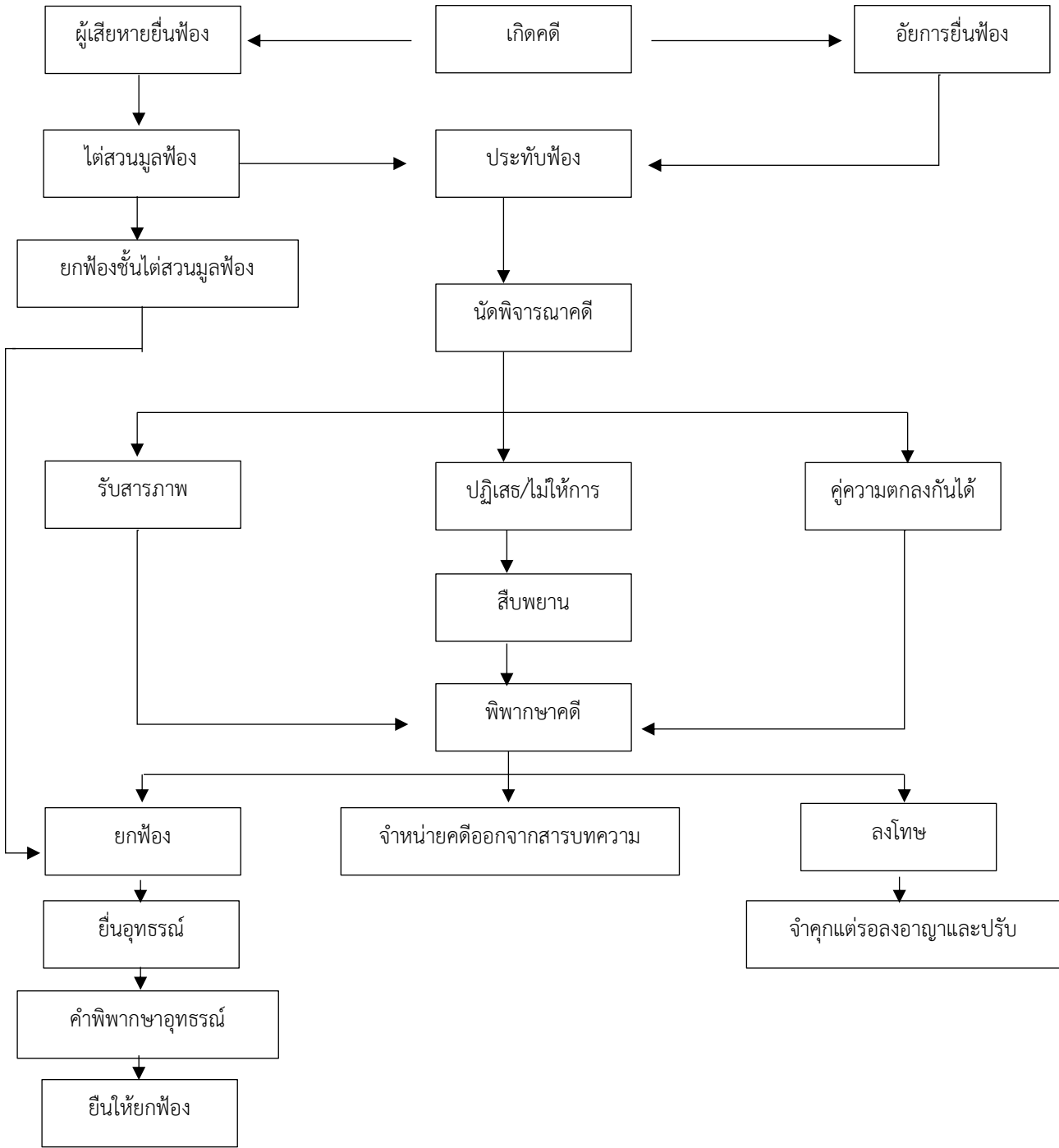
1. เส้นทางของคดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

เมื่อเกิดคดีความขึ้นผู้ยื่นฟ้องสามารถแยกได้ออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีถ้าผู้เสียหายเป็นผู้ยื่นฟ้องเองหรือกรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ทั้งนี้กรณีผู้เสียหายเป็นผู้ยื่นฟ้องด้วยตนเอง ต้องผ่านขั้นตอนกระบวนการการไต่สวนมูลฟ้องก่อน จึงจะนำเข้าสู่ศาลเพื่อประทับรับฟ้อง แต่ถ้าไต่สวนมูลฟ้องแล้ว ศาลมีความเห็นให้ยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็จะนำไปสู่การยกฟ้องและมีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง กรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ศาลจะประทับฟ้อง โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องและนำเรื่องสู่การนัดพิจารณาคดี เมื่อนัดพิจารณาคดีแล้ว จำเลยรับสารภาพ ศาลจะพิจารณาคดี แต่ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธก็นัดสืบพยานและนำไปสู่การพิพากษาคดี ซึ่งการยกฟ้อง ลงโทษ จำหน่ายคดีชั่วคราว และจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ทั้งนี้ถ้าศาลพิจารณาคดีว่าไม่ได้รับการลงโทษก็จะนำไปสู่การจำคุก หรือจำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์แก่ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ก็จะพิจารณาคดีและพิจารณาคดีออกมาในหลายๆทิศทาง คือ ยื่นให้ยกฟ้อง แก่ลดโทษจำคุก แก้ให้จำหน่ายคดีชั่วคราว ยกคำสั่งศาลชั้นต้นให้พิจารณาใหม่ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ ผ1.1

รูปที่ ผ1.1 เส้นทางของคดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

2. เส้นทางของคดีความผิดฐานหมิ่นประมาท

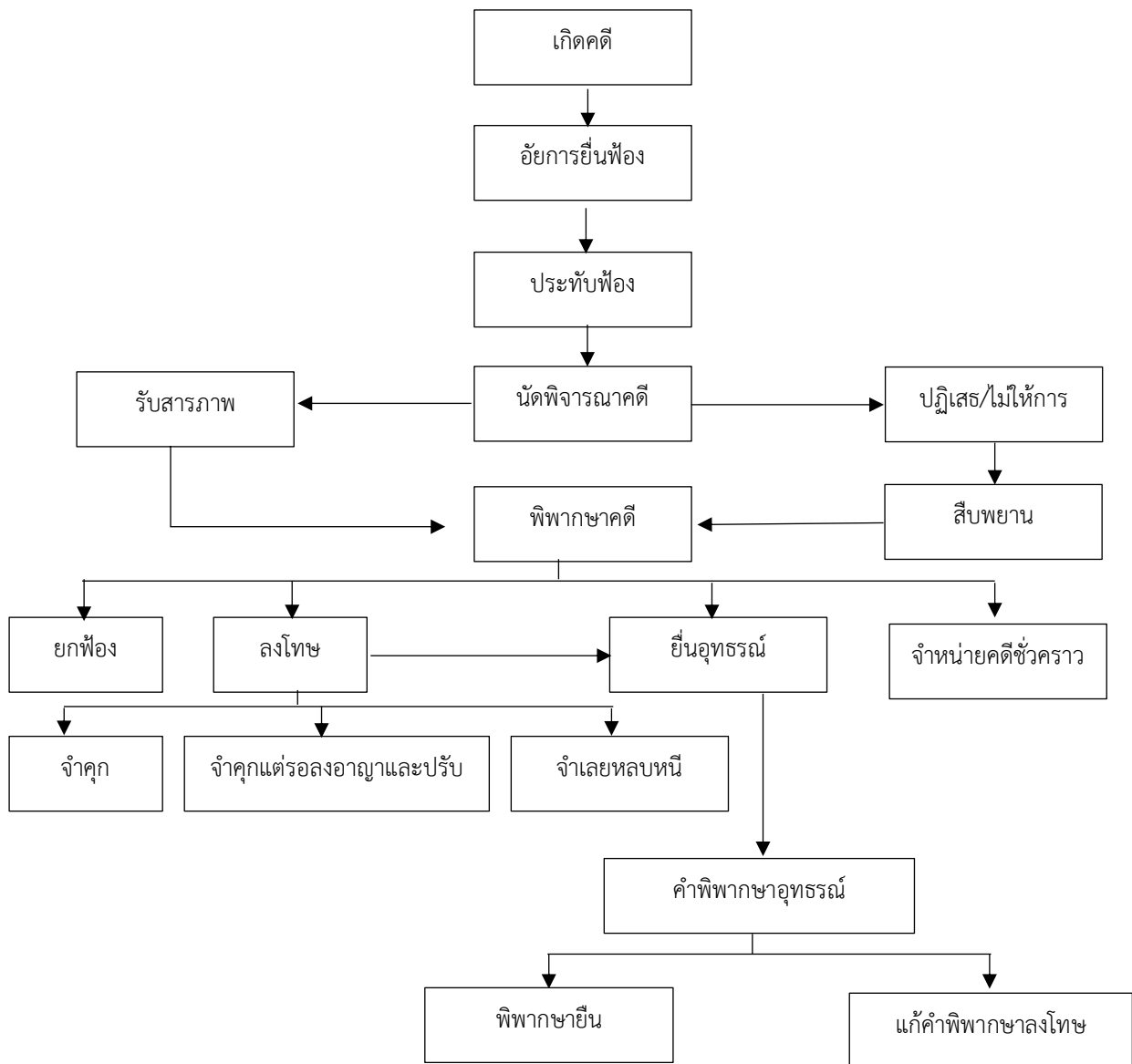

รูปที่ ผ1.2 เส้นทางของคดีความผิดฐานหมิ่นประมาท

จากรูป ผ1.2 จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดคดีความยื่นผู้ฟ้องสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีผู้เสียหายเป็นผู้ยื่นฟ้องหรือกรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ทั้งนี้กรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องด้วยตนเอง ต้องผ่านขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนจึงจะนำเข้าสู่ศาลเพื่อประทับรับฟ้อง แต่ถ้าไต่สวนข้อมูลฟ้องแล้ว ศาลมีความเห็นให้ยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็จะนำไปสู่การยกฟ้องและมีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง ส่วนกรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ศาลจะประทับฟ้องและนัดไต่สวนพิจารณาคดี เมื่อนัดพิจารณาคดีแล้วจำเลยรับสารภาพ ศาลจะมีการพิพากษาคดี ในกรณีที่จำเลยปฏิเสธหรือไม่ให้การ ศาลจะสืบพยานและนำไปสู่การพิพากษาคดี ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ก็ไม่ต้องผ่านขั้นตอนการสืบพยาน ทั้งนี้เมื่อศาลพิพากษาจะมีคำพิพากษา ออกเป็น 3 ส่วนแล้วแต่กรณีและหลักฐานจากการสืบพยาน โดยทิศทางคำพิพากษาของศาลเป็นไปในทิศทางการยกฟ้อง หรือจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ หรือพิจารณาลงโทษ หรือนำไปสู่การจำคุก แต่รอลงอาญาและปรับ

3 เส้นทางของคดีความผิดฐานลักทรัพย์

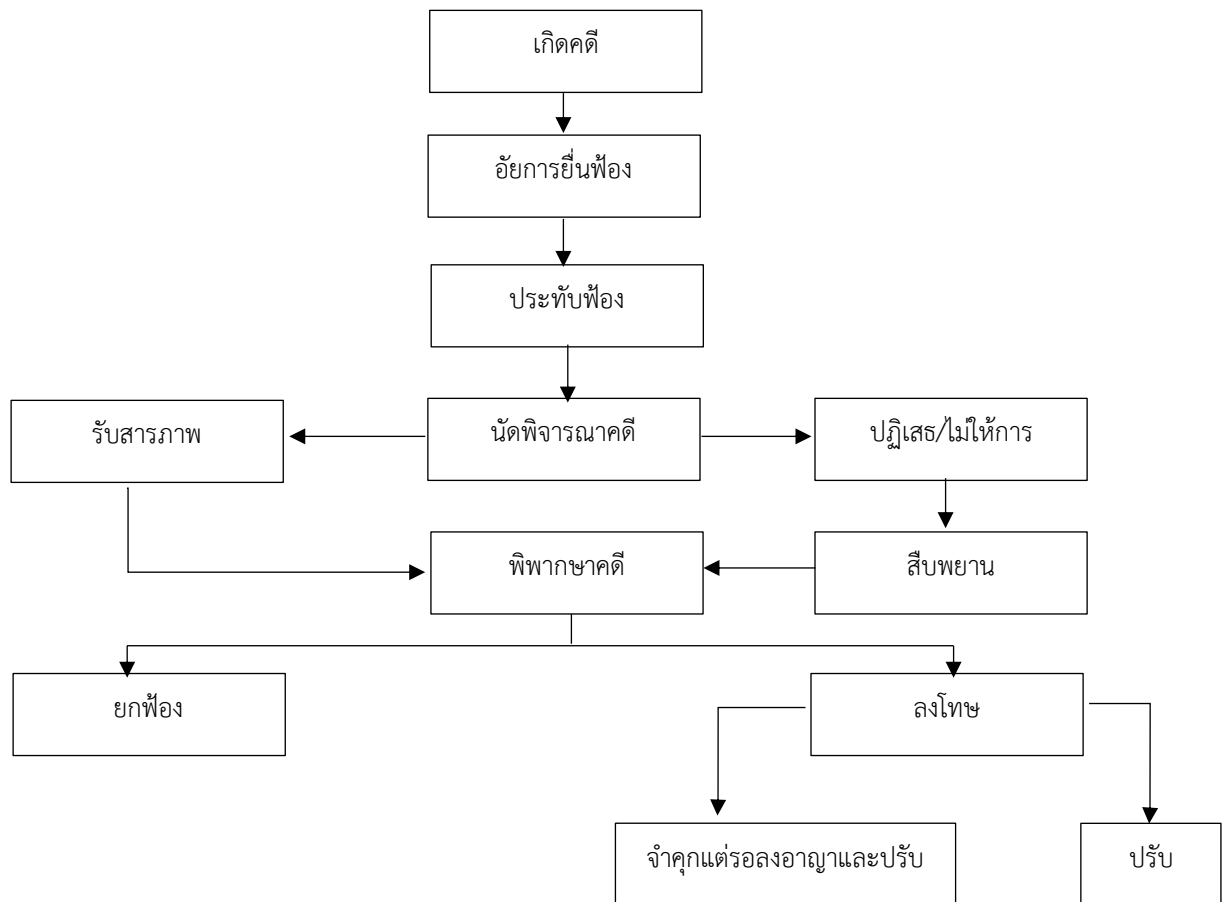
เมื่อเกิดคดีความขึ้น คดีจะถูกส่งไปสู่อัยการเพื่อให้อัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ศาลจึงประทับรับฟ้อง ซึ่งขั้นตอนต่อไปศาลจะนัดพิจารณาคดี เมื่อนัดพิจารณาคดีแล้วจำเลยให้การรับสารภาพก็จะนำไปสู่การพิพากษาคดี แต่ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้คำให้การก็จะเข้าสู่กระบวนการสืบพยานและดำเนินไปสู่การพิพากษาคดี ทั้งนี้ในการพิพากษาของศาล ศาลอาจจะพิพากษาคดีให้มีการยกฟ้องซึ่งก็คือว่าสิ้นสุดกระบวนการ แต่ถ้าศาลพิพากษาให้จำเลยได้รับการลงโทษ โทษของการพิพากษาได้รับการลงโทษก็จะมี จำคุก หรือจำคุกแต่รอลงอาญาและปรับ หรือ จำเลยหลบหนีแล้วแต่ดุลยพินิจของศาล ทั้งนี้หากศาลพิพากษาคดีลงโทษจำเลย จำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์ได้เพื่อนำไปสู่การพิจารณาคดีใหม่ โดยคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นไปได้อันทั้ง พิพากษายืนตามคำพิพากษาเดิม หรือแก้คำพิพากษาลงโทษแล้วแต่ดุลยพินิจของศาลอุทธรณ์ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ ผ1.3

รูปที่ ผ1.3 เส้นทางของคดีความผิดฐานลักทรัพย์

4. เส้นทางความผิดเกี่ยวกับการพนัน

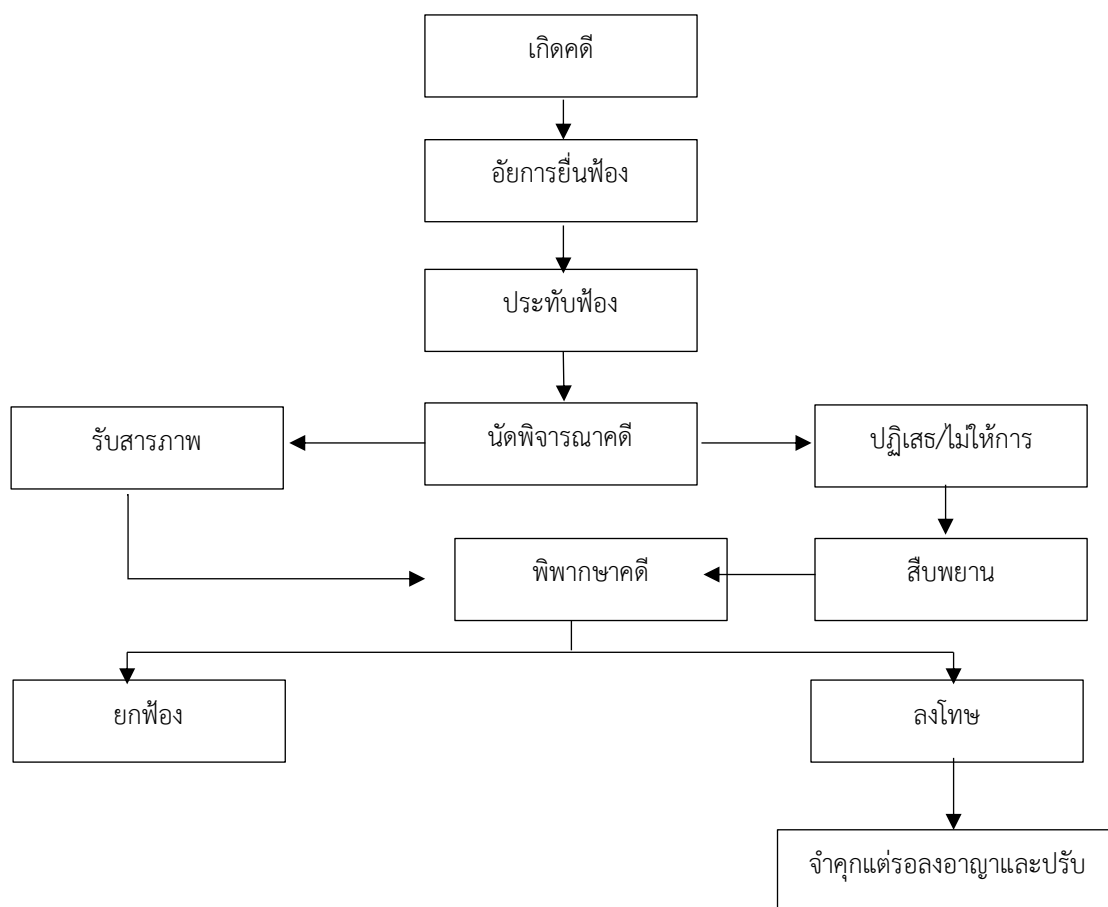
จากรูปที่ ผ1.4 จะเห็นว่าเมื่อเกิดคดีความขึ้น คดีจะถูกส่งไปสู่อัยการยื่นฟ้อง ศาลประทับรับฟ้อง ซึ่งขั้นต่อไปศาลจะนัดพิจารณาคดี ถ้าจำเลยรับสารภาพ คดีก็จะนำไปสู่การพิพากษาคดี กรณีที่จำเลยรับสารภาพก็จะเข้าสู่กระบวนการสืบพยานและเข้าสู่การพิพากษาคดี ทั้งนี้ศาลจะพิพากษาคดีออกมาเป็นยกฟ้องหรือลงโทษ ถ้าจำเลยได้รับการพิพากษาให้รับโทษ โทษที่จำเลยจะได้รับอาจเป็นโทษจำคุก แต่รอลงอาญาและปรับ หรือ โทษปรับอย่างเดียว

รูปที่ ผ1.4 เส้นทางความผิดเกี่ยวกับการพนัน

5. เส้นทางความผิดเกี่ยวกับการจรรยาทางบก

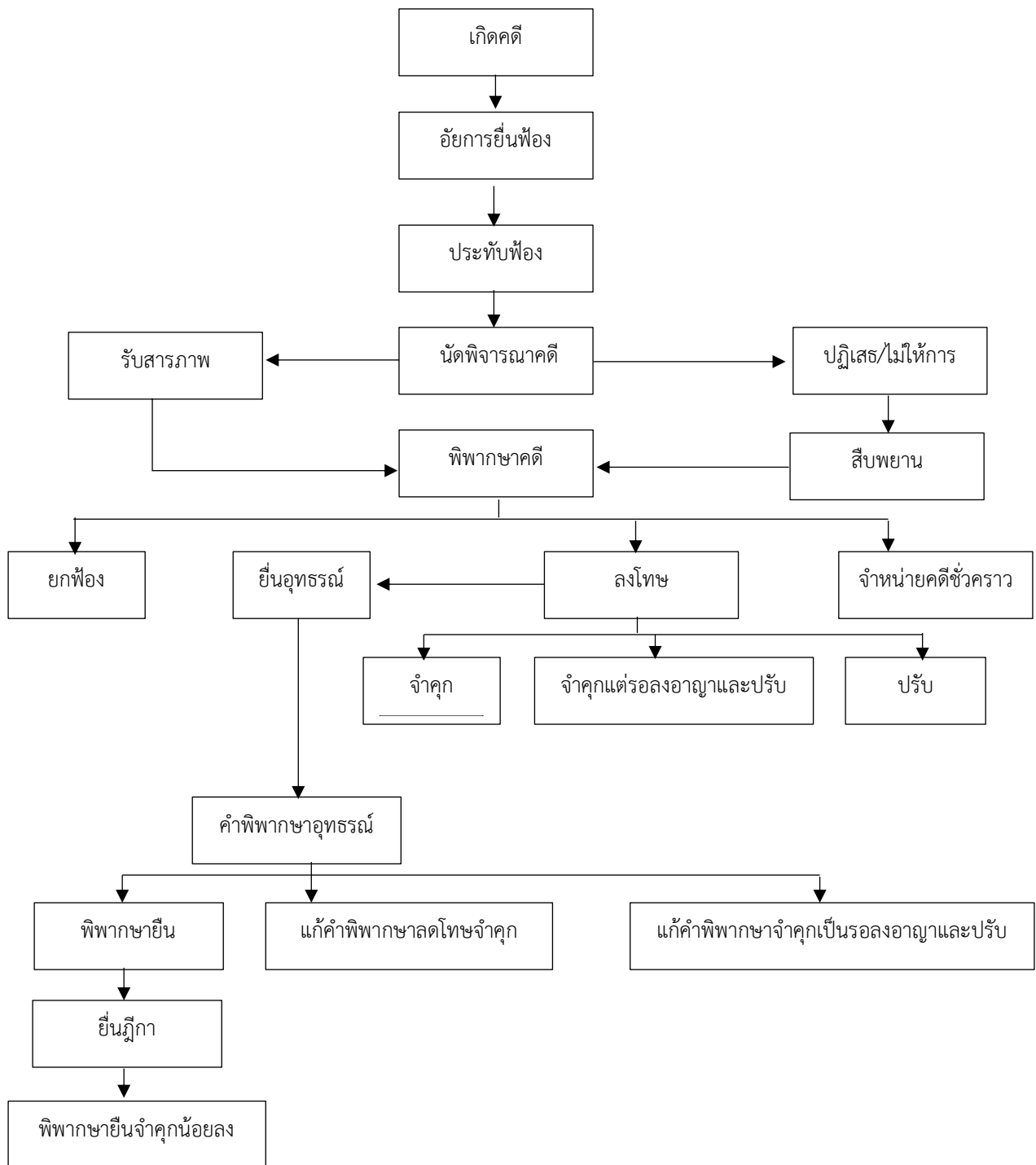
เมื่อเกิดคดีความขึ้น คดีจะส่งไปสู่อัยการยื่นฟ้อง ศาลประทับรับฟ้อง ซึ่งขั้นต่อไปศาลจะนัดพิจารณาคดี ถ้าจำเลยรับสารภาพ คดีก็จะนำไปสู่การพิพากษาคดี กรณีที่จำเลยรับสารภาพก็จะเข้าสู่กระบวนการสืบพยานและเข้าสู่การพิพากษาคดี ทั้งนี้ศาลจะพิพากษาคดีออกมาเป็นยกฟ้องหรือลงโทษ ถ้าจำเลยได้รับการพิพากษาให้รับโทษ โทษที่จำเลยจะต้องได้รับอาจเป็นโทษจำคุกแต่รอลงอาญาและปรับ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ ผ1.5

รูปที่ ผ1.5 เส้นทางความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก

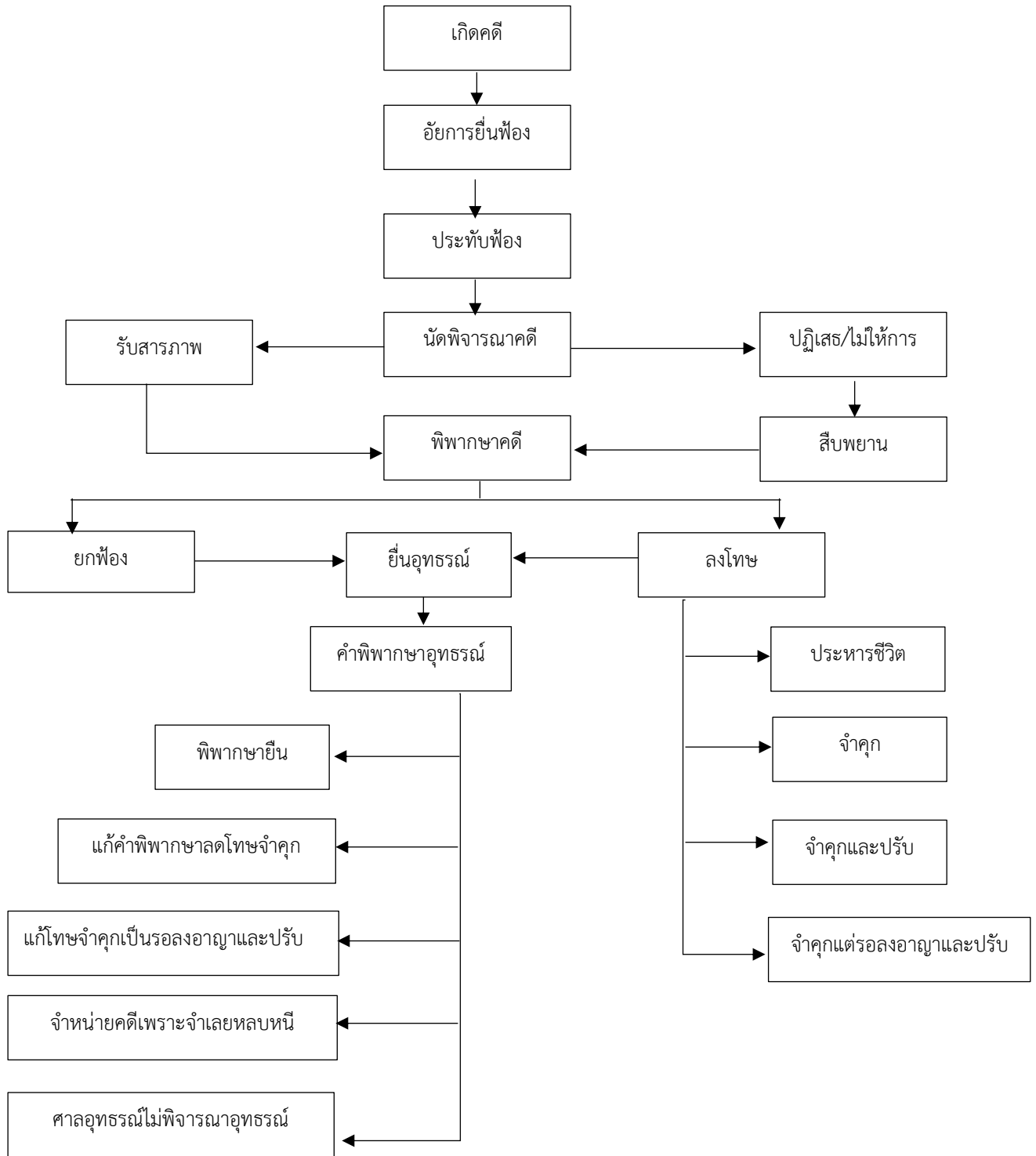
6. เส้นทางของคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม

จากรูปที่ ผ1.6 จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดคดีความขึ้น คดีจะถูกส่งไปสู่อัยการเพื่อให้อัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ศาลจึงประทับรับฟ้อง ซึ่งขั้นตอนต่อไปศาลจะนัดพิจารณาคดี เมื่อนัดพิจารณาคดีแล้วจำเลยให้การรับสารภาพก็จะนำไปสู่การพิพากษาคดี แต่ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การก็จะเข้าสู่กระบวนการสืบพยานและดำเนินไปสู่การพิพากษาคดี ทั้งนี้ในการพิพากษาของศาล ศาลอาจจะพิพากษาคดีให้มีการยกฟ้องซึ่งก็ถือว่าเป็นสิ้นสุดกระบวนการ แต่ถ้าศาลพิพากษาให้จำเลยได้รับการลงโทษ โทษของการพิพากษาได้รับการลงโทษก็จะมี จำคุก หรือจำคุกแต่รอลงอาญาและปรับ หรือ โทษปรับ ทั้งนี้แล้วแต่ดุลยพินิจของศาล ซึ่งหากศาลพิพากษาคดีลงโทษจำเลย จำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์ได้เพื่อนำไปสู่การพิจารณาคดีใหม่ โดยคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ อาจจะยืนตามคำพิพากษาเดิม หรือแก้คำพิพากษาลดโทษจำคุก หรือแก้คำพิพากษาจำคุกเป็นรอลงอาญาและปรับ ทั้งนี้ถ้าศาลอุทธรณ์ยืนคำพิพากษาตามศาลชั้นต้น จำเลยสามารถยื่นคดีสู่ศาลฎีกา เพื่อพิจารณาให้ศาลฎีกาพิพากษายืนจำคุกน้อยลง

รูปที่ ผ1.6 เส้นทางของคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม

7. เส้นทางของคดียาเสพติด

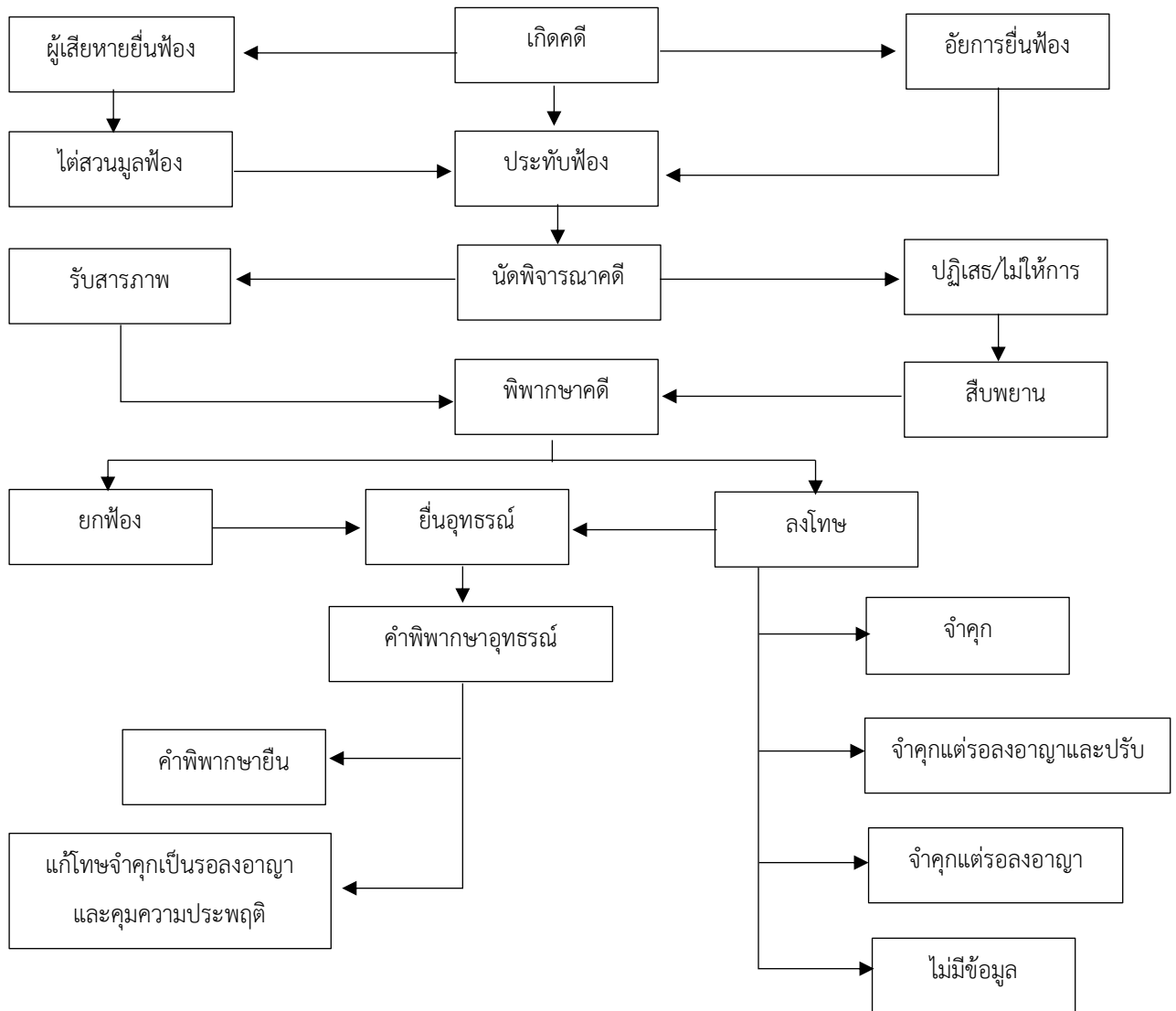

รูปที่ ผ1.7 เส้นทางของคดียาเสพติด

เมื่อเกิดคดีขึ้นก็จะส่งเรื่องไปยังอัยการเพื่อให้อัยการยื่นฟ้อง ซึ่งศาลจะประทับรับฟ้องคดีตามที่อัยการยื่นฟ้องมา ศาลจะนัดจำเลยพิจารณาไต่สวนคดีความ ทั้งนี้ถ้าจำเลยรับสารภาพ ศาลก็จะพิพากษาคดีเพื่อให้จำเลยรับโทษหรือยกฟ้องตามสำนวนความผิดที่จำเลยได้กระทำ ทั้งนี้เป็นไปตามดุลยพินิจของศาล เมื่อศาลพิพากษาคดีให้จำเลยได้รับโทษ จำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษา ทั้งนี้ศาลอุทธรณ์ สามารถพิพากษายืนตามคำพิพากษาเดิม หรือ แก้อภัยโทษจำคุก อีกทั้งพอพิพากษาแก้โทษจำคุกเป็นรอลงอาญาและปรับ หรือจำคุกแต่เพราะจำเลยหลบหนี หรือ ศาลอุทธรณ์ไม่พิจารณาอุทธรณ์ ซึ่งโทษที่จะได้รับ มีโทษหนักสุดคือประหารชีวิต รอลงมาเป็นโทษจำคุก จำคุกและปรับ จำคุกแต่รอลงอาญาและปรับ รายละเอียดตามที่แสดงไว้ในรูปที่ ผ1.7

8. เส้นทางของคดีความผิดต่อร่างกาย

จากรูปที่ ผ1.8 จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดคดีความขึ้นผู้ยื่นฟ้องสามารถแยกได้ออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีถ้าผู้เสียหายเป็นผู้ยื่นฟ้องเอง หรือ กรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ทั้งนี้กรณีผู้เสียหายเป็นผู้ยื่นฟ้องด้วยตนเองต้องผ่านขั้นตอนกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องก่อน จึงจะนำเข้าสู่ศาลเพื่อประทับรับฟ้อง แต่ถ้าไต่สวนมูลฟ้องแล้วศาลมีความเห็นให้ยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็จะนำไปสู่การยกฟ้องและมีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง กรณีอัยการเป็นผู้ยื่นฟ้อง ศาลจะประทับฟ้อง โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องและนำเรื่องสู่การนัดพิจารณาคดี เมื่อนัดพิจารณาคดีแล้ว จำเลยรับสารภาพ ศาลจะพิจารณาคดี แต่ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธก็นัดสืบพยานและนำไปสู่การพิพากษาคดี ซึ่งชั้นพิพากษาคดี คำพิพากษาศาลอาจจะยกฟ้อง หรือกำหนดโทษแก่จำเลย ทั้งนี้จำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์ซึ่งคำพิพากษาอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์อาจยืนตามศาลชั้นต้น หรือแก้โทษจำคุกเป็นรอลงอาญาและคุมความประพฤติ ทั้งนี้โทษที่จำเลยได้รับหนักที่สุดคือการจำคุก รอลงมาคือ จำคุกแต่รอลงอาญาและปรับ หรือจำคุกแต่รอลงอาญาตามดุลยพินิจของศาล

รูปที่ ผ1.8 เส้นทางของคดีความผิดต่อร่างกาย

ภาคผนวก 2.

การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรม
ทางเลือก มาตรการใกล้เคียงโดยยุติธรรมชุมชน กรณีคดีหมิ่นประมาท

ตารางที่ ผ2.1 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชน กรณีคดีหมิ่นประมาท

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5	16,699.58		
	ค่าเดินทาง (บาท)	556.30			
	ค่าที่พัก (บาท)	450.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	267.50			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	89.80			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	1,363.60	16,699.58	-	-
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	8,325.00		
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00			
	ค่าที่พัก (บาท)	166.70			
	ค่าอาหาร (บาท)	66.70			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	788.40	8,325.00	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	2	6,048.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	380.00			
	ค่าที่พัก (บาท)	-			
	ค่าอาหาร (บาท)	50.00			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	485.00	6,048.50	-	-
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์-ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	20	1,028.16	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	-
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	-
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	-
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	-
	รวม (บาท)	500.00	1,028.16	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	1	24,376.29		
	ค่าเดินทาง (บาท)	180.00			
	ค่าที่พัก (บาท)	200.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	112.50			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	48.80			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	541.30	24,376.29	-	-
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	40,306.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	325.00			
	ค่าที่พัก (บาท)	-			
	ค่าอาหาร (บาท)	-			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	325.00	40,306.50	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	-		
	ค่าเดินทาง (บาท)	-			
	ค่าที่พัก (บาท)	-			
	ค่าอาหาร (บาท)	-			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	-		-	-
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	-	-	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-		-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	-	1	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	-	-	150.00	-
	ค่าที่พัก (บาท)	-	-	500.00	-
	ค่าอาหาร (บาท)	-	-	50.00	-
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-	-	50.00	-
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-	-	-	-
	รวม (บาท)	-	-	750.00	-
การพิจารณาคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	-	1	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	-	-	125.00	-
	ค่าที่พัก (บาท)	-	-	500.00	-
	ค่าอาหาร (บาท)	-	-	50.00	-
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-	-	28.80	-
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-	-	-	-
	รวม (บาท)	-	-	703.80	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่สอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		1.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		150.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		500.00	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		50.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		28.80	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-	-	728.80	-
การพิจารณาของคณะอนุกรรมการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		1	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		100.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		40.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		15.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-	-	155.00	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การแจ้งผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		1	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		100.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		110.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		7.50	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-	-	217.50	-
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	-
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-	-	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การแจ้งผลการพิจารณาหลังจากมีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผลการพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	-
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-	-	-	-
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี					25,000.00
ค่าทนายความ		30,000.00			
ค่าประกันตัว		18,000.00			
ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ		100.00			
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด		148,887.34		27,555.10	
ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก		121,332.24			

ตารางที่ ผ.2.2 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไกล่เกลี่ยโดยพนักงานสอบสวน กรณีคดีหมิ่นประมาท

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5	16,699.58	-	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	556.30		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	450.00		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	267.50		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	89.80		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	1,363.60		16,699.58	
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	8,325.00	-	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	166.70		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	66.70		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	788.40		8,325.00	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	2	6,048.50	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	380.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	50.00		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	485.00		6,048.50	
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์-ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	20.00	1,028.16	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	500.00		1,028.16	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	1.00	24,376.29	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	180.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	200.00		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	112.50		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	48.80		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	541.30		24,376.29	
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3.00	40,306.50	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	325.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	325.00		40,306.50	
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	59,189.03	-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าอาหาร (บาท)	-	59,189.03	-	-
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-		-	
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-	31,445.65	-	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-		-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ ในการยื่นคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			33.30	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			83.30	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-	-	116.60
การพิจารณาคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			166.70	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-	-	166.70

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					

ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่ สอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			166.70	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-	-	166.70
การพิจารณาของคณะอนุกรรมการ	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-	-	-
การแจ้งผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-	-	-	-
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-	-	-	-
การแจ้งผลการพิจารณาหลังจากมีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผลการพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	รวม (บาท)	-	-	-	-
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี					25,000.00
ค่าทนายความ		30,000.00			
ค่าประกันตัว		18,000.00			
ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ		100.00			
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด		148,887.34		25,450.00	
ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก		123,437.34			

ตารางที่ ผ2.3 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาตรการไถ่เกลี้ยโดยศาล กรณีคดีหมิ่นประมาท

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5	16,699.58	5	16,699.58
	ค่าเดินทาง (บาท)	556.30		1,050.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	450.00		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	267.50		325.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	89.80		237.50	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	1,363.60		16,699.58	
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	8,325.00	2	5,844.47
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00		225.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	166.70		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	66.70		125.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00		5.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	788.40		8,325.00	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	2	6,048.50	3	6,048.50
	ค่าเดินทาง (บาท)	380.00		300.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	50.00		166.70	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	55.00		20.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	485.00		6,048.50	
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์-ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	20	1,028.16	2	1,028.16
	ค่าเดินทาง (บาท)	500.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		200.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	500.00		1,028.16	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	1	24,376.29	1	24,376.29
	ค่าเดินทาง (บาท)	180.00		150.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	200.00		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	112.50		125.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	48.80		130.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	541.30		24,376.29	
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	40,306.50	-	-
	ค่าเดินทาง (บาท)	325.00		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	325.00		40,306.50	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจและ คุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-		-	-
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)	-		-	
	ค่าเดินทาง (บาท)	-		-	
	ค่าที่พัก (บาท)	-		-	
	ค่าอาหาร (บาท)	-		-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	-		-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-		-	
	รวม (บาท)	-		-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1	
	ค่าเดินทาง (บาท)			150.00	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			100.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			20.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-		270.00
การพิจารณาคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			2	
	ค่าเดินทาง (บาท)			166.70	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			133.30	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			33.30	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)		-		333.30
ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่สอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1	
	ค่าเดินทาง (บาท)			166.70	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			100.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			20.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-		286.70	-
การพิจารณาของ คณะอนุกรรมการ	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1	
	ค่าเดินทาง (บาท)			250.00	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			125.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-		375.00	-
การแจ้งผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1	
	ค่าเดินทาง (บาท)			250.00	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			125.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-		375.00	-
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผล พิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-		-	-
การแจ้งผลการพิจารณาหลังจาก มีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผล การพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการ ติดต่อเฉลี่ย (วัน)			-	
	ค่าเดินทาง (บาท)			-	
	ค่าที่พัก (บาท)			-	
	ค่าอาหาร (บาท)			-	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			-	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)			-	
	รวม (บาท)	-		-	-
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี					25,000.00

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าทนายความ	30,000.00		30,000.00	
	ค่าประกันตัว	18,000.00			
	ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ	100.00			
	รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	148,887.34		113,696.21	
	ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก	35,191.13			

ภาคผนวก 3.

การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกปล่อยตัวชั่วคราว

โดยการสงเคราะห์หลักประกัน กรณีคดีความผิดต่อร่างกาย

ตารางที่ ผ3.1 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกปล่อยตัวชั่วคราวโดยการสงเคราะห์หลักประกัน กรณีคดีความผิดต่อร่างกาย

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	6.00	16,699.58	8.00	16,699.58
	ค่าเดินทาง (บาท)	218.20		1,250.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	2,800.00		1,000.00	
	ค่าอาหาร (บาท)	218.10		750.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	71.90		25.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	-			
	รวม (บาท)	3,308.20		16,699.58	
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3.00	8,325.00	2.00	8,325.00
	ค่าเดินทาง (บาท)	348.90		750.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	2,106.70		1,000.00	
	ค่าอาหาร (บาท)	151.50		625.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	69.30		25.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	2,676.40		8,325.00	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	6.00	6,048.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	428.30			
	ค่าที่พัก (บาท)	1,090.60			
	ค่าอาหาร (บาท)	169.70			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	17.00			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	1,705.60		6,048.50	-
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5.00	6,048.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	323.50			
	ค่าที่พัก (บาท)	166.70			
	ค่าอาหาร (บาท)	393.50			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	29.20			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	912.90		1,028.16	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุมประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	22.00	24,376.29	12.00	24,376.29
	ค่าเดินทาง (บาท)	252.20		2,000.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	200.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	167.90		2,000.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			50.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	620.10		24,376.29	
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	64.00	40,306.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	812.00			
	ค่าที่พัก (บาท)	2,055.60			
	ค่าอาหาร (บาท)	482.20			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	34.70			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	1,554.70			
	รวม (บาท)	4,939.20		40,306.50	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	730.00	59,189.03		
	ค่าเดินทาง (บาท)	50.00			
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	50.00	59,189.03	-	-
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			2.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			525.00	
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)			525.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			25.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)		-	-	1,075.00
การพิจารณาคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			1.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			666.70	
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)			666.70	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			16.70	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)		-	-	1,350.10

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือ การลงพื้นที่เฝ้าสอปากคำหรือ หาหลักฐานเพิ่มเติม	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	-
การพิจารณาของ คณะอนุกรรมการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การแจ้งผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	-
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การแจ้งผลการพิจารณา หลังจากมีการยื่นหนังสือให้ ทบทวนผลการพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-		-	-
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก					25,000.00
ค่าทนายความ		55,000.00		5,000.00	
ค่าประกันตัว		200,000.00			
ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ		1,000.00			
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด		426,185.47		91,300.97	
ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรม ทางเลือก		334,884.50			

ภาคผนวก 4.

การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

แผนการลงโทษจำคุก กรณีคดียาเสพติด

ตารางที่ ฅ4.1 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแทนการลงโทษจำคุก กรณีคดียาเสพติด

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	4	16,699.58	3	16,699.58
	ค่าเดินทาง (บาท)	269.30		175.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	990.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	186.80		150.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	116.80		50.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	373.30			
	รวม (บาท)	1,936.20		16,699.58	
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	8,325.00	1	8,325.00
	ค่าเดินทาง (บาท)	101.70		100.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	505.60			
	ค่าอาหาร (บาท)	68.70		150.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	48.70			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	133.30			
	รวม (บาท)	858.00		8,325.00	

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
การพิจารณาคดีโดยศาล ชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5	6,048.50	1	6,048.50
	ค่าเดินทาง (บาท)	126.60		275.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	298.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	92.30		50.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	36.70			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	992.10			
	รวม (บาท)	1,545.70		6,048.50	
การพิจารณาคดีโดยศาล อุทธรณ์ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	1,028.16		
	ค่าเดินทาง (บาท)	183.90			
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)	115.30			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	131.30			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	430.50		1,028.16	
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุม ประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	24,376.29	2	24,376.29

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าเดินทาง (บาท)	140.30		45.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	150.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	72.50		50.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	52.60		25.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	415.40	24,376.29	120.00	24,376.29
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	47		1	
	ค่าเดินทาง (บาท)	257.10		100.00	
	ค่าที่พัก (บาท)	757.10	40,306.50		40,306.50
	ค่าอาหาร (บาท)	170.00		100.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	67.90			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	789.20			
	รวม (บาท)	2,041.30	40,306.50	200.00	40,306.50
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	44		120	
	ค่าเดินทาง (บาท)	250.00	59,189.03	2,000.00	
	ค่าที่พัก (บาท)				

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าอาหาร (บาท)	187.80		300.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			100.00	
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	666.70			
	รวม (บาท)	1,104.50	59,189.03	2,400.00	
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)		31,445.65		
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-		31,445.65	-
การตรวจพิสูจน์และวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)			2.00	
	ค่าเดินทาง (บาท)			75.00	
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)			100.00	
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)			20.00	-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)		-		
	รวม (บาท)	-		195.00	
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี ในการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางเลือก					25,000.00
	ค่าทนายความ	30,000.00			
	ค่าประกันตัว	18,000.00		20,000.00	
	ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ	100.00			
	ค่าบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยสถานบำบัด				25,000.00
รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด		243,850.33		170,278.38	
ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก		73,571.95			

ภาคผนวก 5.

การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี

กรณีศรียาเสพติด

ตารางที่ ฅ5.1 การเปรียบเทียบต้นทุนในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกการบังคับโทษโดยใช้บ้านกึ่งวิถี กรณีคดียาเสพติด

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
รับแจ้งเหตุและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยตำรวจ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	4	16,699.58		
	ค่าเดินทาง (บาท)	269.30			
	ค่าที่พัก (บาท)	990.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	186.80			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	116.80			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	373.30			
	รวม (บาท)	1,936.20	16,699.58		
ตรวจสอบพยานหลักฐานโดยอัยการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3	8,325.00		
	ค่าเดินทาง (บาท)	101.70			
	ค่าที่พัก (บาท)	505.60			
	ค่าอาหาร (บาท)	68.70			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	48.70			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	133.30			
	รวม (บาท)	858.00	8,325.00		-
การพิจารณาคดีโดยศาลชั้นต้น	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	5	6,048.50		

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าเดินทาง (บาท)	126.60			
	ค่าที่พัก (บาท)	298.00			
	ค่าอาหาร (บาท)	92.30			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	36.70			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	992.10			
	รวม (บาท)	1,545.70	6,048.50		-
การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ ฎีกา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3.00	1,028.16		
	ค่าเดินทาง (บาท)	183.90			
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)	115.30			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	131.30			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	430.50	1,028.16		-
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมคุม ประพฤติ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	3.00	24,376.29		
	ค่าเดินทาง (บาท)	140.30			
	ค่าที่พัก (บาท)	150.00			

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี		ผิด			
	ค่าอาหาร (บาท)	72.50			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	52.60			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	415.40	24,376.29		-
อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	47.00	40,306.50		
	ค่าเดินทาง (บาท)	257.10			
	ค่าที่พัก (บาท)	757.10			
	ค่าอาหาร (บาท)	170.00			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)	67.90			
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	789.20			
	รวม (บาท)	2,041.30		40,306.50	
อยู่ภายใต้การดูแลกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)	44.00	59,189.03		
	ค่าเดินทาง (บาท)	250.00			
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)	187.80			
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินคดี					
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)	666.70			
	รวม (บาท)	1,104.50	59,189.03		-
การติดต่อกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)		31,445.65		
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	31,445.65		-

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
การยื่นคำขอและการตรวจเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-		-
การพิจารณาคำขอ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-		-
ตรวจสอบพยานหลักฐานหรือการลงพื้นที่เฝ้าสอบปากคำหรือหาหลักฐานเพิ่มเติม	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-		-
การพิจารณาของ คณะอนุกรรมการ	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-		-
การแจ้งผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	รวม (บาท)	-	-		-
การยื่นหนังสือเพื่อให้ทบทวนผลพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-		-
การแจ้งผลการพิจารณาหลังจากมีการยื่นหนังสือให้ทบทวนผลการพิจารณา	จำนวนวันที่ใช้ในการติดต่อเฉลี่ย (วัน)				
	ค่าเดินทาง (บาท)				
	ค่าที่พัก (บาท)				
	ค่าอาหาร (บาท)				
	ค่าโทรศัพท์ (บาท)				
	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (บาท)				
	รวม (บาท)	-	-	-	
ต้นทุนของเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่อคดี					25,000.00

ขั้นตอน	ประเภทค่าใช้จ่าย	กระบวนการยุติธรรมทางหลัก		กระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก	
		ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำผิด	ต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อภาครัฐ
ขั้นตอนการดำเนินการยุติธรรมทางเลือก					
	ค่าทนายความ	30,000.00			
	ค่าประกันตัว	18,000.00			
	ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ	100.00			-
	ต้นทุนในการดูแลผู้กระทำผิด ในบ้านกึ่งวิถีต่อราย				3,600.00
	รวมต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมด	243,850.33		28,600.00	
ส่วนต่างของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก		215,250.33			